

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1951

ANDRA KAMMAREN

Nr 2

19—20 januari.

Debatter m. m.

	Sid.
Fredagen den 19 januari f. m.	
Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.	3
Interpellationer av:	
herr Johansson i Torp ang. utredningen om vidgad rätt att försälja kyrklig jord	64
herr Jonsson i Skedsbygd ang. lämpligheten av att i vissa fall tillskapa ett jordbruk av två var för sig fullt bärkraftiga jordbruksfastigheter, m. m.	65
Fredagen den 19 januari e. m.	
Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	69
Lördagen den 20 januari f. m.	
Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	119
Lördagen den 20 januari e. m.	
Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	186

Fredagen den 19 januari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande januari.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren ankomna protokoll angående den i § 32 riksdagsordningen föreskrivna fullmaktsgranskningen:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 18 januari 1951.

Till justitiedepartementet hade denna dag från länsstyrelsen i Malmöhus län inkommit fullmakt för expeditionsföreståndaren Erik Adamsson, Malmö, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

Vid detta protokoll var fogad den däri avsedda fullmakten för expeditionsföreståndaren Erik Adamsson, Malmö, att inträda såsom ledamot av kammaren för tiden till den 1 januari 1953.

§ 3.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Föredrogos för remiss till utskott i ett sammanhang Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1951/52, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51.

Därvid anförde:

Herr OHLIN: Herr talman! Den budget, som finansminister Sköld har lagt på kammarens bord, erbjuder inte många överraskningar eller några stora sådana. Jag tycker för min del att den är ganska bra. Ingen väntade väl i detta läge några angenäma överraskningar av herr Sköld, men det slår en vid studium av budgetförslaget, att det måste betecknas såsom icke färdigt. Det saknas i själva budgetuppställningen de uppskattningar, de siffror för vissa tydliga planerade inkomster, som väntas uppgå till rätt betydande belopp. Det är sant att dessa inkomster — jag tänker på investeringsskatten och på vad affärsverkens taxor kunna ge utöver förut beräknat belopp — äro svårberäknliga, men när det gäller de svårberäknliga utgifterna, t. ex. för lönestegringar, har ju finansministern inte underlåtit att taga upp dessa med vissa siffror i budgeten. Det hade enligt min mening varit betydligt riktigare, om finansministern hade gjort som man brukar göra här i Sverige, nämligen försökt så gott han kunnat att uppskatta även storleken av dessa inkomstkällor och sätta in dem i själva budgeten.

Som det nu är företer budgetförsla-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

get ett formellt överskott på 342 miljoner kronor, men det är alldeles klart att vissa utgifter äro för lågt beräknade och att man snarare får uppskatta detta överskott till något sådant som ett par hundra miljoner kronor eller ungefär detsamma som reservationsmedelsförbrukningen. Därtill komma sedan inkomsten från den tydligen beräknade investeringsskatten och affärsverkens inkomster på cirka 300 miljoner. Hade finansministern tagit med dem i budgeten, skulle han varit tvungen att redovisa ett formellt överskott på 642 miljoner kronor, och det kan hända att finansministern tycker att det skulle sett alltför bra ut. Därför anses det bättre att ställa vissa inkomster vid sidan. Nu får man inte alldeles säkert veta, om regeringen har bestämt sig för att det skall införas en investeringsskatt och om man skall höja affärsverkens taxor, men det verkar onekligen så på s. 25 i kommentaren. Det verkar alltså som om det inte vore så, att bara om det blir ytterligare stegring i försvarsutgifterna, har regeringen avsett att tillgripa dessa nya inkomstkällor. Om regeringen redan har bestämt sig, så förefaller det mig vara anledning att riksdagen redan under remissdebatten ges bestämt besked om vad regeringens avsikt är. Först därigenom kan man bedöma, låt vara med ledning av osäkra siffror, huru budgetläget ter sig. Med andra ord: Siktat regeringen till ett budgetöverskott i vanlig bemärkelse av storleksordningen närmare 500 miljoner kronor, eller är det en siffra av helt annan storleksordning som man siktar till?

Nu är det klart att de senare årens erfarenhet har lärt oss, att siffror i budgeten inte alls äro så tillförlitliga som de brukade vara förr i tiden. Om man tänker på budgeten 1949/50, den sista som är avslutad, redovisar finansministern där ett överskott på 163 miljoner kronor, men med hänsyn till reservationsmedelsförbrukningen, säger han,

är det i själva verket en brist i fråga om löpande inkomster och utgifter på 162 miljoner. När man läser det kan man inte undgå att erinra sig, hur statsministern så sent som på hösten 1949, när detta budgetår redan hade lupit i nära tre månader, förklarade att de stora subventioner, som regeringen beslöt tillgripa på hösten 1949 för att uppskjuta inflationen, hade vi mycket väl råd till, ty budgetöverskottet skulle i alla fall bli 500 miljoner kronor. Så litet kunde alltså statsministern bedöma den ekonomiska utvecklingen under det då redan påbörjade budgetåret.

Nu vet jag att regeringen, när det gäller sådana här spörsmål, alltid brukar hänvisa till: Ja, men se Korea har kommit emellan och ändrat läget! Men den metoden kan man inte tillgripa denna gång, ty angreppet i Korea kom först någon vecka före slutet på detta budgetår, alltså i juni 1950, och kunde inte gärna här ha haft något mera väsentligt inflytande.

En nyhet i finansministerns budgetredovisning är, att han inte ger en närmare redovisning för det uppskattade budgetutfallet under nu löpande budgetår. Hans företrädare — jag menar herr Wigforss och inte herr Hall — brukade under alla år vara mycket angelägen att redovisa för kammaren, hur man kunde bedöma budgetutfallet för det innevarande budgetåret. Om man sätter sig att forska — även utan att läsa detektivromaner får man agera detektiv — kan man när man läser statsverkspropositionen få en siffra här och en annan där och ställa ihop dem själv. Då finner man, att det ser ut som om det skulle bli ett överskott i det löpande årets budget på något sådant som 370 miljoner, vilken summa minskas med det belopp, varmed löneutgifterna under första halvåret 1951 komma att stiga. Jag kan inte säga, om det blir 100 miljoner i minus på den punkten eller vad det kan bli.

Detta är ju ett ännu gynnsammare

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

läge än det som finansministern antog i våras vid skattediskussionen, då jag tillät mig att säga, att det verkade som om finansministern svartmålad en smula. Läget är väsentligt gynnsammare. Ehuru detta är en siffra som är uppgjord i december är den gynnsammare än de siffror, som bevillningsutskottet fick i november. Jag anser det mycket intressant att kunna konstatera detta med tanke på den ståndpunkt finansministern intog, när han behövde argument i våras för att försöka klubba ned folkpartiets skattesänkingsförslag. Jag skulle vilja uppmana finansministern: Försök inte att inaugurera en ny praxis genom att inte göra en ordentlig redovisning för vad man vet om löpande budgetår utan fullfölj herr Wigforss' praxis att så klart som möjligt ställa samman tillgängligt siffermaterial. Det har i alla fall sin betydelse, när man skall bedöma budgeten för nästkommande år, att man vet ungefär hur läget ter sig under det år, vari man befinner sig.

Om finansministern hade haft rätt i våras med den mörka bild han då gav, inser han säkert att med den mycket betydande stegring, som försvarsutgifterna undergått — mycket större än någon då tänkte sig — så skulle läget i dag ha varit närmast katastrofalt. De siffror som jag inledningsvis nämnde visa att detta icke är fallet. Jag påpekade att med undantag för de sidoställda posterna hade finansministern inte tillgripit några nya skatteköllor av betydelse.

På en punkt är naturligtvis en utgiftsuppskattning för låg, utom när det gäller lönerna, som finansministern själv antyder. Jag syftar på det automatiska tillägget till folkpensionerna. Om levnadskostnaderna redan i höstas lågo 8 å 9 procent över det grundtal, varpå folkpensionen är baserad, så är det tämligen säkert, så säkert som något kan vara i denna ovissa tid, att denna levnadskostnadsstegring redan före den

1 juli detta år kommer att ligga minst 15 procent över grundtalet. Då är ju såvitt jag vet riksdagen enligt föregående uttalande förpliktad att ge folkpensionärerna tre tillägg på vardera 5 procent, alltså sammanlagt 15 procent, vilket väl kommer att kosta 35 miljoner kronor mer än finansministern räknat med. På vårt håll i folkpartiet anse vi, att under en tid, då andra folkgrupper begära icke endast kompensation för dyrtiden utan standardstegring, vore det icke riktigt att överväga att just folkpensionärerna skola acceptera en direkt standardsänkning.

Det gläder mig mycket att socialministern, när det gäller problemet hur man skall ordna med dessa tillägg till folkpensionerna, har funnit att man får lov att tydligen mycket positivt överväga att beräkna dyrtidstalet mer än en gång om året och eventuellt även att utbetala tillägget månatligen. Det är ju precis den ståndpunkt, som vi klart antydde i höstas men om vilken socialministern nu i ett intervjuuttalande säger, att i höstas skulle det inte varit riktigt men nu får det övervägas. Jag vill säga till socialministern, att vi hade i folkpartiet det minimum av förtänksamhet, att vi räknade med att kostnader och priser 1951 skulle vara inte oväsentligt högre än 1950. Det var därför vi kastade fram denna tanke på hösten 1950 för att man skulle kunna i tid förbereda sig för det läget.

Jag har alltid haft en mycket hög tanke om Gustav Möller och jag är särskilt glad när man nu får se honom ännu en gång vandra de vägar beträffande folkpensionerna, som från vårt håll har anvisats.

Beträffande de statsanställdas löner är den frågan ju föremål för förhandlingar, och jag skall därför inte uttala mig närmare om några siffror eller dylikt. Jag nöjer mig med att fråga regeringen: Har regeringen tänkt att på något sätt sörja för att riksdagen inte här ställs inför ett fullbordat faktum på det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sätt som skedde 1948? Är regeringen intresserad av detta problem, att riksdagens inflytande över utgifterna och därmed indirekt över skatterna skall förbli vad det har varit och är tänkt enligt den svenska författningen?

Jag vill göra ett tillägg rörande behandlingen av statstjänstemännen. Det förefaller mig klart att man inte längre kan vidhålla det ganska orimliga systemet med tre fjärdedels kompensation för levnadskostnadsstegringen. Antingen får man ta bort hela systemet med indextillägg och räkna med förhandlingar vart eller vartannat år om löner även med statstjänstemännen liksom inom industrien, eller också får man lov att sörja för automatisk full kompensation för levnadskostnadsstegringen även åt de statligt anställda. Det är och förblir nämligen en orimlighet, att när produktionen stiger och levnadsstandarderna stiger för andra grupper under 1930-talet, så skall under åren 1935—1939 standarderna automatiskt sjunka för de statsanställda. Man kan överväga en klausul om att därest det inträffade en katastrof, krig eller dylikt, så att nationalinkomsten går ned, skulle man sätta detta automatiska arrangemang ur spel och upptaga nya förhandlingar. Men i övrigt torde det vara uppenbart, att man inte skall sätta en stor folkgrupp i sämre läge än andra.

När det sedan gäller den andel av en standardförbättring här i landet, som olika grupper kunna göra anspråk på, måste det bli föremål för särskilda förhandlingar. Tyvärr är det mycket möjligt att detta spörsmål inte får så stor aktualitet under nästa år. Det kan hända att vi få en sådan utveckling att ingen väsentlig standardstegring blir möjlig för någon grupp.

Med stort intresse har man avvaktat, vilken hänsyn finansministern skulle ta till sin egen förre statssekreterare Wärns besparingsförslag. Vi få nu veta i budgeten och regeringspressen, att herr Sköld inte hunnit med att ta ställ-

ning till de flesta av dessa förslag. Nu har ju Wärn arbetat mycket snabbt, så att man kan inte lasta honom för detta tillstånd. Det är naturligtvis på sätt och vis överraskande, att regeringen inte har hunnit med, men det är ännu mera överraskande när man får läsa i regeringens huvudorgan, att det var egentligen inte meningen att regeringen skulle hinna med att lägga fram förslag på grundval av Wärns utredningar. Det var bara en väntjänst till oppositionen som finansministern ville göra, så att oppositionen skulle ha ett material för att lägga fram sina förslag! Vi skulle kunna, i motsats till regeringen, som dock är anställd av svenska folket för att sköta dessa saker i långt högre grad än en vanlig riksdagsman, under en kort motionstid eller någon vecka före ta ställning till alla dessa ting, men regeringen ställer sig blygsamt i bakgrunden. Den väntar att oppositionen skall hinna med vad den själv inte hinner. Det är en mycket stor blygsamhet, och blygsamhet är alltid tilltalande, men på något sätt verkar den inte riktigt äkta i detta fall, särskilt när den representeras av den nuvarande finansministern. Man får ett intryck av att regeringen här på något sätt vill ställa sig i efterhand. Det hade varit naturligare att regeringen sagt ja eller nej och sedan lagt fram detta ståndpunktstagande för oppositionen att taga ställning till.

Min uppfattning när det gäller besparingsfrågorna är, att man ofta överdrivit möjligheten till radikala nedskärningar. Så länge nationalinkomsten stiger och reallönerna och standarderna stiger för de flesta grupper, kan det inte vara motiverat att tillgripa någon standardsänkning på det sociala området, att ta tillbaka det som man har givit för en del år sedan. Snarare måste väl sparsamheten visa sig däri, att man låter samhällsekonomin växa in i den ett slag litet stora utgiftskostymen, att man gör detta genom stor återhållsam-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

het med nya utgifter; och därvidlag skiljer sig inte min mening från finansministerns. Man måste visa en sådan återhållsamhet att det både blir möjligt att finansiera de ökade försvarsutgifterna, så länge de äro nödvändiga, och i alla fall så småningom skrida till skattesänkningar. Det är klart att en allmän ekonomisering på alla punkter av den statliga verksamheten är viktig och betydelsefull, men några revolutionerande resultat kan den inte ge. Enligt min mening är tills vidare en allmän skattesänkning av någon betydelse inte tillräddig. Det beror därpå att försvarsutgifterna ha stigit långt över vad man tidigare räknat med och på att de ekonomiska utsikterna äro ytterligt ovissa. Vi vilja inom den riktning jag representerar därför inte motsätta oss att man eftersträvar en betydande överbalansering av budgeten i detta läge. Vi tro att ett försvar av penningvärdet underlättas därigenom, men vi förbehålla oss naturligtvis att ta ställning till de konkreta förslagen.

När vi här i landet 1948—1949 hade att en gång tidigare ta ställning till problemet, om statsfinanserna kunde hjälpa till att trygga penningvärdet, påtogo vi i folkpartiet oss bördan att vara med om att behålla skatter, som skulle leda till ett högt budgetöverskott. Vi gjorde det till skillnad från högerpartiet och bondeförbundet. Vi anse oss vara förpliktade att i ett nytt läge av denna art medverka till ett budgetöverskott. Vi anse nämligen att försvaret av penningvärdet är så viktigt, att man inte kan undgå att använda även detta medel. Men låt mig tillägga: Detta får inte vara det enda medlet eller ens huvudmedlet. Vi vilja inte på något sätt binda oss för principen att man skall ha en överbalanserad budget i alla lägen, där det råder full sysselsättning. Vi hänvisa till de speciella inflationsfaror som nu föreligga och till den stora angelägenheten av att man ordnar så, att den

s. k. engångsinflationen verkligen blir en engångsinflation. Men, herr talman, vi hävda å andra sidan bestämt, att skattetrycket är alltför hårt för att det i längden skulle kunna bevaras. Vi se alltså det nuvarande skattetrycket till icke ringa del såsom en särskild värnsskatt, motiverad av nuvarande utgifter. Vi vilja att den skatteutredning, där bevillningsutskottets ordförande presiderar, utan dröjsmål skall arbeta på att få fram förslag till ett skattesystem som ger oss ett rimligt skattetryck, lägre än det vi hade i fjol, och sedan får det skattetryck som ligger där ovanpå betraktas som en tillfällig värnsskatt, som man skall sträva efter att så snart som möjligt få bort. Budgetsiffrorna visa ju tydligt, att om inte denna dyrbara upprustning hade kommit och om vi inte hade haft denna inflationskonjunktur, skulle det vara möjligt att genomföra en väsentlig skattesänkning. Så till vida har utvecklingen alltså bekräftat riktigheten av den ståndpunkt, som tidigare har hävdats från vårt håll.

Att vi leva i en inflationskris veta ju alla. Prisstegringen detta år jämfört med år 1950 beräknas till 9—10 procent om ingenting oförutsett inträffar. Det betyder att från 1946, det år då prisstabiliteten bröts men också det år, då den nuvarande statsministern trädde i spetsen för regeringen, och till hösten 1951 komma vi enligt nuvarande uppskattningar att få en höjning av levnadskostnaderna med mellan 20 och 25 procent. När regeringen, som sannolikt är, i höst kan fira sitt femårsjubileum, kan den konstatera, att vi veterligen i Sverige inte under någon femårsperiod under modern tid och under fredliga förhållanden ha haft en så stor penningvärdesförsämring som under de fem år regeringen suttit vid makten. Jag hoppas att statsrådet Sven Andersson, regeringens propagandaminister, inte skall underlåta att bekantgöra detta rekord från Sveriges politiska moderna

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

historia när han ger ut nästa nummer av sina av skattebetalarna finansierade propagandaskrifter.

Vi kunna emellertid vara överens om att en penningvärdesförsämring med kanske en fjärdedel på fem år är en mycket allvarlig sak. Så får det inte gå vidare. Det kan sägas att det har varit ogynnsamma omständigheter. Man är så benägen att hänvisa till ogynnsamma omständigheter när det sitter en socialdemokratisk regering, men när man talar om 1930-talets arbetslöshet glömmar man i regeringspartiet alltid bort att tala om de ogynnsamma förhållandena i utlandet. Det lämnar jag emellertid därhän. Klart är att det är de styrandes uppgift att bevara penningvärdet, inte bara i en värld där allting är lugnt, stilla och fridfullt utan även göra det under faktiskt rådande förhållanden. Jag får det intrycket, att regeringen inte har satt skyddet av penningvärdet som tillräckligt central uppgift.

Nu säger finansministern, att det skall vara en engångsinflation. Jag vill säga, att för det första är det en uppskjuten inflation, och för det andra är det en som har tillkommit i höst. Jag hoppas finansministern uppfattar detta uttryck engångsinflation som ett bragelöfte att han skall sörja för att vi få en verklig stabilitet efter denna anpassning.

Att en socialdemokratisk regering inte i tillräcklig grad har satt uppgiften att skydda penningvärdet i centrum sammanhänger naturligtvis med att den i rådande läge har sett alltför mycket på uppgiften att behålla en full sysselsättning, som väl, kunna vi erkänna, har bevarats av sig själv. Liksom socialdemokraterna i socialiseringsfrågan länge ha levt kvar i 1800-talets tankevärld har man när det gäller de penningpolitiska problemen dröjt sig kvar vid 1930-talets arbetslöshetstänkande. Vi äro överens om att man skall eftersträva att inte ha någon varaktig ar-

betslöshet, men det aktuella är nu att undvika inflation och tendenser till vad man kallar överfull sysselsättning. Den utveckling vi ha upplevt under de senaste åren är till skada för spararna och lägger hinder i vägen för en lösning av bostadsfrågan på den enda väg där den kan lösas: genom tillräcklig byggnadsverksamhet.

Alla äro överens om att man skall söka förena full sysselsättning med stabilt penningvärde, men då går det inte att hanka sig fram en dag i sänder. Man måste, som här sades i höstas, ha ett långtidsprogram och söka förverkliga det. Ännu i december var finansministern inte vidare intresserad av saken men ställde i utsikt att han skulle igångsätta en utredning, och han upprepar nu detta löfte. Jag förutsätter att oppositionen får representanter i denna utredning så att det inte blir ett nytt slags s. k. expertutredning med starkt socialistiskt förankrade experter men utan representanter för oppositionen. Jag tror vi kunna tillhandahålla personer som inte äro mindre sakkunniga än de regeringen vill nominera.

Ett program av denna art förutsätter bland annat en välvillig inställning till spararna i skattehänseende. Det måste vara ett mångsidigt program, och det måste skapas förtroende för detta program i en nära framtid; annars kommer finansministern att misslyckas med uppgiften att hejda inflationen längre fram i år. Jag tror finansministern gjorde klokt i att inrikta sig dels på speciella åtgärder, som få vidtas under andra halvåret 1951 och förberedas omedelbart, och dels på vissa långsiktiga åtgärder, bland annat organisatoriska förändringar i sambället, som kunna underlätta en överenskommelse.

Att denna uppgifts lösning sammanhänger med investeringarna är uppenbart. Dessa måste hållas inom ramen för det tillgängliga sparandet. Jag skall av hänsyn till tiden inte närmare diskutera vad som där har skett under se-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nare år. Av budgetens siffror över investeringar av olika slag framgår, att regeringen beräknar att bostadsbyggandet skall ha vuxit med ungefär 150 miljoner kronor på ett år. I början av året föreslog regeringen, att bostadsbyggandet skulle ökas med 50 miljoner. Folkpartiet ville öka det med ytterligare ca 100 miljoner, alltså med 150 miljoner, och det har som bekant regeringen bekämpat både då och långt senare. Nu visar det sig, att regeringen under häftig kritik mot folkpartiet för dess förslag har åstadkommit en byggnadsverksamhet av precis den omfattning som vi hade föreslagit, men sedan har regeringen dessutom givit byggnadstillstånd i betydligt större omfattning, så att för närvarande nära 200 miljoner därav inte ha utnyttjats. Det tycks vara denna större byggnadsverksamhet utöver vad vi föreslogo som har ställt till en del trassel på byggnadsfronten.

Beträffande investeringarna nöjer jag mig i övrigt med att säga, att de flesta investeringarna här i landet, jag säger lyckligtvis, inte äro beroende av tillstånd. Man kan beräkna, att de i 1951 års penningvärde uppgå till 6 500—7 000 miljoner kronor brutto, därav enskilda närmare 5 000 miljoner. Det är därför alldeles klart att kreditpolitiken kommer att spela en betydande roll för att åstadkomma en anpassning av dessa investeringar inom möjligheternas ram.

Det är uppenbart att regeringen och dess experter ha felbedömt utvecklingen av bostadsfrågan. Man har länge varit inriktad på att förhindra att det byggs med en för låg standard. Man har satt upp villkor av olika slag för att de byggande skola få statligt stöd, och man har därigenom fått i vissa fall större bostäder och i andra fall egna hem som fylla högre kvalitetskrav. Därigenom har man naturligtvis fått färre bostäder än man eljest skulle kunna få och färre genomgripande ombyggnader. Man har alltså framtvingat en standard-

höjning som har gått utöver vad landet har haft råd till. Det kan sägas, att man har fått en standardhöjning för vissa människor på de ännu bostadslösa bekostnad.

Nu vill jag gärna erkänna, att vi kanske även på vårt håll ha låtit leda oss litet för långt av de uppgifter och prognoser, som regeringen har kommit med. Vi ha inte haft tillräckliga möjligheter att kontrollera dem, och vi ha kanske därför inte på ett mycket tidigt stadium sett vart det bar hän. Men det kan ändå inte förnekas, att ansvaret för denna utveckling i främsta rummet faller på regeringen.

Om den promemoria för en ny bostadspolitik, som skickades ut för en månad sedan, skall jag inte säga många ord, då den vid det här laget är tämligen sönderskjuten. Jag tror det vore bra om man inom regeringspartiet vore mindre benägen att tillgripa förbud för andra ogifta än änkor och änklingar att hyra mer än en viss mycket begränsad bostad. Man kan inte lösa bostadsfrågan förbudsvägen. Som jag redan har antytt finns det bara en lösning, nämligen att bygga mer.

Byggnadsmöjligheterna bero på sparandet. Det är först sent som den svenska socialdemokratien har insett, vilken central betydelse det har att upprätthålla ett stort sparande. Ännu under 1930-talet gjorde man det inte. Jag vill påpeka, att industriproduktionen här i landet är ungefär dubbelt så stor nu som före kriget, att jordbruksproduktionen är väsentligt större och att det gjorts stora framsteg i praktiskt taget alla näringar, men den byggnadsverksamhet som kan tillåtas nu är inte större än den var före kriget. Det är alltså ett område där det icke har förekommit en kvantitativ expansion. Nu vill regeringen för nästa år tillåta en allmän investeringsökning med ungefär 300 miljoner kronor, men därav skall endast ett belopp av 5 miljoner kronor, d. v. s. praktiskt taget ingenting, komma på bo-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

stadsbyggandet. Det förefaller mig som om det vore en alltför låg siffra.

Herr talman! Jag övergår nu till sist till några reflexioner kring vårt försvar och våra utrikespolitiska problem. I ett läge sådant det vi nu leva i har naturligtvis försvarsfrågan alldeles särskild betydelse. Tyvärr lämnar fjärde huvudtiteln och kommentarerna därtill inte alla upplysningar som man hade hoppats på. En mycket viktig och aktuell fråga, kanske den mest brännande för närvarande, är hur vi skola kunna ordna beredskapen under de närmaste månaderna efter mars, då de värnpliktiga enligt hittillsvarande principer skola rycka ut. Nu brukar kanske huvudtiteln inte ge någon närmare redogörelse för alla sådana problem, men det beror på att vi inte heller bruka vara i det läge, som vi äro i nu med rådande krigsrisker, där angelägenheten av att bevara en rimlig beredskap, till att börja med under andra kvartalet i år, tillhör de livsviktiga frågorna för vårt land.

Riksdagen och folket ha rätt att utan dröjsmål få upplysning om hur regeringen tänker lösa detta centrala försvarsproblem. Det kan mycket väl tänkas alternativa lösningar, som måste diskuteras ingående. Enligt min mening hastar det att få till stånd en sådan diskussion, och jag hoppas regeringen är villig att under remissdebattens gång klargöra hur den ser på detta spörsmål utan att därför nödvändigtvis presentera något definitivt förslag.

Vad utbildning och övningar beträffar nöjer jag mig med att konstatera, att tillgången på befäl liksom andra omständigheter för närvarande inte synes tillåta att man samtidigt förlänger värnpliktstiden och utvidgar de krigsförbandsvisa övningarna i tillräcklig skala. Med hänsyn till den snabba effekten beträffande försvarets prestationsförmåga är utan tvivel en ökning av de krigsförbandsvisa övningarna mest trängande, och regeringen har också föreslagit en sådan. Jag tillåter mig

emellertid uppmana regeringen att med det snaraste framlägga utkast till ett program med ännu mer omfattande övningar av detta slag, så att det kan vara färdigt att diskutera, därest det världspolitiska läget skulle undergå ytterligare en allvarlig försämring.

Det är beklagligt men oundvikligt att de svenska försvarskostnaderna undergå en betydande stegring. Beaktas även reservationsanslagen, torde kostnaden nu inte mycket understiga 1 400 miljoner kronor eller omkring 5 procent av nationalinkomsten. Man kan därmed jämföra att Storbritanniens försvarskostnader enligt förslaget för den närmaste treårsperioden torde gå upp till någonting sådant som 12—15 procent av nationalinkomsten, vilket är mer än en fördubbling jämfört med tidigare. I Förenta staterna, där kostnaderna tidigare ha legat vid omkring 5—6 procent av nationalinkomsten, har en tredubbling beslutats, vilket betyder att minst en sjättedel av nationalinkomsten tas i bruk för detta ändamål. För Ryssland saknas tyvärr pålitliga upplysningar, då man i detta land anser nödvändigt att dölja för världen, att rustningarna där under hela efterkrigstiden ha haft en långt större omfattning än annorstädes, något som nog inte ens kommunisternas talesmän vilja bestrida. Enligt en amerikansk undersökning skulle emellertid de ryska försvarsutgifterna redan 1949 ha uppgått till 22 procent av nationalinkomsten, vilket är nära fyra gånger så mycket som västmakternas vid samma tid. Enligt min mening få vi även i Sverige vara beredda på att om läget ytterligare försämrats påta oss offer utöver de nu föreslagna, vilka, även om de äro betydande, dock äro långt mindre i förhållande till nationalinkomsten än i de nyss berörda länderna. Jag hoppas emellertid att de skola förbli långt mindre än där.

I en situation av detta slag, herr talman, är försvarsministerposten särskilt betydelsefull. Det är av största vikt att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

dess innehavare i alla läger mötes av förtroende såsom rätte mannen på denna post. Som alla veta kan man inte säga det om dess nuvarande innehavare. Man skulle känna större lugn om man visste, att försvarets synpunkter företräddes mera auktoritativt inåt och utåt.

Vad utrikespolitiken beträffar har de senaste årens utveckling gjort mig än mer övertygad om klokheten i att vårt lands utrikespolitik ledes efter de huvudgrunder, varom de demokratiska partierna hela tiden varit ense. Vår strävan bör vara att bevara freden och undgå deltagande i stormaktsblock men samtidigt att göra insatser i internationella organisationer, främst Förenta Nationerna, men även Europarådet och Marshallorganisationen. Beträffande kontakten med Danmark och Norge i militära spörsmål, som skulle bli aktuell i händelse av ett angrepp på våra tre länder österifrån, har jag tidigare begärt, att efter utredning av militära experter en diskussion skulle få äga rum i utrikesnämnden. Överläggningarna skulle gälla kontakter och utredningar av sådana slag, som inte kunde tolkas såsom innebärande direkt eller indirekt några politiska förpliktelser, allra minst av allianskaraktär. Regeringen har ännu inte upptagit detta förslag till prövning. Jag vill därför nu upprepa det samma.

En betydelsefull händelse inom svensk utrikespolitik var det understöd av den s. k. Achesonplanen, som Sverige genom utrikesminister Undén lämnade vid frågans behandling i Förenta Nationerna. Denna av organisationen godkända åtgärd syftar till att ge Förenta Nationerna ökade möjligheter att inskrida mot angripare. Församlingen skall — om säkerhetsrådet på grund av veto ej kunnat fatta beslut — kunna rekommendera församlingsmedlemmarna att vidta åtgärder till fredens tryggnad och bekämpande av aggression. Sveriges bestämda tillstyrkande av en sådan utveckling framgick av utrikesministerns

uttalande i politiska utskottet. Vårt land utsågs till medlem av den kommission, som församlingen i samband med denna frågas behandling tillsatte för övervakning av freden. Låt mig betona, att avsikten med denna nya utveckling inom FN är att beröva ett stormaktsveto dess förmåga att lamslå organisationens verksamhet vid kritiska tillfällen, där en stormakt — eller två eller flera — finna lämpligt att förhindra sådan verksamhet. För Sveriges del innebär vårt ståndpunktstagande en förpliktelse att under full handlingsfrihet välvilligt pröva ett svenskt deltagande i föreslagna åtgärder i situationer, där stormakterna i säkerhetsrådet äro oense. Om man betecknar en sådan meningsmotsättning stormakterna emellan som en konflikt, så har Sverige alltså i princip bundit sig för att icke a priori avböja ett deltagande men att bedöma frågan efter omständigheterna från fall till fall och med beaktande av vårt lands förpliktelser som medlem i FN.

Utrikesminister Undén har emellertid i Sverige gjort vissa regeringsförklaringar, genom vilka den svenska regeringen redan i förväg förklarar sig anse, att vårt land i vissa situationer skall ställa sig vid sidan av en aktion från Förenta Nationerna och redan i förväg vill göra detta klart. Frågan är nu, vilka situationer regeringen syftar på. Vad är det man tänker på när man vill på förhand binda Sverige för en sådan hållning? Ja, på detta spörsmål lämnade utrikesministern under oktoberdebatten två såvitt jag kan se svärförenliga svar. För det första hänvisade han till att i en stormaktskonflikt — härmed torde inte bara åsyftas ett redan utbrutet stormaktskrig — äro inte de fem permanenta rådsmedlemmarna ense. Herr Undén sade då: »I en sådan konflikt upphör alltså organisationen att fungera. Såsom det sagts i propositionen har man skapat en sådan ordning som sätter säkerhetssystemet ur funktion för det fall en stormakt direkt eller indirekt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skulle stå såsom angripare. Och vi ha tillagt att i en sådan situation ämnar Sverige föra en neutral politik.» Man får det intrycket, att utrikesministerns uttalande innebär, att Sverige skall ställa sig vid sidan och vägra att ta ställning när stormakterna i rådet befinna sig i något slag av konflikt — vare sig ett stormaktskrig utbrutit eller inte. I ett tidigare anförande samma dag gjorde emellertid herr Undén ett mindre långtgående konstaterande. Han sade därvid: »Det är fortfarande vår ståndpunkt, att den integrala neutraliteten kunna vi inte upprätthålla som medlem i Förenta Nationerna. Vad vi ha sagt är, att vi inte enligt stadgan av Förenta Nationerna kunna bli förpliktade att delta i ett stormaktskrig utan att vi i ett sådant ha full frihet att upprätthålla neutralitet så länge och i den mån vi själva förmå det.» Här nämnes uttryckligen, att ett stormaktskrig skall ha utbrutit, men man vet inte om det räcker att *en* stormakt är inblandad. Ännu mera oklart är det, hur Sveriges ställning skall vara, när Förenta Nationernas råd ej kunnat nå enighet och en mer eller mindre allvarlig konflikt föreligger mellan stormakterna utan att ett krig utbrutit dem emellan. Kanske svarar regeringen, att i sådana stormaktskonflikter, som ännu ej blivit stormaktskrig men som hota att utveckla sig till sådana, där skall Sverige ställa sig vid sidan. Skulle detta vara regeringens ståndpunkt är det av värde att få den offentligt belyst, ty detsamma kan knappast utläsas ur utrikesministerns förklaringar.

Man måste också fråga sig, på vad sätt nyss berörda uttalanden kunna bringas att överensstämma med regeringens ställningstagande till Achesonplanen. När stormakterna inte äro ense möjliggör Acheson-planen för Förenta Nationernas församling att rekommendera medlemsstaterna olika åtgärder. Skall Sverige fritt taga ställning från fall till fall beträffande sådana rekommenda-

tioner blott när man är säker på att konflikten inte kan vidare utvecklas? Skola vi i alla andra fall i princip och i förväg avböja ens ett övervägande av den svenska ståndpunkten? Om detta är regeringens uppfattning kan man i varje fall inte utläsa detta ur utrikesministerns uttalanden i Lake Success.

Till sist ännu en reflexion av samma art. Regeringen har i diskussionen om ett eventuellt stämplande av det kommunistiska Kina, vilket utan tvivel är en stormakt, såsom angripare, inte hävdad, att eftersom en stormakt är inblandad i kriget, så är det självklart, att Sverige inte kan ta ställning utan måste avböja deltagande i varje beslut — med hänvisning till vår principiella neutralitetsinställning. Nej, regeringen har i detta fall, när en stormakt är inblandad, betraktat frågan om det svenska handlings sättet i FN som en omdömesfråga, som finge bedömas med hänsyn till alla föreliggande omständigheter. Någon tvingande principiell inställning med hänvisning till förekomsten av en stormaktskonflikt skulle alltså inte föreligga. Om man jämför detta med den ståndpunkt utrikesministern intagit i nyss berörda uttalanden, så är överensstämmelsen i varje fall inte uppenbar.

Hans excellens statsministern har under det gångna året vid olika tillfällen uttalat sig för klarhet i fråga om partiernas ställningstagande i utrikespolitiken. Han syftade visserligen då på oppositionspartierna, men jag utgår ifrån att kravet på klarhet i inte mindre grad bör riktas mot det parti som i regeringsställning har ett alldeles särskilt ansvar. Det är därför ofrånkomligt att man från regeringsbanken vidtar åtgärder för undanröjande av den oklarhet, som nu föreligger. Om man anser nödvändigt att i förväg göra deklARATIONER, att Sverige i vissa lägen inte kommer att ens överväga deltagande i Förenta Nationernas verksamhet mot aggression, så får man någorlunda

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

klart ange vilka lägen man syftar på.

Det kan naturligtvis ifrågasättas, om det är klokt att försöka i olika formler på förhand karakterisera en utrikespolitik, som hotar att ständigt ställas inför icke förutsedda situationer. En viss skepsis är kanske härvidlag berättigad.

Den senaste veckan har inom Förenta Nationerna frågan om Kommunist-Kinas stämplande som angripare tilldragit sig huvuduppmärksamheten. Frågan om Sveriges hållning, ifall ett förslag härom framlägges, kan därför bli aktuell snart nog. Inom folkpartiet ha vi liksom för övrigt inom bondeförbundet och högern rätt regeringen att inta en avvaktande hållning så länge som möjligt. Detta överensstämmer utan tvivel bäst med den allmänna inställning utanför alla blockbildningar, som vårt land intar. Med hänsyn till de möjligheter, som synas föreligga, att frågeställningen blir en annan än man vid årets början ansåg sannolik, skall jag inte närmare diskutera den inställning, som vi inom folkpartiet intagit i det läge, där regeringen först reste frågan. Det har ju lyckligtvis visat sig, att ingen stat av betydelse hävdar, att deltagande i en aggressionsförklaring skulle medföra några förpliktelser att deltaga i sanktioner. Farhågorna i den vägen torde alltså för närvarande vara undanröjda. Jag hoppas i det längsta på en sådan utveckling av händelserna, som skulle underlätta ett bevarande av enigheten de demokratiska partierna emellan kring Sveriges politik som medlem av Förenta Nationerna. På vår sida skola alla ansträngningar göras att undvika att eventuella meningsskiljaktigheter få större verkningar än som är absolut ofrånkomligt. Jag vill emellertid deklarerera min fasta tro, att den politik, som öppnar de största möjligheterna för Sverige att undgå krig men att erhålla hjälp om vi bli angripna, är en politik med starka inslag av samarbetsvilja i förhållande till Förenta Natio-

nerna och andra internationella organisationer. Jag hoppas att regeringen vill fästa tillbörlig vikt vid Sveriges intresse av att denna freden tjänande organisation stärkes och vid de moraliska förpliktelser, som våra traditioner i fråga om internationellt samarbete och vårt medlemskap i Förenta Nationerna medföra. Det är alls inte säkert att man handlar realistiskt och försiktigt genom att mer eller mindre skjuta sådana hänsyn åt sidan.

Herr talman! Som herr talmannen har märkt har jag försökt att vara så vänlig mot regeringen som talesmannen för ett oppositionsparti kan vara, när han har anledning att framföra åtskilliga kritiska anmärkningar. Det finns väsentliga olikheter mellan regeringens sätt att se och vårt. Detta framträder även i dagens läge ehuru mindre än under tider då regeringen sökte aktualisera sitt socialistiska program. I dagens allvarliga läge gäller det såvitt möjligt att få till stånd en demokratisk samverkan kring de centrala samhällsproblemens behandling — jag säger inte lösning, ty många av dem få nog vänta rätt länge på en verklig lösning. En sådan samverkan, som förutsätter vilja på ömse håll till medgivanden, utesluter naturligtvis ingalunda, att oppositionen kritiskt belyser regeringens förslag. Tvärtom är en sådan kritik nödvändig. Vad den utesluter är att regeringen t. ex. av falsk prestigekänsla envist håller fast vid en gång framlagda förslag och inte är villig att göra några medgivanden till oppositionen.

Det kan inte förnekas att regeringspartiet under senare år har väl mycket vant sig vid att diktera i frågor av betydelse, där olika meningar göra sig gällande. För ett parti med mindre än hälften av rösterna bland väljarna och endast ett mandat mer än hälften i riksdagen är en sådan inställning, särskilt under nuvarande förhållanden, icke gärna möjlig att bevara. I stället krävas ömsesidiga medgivanden i enighetens

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

intresse i en farofylld tid där mycket kan stå på spel. På vår sida finns en vilja till samverkan i denna anda. Jag hoppas, att den också finns hos regeringen och dess parti.

Herr HEDLUND i Rådombänk: Herr talman! Allvaret i den utrikespolitiska situationen är uppenbart. De olika länderna äro i full färd med att i skilda avseenden se om sitt hus. Insikten om att även vårt land måste göra detta återspeglas i den allmänna debatten om regeringens förslag till ökade utgifter för försvaret och vad därmed sammanhänger.

Sverige har i sin utrikespolitik traditionellt valt att undvika stormaktsallianser. Försvarssamarbete med fristående och närgränsande nationer med likartade förhållanden som Sveriges har däremot ansetts kunna ifrågakomma, något som kom till uttryck vid vårt ställningstagande för ett par år sedan till frågan om ett nordiskt försvarssamarbete. Den alliansfria linjen har icke heller ansetts utgöra hinder för oss att delta i FN, Marshallorganisationen och Europarådet. Den har inte heller hindrat oss att klart uttala vår idégemenskap med västerländsk kultur och med det västerländska demokratiska statskicket. Vid vårt inträde i FN stod det klart, att medlemskapet där icke skulle kollidera med vår traditionella linje att stå utanför stormaktsallianser. Ett beslut som förpliktar medlemmarna till ingripande i en konflikt kan nämligen komma i fråga endast om stormakterna i säkerhetsrådet äro eniga.

Vår anslutning till den utvidgning av FN:s funktionsmöjligheter som nyligen skett genom antagande av den s. k. Acheson-planen kan inte heller sägas innebära något avsteg från vår alliansfria linje. Enligt denna plan kunna nämligen endast rekommendationer göras till medlemsstaterna om inskridanden. Det är sedan varje stats egen sak att

avgöra om den finner sig kunna följa en sådan rekommendation eller ej. Det är viktigt att hålla detta i minne. Mycket talar nämligen för att det inom FN:s församling kan bli fråga om sanktioner mot Kina, och därest Sverige skulle anse sig förhindrat att efterkomma en rekommendation härom, har Sverige icke därför åsidosatt någon av sina förpliktelser mot FN. Jag tycker detta bör understrykas, därför att en motsatt uppfattning har gjorts gällande från något håll.

I anslutning till vad herr Ohlin uttalade skulle jag vilja framhålla, att det är långt ifrån oviktigt att det avges auktoritativa uttalanden, som kunna innefatta ledning för bedömande av i vilka fall vi kunna tänkas finna oss tvungna att avböja sådana rekommendationer. Det har naturligtvis betydelse för att avgöra, huruvida vi verkligen stå kvar på den alliansfria linjen, huruvida vi ämna ta konsekvenserna av den.

Vi ha alltså som jag sade i vår egen hand att avgöra om vi anse oss kunna följa en rekommendation eller ej. Men om vi se oss nödsakade att i en viss situation ställa oss avböjande, innebär detta inte något som helst skäl att ställa oss utanför FN-organisationen. Enligt min mening få vi för övrigt aldrig släppa tanken att genom en speciell organisation söka skapa fred i världen. Till och med om FN skulle falla samman är jag övertygad om att mänskorna söka skapa en ny fredsorganisation inte bara en eller ett par gånger till, utan sju gånger sjuttio gånger om så skulle behövas, ända till dess målet, fred åt världen, kan uppnås. Vi måste efter måttet av våra krafter vara med om det fortsatta arbetet för världsfreden.

Det är inte länge sedan riksdagen senast hade tillfälle att föra en ekonomisk debatt, låt vara en mera begränsad sådan, där penningvärdets stabilisering var det huvudsakliga ämnet. Vid det tillfället underströks bland annat från

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vårt håll sparandets nödvändighet såväl inom allmän som enskild hushållning. Vi påpekade att de direkta skatterna nu nått en sådan höjd, att man torde vara tämligen överens om att det inte är möjligt att gå längre och att även förutsättningarna för nya indirekta skatter tedde sig små. Tvärtom framstod en skattelindring som en angelägen åtgärd. Beträffande det enskilda sparandet framhöll vi samma synpunkter som finansministern nu understryker i statsverkspropositionen, nämligen att betingelserna för ett fortsatt sparande äro, att folk räknar med att den omtalade engångsförskjutningen av prisnivån verkligen blir en engångsföreteelse för åtminstone några år framöver och inte i stället inledningen till en serie förskjutningar.

Sedan denna debatt hölls har visserligen inte mycket nytt inträffat på det ekonomiska området, men den framlagda statsverkspropositionen ger ju underlag för ett mera allmänt skärskådande av det ekonomiska läget. I fjolårets statsverksproposition angåvos utvecklingstendenserna som dubbeltidiga, i det att inflations- och deflationstendenser ansågos bryta sig mot varandra i så pass hög grad, att konjunkturinstitutet funnit det nödvändigt att upprätta alternativa prognoser. I år är det uppenbarligen ingen anledning att räkna med något deflationsalternativ. Den dubbla förutsättningen härför, nämligen en avspänning i det internationella läget jämte en uppbromsning av rustningarna, förefaller alltför osannolik. Det är för det första inte mycket som talar för att relationerna mellan länderna skulle förbättras, och även om så skulle ske, måste man räkna med att det forcerade rustningsarbetet ändå kommer att fortsätta avsevärd tid framöver.

Till ledning vid bedömandet av de föreslagna åtgärderna i en aktiv ekonomisk politik har man i år upprättat tvänne nationalbudgetberäkningar, den

ena baserad på förutsättningen av en aktiv och den andra utgående från vad man kallar en passiv ekonomisk politik. Man har kommit fram till att i förra fallet prisstegringarna skulle stanna vid 1 500 miljoner kronor, medan de vid en passiv politik skulle nå upp till 2 400 miljoner kronor, alltså en skillnad på 900 miljoner kronor. Även i andra hänseenden skulle balansen bli sämre vid en passiv ekonomisk politik. Så skulle t. ex. importen ökas med ytterligare 100 miljoner kronor och exporten minskas med samma belopp. Vidare menar man att vi i landet kunna producera för 100 miljoner kronor mera om den ekonomiska politiken blir tillräckligt aktiv.

Vad är det då för åtgärder som man föreslår under beteckningen aktiv ekonomisk politik? Ja, man reglerar byggnadsverksamheten, litar till kreditrestriktioner, investeringsskatt och priskontroll. Det är i stort sett ingredienserna i den antiinflationspolitik som regeringen menar att man skall laga ihop. Verkan därav tror man skall bli att de sammanlagda investeringarna tryckas tillbaka med omkring 100 miljoner kronor. Man räknar med att lagerhållningen skall minska med ungefär samma belopp. Man tror att en betydande förbättring av bytesbalansen i utlandshandeln skall inträda. Man tror till och med att vi på detta sätt skola kunna producera för 100 miljoner kronor mera. Slutligen är man optimistisk nog att tro att den här aktiva ekonomiska politiken skall påverka sparandet i så hög grad att detta skall stiga med inte mindre än 500 miljoner kronor.

Det sista är nog den ömmaste punkten i denna nationalbudget. Man utgår med andra ord från att sparviljan inte fått någon egentlig knäck genom den inträdda »engångsförskjutningen» med alla de stora förluster som den medfört. Hur det kommer att gå med den saken är litet svårt att spå om. Nationalbudgetdelegationen har försiktigt nog sagt att genom detta antagande na-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tionalbudgeten bindes vid en mycket osäker faktor. Omslag i det personliga sparandet kunna lätt kullkasta konsumtionsberäkningarna och därmed hela nationalbudgeten, heter det. Jag tror att man kan oreserverat instämma i farhågorna på denna punkt. Samtidigt kan det finnas anledning att understryka att man här rör sig på ett område, där mycket, för att inte säga allt, hänger på om den förda eller utlovade politiken verkar förtroendeingivande.

De signalerade investeringsbegränsningarna till förmån för den löpande konsumtionen äro naturligtvis mycket betänkliga i dessa bostadsbristens tider, då det är nödvändigt att med ljus och lykta söka efter möjligheter att överföra någon del av den mindre angelägna konsumtionen till investering i nya byggnader. Alla uppslag måste här prövas, eftersom väl ökat bostadsbyggande utgör den enda möjligheten att lösa vårt bostadsproblem. En ransonerings av bostäderna är ett oting, där mannamån och godtycke kunna få tämligen fritt spelrum. Och än värre blir saken, eftersom vi för likvärdiga bostäder ha två väsentligt skilda hyresnivåer. I själva verket är det i längden ohållbart med ett system, som konserverar en låg hyresnivå för tidigare byggda hus men medger en hög nivå för nybyggda. Detsamma är förhållandet med oavbruten subventionspolitik, som skulle syfta till att i hus som byggts under dyrare förhållanden hålla hyresnivån nere i samma läge som för de hus som byggts då kostnaderna voro lägre. Med den fortgående penningvärdesförämringen skulle man efter hand komma upp till så stora summor att denna väg får anses utesluten.

Ett ökat bostadsbyggande fordrar emellertid att sparandet främjas. I detta sammanhang tillåter jag mig fråga, om inte någon speciell form av ungdomsparande för att underlätta för ungdomen att spara vore förtjänt att övervägas. Det är en allmän uppfattning att

ungdomarna tidigt komma upp i inkomster, som ge en standard vilken ofast är omöjlig för dem att upprätthålla efter det de bildat familj. Betydande belopp slösas säkert bort i ungdomsåren på tämligen onödiga ting. Om man på lämpligt sätt — genom något premiesystem, eventuellt genom att hålla inne någon del av inkomsten — kunde medverka till ett sparande under ungdomsåren, tror jag att detta skulle komma att uppskattas på de flesta håll.

När man talar om en engångsinflation måste man naturligtvis ha en längre tidrymd än ett år i sikte, eljest vore det hela ett meningslöst tal. Hur te sig då förutsättningarna för att man efter engångsförskjutningen skall lyckas hålla prisnivån? Risker för misslyckande finnas förvisso. Även om utlandspriserna inte skulle undergå någon höjning, finnas inom landet faktorer som kunna föranleda en ny förskjutning. Nästa års avtalsrörelser liksom löneglidningarna kunna komma att öka penninginkomsterna mer än nationalprodukten stiger. Det är tydligt att finansministern vill söka komma ur detta dilemma genom att sätta till en kommitté, som skall söka ge svar på den svårlösta frågan om penningvärdet kan bevaras under full sysselsättning.

I detta sammanhang skulle jag vilja säga ett par ord om uttalandena från vissa håll om att arbetsmarknadens parter inte ha någon som helst skyldighet att medverka till inflationsfarans bekämpande utan att detta är regeringens och riksdagens sak. Enligt den principen skulle dessa parter inte behöva taga någon hänsyn till penninginkomsternas inflationsdrivande verkan. Ja, mina damer och herrar, håller verkligen det resonemanget streck? Håller det, om man tänker på att parterna numera genom sina åtgärder skulle kunna äventyra i och för sig mycket effektiva åtgärder för prisstabiliseringen? Det skulle inte förvåna mig om receptet att säkra den s. k. engångs-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inflationens engångskaraktär ändå blir en rundabordskonferens om löner och priser redan i höst. Det finns säkerliga skäl för de flesta folkgrupper att medverka i en sådan för att hindra att de i år vunna förbättringarna ätas upp av nya prisstegringar.

Jag kommer så till den förut berörda frågan om lagerhållningen i landet. Kan man med gott samvete göra gällande att vi använt nådatiden efter kriget till att, i den mån det varit möjligt, lagra upp varor i tillräcklig omfattning? Bränslesituationen i dag tyder i varje fall knappast härpå. I förbigående vill jag säga att en redogörelse från regeringshåll om bränslesituationen motses med största intresse. Att öka lagerhållningen av viktiga varor i det nuvarande besvärliga internationella läget, när varje stat gör det yttersta för att stärka sin försörjning, är säkert inte lätt. Det är precis som om man skulle vilja försöka teckna en brandförsäkring, sedan det börjat brinna i grannens hus.

Det är många som mena, icke utan fog, att vi levat alltför obetänksamt under efterkrigsåren. Ekonomien var obestriddligen god år 1945, trots alla utgifter under krigstiden. Valutaställningen var som bekant mycket tillfredsställande, och även om den inte kan betraktas som dålig i dag, nödgas man dess värre konstatera att någon ökning av valutarreserven inte inträtt under de sista två åren. Sett i belysning av den betydande prisstegringen på importvarorna betyder detta i realiteten en sammankrympning av valutarreserven.

Om man från vårt håll skulle våga sig på ett omdöme om den ekonomiska situationen i vårt land, skulle det bli följande. Produktionen är i full gång, praktiskt taget alla människor arbeta. Vi ha gott om elkraft och åtskilliga råvaror. I fråga om livsmedel äro vi i stort sett självförsörjande och kunna även med jordbruksprodukterna bidra till exportinkomster på åtskilliga

hundra miljoner kronor. Vi ha sådana begärliga exportvaror som malm och träprodukter. Dessa böra kunna bytas mot behövliga varor av annat slag, även om det kanske inte går att göra det i så stor utsträckning att nämnvärt ökad lagerhållning blir möjlig. Med detta tämligen goda utgångsläge borde det finnas förutsättningar att klara de samhällsekonomiska problemen på ett någorlunda hyggligt sätt. Man kan rent av inte underlåta att säga att, försåvitt ingenting särskilt inträffar utomlands — den reservationen måste naturligtvis alltid göras i dylika sammanhang — bör det ordna sig rätt bra, om vi förvalta vårt pund väl. Skulle vi misslyckas, får man nog säga att det får tillskrivas tabbar från de styrandes — regeringens och riksdagens — sida.

I detta sammanhang skulle jag vilja taga tillfället i akt att understryka, att när nu skilda grupper i samhället fått inte bara kompensation för prisstegringen utan också en andel i den ökade nationalprodukten, är det nödvändigt att se till att även folkpensionärerna komma i åtanke. Jag instämmer alltså här med herr Ohlin. Jag tror jag kan säga att ett initiativ från vårt håll i denna riktning är att motse.

I dagens läge är det tydligen inte möjligt att sänka skatterna utan att samtidigt vidtaga rätt drastiska åtgärder på utgiftssidan. Huruvida detta låter sig göra få vi se när den Wärnska sparutredningens förslag skola prövas. Men man får inte ställa för stora förhoppningar på den punkten. Man har all anledning att erkänna finansministerns intresse för att söka begränsa statsutgifterna i dagens läge. Den ökning som ändock skett av de samlade utgifterna beror ju främst på s. k. automatiska stegringar.

Liksom vårt parti tidigare hävdat kravet på återhållsamhet och stabilitet i fråga om statsfinanserna, komma vi också att vid årets riksdag intaga sam-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ma principiella hållning, även om vi på en del punkter kunna önska göra vissa ändringar.

Utan att jag vill vara efterklok eller elak må den reflexionen tillåtas mig, att återhållsamhet med statens utgifter nu blivit regeringspartiets signaturmelodi. Den som nu inte vill spara blir inte betraktad såsom en ansvarskännande individ, naturligtvis med full rätt. Men tidigare var det nog så, att den som önskade spara och hålla igen inte ansågs riktigt följa med sin tid. Jag undrar om inte en medelväg skulle vara klokare. Det är säkert fel att för ett land liksom för den enskilde inrätta hushållningen uteslutande efter de sju feta årens tillgångar.

Vi hälsa med tillfredsställelse att man sökt begränsa löneutgifterna inom förvaltning och administration och hindra en stor ökning av de anställdas kadrer. När det gäller lönestegringarna måste man naturligtvis intaga den principiella ståndpunkten att en kompensation motsvarande vad som har vunnits på andra håll är fullt på sin plats. Men principen i statsförvaltningen bör vara att effektivisera där det är möjligt. Färre men väl avlönade statstjänstemän bör vara riktpunkten. Riksdagen bör inte i fortsättningen svälja nya ämbetsverk med samma aptit som under senare år.

Jag tänker inte ingå på någon detaljgranskning av besparingsförslagen i detta sammanhang. Låt mig emellertid på en punkt göra en kommentar, nämligen beträffande statens bidrag till kommuner och landsting. Den snårskog av bidragsformer som vi nu ha är ett oting. Vi hoppas att den pågående utredningen skall finna enklare och rationellare former. Den väsentliga frågan är emellertid kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna. Enligt min mening — och jag vet att den delas icke blott av mitt parti utan av landsbygdens befolkning i stort — få

vi inte vältra över skattebördorna från staten till kommunalskattesedlarna.

Det vore en baklängesreform, om något sådant skulle inträffa. Det vore naturligtvis ingen besparing för skattebetalarna med en sådan transaktion. Vad som i så fall skedde vore en omfördelning av skattebördan, varigenom denna bleve mycket hårdare för de medborgare som råka bo i kommuner med svagt skatteunderlag. Det är ett rättvisekrav och en absolut förutsättning för att nå en ökad likvärdighet mellan kommunerna i fråga om skatteförmåner, att statsbidragen icke minskas, utan de böra tvärtom i många fall förbättras. Däremot kan jag hålla med om att nuvarande statsbidragssystem icke är rättvist så till vida att det i många fall icke tar tillräcklig hänsyn till kommunernas verkliga skatteunderlag per invånare.

I detta sammanhang tar jag mig friheten att på nytt understryka vad vi många gånger ha sagt här i kammaren om den nuvarande fastighetsskatten. Vi anse att den bör avskaffas snarast möjligt. Enligt vår mening är denna skatt i dag lika föråldrad som det gamla indelningsverket var då det avskaffades. Vi ha ingen anledning att taga tillbaka något av vad vi sagt på den punkten.

I fråga om den träffade uppgörelsen om jordbrukets inkomster och utgifter skall jag för dagen inskränka mig till några allmänna reflexioner. Att subventionerna i väsentlig utsträckning kunnat avvecklas hälsa vi med tillfredsställelse. Det kan vara rimligt att under en pris- och lönestoppperiod lämna subventioner för att konsumenterna skola få varorna billigare än de enligt myndigheternas kalkyler kosta i framställning. Men som en permanent anordning äro de icke önskvärda vare sig för konsumenter eller producenter. Det är glädjande att såväl företagen som de anställda inom jordbruket genom

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

uppgörelsen fått möjlighet till en bättre arbetsinkomst. Vid en jämförelse med löneökningarna på andra håll förefaller det emellertid tveksamt huruvida någon nämnvärd utjämning av löneklyftan verkligen har vunnits. Om det belopp, som jordbruket tillgodoräknats för att täcka andra kostnadsstegringar än dem som sammanhånga med arbetet, får anses tillräckligt är självfallet beroende på prisutvecklingen under de närmaste månaderna. Uppgårelsen innebär emellertid det bästa resultat, som kunde uppnås i den föreliggande situationen.

För någon vecka sedan avlämnade 1950 års dyrortssakkunniga sitt förslag om principerna för en ny dyrortsgruppering. Med anledning därav kunna några principiella reflexioner redan i dag ha sitt berättigande.

Vad man särskilt fäster sig vid är det långa dröjsmålet, innan det över huvud taget skall kunna bli något resultat. Allra tidigast den 1 juli 1953 kan den nya dyrortsgrupperingen träda i kraft. Ansvaret för att det definitiva dyrortsbeslutet icke kan fattas tidigare får bäras av dem, som icke i likhet med oss under tidigare år biträtt de upprepade kraven på utredning utan i stället ha föredragit att skynda så långsamt som möjligt.

Olägenheterna av ett fördröjt beslut ligga i öppen dag. Det måste te sig som ett utslag jag skulle vilja säga nära nog av Krängel-Sverige, att vi inom vissa storkommuner skola under ett par år få skilda dyrortsgrupper. I den ena delen av storkommunen skola invånarna ha större källskatteavdrag, lärarna högre löner o. s. v. än i den andra delen. Beträffande principen för beräkning av bostadskostnaderna och reseutgifter vill jag redan nu säga, att vårt parti inte kommer att ge efter på kravet, att verklig hänsyn skall tas till avståndskostnaderna och att man beträffande bostadskostnaden i realiteten utgår

från samma standard och därvid även beaktar bostadens läge.

De sakkunniga erkänna, att man inte enbart med statistiskt material kan få en tillförlitlig mätare för att jämföra levnadskostnaderna mellan olika orter, framför allt mellan stad och land. Detta med hänsyn till bl. a. standardskillnader, olika konsumtionsvanor, bostadens läge, de sociala och kulturella förmåner i förhållande till utdebiteringen i olika kommuner m. m. Inför statistikens ofullkomligheter skulle jag vilja säga, att det dock finns ett hjälpmedel vid bedömandet av denna fråga. Så länge tjänstemän och andra föredraga att flytta till s. k. högre dyrorter för att få sin standard förbättrad, kan väl egentligen inte någon statistik vederlägga påståendet, att landsbygden inte är riktigt rättvist behandlad.

Det skärpta världspolitiska läget gör det, som jag inledningsvis sade, nödvändigt att vi se om vårt hus. Vi måste stärka vår krisberedskap på samhällslivets skilda områden. Särskilt viktigt är givetvis att vårt försvar stärkes. Våra försvarsutgifter ha stigit till en betydande höjd, och i årets statsverksproposition föreslås ytterligare ökning av försvarsanslagen. När man bedömer försvarskostnadernas storlek, kan man emellertid inte undgå att ta ställning till hur det i det hänseendet förhåller sig i andra länder. Vi kunna inte bortse från hur stor del av sina resurser som man på skilda håll använder just för försvarsändamål. Herr Ohlin var tämligen ingående inne på den frågan. Jag vill i det sammanhanget säga, att jag i morse fäste mig vid en artikel i Svenska Dagbladet, där det fanns en redogörelse för hur stor andel av nationalinkomsten t. ex. amerikanerna nu ämna använda för försvarsändamål, och där man redogjorde för hur stor del av sin nationalinkomst, som engelsmännen använda för samma ändamål o. s. v. Det slog mig, att i dessa

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

länder var andelen flera gånger så stor som här hos oss i dag, trots att vi nu tycka, att försvarsbudgeten har nått en betydande höjd. Sedda mot bakgrunden av det mörknande världsläget äro emellertid de anslagsökningar, som nu ha föreslagits, ofrånkomliga. Värnet av vår frihet och fred måste gå före alla andra samhällsuppgifter.

Jag konstaterar med glädje, att svenska folket, i varje fall dess representanter i riksdagen, ha praktiskt taget enigt slutit upp kring tanken på en förstärkning av försvaret. Redan överläggningarna i höstas mellan partiledarna gåvo vid handen mycket stor enighet, och då försvarsfrågorna senare underställdes riksdagen visade det sig, att man i stort sett var ense om vad som skulle göras. Jag är övertygad om att enigheten i huvudfrågan kommer att sätta sin prägel även på den nu påbörjade riksdagens behandling av försvarsfrågorna. Kan allmän enighet åstadkommas även i detaljerna är det så mycket bättre. Det väsentliga i dagens läge måste vara att så snart som möjligt bota de brister, som vidlåda försvarsväsendet, så att vi erhålla en god beredskap.

Ur den synpunkten vill jag med tillfredsställelse hälsa försvarsministerns förslag att öka ut antalet reservofficerare vid armén. Därigenom blir det möjligt att successivt förbättra tillgången på befäl inom armén. Man kan bara undra varför försvarsministern inte redan i höstas var beredd att föreslå denna utökning. Frågan om utökning av de värnpliktigas utbildningstid har diskuterats, men det utgör ju ingen egentlig beredskapsfråga. Ett eventuellt beslut om utökning av utbildningstiden stärker inte omedelbart vår beredskap. Detta skulle däremot bli fallet med en förlängd gruppchefsutbildning av värnpliktiga, och inom vårt parti hävda vi därför den meningen, att en dylik utbildning av gruppchefer bör komma till stånd.

En förstärkning av försvarets materi-

eltillgångar på vissa områden utöver vad försvarsministern föreslagit är enligt vårt partis mening önskvärd. Jag tänker då bland annat på flygvapnet. Förstärkning av jaktflyget genom utökning av flottiljernas flygplansbestånd med femtio procent bör fortsätta i enlighet med riksdagens beslut, så att förstärkning av samtliga flottiljer kan genomföras. Givetvis är det också nödvändigt att fortsätta ansträngningarna att skaffa moderna plan för nattjaktflottiljen. I fråga om arméns tygmateriel förefaller det också önskvärt med en förstärkning utöver vad i propositionen föreslås. Vi önska faktiskt på vårt håll, att riksdagen ger Kungl. Maj:t bemyndigande att lägga ut beställningar till hela det belopp som arméförvaltningen ansett nödvändigt. En modernisering av luftbevakningen och anskaffande av modern radarmateriel **tillhöra** naturligtvis också önskemålen.

Låt mig till sist än en gång understrika betydelsen av att de demokratiska partierna i vårt land äro ense om att stärka värnkraften. Denna enighet är ett starkt uttryck för vårt folks vilja att trots olika politiska meningar i mångt och mycket slå vakt om det väsentligaste av allt — vår rätt och förmån att få leva i frihet och trygghet. Redan vid något tidigare tillfälle i år har jag givit uttryck åt den meningen, att en samling av alla goda krafter inom nationen är en synnerligen angelägen uppgift och att vi på vårt håll äro villiga att medverka till en sådan samling. Självfallet fordras det i första hand, att intiativ tages från regeringens sida till en sådan samling, som naturligtvis inte behöver ske i samlingsregeringens form utan närmast bör komma till uttryck däri, att man visar en ömsesidig hänsyn till varandra och till lagets allvar.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Dagens remissdebatt äger rum i skuggan av det dramatiska och världsomväl-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vande händelseförloppet borta i Asien. Den kinesiska attityden, som enhälligt fördömes av den demokratiska opinionen, ger en bild av Kinas ansikte lika skild som dag och natt från våra tidigare föreställningar härom. Vad beträffar Sveriges ställningstagande i FN till Koreafrågan är det inte obekant för någon, att det förekommit meningsbrytningar. Jag hoppas emellertid att det skall bli möjligt att skapa ett underlag för samförstånd i denna fråga mellan de demokratiska meningsriktningarna, och för att inte försvåra ansträngningarna att nå detta syfte avstår jag för ögonblicket från att kommentera detta spörsmål.

Att den internationella händelseutvecklingen i flera hänseenden måste återverka på sättet att lägga upp diskussionen av våra egna interna problem är självklart. Finansministerns nästan oväntat mjuka formuleringar i sammanhang med tillkännagivandet av regeringens avsikt att låta utreda de grundläggande förutsättningarna för full sysselsättning och fast penningvärde måste väl tolkas som ett erbjudande om samförstånd. För detta ställer herr Sköld — formellt sett — bara ett villkor, nämligen det villkoret, att arbetslöshet icke får betraktas som något hjälpmedel i den ekonomiska politiken. Detta villkor godtar högern för sin del utan varje reservation. I vår politik ingår icke arbetslöshet som ett medel. Skulle utvecklingen bli så olycklig, att en ny arbetslöshetsväg skulle välla in utifrån — det är ju därifrån faran hotar — så önska vi för vår del, att denna påfrestning skall bäras solidariskt av oss alla. Den får icke bli en börda, som bara några enskilda människor eller några särskilda samhällsgrupper ha att bära.

Våren 1947 satt oppositionen bänkad i kanslihuset vecka efter vecka för att övertyga regeringen om nödvändigheten av åtgärder, som i stort sett samma regering numera i väsentliga stycken

accepterat. Hösten 1947 återupptogs försöken att få oppositionen med på den socialdemokratiska politiken. Att detta var huvudavsikten är numera klarlagt. Det är inte länge sedan statsministern använde ett uttryck av ungefär följande lydelse: »När herr Domö och herr Ohlin vägrade att gå i borgen för regeringens politik, gjorde tjänstemännens och arbetarnas organisationer det.» Med hänsyn till dagens aktuella läge får man onekligen, herr statsminister, en viss påminnelse om det gamla ordstävets »den som går i borgen, får också gå i sorgen». För att förenkla hela diskussionen tillåter jag mig emellertid för min del att å högerns vägnar kort och gott deklarerar, att vi äro beredda att medverka i en undersökning — en förutsättningslös undersökning — av möjligheterna att nå samverkan rörande sysselsättnings- och penningvärdeproblemet. Dock önska vi icke heller denna gång skriva på några slags politiska skattkammarväxlar åt regeringen — icke ens om regeringen lyckas erhålla underborgen av sina nationalbudgetsdelegerade eller av andra mer eller mindre framstående teoretiker.

I finansministerns utmärkta radiotal om budgeten, till vilket jag vill lyckönska honom, återkom ideligen en ordsammanställning, som bara för något är sedan var tabu i socialdemokratisk vokabulär — »penningpolitiska medel». Då undvek man detta uttryck lika envist som folk i gamla tider undvek att nämna djävulen vid hans rätta namn. Nu är icke endast uttrycket utan även den verklighet som ligger bakom det samma högsta mod i regeringskretsar. Den glidning i regeringens uppfattning, som uppenbarligen skett och som jag inte förstår varför man förnekar — finansministern skakar ånyo på huvudet — är onekligen ett skäl varför en undersökning om möjligheterna till samförstånd skulle kunna leda till resultat. Det är emellertid i synnerhet tre om-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ständigheter som göra mig en smula skeptisk.

För det första är det icke nog att man godtar de riktiga medlen. De måste även tillgripas i tid — i så god tid att de ge resultat även om de användas med moderation. För det andra ger finansplanen tyvärr fortsatt stöd för misstanken, att regeringen alltjämt är bunden av förutfattade meningar i den ekonomiska politiken, av övertro på priskontroll, byggnadsreglering och tvångssparande. För det tredje vägrar regeringen fortfarande att ägna sin uppmärksamhet åt vissa väsentliga avsnitt av själva problemställningen, t. ex. åt skatteproblemet, åt människornas behov av frihet och rätt att själva taga risk, åt sparandets konkreta och högst aktuella frågeställningar.

Bland de huvudmedel regeringen i den nuvarande utomordentligt kritiska situationen själv uppger att den ämnar använda finns egentligen ingenting nytt. Vi ha tidigare gång på gång granskat dem alla här i riksdagen utan att kunna komma överens om huruvida de äro slöa som bordsknivar eller skarpa som kirurgens lansetter. Jag misstänker att vi inte heller i dag kunna komma överens om den saken.

Högern accepterar icke priskontroll som ett bestående medel i den ekonomiska politiken. Vi kunna godtaga den för en övergångsperiod och erkänna, att den möjligen har en förmåga att på kort sikt komma till rätta med spekulativa prisstegringstendenser. En förutsättning enligt vår mening för dess användning är dock, att den utnyttjas så, att den undanröjer behovet av sin egen tillvaro.

Investeringskatten förefaller även efter omarbetningen att vara ett diskutabelt sätt att skaffa staten inkomster. Avstämningen av nationalbudgeten för 1950 ger icke skäl för påståendena om någon allvarligare tendens till överinvesteringar. Jag är långt ifrån övertygad om det önskvärda — rent ekonomiskt sett — av att skattevägen ta in-

vesteringsmedel från ett stort antal väl-skötta företag bl. a. för att möjliggöra en jätteinvestering i Norrbottens Järnverk. Investeringar och investeringsvilja äro ingalunda några destruktiva element i vår ekonomi. Se på det svenska jordbruket, där de stora investeringarna ha skapat underlaget för en oavbrutet stigande produkt trots att jordbruket årligen förlorar tusentals arbetare — 1950 icke mindre än 13 000. Investeringar ge på längre sikt den enda hållbara lösningen på den fulla sysselsättningens huvudproblem — bristen på arbetskraft. Den väldiga produktionsökning, som kom till stånd 1950, är väsentligen en följd av investeringarna under de första efterkrigsåren. FN har publicerat en statistik över inkomsten per innevånare i världens länder. Av den framgår att i länder med fri ekonomi och stora investeringar ligger inkomsten skyhögt över inkomsterna i stater med bunden ekonomi och små investeringar. I USA är genomsnittsinkomsten 1 400 dollars, i Sverige 780 dollars men t. ex. i Ungern omkring 270 dollars. Statligt tvångssparande är ingenting annat än ett dåligt surrogat för enskilt sparande. Jag betvivlar att detta surrogat kommer att ge goda resultat och stöder mig därvid på erfarenheten från de senaste åren.

Vi äro överens på en punkt. För att komma till ett stabilt penningvärde måste de ansvariga myndigheterna få grepp över statens utgifter. I valrörelsen 1950 fick jag för min del gång på gång äta upp att jag betecknat 1950 års budget som en sparsam budget. Det har synbarligen sina risker att ge komplimanger, särskilt att ge dem till herr Sköld, vars kända motvilja mot älskvärdheter förefaller vara nästan lika stark som Catos. Om denne gamle romare berättas det att han i så hög grad avskydde bevis på uppskattning, att hans hustru endast vågade kyssa honom i åskväder. Visserligen befinner sig herr Sköld i något som mycket väl

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skulle kunna kallas ekonomiskt åskväder. Jag skall emellertid av försiktighetsskäl — jag tillhör ju inte heller den närmaste familjekretsen — avstå från alla andra bevis på uppskattning än ett ärligt erkännande av finansministerns goda sparsamhetsvilja. Tragedien ligger emellertid däri, att trots denna goda vilja från den — man får väl säga — allt dominerande mannens sida fortsätta statens utgifter att växa. 365 miljoner kronor i automatiska utgiftsökningar på ett år är en förskräckande summa. Med bästa vilja i världen kan man icke säga att regeringen ännu fått grepp på statsutgifterna. Man har på flera punkter t. ex. när det gäller subventionerna tvingats att nöja sig med kompromisser, som ha i många hänseenden olyckliga verkningar. Den goda viljan har ej gett tillräckliga praktiska resultat, men vi måste eftersträva detta bl. a. för att framdeles kunna skapa utrymme för att lätta det orimliga skattetrycket.

Finansministern hävdar att budgeten är balanserad, realekonomiskt sett balanserad. På den punkten skall jag icke taga upp någon tvist, bara sätta ett par frågetecken i kanten. Den troliga reservationsmedelsförbrukningen har alltid underskattats av herrar finansministrar. Det är troligt att den löneökning, på vilken statens tjänstemän med all rätt kunna göra anspråk, kommer att medföra högst väsentliga utgiftsökningar för staten. Vi få sätta frågetecken under fjärde huvudtiteln o. s. v. Vi få inte heller glömma, att det som är inkomster ur statens synpunkt är utgifter ur medborgarnas. Inflationen kommer att ytterligare skärpa skatte-trycket både innevarande och nästa år. Regeringen är i full färd med att försöka skapa en ny myt — myten om Koreakriget som den enda förklaringen till våra nuvarande svårigheter. Konjunkturinstitutet konstaterade i höstas, att den vändning i den amerikanska konjunkturen som senare fortplantade

sig hit inträffade icke den 25 juni 1950 kl. 4.00 lokal tid, då Koreakriget bröt ut, utan på sensommaren 1949, alltså ett år tidigare. Den utvecklades under första halvåret 1950 till en alltmär markerad högkonjunktur. Ovanpå denna nya högkonjunkturväg kom sedan tillspetsningen i form av en ny rustningskonjunktur. Detta är verkligheten, men det är ett mycket dåligt underlag för regerings försök att få en strykpojke i Koreakriget. En med statsmedel betald annons — tobaksmonopolets annons — har en del att säga. Tobakspri- serna stego med 44 procent på grund av devalveringen och med 10 procent av andra skäl, till vilka Koreakriget hör.

En av de kraftigast verkande omständigheterna i svensk ekonomi under år 1950 var den starka ökningen av den privata tillgången på varor — icke minst importvaror. På sitt sätt är den alltså ett uttryck för det glädjande förhållandet, att produktionen steg kraftigt och att det visade sig möjligt att öka exporten i en omfattning som ingen vågat tro. Men konsumtionsökningens omfattning och inriktning visar också på en bland människorna spridd inställning, som kortast skulle kunna karakteriseras som en benägenhet att föredraga omedelbar konsumtion framför framtida förbättringar. Själva viljan att spara luckrades med andra ord upp ytterligare. Att detta hänger samman med tillspetsningen av högkonjunkturen i slutet av året är uppenbart, men hela sanningen ligger icke här. För att finna den måste man söka sig tillbaka till hela den efterkrigspolitik, för vilken regeringen bär huvudansvaret.

Det är framför allt två typer av varor, som kommit till ökad användning — livsmedel och inventarier. Bland de senare dominera bilarna. År 1950 såldes 60 000 personbilar mot knappt 14 000 år 1949. På livsmedelssidan är det framför allt mera umbärliga varor, som ha fått ökad användning. Färska sydfrukt, torkad frukt, nötter och man-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

del, tjock grädde och många andra goda ting ha sålts i starkt stegrad omfattning. År 1950 såldes nästan tre gånger så mycket tjock grädde som 1949. Ingen har något att invända mot den förbättrade försörjning, som människorna kunnat skaffa sig, men tillåt mig fråga finansministern vilket djupare inre samband som finns mellan exempelvis den starkt ökade konsumtionen av vispgrädde och Koreakriget?

Allvarligt talat. Regeringen får själva ta en stor del av ansvaret för att den situation vuxit fram, där vi nu stå. Regeringen har icke utnyttjat de förhållandevis lugna åren för att skapa naturlig balans i vår ekonomi. Den har tillåtit ett tryck att växa fram, som för eller senare måste leda till en explosion.

Regeringen försäkrar med misstänkt iver att det nu är fråga om en engångsdetonation, en s. k. engångsinflation. Samtidigt förbereder staten själv ytterligare försämringar av kronans värde ur medborgarens synpunkt genom en successiv höjning av vissa taxor utöver vad kostnadsökningarna skulle göra rimligt. Enskilda företag få icke höja, så att de kunna kompensera sina ökade omkostnader, men i statens företag skall man först och främst ta ut priser, som ge full täckning för de ökade utgifterna, och sedan lägga en monopolvinst ovanpå. Regeringen låter också i nationalbudgetberäkningarna meddela, att vi längre fram på året ha att räkna med en serie nya prishöjningar. Jag tycker det är ärligare att klart säga ifrån, att vi stå inför en anpassningsperiod och att avstå från alla löften, som man inte är säker på att kunna hålla. Det kommer icke att bli fråga om en prisexplosion utan om en serie explosioner, icke om en smäll utan om en serie smällar. Gräshoppor kalla pojkar visst de fyrverkeripjäser, som hoppa fram med en rad på varandra följande explosioner. Det ligger tydligen i planhushållarekonomiens natur att skapa ekonomiska gräshoppor.

Talet om »engångsinflation» kommer mig för resten att tänka på kolingens kommentar till en tidningsuppgift att Rothschild bara använde en skjorta en gång. »Det gör jag också», sa' kologen, »skillnaden är bara den, att min enda gång är så förtvivlat mycket längre.»

Vid åtskilliga tidigare tillfällen har högern redovisat sina linjer i den ekonomiska politiken, och jag skall därför inte upprepa vad som sagts utan endast framhålla två ting. Vi uttala vår tillfredsställelse över det hänsynstagande, som från regeringens sida har gjorts till folkpensionärernas intressen, bl. a. genom den ändrade ordningen för utbetalning av pensionerna. Detta är kanske inte ur statens synvinkel någon stor fråga, men den har dock sin betydelse för våra gamla.

Den andra fråga, som jag vill understrika, är det frivilliga sparandets centrala betydelse. Det kan inte längre med framgång förnekas, att de direkta skatterna måste göras sparfrämjande, om vi verkligen skola komma någon vart. Därutöver måste naturligtvis de som spara kunna lita på att penningvärdet förblir stabilt. För långt driven ekonomisk likriktning minskar sparandet. Vi måste därför tillåta en differentiering av inkomsterna, varigenom den enskildes duglighet blir realekonomiskt belönad. Vi måste ge människorna konkreta ändamål att spara för, antingen de nu äro jordbrukare, småföretagare eller löntagare, som drömma om ett eget hem eller en sportstuga eller liknande. Vi måste med skattetekniska medel främja ändamålssparandet och med särskilda åtgärder ge spararna möjligheter att med minsta möjliga risk investera — själva investera — sitt sparande i företag, där de känna sig ha ett eget inflytande. Vi måste sist men icke minst ge dem känslan av att den personliga äganderätten är tryggad. Jag tror inte ett ögonblick att man kan ersätta personlig äganderätt med något kollektivt surrogat. I fråga om den vik-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tiga sparform, som anlitas för pensionsändamål, måste vi se till att den kombineras med ett element av produktivtetsbefrämjande investering. Det gäller inte bara att finna den elegantaste lösningen av problemet att överföra en del av den aktiva befolkningens inkomster till den passiva.

Ett till alla folklager spritt sparande skapar ett hållbart underlag för ekonomisk demokrati, långt hållbarare än varje tänkbar form av lagstiftning. Spararnas demokrati får inte försvinna, inte ersättas av en formell demokrati med statsdirigering och maktkoncentration hos ett litet fåtal politiker. Vi ha på arbetsmarknaden, när det gäller konsumenterna, i fråga om rätten att starta nya företag under senare år fått se följderna av den fritt växande statsdirigeringen. Det är på hög tid att arbetsmarknadens parter, konsumenterna och alla vi andra, hävda vår rätt till faktiskt medinflytande, vilket betyder vår rätt till rörelsefrihet, och icke låta oss nöja med ett tomt sken.

Efter en period av starkt centraliserade förhandlingar på arbetsmarknaden, då ett mycket litet fåtal herrar och damer under ständig kontakt med regeringen i realiteten ha slutit alla avtal, ha vi nu äntligen kommit in i ett skede med fria förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Regeringen varnar och förmanar men ställer sig, formellt sett, i övrigt vid sidan. Den förbehåller sig dock att med skatter och andra liknande hjälpmedel få korrigera avtalens resultat, om dessa icke anses stämma med de centralt uppgjorda samhällsekonomiska kalkylerna. Den frihet, som arbetsmarknadens parter få av ett sådant system, påminner bra mycket om den, som fått sitt uttryck i inskriften över ingången till universitetsaulan i Uppsala. »Att tänka fritt är stort», står där som bekant. »Att tänka rätt är större», står där också. Den egentliga innebörden i att »förhandla

rätt» känner bara regeringen — anser regeringen.

Jag är nu, herr talman, framme vid en avgörande skillnad i uppfattningen mellan åtminstone vissa företrädare för regeringspartiet och oss. Vi hävda de många rätt att påverka — direkt och praktiskt — de egna frågorna. Regeringspartiets uppfattning förefaller rätt väl ha kommit till synes i årets nationalbudget. Det heter där ordagrant: »Emellertid är den yttersta avsikten med en nationalbudget icke att ge en passiv prognos för den allmänna konjunkturutvecklingen. Den väsentliga innebörden av en nationalbudget är en avvägning av hur ett lands produktiva resurser med stöd av den ekonomiska politiken skola disponeras, hur de skola fördelas på investering och konsumtion, på offentliga och privata sektorer, huruvida ökningen av samhällets tillgångar skall ske i form av uppbyggnad av valutareserven eller utvidgning av produktionsapparaten inom landet etc.»

Högern godtar icke en anordning, som lägger denna väldiga makt i händerna på en liten grupp människor, vilka för den stora allmänheten måste bli anonyma och oåtkomliga, icke ens om deras arbetsresultat i efterhand presenteras riksdagen för godkännande.

I december 1948 tillkallades en s. k. förhandlingsdelegation för att utarbeta nya direktiv för priskontrollen. I skrivelse av den 27 februari 1950 till Kungl. Maj:t framhöll de dessa delegerade enhälligt, att frågan om direktiven för tiden efter den 31 december 1950 måste upptagas till prövning, jag citerar, »i god tid före ingången av år 1951».

I riksdagens andra kammare ställde sig statsrådet och chefen för handelsdepartementet den 26 april 1950 förstående till önskemålet att underställa eventuella nya direktiv riksdagens prövning. År 1950 hade riksdagen sitt sista arbetsplenium den 9 december.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Genom remiss den 18 december 1950 infordrades yttranden över en inom handelsdepartementet utarbetad PM »angående den prisreglerande verksamheten efter utgången av år 1950». Den 12 januari 1951 anbefallde Kungl. Maj:t riktlinjer för den prisreglerande verksamheten att gälla »tills vidare in till utgången av juni 1951».

Herr talman! Jag bestrider inte regeringens formella rätt att förfara på detta sätt. Jag vet mycket väl att fullmaktslagen gäller till den 1 juli 1951. Jag betvivlar dock bestämt det lämpliga i förfaringssättet och vägrar för min del att anse det förenligt med god ordning och med rimlig hänsyn till riksdagens rätt till verkligt medinflytande i en svår situation. En möjlighet till granskning i efterhand är ingen tillfredsställande ersättning.

En stark ekonomi gör det väsentligt lättare för oss att klara våra försvarsproblem. Svårigheten för den aktuella försvarspolitiska målsättningen bottenar i omöjligheten att ens för en kortare tid med säkerhet bedöma den internationella händelseutvecklingen. Vi måste räkna med risker för en storkonflikt i världen, och den kan komma mycket hastigt. Vi kunna eventuellt också räkna med att det kalla kriget fortsätter under nu överskådlig tidrymd. Mellan dessa båda alternativ måste vår bedömning röra sig.

Gång efter annan har det tyvärr visat sig svårt att komma till tals med försvarsministern. Hans personliga älskvardhet är nämligen kombinerad med en för svenska förhållanden mindre vanlig nyansrikedom i sakfrågorna. Men i högre grad än på de flesta andra områden har regeringen på försvarets område ett solidariskt ansvar. Jag frågar därför — jag riktar frågan i första hand till statsministern: Är regeringen beredd att ta ansvaret för det nuvarande läget, när det gäller försvarets materielförsörjning och våra soldaters användbarhet i fält?

De siffror för betalningsutfall och annat, som redovisas i statsverkspropositionen, ge icke en klar bild av vårt försvars materielläge. Man kan inte heller begära att regeringen skall redovisa dessa ting inför offentligheten. En sådan redovisning bör emellertid ske i statsutskottet. Även utan tillgång till detaljsiffror kan det konstateras, att leveranstakten på viktiga områden för försvarets räkning är oroväckande låg. Jag vädjar till regeringen och framför allt till statsministern att begagna regeringens hela auktoritet i förhållande till företagarna och icke minst i förhållande till de anställda i företag, som leverera till försvaret. Jag vädjar till regeringen att försöka övertyga de anställda om behovet av ökad villighet till övertidsarbete och andra åtaganden, som kunna påskynda produktionstakten.

Det har i den offentliga debatten antytts, att regeringen i sina materiellanslag skulle ha tagit tillbaka en väsentlig del av de förstärkningar, som överenskommas vid försvarskonferensen i höstas. Dessa förstärkningar skulle så att säga ha avräknats på de nya anslagen. Det är inte möjligt att med ledning av statsverkspropositionen vinna full klarhet över hur därmed förhåller sig. Jag skulle därför vara tacksam för ett klart besked på denna viktiga punkt.

Alla äro vi överens om att ett stor-krig nu för tiden icke ger oss någon nådatid för vidareutbildning av den svenska försvarsmaktens värnpliktiga eller den fast anställda personalen. Vi måste vara beredda redan från början. All krigserfarenhet vittnar om de orimliga kostnader i oersättliga människoliv och annat, som otillräcklig utbildning skapar. Vi veta, att vi riskera att möta en motståndare, som är utomordentligt väl övad. Under dessa förhållanden tar den regering ett fruktansvärt ansvar, som underlåter att medan tid är ge våra försvarskrafter oundgängli-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gen erforderlig utbildning och träning. Jag tänker härvid självfallet på såväl den första utbildningen som den behövliga kompletteringen för dem, som redan ha genomgått den första utbildningen. Vi stå icke till svars med den takt, i vilken kompletteringen nu sker. Vi måste även av beredskapsskäl påskynda densamma.

Den Nothinska försvarsutredningen har meddelat regeringen, att förutsättningarna för dess uppdrag icke längre föreligga. Den har lämnat detta meddelande i en skrivelse, enhälligt antagen, som på sitt sätt talar allvarsspråk. Jag begagnar detta tillfälle till att uttala min oreserverade beundran för överståthållare Nothin och för hans sätt att leda arbetet inom utredningen och även min glädje över den positiva försvarsvilja, som alla inom densamma ha visat. Utredningen kan emellertid nu icke längre åberopas av försvarsministern som skäl för olika uppskov.

En tanke, som tidigare har kommit fram men som förefaller mig bli mer och mer aktuell, är att skapa en form för permanent samråd i försvarsfrågor. Om man kallar detta för samarbetskommitté, försvarsråd eller något annat är tämligen likgiltigt. Huvudsaken är att man ger auktoritativa företrädare för de politiska partierna tillfälle att i god tid diskutera igenom försvarsfrågorna och tillfälle att konfrontera sina synpunkter med den ansvariga militärledningens. Vi ha gemensamt ansvar för vårt försvar. Skall detta bli ett verkligt ansvar, så måste vi också få komma in i frågorna och vara med vid utformningen av försvarspolitik.

Vi gjorde i höstas i statsutskottet en erfarenhet, som det finns skäl att nu påminna om. Högern hade — bland andra — motionerat om antagning av ökat antal reservofficerare och om snabbare takt i befästningsarbetet. Båda motionerna avstyrktes, bl. a. under hänvisning till ekonomiska skäl. De olika partierna marscherade upp i formation,

och partiprestigen engagerades. Men knappt en månad senare återkommo båda förslagen — som regeringsförslag. Vad åstadkom man med en sådan metod? Ett onödigt uppskov och en viss känsla av irritation. Jag vågar nog påstå att ett arbetssätt sådant som detta icke är någon god form för att få till stånd enighet och sammanhållning mellan de olika politiska grupperna.

Vi äro ju, herr talman, ense om att icke låta binda oss av militära stormaktsallianser. Men då böra vi också vara lika angelägna om att icke binda var handlingsfrihet genom förhandsdeklarationer eller ståndpunktstaganden, som skulle kunna skapa ett avstånd mellan oss och de länder, som företräda frihetens och fredens sak i världen.

Efterkrigstidens säkerhetsorganisation får inte misslyckas. Det är främst ett intresse för de små folken, som leva i utsatt läge, att så icke sker. Det är därför naturligt för dessa att ge sitt bidrag till världens fred via säkerhetsorganisationen. Detta medför icke endast behagliga eller ofarliga förpliktelser. Det enda hot, som hänger över Sverige och det övriga Skandinavien, kommer från en stormakt. Den amerikanska fredsplanen — den s. k. Achesonplanen — syftar till att förvandla FN till ett instrument, användbart även mot en fredsbrytande stormakt. Det är därför naturligt att Sverige har stött denna plan, och det borde vara självklart att vi ta konsekvenserna av vår ståndpunkt — självklart ur vår egen mest närliggande intressesynpunkt. Vi måste emellertid då också tänka oss in i och planera för att möta de krav FN som fredsinstrument kan komma att ställa på oss i en krigssituation, som ligger oss geografiskt närmare än Koreakonflikten. Att de skandinaviska försvarsproblemen i det sammanhanget speciellt komma i blickpunkten ligger i sakens natur.

Jag har medvetet avstått från varje

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

polemik i utrikespolitiskt avseende. Det finns emellertid anledning att reagera mot vissa uttalanden i statsministerns senaste tal. Detta ger intrycket att oppositionen på senare tid skulle ha fört diskussionen med mindre lojala medel. Om statsministern har befogade erinringar att göra mot någon enstaka medlem av något oppositionsparti — vem det skulle vara vet jag inte — bör han framställa dem och icke använda generella eller halvgenerella omdömen. En polemik i frågor av denna art bör ha bestämd adress och vara noga preciserad.

Personligen tror jag inte att tidpunkten nu är lämplig för en polemik och därför avstår jag. Jag gör det för att främja den enighet i dessa frågor, som i nuvarande läge i särskilt hög grad framstår som önskvärd. Jag gör det också i den förhoppningen, att vi gemensamt skola kunna hjälpas åt att skingra den fruktansvärda okunnighet i utrikespolitiska ting, som ännu finns i vårt land. Är det inte så, att alldeles för många människor inte se och kanske inte vilja se, att varje fritt lands bestånd är en angelägenhet, som i högsta grad berör alla andra fria folk, att vi, med andra ord, äro beroende av varandra på ett alldeles nytt sätt? »Vad angår mig Korea», säger man, »det ligger så långt borta.» Skulle vi ändå inte kunna enas om att gemensamt angripa vanetänkandet och slentrianen och försöka förmå alla människor i detta land att se verkligheten sådan den är? Naturligtvis kan vanetänkande i utrikespolitiken ge grunden för inrikespolitiska framgångar, men dessa kunna en gång komma att visa sig ha varit utomordentligt dyrköpta.

Solidariteten människorna emellan har inom vårt land visat sig medföra förmåga att skapa stora ting. Vad det nu gäller är att bygga upp en solidaritet mellan alla fria människor över hela världen — inte en solidaritet, som undviker svårigheterna, utan en som tar

upp dem och löser dem i den internationella rättfärdighetens tjänst.

Världen behöver fred utan fruktan. Vi orka snart icke längre att se mot en framtid av fruktan utan fred.

Herr FAST: Herr talman! Det politiska läget ute i världen är onekligen ägnat att inge stora bekymmer hos alla folk, sannolikt även på de håll där man närmast borde bära ansvaret för den utveckling, som har lett fram till den nuvarande kritiska situationen. Människornas förhoppningar om att komma bort från nöd och fruktan ha förbytt i bävan för vad framtiden kan innebära, bävan för de fruktansvärda lidanden som ett tredje världskrig skulle medföra. Frågan om en fortsatt fredlig utveckling i världen är i dag den allt annat överskuggande stora frågan.

Enligt mitt förmenande har det inte, herr talman, inträffat någonting, som kan utgöra en tillräcklig motivering för att vi i vårt land skulle frångå den tidigare deklarerade och därefter följda utrikespolitiska kursen, där det vägladdande är alliansfriheten och vår bestämda vilja att söka hålla landet utanför stormaktskonflikter. Tvärtom är jag för min del övertygad om att denna utrikespolitiska kurs i dag är starkare förankrad hos vårt folk än någonsin tidigare. Man skall inte låta sig förvillas av att de som stödjade denna kurs äro mindre högröstade än de som företråda en motsatt mening. Det råder stor enighet även därom, att vi skola lojalt fylla våra åtagna förpliktelser mot FN. Men detta innebär ingen skyldighet för vårt land att deltaga i vare sig militära eller ekonomiska sanktioner i annan ordning än förbundspakten stadgar.

Den på sina håll något ivriga diskussionen rörande vårt lands hållning till ett amerikanskt initiativ att stämpla Kina såsom angripare i Korea kunde enligt min mening ha uppskjutits till dess att sikten blivit litet klarare. Det

Vid remiss av statsverkspropositionen n. m.

har ju visat sig att det i denna fråga funnits många utvecklingslinjer och att ett stort antal länder, däribland våra nordiska grannländer och det brittiska samväldet, ha tvekat i sitt ställningstagande. Man har i dessa länder liksom hos oss frågat vad som skall följa efter en sådan åtgärd. Uppskovet har medfört att ytterligare försök till en fredlig lösning av konflikten kunnat göras. Några överdrivna förhoppningar om att medlingen skulle lyckas har man väl i allmänhet inte hyst, men enligt mitt förmenande är det dock ett framsteg att försöket har gjorts och kanske kan följas av andra initiativ, som måhända bli mera lyckosamma.

Den utveckling, som ägt rum i denna fråga, visar väl att det här inte bara är fråga om ett tekniskt förfarande utan om något mera långsyftande. Formellt torde det vara riktigt, när man säger att vi ha möjlighet att rösta för ett beslut om att förklara Kina som angripare men sedan kunna vägra att deltaga i av FN-församlingen rekommenderade eller beslutade sanktioner. Men är det inte så, att när det gäller att taga ett avgörande steg, vill man gärna veta vart nästa steg leder? Och jag anser för min del, att det ibland för en nation lika väl som en internationell organisation kan vara mera prestigeförödande att göra en tom gest än att inte göra någon gest alls.

Som upplysning och vägledning för världsoinionen, i den mån denna opinion är mottaglig för fakta, är det väl knappast erforderligt att göra någon högtidlig förklaring om att Kina är angripare. Jag erinrar om att Nordkorea blivit av FN stämplat som angripare, och det är då ganska självklart, att när Kina med reguljära trupper inträder i kriget på angriparens sida, är också Kina angripare. Det är således inte här om, som meningsskiljaktigheter yppat sig, utan i fråga om spørsmålet huruvida konstaterandet skall ha en sådan form och ett sådant sammanhang i en

resolution, att därefter logiskt kunna eller skola följa andra åtgärder.

Nu få vi väl i första hand vänta och se, hur frågan om angreppskonstaterandet och sanktionskraven tages upp igen, ty att så kommer att ske måste man räkna med. Om det därvid skulle vara möjligt att ge detta konstaterande en sådan form och ett sådant sammanhang, att det inte på något sätt sammankopplades med ett sanktionsförfarande eller förutsatte något sådant, och det inom FN kunde uppnås fullständig eller i varje fall väsentlig enighet i frågan, då skulle det nog inte, herr talman, vara svårt att bortsett från kommunisterna också vinna enighet i vårt land om den saken.

De anmärkningar, som i vissa sammanhang framförts om att vårt lands utrikespolitik icke är konsekvent, kunna tagas med jämnmod. Om man ser ut över världen och ger akt på de stora ländernas handlande från dag till dag, blir man inte så värst imponerad av dessa iakttagelser. Det är inte någon anmärkning mot något visst land som jag gör, när jag säger detta, utan det är endast ett konstaterande av det faktum, att när det gäller avgöranden, som beröra frågor av vital betydelse för ett land, är det andra och större hänsyn som måste tagas. För övrigt är det ju inte något orimligt, att vi i vårt land, som ha beslutat oss för att föra en alliansfri utrikespolitik och att söka hålla oss utanför stormaktskonflikter, intaga en särställning i förhållande till länder med vittgående alliansförpliktelser.

Jag vill i detta sammanhang något beröra vad herr Ohlin sade för en stund sedan, när han av den svenska utrikesledningen begärde klarhet om hur man skulle komma att handla i det och det speciella fallet. Enligt vad jag förstår finns det väl inte någonstans ute i världen en utrikesledning, som skulle vilja ge klara besked om hur man kommer att handla i fortsättningen, kanske inte ens om det gäller nästa vecka. Jag tror

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att det är nödvändigt att göra klart för sig, att vi i detta avseende bl. a. ha att taga hänsyn till andra länders handlande och även avvåga våra avgöranden med hänsyn till den aktuella situation, som föreligger och som i många fall inte kan i förväg förutses.

På de håll, där man tidigare ganska livfullt har krävt att vi skulle etablera en nordisk försvarssamverkan, låt vara i begränsad omfattning, kan man väl i nuvarande läge knappast vidhålla sin ståndpunkt, såvida man har menat och menar allvar med anslutningen till vår alliansfria utrikespolitik. Jag tänker i detta sammanhang på den utveckling, som har pågått i våra grannländer och som har lett till att försvarskrafterna eller delar därav ställts under general Eisenhowers överkommando. Jag vidhåller vad jag flera gånger yttrat här i kammaren, nämligen att en komprometterad alliansfrihet är för vårt land sämre än en klar anslutning till Atlantpakt.

När jag talar om alliansfrihet, som icke är komprometterad, menar jag givetvis därmed inte att svensk utrikespolitik kan anses vara komprometterad genom sådana yttranden, som tyvärr ofta göras av ryska tidningar, rysk radio eller av det svenska ekot här hemma. Det kan inte hjälpas att man ibland gör sig den frågan, vilket ändamål denna hetsande och fullständigt sanningslösa propaganda egentligen skall tjäna. Är det från Sovjet, som direktiven utgå, eller är det våra hemmakommunister, som så illa informera sina vänner i Ryssland? Litet mera gnistor av sanningsljus skulle sannerligen inte skada, om man önskar ett gott samarbete mellan de båda länderna. Och skulle inte främjandet av ett sådant samarbete med Sovjetunionen kunna vara en uppgift för de svenska kommunisterna? Jag erinrar om att under Hitlerregimens dagar var faran under förra världskriget minst för oss, när man bullrade som mest, och kanske även i

detta avseende det sistnämnda diktaturlandets propagandametoder ha fått tjäna som förebild för vad som nu sker.

Det är ganska naturligt att det nuvarande tillspetsade läget ute i världen ställer krav på ökade omsorger om våra försvarsanstalter. Jag tänker därvid även på skyddet mot och uppdragandet av femtekolonnens verksamhet, en sak som märkvärdigt nog inte har blivit berörd tidigare här i dag. Jag erinrar om de ökade anslagen till spionpolisen m. m. Jag tror emellertid, herr talman, att man har anledning att betänka sig mer än en gång, innan man går att tillskapa sådana drastiska undantagslagar, som nu på vissa håll krävas. Dyliga undantagslagar bli sällan effektiva, och vid handhavandet framkomma stora olägenheter även för de lojala medborgarna. De som utöva illojala verksamheter av här ifrågavarande slag visa stor uppfinningsrikedom när det gäller att anpassa verksamheten på ett sådant sätt, att lagens arm icke når dem. Våra erfarenheter av undantagslagarna under förra kriget äro långt ifrån uppmuntlande, och dessa lagar voro ju dock gällande under en tid, då det rådde krigiska förhållanden ute i Europa. Jag ville vara lojal och försökte att i min ringa mån försvara denna undantagslagstiftning, men jag fick inte minst från folkpartistiskt håll både i konstitutionsutskottet och annorstädes uppbara rätt mycket klander för min »konservativa» ståndpunkt i detta avseende.

Jag är övertygad om att regeringen kommer att vidtaga sådana förberedelser, som äro nödvändiga och lämpliga med hänsyn till våra förhållanden och som i händelse av krig möjliggöra en snabb omställning av samhällslivet. Men det hela ställer sig något annorlunda, om riksdagen i nuvarande läge skulle fatta beslut om en utredning. Måhända skulle man på sina håll tolka detta som om vi direkt stode inför ett krigsutbrott, medan det på andra håll kanske skulle tolkas så, att riksdagen

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

icke har förtroende för regeringen, när det gäller att förbereda det handlande, som kan vara lämpligt och tvunget i ett visst läge. Jag vill därför för mitt vidkommande mana till ett framgående med stor försiktighet på här ifrågavarande område.

Vad utgifterna för vårt försvar beträffar, har det redan tidigare här sagts att försvarshuvudtiteln inte lämnar en fullständig bild därav. Det är inte bara reservationsanslagen utan också pensionsstaten, som ligga utanför huvudtiteln. Men våra höga försvarskostnader få vi väl lov att bära med jämnmod, i förhoppning om att de skola bidra till att vårt lands fred och frihet kunna tryggas. Redan under höstriksdagen erhöj ju försvaret mycket betydande förstärkningar, och det föreslås nu åtskilliga ytterligare sådana, både av materiell och personell karaktär. Till dessa frågor blir det emellertid tillfälle att återkomma senare, och det finns ingen anledning att nu uppehålla sig mera ingående därvid. Jag vill bara uttala en förhoppning om att världsläget skall så ändra sig till det bättre, att extra militärinkallelser kunna hållas nere till sin omfattning eller om möjligt utebli. Men jag medger, herr talman, att det nuvarande läget inte inger några större förhoppningar om en sådan ljusning.

Vid detta avsnitt vill jag, herr talman, även säga några ord i anledning av den något förändrade taktik som herr Ohlin använde, när han i stället för att, såsom han i cirkulär till sina organisationer och tidningar gjort, tala om statsråd, som vore mindre lämpliga, nu speciellt här i kammaren utpekade försvarsministern. Jag tror att båda metoderna äro lika dömda att misslyckas. Det enda som herr Ohlin kan lyckas åstadkomma genom att fortsätta denna taktik är att skada landets försvarsväsen och folkets försvarsvilja. Det finns därför anledning att frångå denna taktik.

Den framlagda statsbudgeten är en-

ligt mitt förmenande en avspegling av läget, sådant som det tecknar sig inte bara i vårt land utan i hela världen. Vi leva ju i ett kristillstånd med oerhörda kapprustningar, och detta kan inte heller lämna vårt land oberört. Det har ju tidigare gjorts gällande, att den nuvarande krisen endast skulle vara en fortsättning av den kris som fanns före 1948. Det överraskade mig att man i dagens läge ville vidhålla denna uppfattning. Herr Hjalmarson t. o. m. tillspetsade den genom att tala om »myten om Korea». Men om det bara är en myt, hur kan det då, herr Hjalmarson, komma sig att den har orsakat en sådan oro i världen? Men det är väl ändå så — herr Ohlin har kanske rätt i det — att det inte bara är Koreakriget utan hela den utrikespolitiska atmosfären, det tillspetsade läget, som leder fram till denna sidoutlösning, vilket man i detta sammanhang inte kan underlåta att taga hänsyn till.

Genom kapprustningarna har priset på såväl export- som importvaror ökat på ett oroväckande sätt. Detta måste medföra höjda priser och löner utefter hela linjen; så har skett i andra länder i än högre grad än hos oss. Bristen på råvaror skapar också svårigheter för vår produktion och kan komma att inverka hämmande även i fråga om vår försörjning. Om inte den politiska oron och den därmed förenade rustningsvågen hade svept fram över hela världen, tror jag för min del, att vi haft stora möjligheter att upprätthålla den uppnådda jämvikten utan den försämring av penningvärdet, som nu tyvärr är ofrånkomlig.

Jag tillät mig under höstriksdagen säga, att vi få försöka inrikta statens samtliga resurser på att skapa stabilitet vid ett något lägre penningvärde, men detta, herr talman, är inte det samma som inflation, utan det är en prisökning under kontroll. Vi skola hoppas, att utvecklingen fortskrider på ett sådant sätt, att detta bedömande blir

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

möjligt att vidhålla. Om svårigheterna i fråga om råvaruförsörjningen kunna övervinnas, tror jag att den osedvanligt stora produktionsökning, som har ägt rum i vårt land under de senaste åren, skall kunna fortsätta även under instundande budgetår.

Låt mig i detta sammanhang få betona, att förmånen av ett stabilt penningvärde knappast kan överskattas. På den punkten äro vi säkerligen fullständigt överens. Under en inflationsartad utveckling blir det en onormal efterfrågan på sakvärden, vilken medverkar till spekulations- och hamstringsköp och till en stark nedgång i det enskilda sparandet. Då det gällt väntade prisökningar har jag iakttagit, hur man i en del av den svenska tidningspressen har formligen frossat i framträdande rubriker om dessa. Sådant kan vara ägnat att framkalla inköp av varor, som vederbörande utan olägenhet hade kunnat undvara. Den deklaration, som regeringen nu gör om att alla ansträngningar skola inriktas på att i görligaste mån hålla penningvärdet stabilt, bör kunna medverka till att lugna den oro, som har framträtt på sina håll. Här ha vi alla en uppgift att fylla både som politiker och medborgare, vare sig vi tillhöra ett majoritetsparti eller oppositionen.

Jag vill framhålla, att det är fullt naturligt om vi även på det försörjningspolitiska området ha en fullgod beredskapsorganisation. En sådan är lika nödvändig där som på det militära området. Våra krav på avveckling av återstående regleringsåtgärder få kanske bli litet mindre högljudda, och vi kunna av ren självbevarelsedrift bli tvungna att gå tillbaka till dem även i fråga om den fria handeln, om våra handelspartner göra inskränkningar. Allt sådant blir emellertid beroende på hur den ovissa utvecklingen i verkligheten kommer att gestalta sig.

Jag förutser vissa svårigheter i fråga om vår bränsleförsörjning. Stenkolspro-

dukterna äro starkt efterfrågade, och det är inte någon hundraprocentig säkerhet för utlovade leveranser därav i våra handelsavtal. Jag erinrar vidare om att de virkespriser, som ha gällt och som fortfarande gälla, ha medfört att inte någon annan ved än avfallsved har producerats. I fråga om ved finns det således inte några nämnvärda reserver. Det var ju ändå en fördel, att bränslekommissionen inte hade helt avvecklats, så att man ganska snabbt kunde få i gång regleringsapparaten igen. Det kan vara en maning att även på andra områden handla med ganska stor försiktighet.

Någon avveckling i fråga om priskontrollen är svårt att tänka sig, om man på allvar vill bekämpa icke nödvändiga prishöjningar. Jag undrar dessutom, herr talman, om inte vårt starkt utvecklade kartellväsen kan behöva en strängare kontroll än den, som nu möjliggöres endast genom att kartellavtalen och prisöverenskommelserna registreras. Enligt min mening bör man göra allt som kan göras för att verkamt bidra till att hålla prisnivån nere. Det vackra talet om den fria konkurrensen, som man använder sig av vid högtidliga tillfällen, ter sig rätt overkligt mot bakgrunden av de många karteller och lägstaprisöverenskommelser som finnas.

Mot finansministerns förslag om utredning av frågan om vad som ytterligare kan göras för att man med full sysselsättning av arbetskraften skall kunna hålla en stabil prisnivå kan man inte göra någon erinran. Allt som kan göras för att ytterligare belysa och klarlägga detta mycket viktiga problem bör naturligtvis företagas, men, herr talman, jag vill bekänna att jag skulle bli angenämt överraskad, om man kan finna några revolutionerande metoder, som inte redan äro kända.

Man har om den framlagda budgeten på sina håll framhållit, att den saknar spår av verkliga krafttag — ett par tid-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ningar ha yttrat sig på det sättet — och att statens utgifter inte ha skurits ned tillräckligt. Herr Hjalmarson var också inne på det kapitlet. Det skall verkligen bli intressant att se, om riksdagen vid sin granskning av budgeten och i sina beslut stannar vid budgetens slutsumma. Alla vilja spara, men ingen vill spara på det område, som ligger hans intresse närmast. Här finns det rika tillfällen till initiativ för sparsamma partier och sparsamma riksdagsmän; sådana finns det ju alltid några. Herr Wärns utredningar äro en källa, ur vilken man kan ösa, för att inte tala om det egna, personliga initiativet. För egen del skall jag bekänna, att jag är glad över att finansministern har utaktlåtitt att göra de nedskärningar av socialbudgeten, som ingått i vissa delar av herr Wärns förslag. Att folkpensionerna skola följa prisutvecklingen äro vi såvitt jag förstår fullständigt överens om, även om det rått litet delade meningar om hur detta skall utformas rent tekniskt.

I övrigt vill jag om besparingsutredningen säga, att om det endast gäller att hålla nere statens kostnader kan man naturligtvis taga bort de statsbidrag, som utgå till landstingens och kommunernas sociala utgifter. Detta är emellertid något, som inte har ett dugg med verkliga besparingar att göra. En sådan utväg innebär inte någonting annat än en överflyttning av utgifter från staten till landstingen och kommunerna, vilka med sin rätt till utdebitering komma att taga ut erforderligt belopp av medborgarna enligt proportionella grunder.

I fråga om investeringsbegränsningen torde det på vissa områden vara svårt att gå längre än som redan har skett. Jag tänker därvid på byggnadskvoten för skolor, ålderdomshem, hem för kroniskt sjuka, sjukhus, sjuksköterskeskolor och bostäder. Det är ett välbekant förhållande, att byggnadskvoten för om- och tillbyggnad av våra sjukhus endast tillåter de mera trängande upprustning-

arna. Detta betyder, att projekt av mera kostnadskrävande art, vilka vederbörande förvaltningsutskott satt främst på önskelistan, aldrig komma med i fördelningsplanen. Att sådant är ägnat att skapa olust och besvärligheter kommer man inte ifrån. Just nu ha vi bl. a. stort behov av nya kroniska sjukhem, av nya medicinska vårdplatser och specialavdelningar på våra lasarett. Vi kunna helt enkelt inte utnyttja medicinens landvinningar, vilka ha varit betydande under de senaste åren, till deras fulla värde. Jag vill därför hoppas, att det ett annat år skall visa sig möjligt att väsentligt höja byggnadskvoten för här berörda ändamål.

Om det inte ginge så hårt ut över många trängda människor, skulle det vara mycket lockande att tillmötesgå dem, som förmena att bostadsbristen skulle upphöra om vi hävde alla bostadsregleringar, men man bör kanske också kasta ett getöga på hur det då går med prisnivån. Hur skulle det gå för de människor, som inte skulle kunna betala den hyra den s. k. fria hyresmarknaden åsatte? Jag är inte beredd att yttra mig om huruvida det är möjligt att genom ytterligare regleringsåtgärder åstadkomma ett ökat antal bostäder. Därvidlag få fördelar och nackdelar ytterligare vägas mot varandra.

Det är ganska självklart, att när det trots långt gående återhållsamhet i fråga om statens utgifter inte finns större överskott än vad som i det närmaste går åt för att täcka kostnaderna för högre löner är det meningslöst att tala om lägre skatter. Det har enligt mitt förmenande varit tillräckligt mycket önsketänkande på detta område, som endast har verkat förvillande på medborgarnas uppfattning om vad som för närvarande ligger inom möjligheternas gräns inom ramen för en sund hushållning med finanserna. Skulle det vara så lyckligt, att budgetöverskottet skulle bli större än man i nuvarande ovissa läge vågar räkna med, skulle detta ju vara

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

utomordentligt önskvärt, ty det skulle möjliggöra ett minskat lånebehov från statens sida och skulle verksamt bidra till en stabilisering av penningvärdet. Även de ökade skatter, som tillkommo under höstriksdagen, och de, som nu signaleras, synas enligt min mening ofrånkomliga. Investeringskatten fyller ju även en annan uppgift, nämligen att verka återhållande på sådana investeringar, som äro ganska svåra att påverka genom andra regleringar.

I nuvarande läge måste det givetvis uppstå en paus i reformarbetet. Jag är emellertid, herr talman, glad över att reseringen kunnat infria givna löften om treveckorssemestern. Jag hoppas att det nu liksom tidigare då dylika reformer genomförts skall visa sig, att det är mindre kostnadskrävande än man på vissa håll har räknat med. När jag talar om kostnader, menar jag givetvis även den befarade produktionsminskningen.

Det tjänar inte mycket till att i nuvarande läge komma fram med några önskelistor i fråga om det fortsatta reformarbetet. Önskemålen ha framförts både av mig och andra många gånger; särskilt ömmar jag för arbetarpensioneringen, varom förslag nu inte kan framläggas. Men kunna vi under den tid som stundar stabilisera penningvärdet och upprätthålla balans mellan köpkraft och varutillgång och mellan export och import och få vi leva i fortsatt fred och frihet, skall det snart komma tider, då det åter blir möjligt att besluta och verkställa ett positivt reformarbete. Hur livet än kommer att gestalta sig, hur svårigheterna än må hopa sig, få vi aldrig tappa modet eller förlora tron på framtiden.

Till sist, herr talman, vill jag säga ett par ord i anledning av en del uttalanden, inte minst av herr Ohlin, vari han till min glädje uttryckt sin stora samarbetsvilja i den situation vi nu befinna oss i. Han ifrågasatte, huruvida den kommer att möta motsvarande vilja från majoritetspartiets sida. Jag tror, att vi

ha visat i handling, att vi sätta stort värde på denna oppositionens samarbetsvilja. Vi skola söka göra vad som är möjligt för att ett sådant samarbete skall kunna komma till stånd. För att inga missförstånd skola uppstå, vill jag emellertid framhålla, att det är självklart att detta måste innebära, att oppositionen inte får kräva att bli den som bestämmer hur politiken skall utformas.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det läge, i vilket vi i dag föra remissdebatten, är inte ljusst. Det världspolitiska klimatet ter sig ytterligt histert, och här hemma ha vi anledning att se bekymrat på vår egen ekonomiska utveckling. De prisstegringar, som redan ha börjat inträda, och de förväntningar om fortsatta prisstegringar, som därigenom ha väckts, skapa tendenser till inflation. Detta bar visat sig i en ökad investeringslust, i försök att öka lagren, i en benägenhet att öka inköpen av varaktiga förbrukningsartiklar och i en ny löneglidning ute på arbetsmarknaden. Men jag tror att vi ha rätt att samtidigt understryka, att någon inflation ännu inte har visat sig. Vi se tendenserna, men jag tror inte det går att påvisa några prisstegringar, som ha framkallats av inflationsmoment, d. v. s. prisstegringar utöver dem som de konstitutiva orsakerna ha medfört.

Vad är det nu som har medfört dessa prisstegringar? Det är tre orsaker. Den första är de återverkningar av vår devalvering av kronan hösten 1949, vilka uppskötos genom införandet av subventionerna. Den andra är den rustningskonjunktur, som nog kunde spåras före Koreakriget men som först efter dess utbrott tog verklig fart. Den tredje är följdverkningarna av de anpassningar av lönerna till det högre prisläget, som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ske nu och under den närmaste tiden.

Jag vill säga till herr Hjalmarson, att vi ha från regeringens sida inte odlat någon Koreamyt i detta hänseende. Vi ha försökt lägga fram de olika elementen bakom prisstegringarna så sanningsenligt som möjligt. Men kan herr Hjalmarsons behandling av de ekonomiska spörsmålen här i kammaren i längden vara lycklig? Herr Hjalmarson har visat en benägenhet att därvidlag gå det agitatoriska så nära, att vederhäftigheten jämt och ständigt sättes i fara. Herr Hjalmarson har här tagit ett exempel, som skulle expressivt förklara utvecklingen. Han sade, att tobaken har stigit med 44 procent på grund av devalveringen och med 10 procent på grund av Koreakrigets återverkningar; jag tror det var de siffrorna. Herr Hjalmarson skapar med ett sådant exempel ett fullkomligt missvisande intryck. Det är ungefär detsamma som om jag här skulle vilja stiga fram och säga, att tennpriset här i Sverige har stigit med 47 öre från den 1 september 1949 till den 1 juni 1950 men med 10 kronor, d. v. s. 20 gånger så mycket, från den 1 juni 1950 till den 15 januari 1951. Jag skulle alltså säga, att Koreakriget och rustningskonjunkturen ha inverkat 20 gånger så starkt på vår prisnivå som devalveringen hösten 1949! Det skulle inte falla mig in att göra det, herr Hjalmarson, även om jag tror mig våga påstå, att Koreakrigets och rustningskonjunkturens återverkningar på priserna nog komma att visa sig vara starkare än verkningarna av devalveringen.

Jag vill nu fråga: Skulle vi ha kunnat hindra eller taga bort någon av de orsaker, som ha lett till dessa prisstegringar? Det är klart, att man kan vara klok i efterhand och säga, att om vi hade låtit bli att devalvera hade vi inte fått den prisstegring som blev följden därav, men jag tror inte att någon människa med ekonomisk ansvarskänsla vågar vara så efterklok. Koreakriget kunde vi väl inte göra någonting åt, och

det finns nog ingen som tror, att det är möjligt att undvika de löncanpassningar, som prisstegringarna medföra. Vad man kan säga är möjligen, att vi kunde ha tagit denna prisstegringsprocedur i ett långsammare tempo. Vi kunde ha låtit bli att subventionera mot devalveringsprisstegringarna, men det skulle förvåna mig mycket, om den framtida ekonomiska forskningen skulle komma till det resultatet, att vi därigenom skulle ha fått en lägre prisstegring. Det är mycket osannolikt att vi det skulle ha fått. Jag skall emellertid inte fördjupa mig i detta. Ty i det läge, där vi nu befinna oss, blir en fortsatt diskussion härom bara att utbyta åsikter om vad som skulle ha skett, om man hade följt en annan linje o. s. v.

Herr Ohlin säger här — och där är han också ute på det agitatoriska gungflyet — att det aldrig under fredstid varit en så stor penningvärdeförsämring under en femårsperiod som nu. Det är mycket möjligt, att han har rätt i detta. Men jag tror, att det vid en närmare granskning kommer att visa sig, att den penningvärdeförsämring, som inträffat under tiden från det senaste världskrigets slut och fram till nu, icke i någon märkbar mån har varit påverkad av inflationstendenser inom landet utan varit en ren avspeglning av de prisförändringar, som skett ute på världsmarknaden och vilka via vår utrikeshandel transformerats hit till vårt land. Jag vill därför för min del säga, att det är en ofantlig överdrift, när man påstår, att det är regeringens politik, som skapat denna penningvärdeförsämring. Det finns ingen, inte ens en i sina egna ögon så förutseende man som herr Ohlin, som skulle ha kunnat åstadkomma någon ändring i detta förhållande.

På tal om herr Ohlins förutseende, så fortsatte han i dag att tala om hur senfärdiga socialdemokraterna varit att ändra sina åsikter i förhållande till ekonomiska teorier. Han berörde bl. a. frågan om penningpolitiken, där han me-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nade, att vi socialdemokrater fortfarande alltför länge dröja oss kvar vid 1930-talets åsikter. Han berörde även åtskilliga andra punkter. Jag tycker, att herr Ohlin borde finna det litet makabert att fortsätta med detta nu sedan en av herr Ohlins egna meningsfränder i en tidsningsartikel har påpekat, att vad herr Ohlin egentligen lyckats med är att komma ett kvartal i förväg. Tidskriftsförfattaren har allvarligt ifrågasatt, hurvida denna kvartalspolitik är till något värde ens för folkpartiet. Jag tror därför, att herr Ohlin skall låta bli att fortsätta att spela en roll av allvis försyn, som alltid vet allting i förväg och mycket tidigare än övriga människor.

De prisstegringar, som vi nu bli nödsakade att acceptera och vilka vi få anpassa oss efter, innebära utan varje tvekan en försämring av penningvärdet. Jag kan för min del inte annat än beteckna det såsom olyckligt att denna penningvärdeförsämring har blivit nödvändig och att vi inte kunnat undgå den. Det är uppenbart, att det nu gäller för oss att försöka spara och efter måttet av våra krafter göra vad som göras kan för att förhindra att vi här i landet, sedan anpassningen skett, bli utsatta för en ny glidning.

Herr Ohlin frågade, om vad jag sagt i finansplanen skulle betecknas såsom ett bragelöfte. Herr Ohlin var alltså, i motsats till herr Hjalmarson, inte säker på att det var ett bragelöfte, men han konstaterade, att jag med misstänkt iver försökte utställa växlar på framtiden. Jag har icke tillåtit mig att avge något bragelöfte. Vad som kan utläsas ur finansplanen är ingenting annat än att regeringen och jag i min ringhet skola efter bästa förmåga göra vad vi kunna för att förhindra en fortsatt glidning av priser och en fortsatt försämring av vårt penningvärde. Jag måste emellertid säga, att vi alla måste vara medvetna om begränsningen i vår förmåga. Vi ha hittills alltid av erfarenheten fått lära, att utvecklingen i

utlandet är av en så ofantlig betydelse för tillståndet i vårt lilla land, att vi alltid måste reservera oss för i första rummet vad som kommer att ske utanför landets gränser. Jag har naturligtvis mina farhågor för hur det skulle kunna gå för vårt penningvärde, om det skulle utbryta ett storkrig. Även om vi inte skulle komma med i ett sådant krig, är det klart, att vi under sådana förhållanden ställas inför problem, som i dagens situation äro ganska oberäknliga. Vi kunna väl alla ana att våra svårigheter i ett dylikt läge skulle komma att i högsta grad förstoras.

Vi veta således egentligen ingenting om framtiden. Vi kunna i framtidens mörker icke se ens ett enda steg framför oss med säkerhet. När vi skola försöka bedöma läget och våra möjligheter att påverka detta, ja, då få vi räkna ut vad vi kunna göra utifrån dagens förutsättningar, utifrån det läge, som är i dag. Detta är också utgångspunkten för finansplanen, och det är utgångspunkten för de tankar i detta avseende, som jag nu vill försöka framlägga.

Jag tror, att vi kunna säga, att om det världspolitiska läget inte undergår någon mer väsentlig förändring, kunna vi nu överblicka prisstegringarna åtminstone för det närmaste halvåret. Vi kunna ungefär räkna oss till vad de komma att bli. Vi kunna också se att det kan komma vissa smärre prisstegringar till hösten. Detta är alltså ett område, som vi under givna förutsättningar kunna något så när överblicka. Vi börja vidare att få klart för oss läget på arbetsmarknaden. Avtalsrörelserna hålla ju på att resultera i det ena avtalet efter det andra. Man bör av de avtal, som hittills träffats, kunna något så när bedöma själva tendensen i löneförändringarna för lönearbetarna under innevarande år. Vi kunna nog konstatera, att de löneförbättringar, som man uppnår, kanske ligga i överkant till vad vi förmå. Jag vill emellertid å andra sidan gärna medge, att det finns

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

fullgoda skäl för att tro att även om vi bli ansträngda i hög grad, skall det finnas möjligheter för oss att kunna möta den konsumtionsefterfrågan, som därigenom framkommer, utan att det skall behöva uppstå någon ny spänning mellan köpkraft och efterfrågan.

Jag vill i detta sammanhang uttala en varm tillfredsställelse över det sätt, på vilket man från fackföreningsrörelsens sida har skött dessa avtalsrörelser. Fackföreningarna ha skött dem utan annan påverkan från regeringens sida än den vi i avtalsrörelsens början presterade genom att söka klargöra det ekonomiska lägets möjligheter. Det är klart, att man från fackföreningarnas sida försökt tillvarata sina kommittenters intressen så långt detta varit möjligt. Men resultatet visar i alla fall en ytterligt god behärskning och ansvarskänsla inom fackföreningsrörelsen, när man i detta läge stannat för uppgörelser, som rymmas inom våra ekonomiska resurser. Detta är visserligen ingenting i och för sig att uttala beröm över, därför att det i själva verket icke är något annat än att man från fackföreningsrörelsens sida har tillvaratagit sina kommittenters intressen på effektivaste sätt på längre sikt. Men det är ytterligt tillfredsställande — jag upprepar detta — att den enskilda gruppens intresse på detta sätt har kunnat förenas med det allmännas intresse.

Vad jag här sagt om lönearbetarna och deras organisationer vill jag i lika mån säga om jordbrukarna och deras organisationer. Även de avtal, som slutits med dem, visa samma moderation, samma behärskning och samma insikt om vad dagens läge kräver.

Det finns många grupper kvar, för vilka avtal ännu inte äro slutna. Dit höra bl. a. statstjänstemännen. Därvidlag har man ännu inte kommit så långt att förhandlingarna nått något avgörande. Jag tror för min del att även statstjänstemännen komma att följa den allmänna linjen och att samma blir

förhållandet även med andra tjänstemannagrupper.

I anslutning till frågan om avtalsförhandlingarna med statstjänstemännen hade herr Ohlin några invändningar av teknisk art. Herr Ohlin tyckte, att riksdagen på något sätt borde inkopplas i dessa förhandlingar. Han sade, att det var orimligt, att riksdagen inte fick vara med om avgöranden, som på detta sätt berörde statens utgifter. När herr Ohlin yttrade detta, undrade vi väl litet var vad han egentligen menade. Det låg ju närmast till hands att tänka, att han menade att regeringen och regeringens förhandlare icke tillvarataga statens arbetsgivareintressen i tillräcklig grad utan skaffa staten för höga utgifter. Men av herr Ohlins fortsatta resonemang framgick det att om han skulle vara med, så skulle han sätta sig vid den andra sidan av bordet och hjälpa statstjänstemännen att skaffa sig bättre löner. Detta kan naturligtvis vara lofvärt i och för sig. Det vill jag inte på något sätt polemisera emot. Men jag vill i alla fall sätta i fråga, om statstjänstemännen behöva den hjälpen från herr Ohlins sida. Jag tror, att statstjänstemännen alldeles säkert komma att väl fylla den funktionen utan herr Ohlins hjälp. Jag vet faktiskt inte hur herr Ohlin är som förhandlare. Det lilla jag sett av den konsten från hans sida har inte fyllt mig med någon djupare beundran. Men det kan hända, att det finns dolda kvalifikationer i det avseendet, som jag i min ringhet inte lyckats upptäcka.

Jag nämnde alldeles nyss, att jag tror att det skall vara möjligt att rymma de lönestegringar, som vi nu ha att vänta — jag vill här även tillägga: de kommande allmänna inkomststegringarna — inom ramen för våra resurser och att det således inte skall behöva bli någon ny spänning på den punkten. Det är emellertid uppenbart, att hela denna fråga är i hög grad beroende på våra möjligheter att ytterligare utveckla vår

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

produktion. Jag skall inte gå in på en närmare analys av förutsättningarna för det ekonomiska livets utveckling under pågående kalenderår. Det finns en del sagt om detta i det tryck, som ligger på kammarens bord. Jag vill bara påpeka att det naturligtvis drar fram mörka skuggor över det fältet. Även om det världspolitiska läget inte skulle i särskild grad försämrats, känna vi alla till att det beträffande vissa nyckelvaror uppstått en sådan svår brist, att det med all sannolikhet kommer att bli internationella ransoneringar av viktigare råvaror och att därigenom kunna uppstå vissa svårigheter för oss att få de nödvändiga resurserna för produktions ytterligare utveckling. Som jag ser läget i dag, skulle jag dock vilja säga, att jag tror att dessa svårigheter skola kunna övervinnas.

Jag vill således slå fast att rent primärt sett ter sig läget så, att man har hopp om att kunna undgå några ökade spänningar i vår samhällsekonomi på konsumtionssidan. Däremot är läget ingalunda lika tillfredsställande, när det gäller investeringarna.

Det kan ju inte hjälpas, att de prisstegringar, som på olika sätt komma över oss — och framför allt i den mån som de komma exportindustrien tillgodo — medföra möjligheter till ökade vinster. Men vi skola ha klart för oss att detta är prisstegringsvinster, som i icke ringa mån sakna en verklig produktion bakom sig. Detta ger oss i grund och botten icke några ökade resurser. Om dessa vinster på olika sätt komma till användning för att öka våra investeringar, är det uppenbart att vi löpa risken att få investeringar, som icke kunna rymmas inom ramen för sparandet.

Man kan säga, att detta är ett företagssparande. Men detta företagssparande är såsom sparande betraktat icke lika betydelsefullt som ett sparande som innebär att någon har avstått från att använda något av resultatet av sin pro-

duktion. Om nu de ökade vinstmedlen komma ut på kreditmarknaden via krediträttningarna, kunna de skapa en sådan ökad likviditet på kreditmarknaden, en sådan benägenhet till ökad kreditgivning, att vi på den punkten komma att bli utsatta för en ökning av investeringarna, som är större än vad vi över huvud taget kunna tåla.

Vårt remedium att hindra detta är ju penningpolitiken. Det måste från samhällets sida företagas åtgärder för att skärpa läget på penningmarknaden. Vad som då först kommer i fråga är att man ytterligare skärper villkoren för bankernas kassareserver och på den vägen får till stånd den återhållsamhet, som är erforderlig för att icke investeringarna skola växa ytterligare.

En del av dessa vinstmedel kunna emellertid gå från företagen direkt till deras egna investeringar. Här möter också en lika stor fara. De åtgärder, som i det avseendet rekommenderas från regeringens sida, äro dels investeringsskatten — jag vill understryka för herr Ohlin, att regeringen tänker framlägga sitt beramade förslag härom — och dels överenskommelserna om prisutjämningsavgifter, vilka taga bort de värsta topparna av våra skogsindustriers vinster.

Herr Hjalmarson hade några uttalanden, som jag i detta sammanhang skulle vilja gå in på. Herr Hjalmarson hade tydligen en mening helt motsatt den som jag här företräder. Jag vill understryka, att det i detta fall inte rör sig om några genuina åsikter från min sida, utan jag har kommit fram till min ståndpunkt efter att ha studerat vad ekonomerna kommit till för resultat vid sina överväganden. Jag skall inte polemisera mot herr Hjalmarsons motsatta uppfattning, vilken närmast kan tolkas så, att det egentligen bara är bra att det blir hur mycket investeringar som helst. Jag fann i herr Hjalmarsons resonemang på denna punkt ett ytterligare exempel på hur vårdslöst han rör sig med

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ekonomiska fakta. Herr Hjalmarson framkastade helt frejdigt den uppfattningen, att man genom ökade investeringar skulle kunna avskaffa den nuvarande bristen på arbetskraft. Herr Hjalmarson skakar på huvudet, och han får i så fall tillfälle att korrigerera mig. Jag antecknade emellertid mycket noga vad han sade och blev mycket förvånad över att han skulle kunna ha den uppfattningen, att den av konjunkturläget framkallade arbetskraftsbristen skulle kunna upphävas med tillhjälp av investeringar. Detta tror i varje fall inte jag är möjligt. Det är också helt naturligt att vi i detta läge måste bibehålla byggnadsregleringen och att vi skärpa den, så att vi icke genom en tillståndsgivning skapa möjligheter för en ökning av investeringarna på detta fält.

I detta sammanhang hade herr Ohlin några invändningar att göra emot den tillståndspolitik, som fördes förra året. Han tyckte att denna politik stod i motsats till vad man från regeringens sida hade sagt. Går man till finansplanen och tittar på s. 3 i bihang nr 3, så finner man där en tabell. Den visar, att det förra året gavs tillstånd till investeringar med 50 miljoner kronor utöver den siffra, som var upptagen i investeringsbudgeten. Därutöver gavs tillstånd för ytterligare 118 miljoner kronor. Detta skedde emellertid på sådana punkter, där det blivit arbetskraft ledig för byggnadsändamål, och där det således fanns möjlighet att tillfälligtvis öka byggnadsproduktionen. Av dessa 168 miljoner var kanske bortåt hälften tillstånd till nya bostadsbyggen. Det fanns således alldeles speciella skäl, vilka emellertid — det medger jag — i dagens läge inte förefalla så starka. Vi överskattade — vilket även andra gjorde — den period av ekonomisk lättnad, som vi kommit in i och förutsågo inte den internationella utvecklingen. Vi voro därför något mer släpphänta än vad som hade varit riktigt. Vi kunna emellertid inte på något

sätt jämföras med folkpartiet med dess uppfattning om vad det ekonomiska läget i Sverige gav för möjligheter. Men det är ju en historia för sig.

Nu kan man ställa den frågan, om man med hjälp av de tilltänkta ingreppen i vår investeringsverksamhet kan nå de resultat, som man vill vinna, d. v. s. att undgå att skapa en ekonomisk spänning, en spänning, som naturligtvis sedan kan fortplanta sig till konsumtionsområdet. Vi måste ha klart för oss, att detta sekundärt kan komma att bli följden. I detta avseende kan jag inte säga någonting annat än att det gäller för oss att vara observanta och se, hur utvecklingen gestaltar sig. Det gäller för oss att överväga, huruvida de tilltänkta åtgärderna äro tillräckliga, eller om vi måste tillgripa ytterligare åtgärder, vilket vi naturligtvis måste vara beredda att göra.

Ett oeftergivligt villkor för att vi under förhandenvarande förutsättningar skola kunna räkna med att förhindra en fortsatt penningvärdeförsämring sedan anpassning skett är naturligtvis, att statens budgetpolitik klart tar sikte på den föreliggande uppgiften. Staten måste själv vara sparsam. Staten måste hålla tillbaka sina egna utgifter — både konsumtionsutgifterna och investeringsutgifterna. Jag vet nu inte om herr Hjalmarson anser, att den framlagda budgeten är lika sparsam som i fjol, eller om den till äventyrs kan vara ännu sparsammare. Herr Hjalmarson vågade inte fälla något omdöme, då han var rädd att jag skulle taga illa upp. Det gör jag inte. Även om jag inte värdesätter berömmet så mycket, tar jag dock inte illa upp — ibland mår jag litet illa av det. Herr Hjalmarson skall således inte tro, att det var för att nedsätta honom som jag t. ex. använde herr Hjalmarsons fjolårsyttrande i valrörelsen. Anledningen var endast den, att det fanns folk som sade, att socialdemokraterna aldrig äro sparsamma. Jag tyckte då att jag var

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

alldeles i min rätt att säga, att det finns högermän -- t. ex. herr Hjalmarson -- som tycka, att den statsverksproposition som jag å regeringens vägnar lade fram var mycket sparsam. Att jag använde herr Hjalmarson som exempel berodde helt enkelt därpå, att herr Hjalmarson hade det mest expressiva uttrycket. Han förklarade, att »knapphetens kalla stjärna strålade från finansministerns änne». Kan man över huvud taget tänka sig att få ett bättre citat än detta! — Jag hoppas således att herr Hjalmarson inte tror att det låg någon illasinnad mening bakom mitt uttryck. Det var i ren pedagogisk avsikt, som jag använde det.

För egen del skulle jag vilja tro, att det har iakttagits en viss sparsamhetsiver, när det gällt att göra upp den statsverksproposition, som vi i dag diskutera. Det är inte tal om annat än att våra möjligheter att genomföra besparingar i mycket hög grad ha fått understöd av den utredning, som direktör Tage Wörn gjort. Jag kan inte nog uttrycka min stora tacksamhet över att han åtog sig detta otacksamma uppdrag och gjorde denna belysande översikt över möjligheterna att åstadkomma sparsamhet i fråga om statens utgifter. Det kan hända att någon tycker, att jag illa lönat detta arbete genom att inte acceptera allt vad han har föreslagit. Jag vill dock påpeka att det är ganska snedvridet att påstå, att hans förslag inte har satt några märken i budgeten.

Wörn har föreslagit möjliga besparingar på 315 miljoner kronor. Av dessa ha 150 miljoner kronor accepterats. Det är inte hälften, det medger jag, och i detta belopp ingå också jordbruks-subventionerna. Nå, men resten då? Ja, det är klart att åtskilliga förslag där kunna föranleda tveksamhet. Man kan t. ex. fråga sig om det kan vara till någon nytta att flytta över vissa utgifter från staten till kommuner och landsting. Innan man tar slutlig stånd-

punkt till dessa frågor bör man i varje fall avvakta den utredning, som herr Hedlund här efterlyste, en utredning om gestaltningen av statens bidrag till landsting och kommuner. Det är inte tu tal om att en långt gående förenkling måste genomföras därvidlag, och jag hoppas att herr Wörns förslag på denna punkt får den goda effekten med sig, att resultatet av utredningen bli ännu längre gående, än vad man kanske tidigare hade tänkt sig. Jag motser även detta förslag med den allra största spänning, och jag hoppas att vi här skola komma fram till besparingar, men framför allt hoppas jag att vi skola kunna åstadkomma större reda och ordning och mindre administrativa åtgärder.

Herr Ohlin undrade varför jag varit så blygsam, varför jag inte slagit till utan låtit saker och ting gå till utredningar. Ja, för att göra mig ohägn använde herr Ohlin en artikel i Morgon-Tidningen. För att göra herr Ohlin ohägn kan jag ju använda en artikel i Upsala Nya Tidning. Det stod en mycket bra och förståndig artikel i den tidningen — som inte står alldeles fjärran från herr Ohlin — i vilken man mycket klart motiverade, varför vissa av de stora besparingsförslagen under socialdepartementet erfordrade en fortsatt utredning. Detta kan man ju också förstå. Hur duktig herr Wörn än är och hur mycket jag än uppskattar honom, skulle det dock aldrig falla mig in att tilltro honom att på några få månader kunna tränga till djupet med de förslag, som han har lagt fram. Han var inte heller tillkallad för detta. Han var tillkallad för att inventera och för att visa oss alla, som ha ansvaret för statens utgifter, vad det fanns för möjligheter att spara. Jag hoppas att det fortsatta arbetet här skall leda till, att vi kunna göra ytterligare besparingar.

Jag har ingalunda tänkt använda denna utredning till att sätta oppositionspartierna i bryderi. Jag begär

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inte av oppositionspartierna att de skola acceptera sådana förslag av herr Wärn, som jag själv inte kunnat gå med på. Det är emellertid klart att man inte kommer ifrån den tanken, att om någon tycker att regeringen har sparat för litet, så finns det ett material att bygga på för den, som vill gå längre. Detta kan vara förargligt för många, för vilka sparandet mera är en läpparnas bekännelse än en verklig realitet.

Jag nämnde alldeles nyss att staten inte endast måste spara på sina löpande utgifter utan även på investeringarna. Jag har i år låtit investeringsutgifterna undergå en behandling, som är alldeles likartad med behandlingen av de löpande utgifterna. Jag har inte ett ögonblick tillåtit mig säga att det inte är så noga, om vi få låna dessa pengar. Nej, jag har handlat precis som om varje öre av dessa investeringar skattevägen skulle ha tagits ut av svenska folket. Om jag i det hänseendet lyckats nå till botten av sparandets möjligheter skall jag inte yttra mig om.

De förslag till kapitalinvesteringar för statsverkets räkning, som framläggas i budgeten, fordra, om man räknar efter de gamla metoderna, en upplåning av 416 miljoner kronor. Dessutom måste vi emellertid räkna med vad som kan tagas ur gamla reservationsanslag och som således också får lånas upp. Vi komma då upp till ett belopp av 500—600 miljoner, som skulle behöva lånas. Det är inte säkert att dessa pengar finnas att låna på kapitalmarknaden. Om vi försöka att pressa ut dem där, kan det hända att det resulterar i att vi driva investeringarna utöver sparandets ram. Det är därför jag med sådan styrka understrukt, att vi måste försöka att i största utsträckning taga i anspråk vad man skulle kunna kalla ett samhällssparande för dessa investeringar. Staten skall således skaffa sig inkomster som äro så stora, att de kunna täcka det mesta och

helst allt av det vi annars skulle behöva låna.

Det har sagts många vackra ord — ibland rätt tankvärda — om det frivilliga sparandet. Det har talats mycket om remedier för att hjälpa upp detta, och jag står kanske i det stora hela tämligen skeptisk inför de resonemang, som ha förts — alldeles bortsett från när de äro av särpräglat högerpolitisk natur, som t. ex. när det gäller att söka få en mindre jämn inkomstfördelning än den vi nu ha för att vissa personer på detta sätt skola få det lättare att spara; herr Hjalmarson lät antyda något sådant. I övrigt tror jag dock inte, att man kan nå så långt. Så mycket kan jag väl ändå säga, utan att inveckla mig i någon polemik, att även om vi — som vi hoppas — med en stabilisering av penningvärdet skola kunna få det frivilliga sparandet att taga förnyad fart, tar detta dock sin tid, och vi kunna inte innan något sparande skett giva ut pengar, ty då urholka vi penningvärdet och skapa förutsättningar för den inflation, som vi vilja försöka hindra.

Herr Ohlin frågade mig, om jag eftersträfvade ett överskott på budgeten av 500 miljoner kronor. När han frågade detta förstod jag, att han räknade så här: Finansministern har tänkt sig att med skattemedel betala de 200 miljoner kronor, som beräknas gå ut på reservationsanslag, på riksbudgeten under nästa budgetår. Sedan tänker han genom investeringsskatten och på annat sätt få ytterligare 300 miljoner kronor. Detta blir 500 miljoner kronor.

Till det vill jag säga att jag av allt mitt hjärta eftersträvar detta, och om jag ser några möjligheter därtill, strävar jag egentligen att komma en bit längre. Huruvida herr Ohlin och jag på den punkten kunna mötas vet jag inte. Herr Ohlin gav dock här till känna, att han skulle kunna gå med på en betydlig överbalansering av budgeten. Jag vet nu inte vad han menar med ordet

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

»betydlig». När jag nu säger att jag visst vill eftersträva en sådan överbalsnering av budgeten, så har jag därmed ingalunda sagt, att detta verkligen låter sig realiseras. Jag skall emellertid strax komma till detta, och för att komma dit skall jag för ett ögonblick taga upp frågan om hur utfallet kan bli av detta års budget.

Herr Ohlin påstod ju, att det inte fanns några uppgifter om detta års budgetutfall i finansplanen. Han sade, att han fick ge sig ut som detektiv och att han utförde en detektivbragd genom att forska sig fram till sanningens kärna. Nu förhåller det sig så, att det på s. 18 i finansplanen finns en uppgift om vad vi beräkna att utgifterna skola bli för nu löpande budgetår, och på s. 30 står det vad vi beräkna att inkomsterna skola bli. Det gäller bara att sammanställa siffrorna från s. 18 och s. 30 för att få fram resultatet — om nu detta skall kunna kallas för en detektivbragd. Jag tycker för min del att herr Ohlin alldeles underskattar den skicklighet, varmed en detektiv behöver uppträda, om detta skall kallas för en detektivbragd.

Nu kan man fråga: Varför har inte finansministern tagit upp detta i en tablå? Jo, helt enkelt därför att läget är så svåröverskådligt. Det är inte tilltalande att genom en tablå ge så att säga vederhäftighetens prägel åt en hel rad med siffror, som icke äro vissa utan äro resultatet av gissningar. På samma sätt har jag förfarit beträffande budgeten för påföljande år.

Herr Ohlin anmärkte också på att jag inte hade tagit med vissa inkomster, såsom investeringsskatten och en del andra inkomster, bland vilka även skulle ingå vissa taxekomster. I detta sammanhang skulle jag vilja säga till herr Hjalmarson: Vad är det nu för ordning att säga, att dessa förslag komma att innebära, att staten genom sina affärsdrivande verk pressar av allmänheten

mer pengar än vad utgifterna uppgå till? Herr Hjalmarson har väl observerat, att det sker en övergång till avskrivningar enligt nuvärdesprincipen? Om herr Hjalmarson ogillar detta, är det en annan sak, men jag måste säga att det är rationellt och riktigt, och man får väl först härigenom ett riktigt uttryck för hur stora kostnaderna för driften äro. Gör man på det sättet föreställer jag mig, att det inte kommer att bli några särskilda belopp över.

Så tillbaka till den punkt där jag var. Jag har inte tagit med de ifrågavarande siffrorna i några tablåer. Jag vill fästa herr Ohlins uppmärksamhet på att jag inte heller tagit upp några siffror för de ytterligare lönekostnader, som avtalen med statstjänstemännen kunna komma att leda till. Jag förstår mycket väl att man kan tycka, att jag här frångår gammal tradition, och jag får ju säga, att jag kände mig särskilt varm om hjärtat när herr Ohlin åtminstone på denna punkt rådde mig att följa i herr Wigforss' spår. Men jag måste framhålla, att läget ju är mycket mera svåröverskådligt än det var i den gamla goda tiden. Dessutom har det ju nu också blivit liksom en tradition att regeringens skall komma med en proposition angående komplettering av statsverkspropositionen längre fram under riksdagen, då vi äro i stånd att ge litet säkrare uppgifter. Det är därför jag inte har ansett det vara nödvändigt att i budgetsammanställningarna ta upp en del element, som fortfarande få betraktas som ganska ovissa och som man behöver räkna mer på och tänka mer över, innan man kan ge sig in på att mera definitivt fastslå dem. Men jag tror inte att det finns någonting i budgeten som missleder riksdagens ledamöter i detta avseende. Alla uppgifter finnas, och man kan ta fram dem utan några större detektivbragder.

Enligt de beräkningar, som vi nu ha, kommer alltså detta års budget att ge

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ett överskott och visa en formell överbalansering på 370 miljoner kronor. Men det kommer att tas i anspråk reservationsanslagsmedel för minst 200 miljoner. De pengarna skola ju också skaffas, och sedan återstår det 170 miljoner. Man kan ju säga, att detta är en rejäl överbalansering, eftersom man efter att ha betalat reservationerna ändå har 170 miljoner kronor kvar. Jag får emellertid fästa uppmärksamheten på att vi samtidigt räkna med att det skall gå ut 350 miljoner kronor ur reservationsanslag på kapitalbudgeten. Visserligen brukar man säga, att dessa har ju det svenska folket redan betalt pengar till. Men det har man inte gjort. Avsikten har varit att pengarna skola upplånas och till en del avskrivnas, och under kriget täcktes ingalunda alla löpande utgifter. Om man nu tar de 170 miljonerna och skriver av dem mot reservationsmedelsutgifterna på kapitalbudgeten, så kan man inte täcka mer än högst 50 procent av dessa kapitalutgifter. Därför kan man väl säga, att det nu ser ut som om utfallet av årets budget skulle bli tillfredsställande. Men att det skulle bli ett utfall som visar att vi ha resurser långt utöver vad vi förmå utnyttja skola vi inte säga.

Jag skulle kanske här säga ett par ord beträffande herr Ohlins resonerang om vad jag sagt och vad statsministern sagt om utsikterna att balansera det nu löpande årets budget och om utsikterna att balansera nästkommande års budget. Vi ha ju målat läget mörkt och spått en katastrof, enligt herr Ohlin. Jag vill inte förneka, att vi målat med svart pensel. Detta var nödvändigt för att över huvud taget kunna få försvarlig styrka i både löpande och kommande års budget.

Men vi målade i det läget icke för mörkt. Vad man kan säga att vi inte gjorde är, att vi inte räknade med den penningvärdeförsämring, som kommer att inträda och vilken höjer folks no-

minella inkomster och statens skatteinkomster. Men jag får väl ändå säga, att det skulle varit ganska uppseendeväckande, om vi redan under förra året hade diskonterat en nominell ökning av statens inkomster genom penningvärdeförsämringen för att nå en budgetbalans. Trots att vi nu naturligtvis få räkna in dessa pengar, blir inte balansen av detta års budget någonting överdrivet, såsom jag förut påpekat.

Den skiss till budget som föreligger för nästa budgetår visar, att budgeten går ihop och ger ett formellt överskott på 342 miljoner. Dessa pengar komma att tas i anspråk för att täcka ökade lönekostnader och reservationsmedelsförbrukningen. Det är klart att om jag lägger till 300 miljoner, kan jag naturligtvis säga, att budgeten är överbalanserad. Och det är meningen att den skall vara det. Herr Hjalmarson hade närmast den uppfattningen att budgeten inte var överbalanserad, och detta kan det ju råda delade meningar om.

Om man ser saken så och frågar, vad som härefter kommer att ske, blir det en fråga om riksdagens sparsamhet och om vad riksdagen vill kosta på sig. Skall riksdagen kosta på sig alla de förstärkningar av försvarsväsendet, be- träffande vilka herr Hedlund i Rådombänk här föredrog en katalog — och däri fick han understöd av både herr Ohlin och herr Hjalmarson — kan man nog säga, att denna budget varken är överbalanserad eller balanserad.

Jag skulle här vilja säga: Vi få väl ändå hålla huvudet litet kallt. Det är klart att vi med uppmärksamhet skola följa det utrikespolitiska lägets utveckling och att vi inte skola dra oss för att vidtaga de förstärkningar av vårt försvar, som vi kunna finna att läget oundgängligen kräver. Men jag skulle vilja varna för att man av stundens intryck låter locka sig till att binda fast sig för en mängd utgifter, som man sedan icke kan komma ifrån. Ni måste

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

dock i skenet från de erfarenheter, som vi ha från gångna tider, göra klart för er, att det inte tjänar något till att riksdagen bara sitter och voterar anslag. Den svenska produktionsapparaten är inte större än den är. Man kan pressa den till det yttersta, och man kan pressa den ur gängorna, men man kan inte genomföra allt det man önskar.

En annan synpunkt är den, att man måste, när man tänker sig att öka vissa utgifter, genast göra klart för sig, vilka andra utgifter man kan pruta ned, eller fundera ut, var man skall finna medel till att ytterligare öka statens inkomster. Det går inte att å ena sidan ta till djupa brösttoner mot penningvärdets försämring och kräva att det skall tas krafttag för att upprätthålla penningvärdet och å andra sidan bara säga: Ja, se försvaret, det få vi besluta anslå pengar till. Blir det nödvändigt att ytterligare starkt öka försvarsutgifterna, är det inte att göra någonting åt detta. Men då skall man också göra klart för sig, att det måste skaffas mycket mera pengar. Jag tilltror nämligen inte riksdagen att väsentligt kunna pressa ned de utgifter, som Kungl. Maj:t nu föreslagit. Det kommer man inte ifrån, och jag vill för min del lägga var och en på hjärtat att man har klart för sig sammanhangen och också handlar där-efter.

Om man skall bevara penningvärdet, får man icke försämma budgetbalansen — man måste tvärtom förstärka den. Vi skola hoppas, att vi icke komma att behöva vidtaga åtgärder som leda till att de förhoppningar, som vi i dag kunna hysa att efter anpassning av inkomster och priser få till stånd en stabilitet i penningvärdet, inte på nytt grusas. Och jag slutar med att göra en enträgen vädjan till kammarens medlemmar att inse ansvaret och se till, att statens inkomster och utgifter så avvägas, att vi icke genom budgetpolitiken urholka penningvärdet.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag hade väntat mig att det möjligen från finansministern skulle ha kommit ett uttryck för tillfredsställelse över att man bland annat på vårt håll var med om att i det läge som rådde acceptera en betydande överbalansering av budgeten. Det kanske var under intryck av diskussionen med herr Hjalmarson om olämpligheten av någonting som kunde uppfattas såsom komplimanger som herr Sköld inte ville konstatera vad jag ändå tycker är ett betydelsefullt politiskt faktum här i dag, detta att vi kunna vara överens om själva huvudlinjerna i den svenska finanspolitiken, även om vi äro rätt oense på längre sikt om skatteproblem och sådant.

Beträffande 1950/51, herr finansminister, innehöll Ert yttrande inte någonting till förklaring eller försvar varför inte riksdagen och folket fått en sammanställning av budgetutfallet. Finansministern hänvisade till sidan 18 i statsverkspropositionen. Men där står ju inte direkt uttalat vad utgifterna äro under innevarande år, som finansministern påstår. Där står vad utgifterna väntas bli för det kommande året, och på ett annat ställe står det hur stor ökningen blir. Sedan skall man subtrahera, och det är kanske en operation, som vi kunna utföra.

Frågar man sig, var någonstans inkomsterna finnas, får man spana och läsa på olika sidor, och är man då dektiv, går man först till sidan 30 och sedan till ett annat ställe, varefter man får räkna ut och göra sammanställningar. Därpå säger man sig att det finns mycket att kommentera, och man undrar, hurudan bilden egentligen är.

Nu säger finansminister Sköld att han inte satte upp dessa siffror i en tablå

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

därför att vederhäftigheten krävde en rad kommentarer av olika slag. Men, herr finansminister, jag har inte begärt att ni skulle sätta upp någon tablå. Jag har begärt att Ni skulle, liksom Er företrädare herr Wigforss gjorde, redovisa dessa siffror tillsammans, kommentera dem och därigenom ge en bild av hur man i dag bedömer läget.

Det är avsaknaden av denna sammanställning som jag tror är omöjligt att motivera. Man säger kanske, att en sådan sammanställning inte kan ha något större intresse. Jo, herr talman, det har den, och jag tror att man dessutom inte kan frigöra sig från känslan av att finansministern, om han gjort denna sammanställning, skulle ha varit tvungen att medgiva, att läget i alla fall inte ter sig riktigt så som han målade det i våras.

Sedan säger finansministern om reservationsmedlen, att det ju inte är riktigt att säga, att folket betalt dem i förväg. Folket har en gång betalt in de här pengarna, och då skall man inte betala dem en gång till. Ja, finansministern har ett underligt resonemang på den punkten. Men fastän tiden inte ger mig möjlighet att närmare gå in på saken, tillåter jag mig säga, att detta resonemang inte kan vara riktigt. Ty under efterkrigsåren från 1945 till 1949 har svenska folket i inkomster till staten betalat både täckning för de löpande försvarsutgifterna och genom budgetöverskott täckning för den reservationsmedelsförbrukning, som förekommit under denna tid. Det har dessutom blivit pengar över. Finansministerns försök på den punkten faller alltså platt till marken.

Herr talman! Finansministern talade om att någon inflation ännu inte visat sig. Vad tjänar det till att döpa om den prisstegring, som svenska folket känner in på skinnet, och säga att det inte rör sig om inflation, alltså etc.? Tror verkligen finansministern att man kan trolja med formuleringarna på detta

sätt? Kanske lyssnar finansministern för mycket till råd från sina unga ekonomer, som vilja ändra den accepterade terminologien. Men tror finansministern verkligen att regeringens ansvar för prisutvecklingen på något sätt kommer att framstå som minskat genom att han säger, att det inte är fråga om inflation? Kalla det prisstegring eller inflation, men det är i alla fall en sak, som regeringen inte kan undandra sig ansvaret för. Denna utveckling har — om man tar de fem sista åren — att göra med nominella inkomststegringar, med underlåtenhet att vidtaga en kreditåstramning i tid, med den valutapolitik, som vi så ofta kritiserat, med detta att man, enligt vad finansministern nu visar, alldeles underlåter att i bilden föra in möjligheten av en valutaanpassning och bara säger, att om priserna stiga i utlandet, stå vi maktlösa.

Jag tror att det fordras något mer än att finansministern rätt lamt säger att vi skola göra vad vi kunna efter bästa förmåga. Jag tror att det krävs, att regeringen tar ett verkligt krafttag och erkänner, att den centrala finanspolitiska uppgiften för närvarande är, att man åstadkommer en ny giv för sparrarna och inte bara tar fram de där vackra orden, som finansministern själv brukar komma med ibland om att man också måste sörja för att löneglidningens problem beaktas.

Summan av vad finansministern sade på denna punkt var ingenting annat än att han ansåg att regeringen, om den än inte stod alldeles maktlös, inte hade något vidare ansvar för det som varit och att den inte har stora möjligheter att inverka på den utveckling, som kan komma. Det är sannerligen inte en ståndpunkt som kan ge svenska folket förtroende för att man från regeringens sida skall sörja för att det blir ett stabilt penningvärde i framtiden. Jag avundas inte finansministern uppgiften att bekläda sitt nuvarande ämbete och samtidigt inta den hållningen att man

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

här kan göra mycket litet och inte har något större ansvar.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Det var en fackföreningsfunktionär som en gång sade till mig: »Om du skall lära dig att delta i förhandlingar, så är det en sak du först måste lära dig behärska, och det är att i morgon företräda en ståndpunkt, som kan vara rätt skild från den du företräder i dag.»

Eftersom man här diskuterat frågan om den enes och den andres lämplighet som underhandlare, måste jag ge finansministern en komplimang: jag är övertygad om att han ur den synpunkt jag nyss anförde är en skicklig förhandlare. Finansministern sade nämligen, att han inte känner till någon myt om Koreakriget som orsak till alla våra svårigheter. Jag tar naturligtvis fasta på denna finansministerns uppfattning och får då samtidigt konstatera, att den innebär ett avståndstagande från vad finansministern själv skrivit i finansplanen. Där står det nämligen så här: »Såsom av den föregående redogörelsen framgått har den ekonomiska utvecklingen utomlands under större delen av 1950 kommit att kännetecknas av inflationistiska tendenser. Det är emellertid av betydelse att konstatera att detta skett av en anledning, varmed man icke hade skäl att räkna vid uppgörandet av prognosen för ett år sedan utan är betingat av skärpningen i det utrikespolitiska läget.» Det är ju genom att behändigt föra över resonemanget på denna Koreafråga som regeringens vill komma ifrån sitt ansvar för vad som skett på den inrikespolitiska fronten under senare år, såsom nu senast berördes av herr Ohlin. Om jag får knyta an till den tanke, som herr Ohlin nyss utvecklade, nämligen frågan om vi befinna oss i en inflation eller inte, skulle jag bara vilja komplettera honom med att tillägga: Varför

skola vi, som finansministern nyss gjorde, försöka inge svenska folket den föreställningen att vi inte stå inför besvärliga anpassningsproblem och att vi inte på allvar behöva räkna med några större prisstegringar längre fram? Vi veta ju redan av nationalbudgetdelegationens rapport att exempelvis i fråga om ylleveror — alltså enbart på denna post — ha vi att motse en prishöjning, som medför en ökning av levnadskostnadsindex med 1,5 procent. Likaså måste vi räkna med prishöjningar i fråga om livsmedel, ökning av kolpriset, stegrade godstaxor o. s. v.

När det gäller investeringsskatten kritiserar finansministern något den ståndpunkt jag intagit. Jag utgår ifrån att det icke är av fiskala hänsyn finansministern framlägger denna skatt utan för att komma till rätta med vad man brukar kalla överinvesteringar — ett något diffust begrepp. Jag är inte säker på att det förekommer några överinvesteringar i större utsträckning men vill tillägga, att jag är övertygad om att är det bara dessa fenomen man vill komma till rätta med, skulle man förmodligen kunna nå precis samma resultat genom en åtgärd rakt motsatt den finansministern tänker sig, nämligen genom en sänkning av företagsbeskattningen.

Finansministern kritiserade mitt uttalande att investeringar äro ett medel att lösa problemet om bristen på arbetskraft. Jag skall be att få citera vad jag sade: »Investeringar ge på längre sikt den enda hållbara lösningen på den fulla sysselsättningens huvudproblem, bristen på arbetskraft.» Finansministern lär väl inte bestrida, att detta är riktigt. Ett jordbruk, som förr i tiden kunde skötas med elva, tolv man, sköts i dag av sex, sju personer. Vad beror det på? Jo, på att jordbruket fått traktorer och allt möjligt annat i den vägen. Det beror på investering. Det är ju den väg vi ha att gå, om vi skola kunna minska behovet av arbetskraft.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Finansministern efterlyste vidare, herr talman, vår uppfattning när det gäller frågan om begränsningen av statsutgifterna. Härvidlag vill jag endast säga att det Wärnska materialet skola vi förvisso utnyttja, det kan finansministern vara övertygad om. När finansministern efterlyste en upplysning från vårt håll, närmast från min sida, huruvida finansplanen i statsverkspropositionen är sparsam, så har jag redan givit det omdömet. Men jag skulle vilja uttrycka saken så, att man inte alltid har tagit tillräckligt rationellt på problemet, och som ett exempel härpå vill jag peka på subventionspolitiken.

Eftersom herr Sköld var vänlig att andraga ett citat kan jag till herr Skölds glädje — ty han blir ju glad när man är kritisk — tala om att jag har fått tag på två citat, som äro avgjort bättre än det han anförde. Det första är ett citat av herr Sköld själv. Det gäller subventionspolitiken och återfinnes i en broschyr, som finansministern utgav under valrörelsen och som gång på gång användes som argument mot oss. Där heter det apropå jordbrukssubventionerna: »Alla torde vara ense om att ett avskaffande av dessa anordningar är eftersträfvansvärt. Men det har sina svårigheter.» Därpå utvecklar finansministern i ett långt stycke, hur omöjligt det är att tänka sig en avveckling av dessa subventioner, och konklusionen blir följande: »Problemet är så pass svårt, att det inte går att lösa i en handvändning. Det är endast högerpartiet, som vågar sig på att föreslå en hänvändelse till regeringen om dessa subventioners successiva avskaffande. De övriga partierna fann frågan för svåröverskådlig för att våga uttrycka en så bestämd mening. Inte ens folkpartiet torde följa högern på denna punkt.»

Ja, herr talman, så gick det som det gick. Därför har man blivit tvungen att i nuvarande läge improvisera en lösning, som medfört allvarliga olägenheter inte minst med hänsyn till de för-

handlingar på arbetsmarknaden, som finansministern så varmt ömmade för. Detta ger mig anledning — jag förmodar att tiden strax är slut för mitt vidkommande, varför jag icke får tillfälle att framföra de mera positiva synpunkter jag tänkt komma med — sluta med det andra citatet, som jag tycker innebär en bekräftelse på vad jag sade senast. Det är herr Wigforss som nyligen yttrat detta: »Det är ingen hemlighet att människor i hög officiell ställning, som skola fatta beslut, inte få någon tid över att tänka.» Jag har en känsla av att detta har gällt även i fråga om regeringens handläggning av subventionsproblemet.

Herr HEDLUND i Rådomb (kort genmäle): Herr talman! Finansministern fann det nödvändigt att reservera sig för allt som kan hända utomlands när det gällde möjligheten att få budgeten att gå ihop, och det är rätt självklart. Det är alltså inte det jag närmast fäste mig vid utan något helt annat, som emellertid hade ett visst samband med den saken. Finansministern sade ungefärligen, att om ingenting händer och om vi göra alla dessa reservationer, kunna vi nog för det närmaste halvåret överblicka hur det skall gå. Alltså, om allt går oss väl i händer, då vågar finansministern med någorlunda säkerhet överblicka ett halvår framåt. Det tycker jag var dåligt och i alla händelser föga hoppningivande och föga förtroendeingivande ur spararnas och det svenska folkets synpunkt.

Så var finansministern inne på frågan om lönestegringarna och sade, att de hållit sig inom rimlig nivå. Jag är överens med honom på den punkten. Fackföreningarna fingo en eloge och jordbrukarnas organisationer klappades också på axeln i det sammanhanget. Jag tackar på deras vägnar men finner det nödvändigt att beklaga, att inte den av riksdagen gång på gång

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

utlovade utjämningen av inkomstsklyftan ens till någon del kunnat genomföras vid detta tillfälle.

Jag har varit ense med herr Ohlin i många stycken här i dag, men på en punkt vill jag anmäla en avvikande mening, nämligen i frågan om ett ökat inflytande för riksdagen på stats-tjänstemännens lönesättning. Jag tror inte att utvecklingen bör gå i den riktningen utan är snarast böjd att förorda, att man vandrar åt andra hållet. Det är erfarenheterna senast ifrån höst-riksdagen i lönesättningsfrågorna som ha gjort, att jag kommit in på den tankegången. Med ett par rösters övervikt blev en lönefråga avgjord på ett visst sätt. Hade det blivit ett par, tre röster åt andra hållet, hade det blivit en helt annan lönegradsplacering. Jag tror att man om möjligt bör koppla bort riksdagen från detaljbehandlingen av lönefrågor.

Jag hoppas liksom finansministern att det Wärnska förslaget verkligen skall bringa ordning och reda i bidragssystemet, men jag hoppas också att inte kommunerna skola komma att få sitta emellan. Självfallet är Wärns bedömande inte avsett att vara något politiskt sådant, utan det ankommer i första hand på regeringen och därefter på riksdagen att göra ett sådant. När vi komma fram till detta stadium tycker jag det är lämpligt att tala om huruvida det är fråga om någon läpparnas bekännelse från ena eller andra hållet, men ännu är detta för tidigt.

Om man skall realisera önskemålen i den »katalog», som finansministern sade att jag presenterade, understödd av herrar Ohlin och Hjalmarson, om försvarets förstärkning, kan man inte i samma andedrag tala om penningvärdets stabilisering, yttrade herr Sköld. Jag förstår inte denna synpunkt. Visserligen föredrog jag »en katalog», men om man undersöker vad åtgärderna skulle kosta, tänker jag mig att det rör sig inte om så många miljoner om året.

Sett i relation till budgetbeloppet, som är 5 å 6 miljarder, är det en mycket blygsam del, som inte kan ha någon avgörande inverkan på frågan om penningvärdets stabilisering.

Av finansministerns uttalande, att man skulle hålla huvudet kallt, fick man närmast den uppfattningen att han ville göra gällande, att vi förordade någon miljarddrullning, några miljardbelopp i tillägg på detta område. Det är inte alls förhållandet. Finansministern tillrådde oss som sagt att hålla huvudet kallt. Han menade således att vi inte göra det för närvarande. Jag skulle nog med samma fog ha kunnat uppmana finansministern: Håll hjärtat varmt för fosterlandet! Men jag gör det inte, därför att beloppet, satt i relation till budgetens hela omfattning, är så pass ringa, att det inte bildar underlag för att tala om vare sig kallt huvud eller varmt hjärta. Jag tror att vi kunna lämna den saken å sido.

Det skulle vara mycket intressant att höra vad finansministern har för uppfattning om en annan form av sparande än den frivilliga, nämligen någon form av tvångssparande för ungdomen som jag var inne på i mitt anförande nyss. Under en tid när de unga inte ha så stora utgifter, när de äro utan försörjningsbörd och ha rätt goda inkomster, skulle de kunna sätta undan en smula för att på det sättet främja bostadsproduktionen. Om jag utgår ifrån att man över huvud taget skall kunna tänka sig något i den vägen, är det nödvändigt att statsmakterna åtminstone i ett sådant fall garantera penningvärdet, så att det inte blir så att man lägger undan en del av ungdomarnas inbesparade löner och sedan tar av dem en del under en inflation. Första förutsättningen är att man kan garantera dem ett bibehållet penningvärde.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tänkte först tala med herr Ohlin om ett par fjädrar. Herr Ohlin verkade en smula besviken över att jag inte överräckte åt honom en fjäder till hans hatt för den omvändelse — förlåt, herr Ohlin vill inte att jag skall använda ordet omvändelse — till den ståndpunkt beträffande överbalanseringen, som han på folkpartiets vägnar nu har givit uttryck åt. Jag har ingenting emot att ge folk en fjäder i hatten, och visst är jag tillfredsställd med resultatet i fråga, men det ligger väl så att säga i sakens natur. För övrigt medger jag gärna att jag inte har så lätt för att vara artig på den rätta punkten.

Herr Ohlin hade en lång utläggning om varför jag inte mer koncist redovisat en bild av det nu löpande budgetårets budgetutfall. När han resonerat till slut, kom han fram till att om jag hade gjort det, hade jag måst medge att läget inte var så mörkt, som jag försökte göra det i våras. Detta skulle väl innebära att herr Ohlin ville ha en liten fjäder också för att folkpartiet då såg ljusare på saken. Jag skulle vilja fråga herr Ohlin: Är detta någonting väsentligt? Skulle det t. ex. innebära att herr Ohlin, om han vetat förra våren hur läget skulle utveckla sig, hade vidhållit sitt krav på skattesänkning? Och anser herr Ohlin i dag att det hade varit riktigt att göra en skattesänkning i våras? Det anser inte jag. Så långt vill jag alltså inte sträcka mig i artighet.

Jag skulle vilja säga några ord till herr Hjalmarson också. Herr Hjalmarson försökte exemplifiera Koreamyten genom att läsa upp ett citat, inte av vad jag har sagt utan av vad nationalbudgetdelegationen sagt. Jag säger inte detta för att skylla på dess ledamöter men är övertygad om att de komma att bli mycket förvånade när de läsa herr Hjalmarsons utläggning. Deras uttalande gjordes nämligen i samband med frågan, hur nationalbudgeten för 1950 hade slagit ut, hur prognosen hade vi-

sat sig hålla. Därvidlag säga de bara att när den prognosen gjordes upp, var det ingen som kunde förutse Koreakriget. Men det är något som inte har med den saken att göra, som herr Hjalmarson menade.

Så kom herr Hjalmarson in på sitt resonemang om investeringar och arbetskraftsbrist. Han upprepade vad han tidigare sagt och utvecklade det vidare. Jag skulle vilja råda herr Hjalmarson att gå in och tänka över detta i sin kammare. När herr Hjalmarson gjort det, skulle jag tro att han kommer till det resultatet, att det där citatet av herr Wigforss är tillämpligt även på herr Hjalmarson.

De huvudmärkningar som riktades mot mitt anförande gingo i övrigt ut på att jag dolde de stora svårigheterna. Det måste i så fall ha skett fullständigt omedvetet från min sida. De äro för mig mycket levande, och jag trodde att de voro också för mina åhörare så levande, att det inte skulle behövas några brösttoner för att åskådliggöra detta. Det yttrande jag fällde, att vi hittills icke fått någon prisstegring som var av inflationsartad karaktär, tog man som ett uttryck för att jag skulle vilja förgylla läget eller skulle vilja avbördra regeringen ansvaret för vad som har hänt. Nej, det enda jag därmed avsåg var att den omständigheten, att inflationstendenserna hittills icke haft så stor framgång att de avspeglat sig i prisförändringar, ge oss förhoppningar om att kunna åstadkomma en stabilisering sedan anpassning av inkomster och priser ha genomförts.

Det kan hända att jag inte använde tillräckligt bombastiska uttryck för att åskådliggöra de kraffttag, som från regeringens sida komma att göras. Jag skulle dock för min del vilja tro att vad vi här framfört nog ändå ter sig mera som kraffttag än de lösa resonemang, som här förts om en positiv sparpolitik — ingen människa kan väl egentligen fatta vad denna innebär.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Detsamma gäller herr Ohlins uppmaning att vi skola gripa oss an med löneglidningsproblemet. Vad är löneglidningsproblemet? Jo, det är överkonjunkturen. Det är vinstkonjunkturen för företagen, som gör det möjligt för dem att betala över avtalen, vilket de göra för att skaffa sig arbetskraft. Det är alldeles klart att löneglidningsens problem är ett av de stora problemen när det gäller att upprätthålla full sysselsättning och stabilt penningvärde. Men det är inte något problem som man kan isolerat angripa, det tror jag herr Ohlin förstår.

Till sist vill jag bara säga att det skulle vara mycket beklagligt om herr Ohlin, därför att mitt anförande inte var tillräckligt artigt och därför att jag inte använde tillräckligt stora ord, skulle vilja framställa läget så, att den finanspolitik som regeringen här gör sig till målsman för, skulle vara sådan, att svenska folket icke kan omfatta den med förtroende. Det är alldeles uppenbart att om det här uppstår så olika meningar om hur det skall vara möjligt att klara svårigheterna, att det svenska folket icke blir i stånd att avgöra om det över huvud taget finns någon väg till stabilisering, då kommer detta i och för sig att innebära en stor svårighet — det tror jag t. o. m. herr Ohlin förstår.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Det skulle vara mycket att tillägga både om finansministerns första och om hans senaste anförande. Jag måste emellertid begränsa mig till att säga att jag efterlyste inte en fjäder i hatten från finansministern. Det var inte alls någon artighet som man väntade sig av honom — finansministern uppfattar det väl som en komplimang om jag säger, att han är nästan den siste som jag väntar mig en artighet ifrån. Men saken gällde något annat. Är det inte för svenskt samhällsliv en omständighet av en viss betydelse om partier, som på

många punkter ha så pass olika syn på tingen som regeringspartiet och t. ex. folkpartiet, kunna i ett mycket allvarligt läge försöka samlas om utrikespolitikens huvudlinje och om försvarspolitikens huvudlinje? Likaså betyder det väl en del, om det i en budgetdebatt kan konstateras, att vi också kunna vara överens om vad som i varje fall är en huvudlinje i den statliga finanspolitiken? Jag trodde det var värdefullt att konstatera detta, alldeles oavsett frågan om komplimanger eller icke komplimanger.

Sedan vill jag med anledning av herr Hjalmarsons uttalande beträffande jordbrukssubventionerna säga, att folkpartiet var av den uppfattningen, att de inte skulle avskaffas på en gång, att man inte borde visa kalla handen som regeringspartiet gjorde, utan att man borde avskaffa dem steg för steg. I det avseendet har man redan tagit ett väsentligt steg redan nu i den riktningen, vilket framgår av årets statsverksproposition.

Vad denna proposition för budgetåret 1950/51 beträffar kanske jag kan få nämna för finansministern, att såvitt angår nationalbudgeten finns det verkligen på s. 30 en tablå, där statens inkomster och utgifter för 1950/51 redovisas, men att den tablån har den lilla svagheten, att siffran för inkomsterna är felaktig eller inaktuell och hänför sig till en tidigare tidpunkt. Detta är emellertid det enda ställe där jag för min del kan säga, att läsaren fått en sammanställning, som han kan tro visar vad budgetutfallet skall bli. Nog hade det väl varit bättre att finansministern, hur sparsam han än är, inte låtit hänsynen till pappersbristen gå så långt, att han inte ansett sig kunna offra någon sida på att diskutera budgetutfallet 1950/51. De pedagogiska talanger, som finansministern så gärna berömmar sig av, hade han då haft tillfälle att visa i stället för som nu motsatsen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga till herr Ohlin, att det gläder mig att folkpartiet är av samma uppfattning som vi i fråga om den successiva avvecklingen av jordbrukssubventionerna; det hade emellertid naturligtvis glatt oss ännu mera, om folkpartiet i det avseendet röstat för högerens partimotion i saken i våras.

Frågan om kapitalresursernas betydelse för arbetskraften tycker jag att finansministern och jag inte skulle behöva diskutera närmare, detta om nämligen finansministern bara helt enkelt ville betona för mig betydelsen av att investeringarna hållas inom ramen för det tillgängliga sparandet. I så fall är jag självfallet på samma linje som han, men lika självfallet måste finansministern hålla med mig om, att man genom att öka investeringarna minskar behovet av arbetskraft. Jag kan nog ta finansministerns förslag ad notam att gå i enrum för att överväga denna fråga men föreslår att finansministern följer med, så skola vi nog i lugn och ro klara upp saken.

Jag skall, herr talman, till sist bara framhålla följande. Vilket har syftet varit med hela vår ekonomiska politik? Jo, att skapa en naturlig balans i samhällsekonomin utan direkta regleringar. Om man följt våra rekommendationer hade man i dag haft ett ojämförligt mycket bättre utgångsläge vid bemästrandet av de svårigheter, som nu aktualiserats på grund av krigshotet, och därmed kunnat undvika den explosion inom samhällsekonomin som nu inträffat. Vi gå in i den nya utvecklingsfasen med bibehållen byggnadsreglering, hyresreglering, prisreglering och valutareglering och med ett omfattande statligt tvångssparande. De medel, som för närvarande bjudas för att vi skola kunna komma ur den besvärliga situationen, äro skärpt byggnadsreglering, skärpt prisreglering, skatt på investeringar och eventuellt ett ökat stat-

ligt tvångssparande ävensom eventuellt ökat ingripande på bostadsmarknaden. Vi skulle med andra ord i stort sett lägga huvudvikten vid precis de metoder med vilka man så elegant före fjolårsvalet klarade krisen. Man vill sålunda övertyga oss om att just detta och ingenting annat är den rätta vägen att åstadkomma ett sunt jämviktsläge i samhällsekonomin. Det må ursäktas oss, om vi ställa oss tvivlande.

Finansministern säger, att den centrala frågan är själva stabiliseringen. Sedan kommer sparandet så att säga av sig självt, men under mellantiden kunna vi inte bara sitta och vänta. Ja, för all del, det ligger något av sanning i detta påstående, men, herr statsråd, det är något mer som vill till. Vi måste nämligen komma fram till en stabilisering utan direkta regleringar; det är detta som på lång sikt är avgörande för förtroendet till penningvärdet. Vi måste därutöver vidta konkreta åtgärder av olika slag för att främja sparandet. Vi för vår del beklaga, att vi sett så litet av en politik av detta slag.

Herr HEDLUND i Rådombud (kort genmäle): Herr talman! Jag skall be att få ta fasta på ett uttalande av finansministern i statsverkspropositionen att regeringen alltjämt står kvar på lågräntelinjen i sina penningpolitiska strävanden. Samtidigt vill jag också uttala min tillfredsställelse över att man tycks vara beredd att så långt det är möjligt övergå till s. k. generellt verkande medel när det gäller att åstadkomma balansen.

Jag tar vidare fasta på vad finansministern sade för en stund sedan om möjligheterna att någorlunda tillfredsställande täcka vårt råvarubehov, och jag fäste mig också vid vad han sade om att det är meningen från regeringens sida att försöka vidta de kraftåtgärder, som kunna visa sig behövliga för att komma till rätta med den eko-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nomiska situationen. Det uttalandet, ställt i samband med ett tidigare av finansministern här i dag, som jag nyss återgav, nämligen det om sex månaders överblick, kanske jämna ut varann så att vi sålunda stanna på plus minus noll.

Sedan vill jag säga några ord till herr Hjalmarson angående subventionerna. Vi hade ju en rätt ingående palaver om den saken under valrörelsen, och jag vill minnas att vi då i princip voro ense såtillvida att vi ville vara med om en avveckling av dessa subventioner, detta såvitt man inte därvid stötte på betydande olägenheter. Och som olägenheter betraktade vi då det förhållandet, att avsättningssvårigheter för jordbrukets produkter kunde uppstå. Det är väl så, att man vid denna avvägning kommit till just det resultatet, att man inte i ett huj kunnat plocka bort subventionerna. I princip tror jag emellertid, att vi äro fullt överens.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Det gemytliga meningsskiftet tidigare här i dag har klarlagt att några större meningsskiljaktigheter inte finnas mellan de plutokratiska partierna och regeringen.

Jag har en enkel fråga att ställa till regeringen: När tänker ni koppla loss från den amerikanska politiken? Denna fråga berör två väsentliga problem för det svenska folket, freden och det dagliga brödet. Den har bringats till särskild aktualitet av det amerikanska kravet på svenskt deltagande i kriget mot Kina, respektive Korea och av årets statsverksproposition.

Även årets frontal bildar en naturlig utgångspunkt för en behandling av denna enkla fråga. Sverige vill, heter det »fullfölja sin traditionella utrikespolitik till fredens bevarande» och »inom Förenta Nationernas ram medverka till alla åtgärder . . . ägnade att medföra internationell avspänning och fred». Om jag bortser från det diffusa och mång-

tydiga i den »traditionella utrikespolitiken» och nöjer mig med kärnan, fredens bevarande, är det skäl fråga: Vilka åtgärder vill Sveriges regering i Förenta Nationerna medverka till i syfte att åstadkomma internationell avspänning och fred? Vi tro att detta syfte kan vinnas på följande enkla grundval: arbetshypotesen måste vara att de två systemen, kapitalismens och socialismens system, i fredlig konkurrens kunna existera vid varandras sida och att alla mellanfolkliga konflikter med god vilja kunna lösas på diplomatisk väg. Varje folk måste få bestämma över sina egna angelägenheter respektive över vilken regering och regim det skall ha. Förenta Nationernas stadga skall respekteras, särskilt stadgans anda, som föreskriver samarbete mellan de ledande världsmakterna i stället för diktat som det grundläggande för FN:s verksamhet. Dessutom är det nödvändigt att den tyska imperialismen ej återupprustas, att rustningarna begränsas och att atomvapen och andra vapen för massutrotning förbjudas och en effektiv kontroll därvidlag genomföres.

Det är kanske inte många här som resa sakliga invändningar mot ett sådant program för fredens bevarande och för avspänning i det internationella umgänget. I praktiken har dock utvecklingen gått i en annan riktning. Den amerikanska regeringen har ställt kampen mot kommunismen som rikt-punkt för både sin inrikes- och sin utrikespolitik. Trumandoktrinen har med vapenmakt i sådant syfte ingripit i Grekland, Kina och Korea; den har dikterat beslut i FN:s säkerhetsråd i klar strid mot FN:s stadga och dess procedurregler, den har genomtrufat beslut i FN:s generalförsamling, som sätter samarbetsprincipen ur kraft och möjliggör en förvandling av organisationen till ett kampmedel för vissa världsmakter mot andra, den återupprustar den tyska och japanska imperialismen, den har inlett historiens våldsammaste mi-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

litära upprustning och kräver monopol på atomvapen, detta samtidigt som den hotar världen med atom- och bakteriekrig.

På grund av denna politik lever hela världen i ångest för det propagerade tredje världskriget, och den svenska utrikesledningen har av Förenta staterna, enligt Morgon-Tidningen den 10 januari, »ställt inför en av de betydelsefullaste frågorna» hittills. Jag kanske kan tillägga, att tack vare denna politik högerens ledare från denna talarstol i dag ställer bara två alternativ: kallt eller hett krig. Om innebörden av de beslut, som fattats av regering och utrikesnämnd, veta vi ännu ingenting mer än vad regeringsorganet antytt. Dess version därvidlag är naturligtvis lika lugnande som tidningens kommentar till Alandsplanen, de tyska trupptransporterna på våra järnvägar och andra eftergifter under det andra världskriget, Sveriges anslutning till Marshallplanen och Europarådet liksom den svenska regeringens hållning i Förenta Nationerna. Man döljer kanske oron utan att minska den.

Ända till den 9 december i fjol hade regeringen bibringat mig den uppfattningen, att den var beredd att kämpa till den siste amerikanen i Korea. Till dess hade allt varit så enkelt: Korea hade angripit sig självt, Amerika hade gått i krig av kärlek till freden; dess ädla generaler hade fört FN:s flagga till kinesiska gränsen, den svenska regeringens goda hjärta och en svensk ambulans hade klargjort, att Sverige står i rättvisans och den kristliga humanitetens läger. FN:s Koreakommision, som var i Korea när kriget började, sade sig inte veta om det var Syngman Rees eller Kimir Sens trupper som först överskredo trettioåttonde parallellen. Men Sveriges regering visste besked; den råkade veta detsamma som den amerikanska regeringen, d. v. s. motsatsen till vad Koreas grannar, Kina och Sovjetunionen, visste.

Detta var det ena av vad regeringen visste och talade om. Det andra, om möjligt ännu mera överraskande, var att den amerikanska aktionen i Korea hade något med världsfredens bevarande att göra. Jag kanske skall överlämna ordet åt den där trevliga trion, om herrarna inte haft ordet tillräckligt... (Herr *statsministern*: Vi skall inte störa herr Hagberg.) — Det var vänligt.

För vanligt folk, som inte lärt sig den amerikanska diplomatiens konst, framstod ju tvärtom Koreakriget som Förenta staternas inledning till det propagerade världskriget, detta så mycket mer som den amerikanske presidenten i sin Koreadeklaration den 27 juni förra året inte bara talade om intervention i Korea utan också om ockupation av Taiwan, d. v. s. Formosa, som var en krigshandling mot Kina och amerikansk intervention i Indokina och på Filippinerna. Den svenska regeringen behövde ju således inte låtsas om vad FN:s store härförare general Mac Arthur den 28 augusti förra året skrev till de amerikanska krigsveteranernas kongress, nämligen att Förenta staterna betraktade Taiwan som hörnstenen i sin Stilla-havsfront, ett »osänkbart hangarfartyg», som Förenta staterna behöver för att kunna »dominera varje asiatisk hamn från Wladivostok till Singapore med sitt flyg».

Ändå mera avlägset för den svenska utrikespolitiska expertisens kunskap om Östasien måste ju den förre japanske utrikesministern Tanakas världsberömda memorandum ha varit. Jag tror det har sitt intresse att erinra om huvudpunkterna i detta memorandum. Tanaka skrev: »För att erövra världen måste man först erövra Asien, för att erövra Asien måste man först erövra Kina, för att erövra Kina måste man först erövra Mandschuriet och Mongoliet, för att erövra Mandschuriet och Mongoliet måste man först erövra Korea och Taiwan.»

Eftersom detta memorandum sedan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

följdes till punkt och pricka av Japan så långt krafterna det tilläto, bör det inte förvåna att kineserna inte ville se amerikanska trupper på samma farliga väg. De visste, att den amerikanska regeringen satsat över trettio miljarder svenska kronor för sin agent Chiang Kai-sheks krig mot folkrevolutionen. De visste också, att amerikanarna berövat dem deras plats i Förenta Nationerna, ockuperat kinesiskt område, trängt fram till landets gränser i nord och syd, och på åtta veckor, från den 27 augusti till den 19 november, företagit 151 flygraider över kinesiskt territorium med upp till 68 plan i stöten och därvidt ödelagt kinesisk egendom samt sårat och dödat kinesiska invånare.

Jag medger att en sak kan ses på ett annat sätt av en socialdemokratisk regering i Stockholm än av folk som befinna sig mitt i kriget i Östasien. Jag måste till och med konstatera, att folkpartikronprinsen Waldemar Svensson i Ljungskile anser moralen kräva att Kina stämplas som angripare — detta ligger helt i linje med den som 1935 ansåg att det var Abessinien som angripit Italien. Om Kina i dag intervenerat i Mexiko och attackerat amerikanskt territorium 10 000 kilometer från sitt eget land, skulle herr Svenssons i Ljungskile logik även kunnat medge att amerikanerna stämplades som angripare.

Jag är inte säker på att jag tolkar statsministerns ilska fnysning mot herr Svensson i Ljungskile rätt, men jag vill gärna återge hans polemik, den har ju också något cirkulerat i debatten här: »Denna fariseiska hållning, där man betraktar sitt eget ställningstagande som utslag av en hög moral och underkänner de moraliska motiven för motståndarnas handlingssätt, förgiftar diskussionen och bidrar till att förstora de nyanser i bedömningen som kunna finnas. Skillnaden ligger inte på det moraliska planet.» Nej just det, jag tycker att man skall koppla bort allt vad

moral heter vid sitt ställningstagande till den amerikanska interventionen i Korea! Då är det enklare för herr Svensson i Ljungskile att liksom Morgan-Tidningen för någon vecka sedan släpa fram Kaiser Wilhelms gamla spöke, den gula faran, till politiskt tillhygge — så långt det nu kan gå att försvara den politik som förts mot Korea.

Jag har svårt att tänka mig något mera omoraliskt än den amerikanska krigföringen i Korea, det framgångsrika ödeläggandet av de koreanska städerna, fabriker, hamnarna, gruvorna, skolorna, sjukhusen och bostäderna. Jag läste det triumferande telegrammet att Söul, en stad med dubbelt så stor befolkning som Stockholm, förvandlats till en rykande askhög när amerikanerna lämnade staden. Jag läste för månader sedan, att det inte längre fanns något kvar av värde för det amerikanska flyget att bomba och ödelägga i Nordkorea. Jag läste många amerikanska korrespondenser, där det bittert beklagades att bombflyget inte fick börja med en systematisk ödeläggelse av Kinas industrier och kommunikationer. Den nordkoreanska huvudstaden Pjongjang tillhörde också dessa fullständigt ödelagda och nedbrända städer, som bära vittne om de amerikanska truppers framfart. När man talar om moral, bör man heller icke glömma uppgiften om de 12 000 koreaner som avrättades under de ohyggliga månader, då amerikanerna voro Pjongjangs herar.

Från Söul lämnade ju även den engelsk-amerikanska underrättelsetjänsten — jag erinrar om ett Reutertelegram från i fjol, som gick i hela pressen — ett lärorikt material om det industriellt fulländade sätt, varpå ständrätterna arbetade. Män, kvinnor, ungdom och barn skötes utan urskillning, även spädbarn vid sina mödrars bröst, ungar som nyss lärt sig gå eller ungar som vi sända till de första skolklasserna. Märkligast var den officiella motive-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ringen till barnamorden: Äro de ej kommunister så kanske de bli det.

Nej! I stället för talet om moral i samband med Koreakrigets omänskligheter intresserar jag mig nu litet för de »nyanser i bedömningen», varom statsministern häromdagen talade och som jag nyss citerat. Den 9 december i fjol förklarade utrikesministern i första kammaren, att det är »stilla den grad absurd, att de västallierade makterna skulle engagera sig i ett krig mot Kina på grund av de militära händelserna i Korea», att man »inom alla länder anser detta vara till den grad orimligt, att man är färdig undvika det snart sagt till varje pris». Ja, så långt utrikesministern.

Det första påståendet är icke hållbart eftersom Förenta staterna inlett krigshandlingar mot Kina och försöker indraga Sverige och andra länder däri. Det andra påståendet är dock det avgörande nu, därest det blir bestämmande för regeringens handlande. Det betyder kort och gott: Bort med händerna från Korea och Kina!

Tidigare var det svårt att komma till tals med regeringen i denna fråga. Jag skall icke trötta med citat från utrikesministerns polemik mot mig, där han tidigare uttryckte övertygelsen, att kommunisternas fredsintresse visavi Korea hängde samman med de amerikanska truppers framgångar. Lika litet lönar det sig att erinra om utrikesministerns försäkringar om amerikanernas oegennyttiga motiv i Korea. Han tror kanske, att när den amerikanska regeringen sammanträdde den 29 december 1949 för att — jag citerar ett Associated Press-telegram — »besluta om en ny orientpolitik och speciella åtgärder för att förhindra kommunismens spridning i Asien», så avsåg detta på sin höjd att skaffa läkare och livsmedel åt de nödlidande asiaterna. När presidenten Truman den 8 maj i fjol enligt United Press förklarade, att »de beslut, som Förenta staternas regering fattar under de när-

maste månaderna, komma att avgöra om det blir ett tredje världskrig eller ej», tolkade antagligen utrikesministern detta som en försäkran, att bergspredikans sederegler skulle ersätta de strategiska djupsinnigheterna från det amerikanska krigsdepartementet. Icke ens den amerikanske vicepresidenten Barcleys uttolkning av texten strax därefter eller, noggrannare betecknat, den 20 maj i fjol, att amerikanerna — nu citerar jag ånyo United Press — »måste kanske ockupera ytterligare några länder innan det kalla kriget var slut», utlöste så mycket som ett uttryck av förvåning från utrikesministerns sida.

För mig blev interventionen i Korea liksom ockupationen av Taiwan en bekräftelse på vicepresidenten Barcleys ord. För regeringen var det måhända bara ett uttryck för att Truman och hans vicepresident pratat bredvid mun. Det amerikanska folket tror i det avseendet sin president och sin vicepresident. Det har enligt redaktör Dansk i ett New York-reportage i den svenska radion blivit så nervöst över krigspropagandan att ambulanser, polispiketen och brandkårerna icke få använda mistluren, när de äro ute i tjänsteuppdrag.

Så står det till på sjätte året efter det andra världskriget. Vi tro dock att denna äventyrliga politik redan inom sig bär fröet till sin undergång. Den amerikanska politiken mötes med växande misstro i hela Europa. Marshallregeringarna löpte visserligen med så länge det gick framåt för de amerikanska bajonetterna. Den svenska regeringen tillhörde bland annat dem, som gävo Mac Arthur fullmakt att övergå 38 breddgraden till Kina och Sovjetgränsen. När de nu sättas under nytt amerikanskt tryck på frågan om att förklara Kina som angripare och inleda sanktioner mot detta land, så är detta ett resultat av att de börja draga öronen åt sig och börja förstå, vad de i verkligheten givit sig in i. Det blev absurd och orimligt den 9 december för Sveriges utrikesminis-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ter att riskera ett krig mot Kina. Men faran därav uppstod icke när Mac Arthurs »hemtilljulloffensiv» blev en amerikansk katastrof; den uppstod i verkligheten när den amerikanska regeringen ockuperade Taiwan samt intervererade i Korea, Indokina och Filippinerna. Den brittiske arbetsministern Richard Stokes erkände detta den 10 december, då han enligt ett Reutertelegram förklarade: »Jag förstår inte hur man kunde vänta att kineserna skulle förhålla sig lugna, om främmande trupper, av vilken nationalitet det vara må, skulle nå upp till gränsen mot Mandschuriet och Sovjet.» Det är ju utrikesministrarnas brittiske partivän och dessutom regeringskollega som står för denna senkomna visdom.

Hur det än blir, en sak är jag övertygad om: amerikanerna komma icke att kunna realisera sitt östasiatiska program. Nordkorea var intet lättfångat byte. Kina vill icke taga emot de vita herrarnas örffilar längre. Det är medvetet om sin rätt och sin förmåga att hävda denna rätt.

Men om amerikanerna gör ett oundvikligt fiasko i Östasien mot dess tekniskt efterblivna men politiskt och moraliskt överlägsna folk, hur skola de då kunna uträtta något i Europa i det av dem propagerade kriget? Om de inte kunna klara ett litet krig — ty såsom sådant får man betrakta Koreakriget — hur skola de då kunna klara ett stort krig? Denna växande insikt skapar också hos människorna en växande känsla av att det finns en annan väg, en fredens och samarbetets väg. Den vägen bör även Sveriges regering beträda.

Med vilken äkta känsla har icke den svenska regeringens enskilda medlemmar många gånger skildrat det amerikanska folkets ädla hjälpsamhet och offervilja i fråga om Marshallplanen, precis som om det amerikanska folket skulle haft något finger med i detta spel. Men även här närmar sig ett lik-

nande kritiskt datum som i fråga om Koreakriget.

Marshallplanen såsom en plan för Västeuropas militära och näringspolitiska krigsförberedelse under Förenta staternas ledning har blivit en succés för de amerikanska miljardärerna och dödens köpmän i Europa. Den har omvandlat den amerikanska exporten av civila varor till krigsmaterielexport och framtingat västeuropeiska rustningar, vilka, såsom redan torde ha åberopats här i debatten, mångfaldigt överstiga de ursprungliga Marshallanslagen. Västeuropa har fått en amerikansk militär överbefälhavare och en amerikansk ekonomisk diktator med motsvarande makt. Västeuropas råvaror — och däri ingå också Sveriges — fördelas efter en krigsindustriell plan från Washington, och de svenska exportvarorna disponeras och dirigeras från samma huvudstad.

De krigsparoxysmer, som skakade den kapitalistiska världens ekonomi för ett år sedan, ha tillfälligt dämpats genom upprustningspolitiken. Men den ofördelaktiga utvecklingen av Västeuropas handel — jag bortser från Västtyskland som är ett amerikanskt verktyg — liksom den allt överlägsnare amerikanska konkurrensen hotar att förkväva västeuropas näringsliv. Tvånget att för upprustningen avstå från nyinvesteringar och förbättringar av de tekniskt efterblivna västeuropeiska industrierna slår ut dessa länder i konkurrensen.

Den svenska regeringen tycks glädjas över feberkonjunkturen. Den enda redovisade krisoron i statsverkspropositionen är, säger finansministern, »en allmän och snabb internationell politisk avspänning, som kan leda till ett sammanbrott för den av rustningsvägen underbyggda inflationskonjunkturen». Han tror dock icke på en sådan oroande eventualitet utan räknar tvärtom med skärpt inflation, skärpt politisk spänning, som, säger han, framtingar en standardsänkning. Det är ju underliga

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

glädjeämnen i kapitalismens värld, där spänningen, oron och krigsförberedelserna ge folk sysselsättning och maskinerna arbete, medan varje tendens till prissänkning utlöser panik och produktionsstopp.

De rika vinna fantastiska rikedomar genom denna rustningspolitik. Men eftersom denna exempelvis i England redan tar en tredjedel av statsutgifterna och i Frankrike en femtedel av nationalinkomsten i anspråk, måste den betalas av folket. Med en hejdlös utplundring av massorna, genom inflation, nya och högre skatter samt en nedskärning av de sociala reformerna klarar man tillfälligt de ekonomiska krisbekymren men förbereder samtidigt en social kris utan tidigare jämförelse i den kapitalistiska världen. Det är ingen tillfällighet att Marshallregeringarna under tal om åtgärder mot spioneri och sabotage utbygga den politiska polisen och införa terrorlagar mot arbetarklassen och dess parti.

Det finns intet val, sägs det. Den amerikanska senaten förklarade i augusti förra året, att presidenten kan vägra varje regering all hjälp, om den »uraktlåtit, vägrat eller saboterat stöd i form av väpnad personal, krigsmateriel eller tjänster» åt det amerikanska kolonialkriget i Korea. Den brittiske premiärministern Attlee försvarade sig i höstas i underhuset med att den amerikanska regeringen tvingat fram upprustningen i England och hela Västeuropa. Efter tre års Marshallpolitik har varje väsentligt påstående, som gjordes från kommunistiskt håll om dess konsekvenser vid Sveriges anslutning till Marshallblocket, bekräftats.

Regeringen säger sig på grund därav nu icke ha för avsikt att komma med några kostnadskrävande reformförslag. Den hotar tvärtom att presentera de Wärnska raseringsförslagen i fråga om tidigare genomförda sociala reformer. Den konkurrerar med Sunt Förnuft i sparsamhetskärlek. Fast statsinkomster-

na snart fördubblats, sedan efterkrigsreformerna beslöt, berövas dessa nu sitt värde steg för steg, inte bara genom att läggas på is eller beskäras enligt den Wärnska linjen utan också genom inflationspolitiken.

Även bostadsbyggandet skall inskränkas, både kvantitativt och kvalitativt, trots att hundratusenden människor sakna bostad och de bostadsbehövandes antal oavbrutet växer. Denna politik syftar även till att hålla tillbaka lönerna och höjer samtidigt hyrorna.

Regeringen har talat mycket om nödvändigheten av att hålla tillbaka investeringarna och har i detta syfte nedpressat bostadsbyggandet. I följd hade vi det egendomliga resultatet, som det redan påmint om, att medan de bostadsbehövandes antal ökades inregistrerades 61 851 nya personbilar jämfört med 13 822 år 1949 och 15 559 år 1948. Att sätta in pengarna i personbilar skapar icke någon inflationsfara; den verkliga faran tycks för regeringen komma från bostadsbyggandet!

Om man nu sparar på allt, på barnens skolor, åldringarnas bröd och de arbetandes små glädjeämnen, slösar man så mycket mer på rustningar. 212 nya miljoner till militärbudgeten jämfört med förra årets statsverksproposition! Det är verkligen icke att undra på om den Nothinska utredningen kastat yxan i sjön och begär entledigande. Siffran 800 miljoner om året till försvaret lekte statsministern i hågen, när direktiven för den Nothinska utredningen formulerades. Nu blir det över 1 200 miljoner kronor på ett bräde, var efter nya hål skola fyllas, så att de faktiska militärutgifterna innan årets slut komma att röra sig kring en och en halv miljard kronor. Herr Ohlin uppskattade dem nyss till 1 400 miljoner kronor.

Har verkligen landet råd härtill? Det anses icke ha råd att bygga tillräckligt med bostäder, icke råd att genomföra den obligatoriska sjukförsäkringen, icke

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

råd att bygga sköihus som täcka behovet, icke råd att utbilda tillräckligt med lärare, sjuksköterskor och läkare. Man måste fråga: Har verkligen folket råd med detta slöseri?

Inför den kaskad av siffror och tabeller varmed regeringen överöser riksdagen är den första reflexionen: Hur mycket av det här kan man lita på? Att regeringen ämnar taga sex miljarder från folket i form av skatter och avgifter betvivlas icke. Men det är särskilt när matematiken börjar gälla de sociala problemen som räknekunskapen börjar konstra. Jag skulle vilja giva några färska exempel på detta. Vi fingo för någon tid sedan från kanslihuset reda på, att regeringen tänkt låta enrumsbostaden ge en definitiv avlösning åt den besvärliga skördetiden. 20 000 nya bostäder — det var minimum — skulle den nya linjen ge våra hundratusenden bostadsökande. Tyvärr hade man räknat fel: 20 000 nya bostäder blev 3 200!

Vår nationalbudget har aldrig stämt ett enda år, men så galet som i år har det inte varit. Utrikeshandeln har blivit 23 procent större än beräknat. Bruttonationalprodukten har ökat 1 500 miljoner kronor i stället för beräknade 650 miljoner kronor. Den varierar på alla punkter, konstaterar finansministern och försäkrar helt sorglöst, att det är »varken möjligt eller önskvärt att analysera» misstagen.

Det mest upprörande slaget av »felräkning» — jag använder naturligtvis ordet inom anföringstecken — gäller dock levnadskostnadsindex. Det fastlöstes 1947 under ett s. k. tak, som varit så elastiskt, att det täckt en oredovisad levnadskostnadsstegring på 3,5 procent. Genom detta bedrägeri ha statstjänarna och andra under åratals gått miste om åtta procents löneförbättring. Eftersom de kollektivavtalsbundna haft samma kompensationsspärr, betyder »felräkningen», att även de förlorat många tiotals miljoner kronor, som gått i kapitalisternas fickor. Är det »felräkning»

i god tro? Vi kommunister ha både 1949 och 1950 attackerat levnadskostnadsindex och dess beräkningsgrunder, men det har som bekant varit förgäves. Det kan inte vara dumhet, herr talman, som förklarat vakthållningen kring detta orättfärdiga indexsystem. Det kan inte vara bristande räknekunskap som förklarat de underliga kalkyleringsmetoderna. Det är med ett enkelt svenskt ord, som här pockar på att utsägas, lurendrejeri.

Finansministern utvecklar följande resonemang: Vid en passiv ekonomisk politik från regeringens sida skulle folket i år med hänsyn till högkonjunkturen kunna ta ut 3 700 miljoner kronor mer än i fjol. Det tillåter han dock inte, och därför skall man begränsa »fysiska personers» ökade utbyte till 2,6 miljoner kronor. Detta kunde möjliggöra en standardhöjning med minst 15 procent. För att omöjliggöra detta låter han priserna stiga och tar på det sättet ifrån folket minst 1,5 miljarder! Genom skatter på den ökade inkomsten tar det allmänna sedan 750 miljoner kronor. Kvar finns enligt finansministern i gynnsammaste fall 350 miljoner kronor som folket i nåder kunde förbättra sin försörjning med. Detta innebär, herr talman, grovt beräknat att den som får 400 kronor i merinkomst, berövas 350 kronor genom prisstegringar och skatter och får endast 50 kronor över i gynnsammaste fall för en ökning av konsumtionen. Ändå medger finansministern att nationalinkomsten ökade minst 5 procent i fjol och väntas öka minst 3 procent detta år.

Regeringens organiserade engångsinflation — i dag ha både regeringspartiets talesman och herr Sköld försökt att få oss att glömma talet om inflation, men det är deras egen term från föregående höst — denna engångsinflation beräknas öka levnadskostnaderna med 10 procent detta år. Då har man ändå inte medräknat skatternas inverkan. Vissa träffade löneuppgörelser komma

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

därför att resultera i sänkt levnadsstandard, alldeles oberoende av om prisstegringarna hålla sig inom de av finansministern beräknade 10 procenten. Allt detta sker i en utpräglad högkonjunktur.

Var kan väl storfinanserna finna en från sina utgångspunkter habilare regering? Det är inte att undra på om Marcus Wallenberg uppträdde som regeringens försvarsadvokat i valrörelsen och om PHM utgav en pamflett, som regeringspressen förklarade vara det bästa försvaret för regeringens ekonomiska politik.

Den stora inrikespolitiska frågan detta år förefaller bli prisstegringarna. Regeringen har officiellt proklamerat att den skall genomföra sin s. k. engångsinflation, d. v. s. göra det dyrare för folk att leva. Den skyller detta på prisstegringarna utomlands och framställer följaktligen prisstegringarna som ett oundvikligt ont, en följd av Koreakriget och andra makter, över vilka den svenska politiken inte kan öva något inflytande. Detta resonemang förfalskar verkligheten. Det förtiger det dominerande faktum, att de nya prisstegringarna äro provocerade av regeringen.

Det råder ingen tvekan om att 75 procent av importprisernas stegring beror på regeringens nedskrivning av kronan med 30 procent, som gjordes i september 1949.

Den andra orsaken till prisstegringarna är regeringens beslut att slopa subventionerna på en rad varor, vilket driver upp priserna, d. v. s. minskar penningvärdet.

Den tredje orsaken till de väntade prisstegringarna är de generella fullmakterna till priskontrollen att låta öka lönekostnader öka priserna, d. v. s. sänka penningvärdet.

Beslutet att låta kapitalisterna skriva upp lagervärdena till vad nyanskaffningen kan kosta är ännu en prisstegrande, d. v. s. penningförsämrande faktor.

Tar jag till slut i detta sammanhang regeringens åtgärd i höstas att genomdriva nya indirekta skattehöjningar, som öka levnadskostnaderna, d. v. s. sänker penningvärdet, är det ganska klart var den närmast ansvarige för prisstegringarna är att söka. Det är Sveriges socialdemokratiska regering.

Därför kan jag inte ta regeringen på allvar, när den nu försäkrar att »omsorgen om penningvärdet måste vara den främsta angelägenheten för statsmaktens politik». Hittills har försämringen, en mångårig försämring av penningvärdet, som började före kriget, varit en fast punkt i dess ekonomiska politik. Vi minnas finansministerns tidigare ord i första kammaren. Han trodde inte, sade han, på devalveringen, men han böjde sig för kapitalisternas vilja. Det kommer inte att glömmas, liksom inte heller hans försvar för lönestoppet i andra kammaren år 1949: Det är lätt att driva upp lönerna, men det är svårare att få ned dem igen.

Nu står herr Sköld och smakar belåtet på sitt nya ord engångsinflation. I dag har han dock inte varit så belåten över uttrycket engångsinflation utan vill kalla det engångsprisstegring. Kanske børsjobbarna, som sedan devalveringen ha fått upp börskurserna med 38 procent, undra om herr Sköld är en hasardspelare eller en trollkarl. Det finns fler än en trollkarl som plötsligt har upptäckt, att han har frambesvurit underjordiska krafter som han inte förmått bemästra.

För vår del ämna vi göra vad vi kunna för att Sveriges arbetare skola hålla sig skadeslösa för de indirekta lönestölderna, och vi anse att de ha utsikter därtill bland annat med hänsyn till knappheten på arbetskraft och andra faktorer som de kunna utnyttja. Mest hjälplösa äro de många gamla, som skola leva på sin stackars folkpension, och alla de som ha sparat ihop till en blygsam livförsäkring eller livränta för sin ålderdom. Dessa äro de försvarslö-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

saste experimentobjekten för regeringens inflationslek.

Det är därför löjligt när regeringen talar om att den har haft ett fast penningvärde som riktpunkt eller att den har detta för framtiden. Dess tal har hela tiden stått i strid mot dess handlingar. Jag betvivlar också uppriktigheten i dess försäkringar, att den efter denna engångsinflation eller engångsprisstegring, som skall sänka kronvärdet med omkring 15 procent ytterligare, skall gå in för ett fast penningvärde, som ger massorna möjlighet att höja sin levnadsstandard och inte bara sin penninglön.

Särskilt orimligt är, anser jag, regeringens försök att skylla de nu aktuella eller redan genomförda prisstegringarna på Koreakriget eller rustningskonjunkturen, hur prisstegrande den senare än kan vara rent allmänt sett.

Regeringen lovar nu, att dess borgerliga åsiktsfränder tillsammans med den skall få utreda frågan om vi ha råd att arbeta, om man egentligen har råd att avstå från en arbetslöshetsarmé. Regeringen tycks ha kommit fram till den ståndpunkt, som finansministern uttryckte redan förra året, då han här i riksdagen sade, att det inte är någon sak att klara regerandet så länge det finns arbetslöshet, nöd och elände, men att det är den fulla sysselsättningen som förstör regeringsglädjen. Det handlar sålunda om ett nytt regeringsprogram, ett annat än det officiellt försvarade och angivna, som sköts i förgrunden när regeringen förra sommaren förklarade, att den hade »klarat krisen». Det är verkligen ett tidens tecken att den socialdemokratiska regeringen i det kanske enda europeiska land, där kapitalismen blivit starkare på det andra världskriget, nu skall överlämna till sina borgerliga antagonister att utfundera ett program åt densamma.

Regeringen och dess borgerliga vänner handla dock som om de aldeles glömt bort att det finns ett kommunis-

tiskt parti här i landet, eller också ha de låtit berusa sig av den fascinerande leken med valsiffrorna och glömt bort, att de ha med människor att göra. Den linje som har utvecklats i denna statsverksproposition är genomandad av förakt för de enkla människornas förmåga att förstå vad det handlar om, men de komma att förstå det därför att de komma att känna vad som sker i deras magra börs, därför att det handlar om att göra ett på glädjeämnen fattigt liv ännu fattigare. De komma också att förstå det därför att det kommunistiska partiet lever mitt ibland det svenska folket, därför att det talar dess språk och kommer att samla motståndets krafter.

Det brukar, herr talman, vara vanligt att talare i remissdebatten sluta sina anföranden med förslaget att statsverkspropositionen skall remitteras till vederbörliga utskott. Om denna riksdag skulle tänka på det svenska folkets bästa, skulle den remittera regeringsförslagen tillbaka till regeringen för nya och bättre överväganden.

Herr DICKSON: Herr talman! Vi som ha suttit och lyssnat här en stund ha nog gjort den reflexion, som jag tror jag har gjort från denna plats förut, nämligen att det är synd att den begåvning och energi, som herr Hagberg i Luleå besitter, inte får värdigare föremål än vad han brukar inrikta dessa egenskaper på. Det fanns emellertid i vad han sade en del, som verkligen var riktigt, och jag kommer till det vad det lider.

Jag hade tänkt att först tala litet privat med handelsministern. Nu är han inte här, men det händer väl att han får underrättelse om vad jag säger. Jag träffade honom för 14 dagar sedan, vilket alltid är angenämt, och jag sade då att jag hade läst hans nyårsuttalande och att jag tänkte beröra det i remissdebatten litet kritiskt. Han sade: Du

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skall läsa det ordentligt, för jag har nog ryggen fri. Jag läste det litet ordentligare och fann, att han hade ryggen fri. Han hade i sitt uttalande saker, som vid läsningen gav det intrycket, att påståendet om en allmän standardsänkning är felaktigt och att det snarare är att förvänta att standarden skall bli bestående, om den inte rent av blir höjd. När jag läste det noggrannare fann jag, att han hade flera ord som togo bort det första intrycket. Han säger till en början, att påståendet om en *allmän* standardsänkning är fel. Han säger vidare, att *om* det inte blir världskrig eller andra otrevliga ting och *om* den militära beredskapen inte tar för mycket pengar och *om* det blir möjligt att med någorlunda tillfredsställande resultat få material till vår produktion, *då* skulle denna standard kunna bibehållas och möjligen höjas. Han hade som sagt ryggen fri, men fråga är om han inte rent av kunde ha sagt lika bra, att om standarden inte blir sämre eller likadan som förut, så blir den bättre.

Herr Ohlin var inne på något liknande för sin privata del i dag, hörde jag, när han sade, att *om* det och det inte kommit emellan, så skulle utvecklingen blivit precis som hans meningsriktning profeterat om. Han sade verkligen meningsriktning, ett återfall i en terminologi, som han inte har begagnat på länge.

Jag skulle tro att handelsministerns nyårsprognos kom i avsikt att uppmuntra människorna genom att säga dem att faran inte är så stor — vi skola ha gott mod och nog klara upp detta. Avsikten är lovvärd, och man kan inte heller misstänka annat från hans sida. Men fråga är, när han säger dessa ord till dem, som visserligen kanske inte tillhöra flertalet — de som herr Hagberg i Luleå talade om — spararna, de gamla, de ordentliga människorna, de som ha byggt upp den standard åt oss, som vi nu njuta av, de som nu inte orka

längre och de som försökt ställa om sitt hus med försäkringar eller annat sparande — om inte dessa varenda dag komma att märka, att andemeningen i detta tal inte är sann. Nästan varje dag sedan detta nyårsuttalande skedde har det kommit nya bud om prishöjningar, och varenda en av dessa prishöjningar innebär för dessa personer en standardsänkning. Nå, en standardsänkning må väl folk kunna stå ut med, om den är rättvis och om den är nödvändig. Jag skulle tro att det vore bättre att förbereda svenska folket på att det kommer ganska besvärliga tider. Det tål nog folk att höra, bara man får höra det på ett sådant sätt att man tror på det.

Det har varit tal om varmvattenförbud. Det är en obehaglig sak. Det har reagerats i tidningarna väldigt mot detta. Men är läget sådant att vi måste avstå från varmvatten och avstå från andra ting också, så få vi lov att finna oss däri. Varmvatten eller kanoner, smör eller kanoner kan låta otrevligt, men alternativet är sådant att valet inte blir så värst svårt. Det blir husmödrarna, kvinnorna, som få det besvärligast, men det är också kvinnorna som få det värst i händelse av en ockupation. Det är inte roligt att vara kvinna under sådana förhållanden!

Jag undrar om handelsministern kan ha förblindats av de kurvor som visas i olika vetenskapliga och kvasivetenskapliga publikationer, som vi ha fått under ögonen på sista tiden. Det är kurvor, som visa ökad produktion, ökad import, ökad export, och detta ger otvivelaktigt en känsla av att det går uppåt och framåt. Det kanske det också gör, om man tar det i en klumpsumma, om man bortser från dessa omständigheter, som jag pekade på, de personer som inte komma i åtnjutande av någon kompensation. Det skulle vara intressant, om det ginge för sig, att också få till dessa kurvor foga en annan kurva, nämligen en kurva som utmärker människornas pretentioner. Den följer myc-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ket tätt efter varje standardökning, men då standardkurvan bär utför fortsätter pretensionskurvan av bara farten uppåt med missnöje som följd. Det är en omöjlighet att få en korrekt sådan kurva, men jag tror att om man åtminstone gör sig en föreställning om, hur den skulle se ut, så skulle man få sig en tankeställare: svenska folket är ganska bortskämt och det skall sitta hårt åt innan det vill börja inse, vad läget egentligen kräver.

Så är det en annan sak, och det är brottsligheten i landet, som enligt alla tillgängliga källor stiger och stiger. Det innebär att känslan för lag och rätt minskas. Det innebär också att hänsyn till omgivningen, hänsyn till medmänniskorna minskas och kommer i bakgrunden. Lagbrott bör inte få förekomma. Det finns lagar, som äro omöjliga att hålla, och då skall man ta bort dem, men så länge de finnas, böra de efterlevas. Jag syftar nu inte på riksbankens lagbrott. Det kommer upp i annan ordning senare. Men jag kan inte underlåta att i detta sammanhang föra i minnet ett beslut, som riksdagen i laglig ordning träffade förra hösten, nämligen om inköp till Tumba sedelpappersbruk av en ny modern sedelpappersmaskin med större kapacitet än den nuvarande, som väl kanske tjänat länge men som också har tjänat flitigt, kanske i flitigaste laget. Om jag får uttrycka en förhoppning skulle jag vilja säga, att jag hoppas att den nya maskinen kommer att vara mycket länge och att dess användning inte kommer att ligga i överkant.

På tal nu om brottsligheten kunna våra kolleger från Kronobergs län slå sig för sitt bröst och säga, att ibland deras väljare har man relativt sett det lägsta antalet brottslingar. Men även i Kronobergs län liksom överallt annorstädes har brottsligheten stigit. Vad det kommer sig av är svårt att säga, men i tiden tycks ligga en allmän upplösningstendens, en tendens till ökad non-

chalans och, som jag sade nyss, en minskad hänsyn till omgivningen och till medmänniskorna. Det är ett allvarligt kapitel i en värld, som håller på att bli mer och mer överbefolkad, där trängseln blir större och större och där därför anspråken på människornas hänsyn gent emot varandra ställas på allt hårdare prov.

Den som söderifrån kommer till Sverige över Danmark med båt till Malmö eller Hälsingborg, i synnerhet om det sker med sista båten, lägger säkert märke till och blir, som jag också förmodar, pinsamt berörd av att se den mängd mycket glada och bullersamma svenskar som ta sig ombord, mer eller mindre rätlinjigt, från de sysselsättningar, som de danska städerna ha bjudit dem. Under den tid, då man hade möjlighet att resa till Estland, förekom det också mycket att svenskar som kommo dit buro sig åt på ett sätt som man ogärna såg. I tidningen i går fingo vi läsa om en rättegång, vid vilken ett par berusade svenska sjömän hade varit huvudpersoner. De hade larmat och gestikulerat, en hade lagt sig på golvet och skrattat och gråtit och därefter bett domaren bjuda honom på en sup. Man frågar sig om man inte på dessa resenärer, som lämna vårt land för att gästa andra land och andra folk, skulle sätta pretentionen att de skulle veta hur de skola uppföra sig. Var och en som kommer till ett annat land härifrån blir en ambassadör för vårt lands good-will. Sköter han sig, får vårt land ökat anseende, missköter han sig, går det åt andra hållet.

Det är möjligt att mina idéer skulle kunna förverkligas — och i så fall återkommer jag före motionstidens slut — att det finns någon möjlighet att näpsa sådana ovärdiga resenärer och möjligen också att, åtminstone temporärt, hindra dem från att återigen så illa representera Sverige som de ha gjort.

I Afton-Tidningen fanns för ungefär ett halvår sedan en artikel som märkligt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nog inte väckte särskilt stor uppmärksamhet. Den var skriven av tidningens huvudredaktör, vår kollega här i kam-maren, och han uppställde frågan, huruvida demokratin som statsform verkligen kan bestå genom tiderna, eller om det endast kan bli ett mellanspel. Argumenteringen lämnar jag därhän, men jag frågar mig ofta och framför allt sedan min uppmärksamhet har fästs på spörsmålet genom denna artikel, om det inte ligger mycket i detta. Demokratien är ett ömtåligt ting. Det går inte att nonchalera spelreglerna, ty då åker det hela på sned. Det finns tecken på en allmän upplösning som kunna vara hotande nog och som man bör ge akt på innan det är för sent.

Om jag nu för ett ögonblick får återgå till de ekonomiska frågorna, tror jag det tarvas en upprepning i fråga om de begrepp, som användas i diskussionen om dessa ting. Ordet balans är för mig det tillstånd, som en väg har då vågskålarna, om de få vara i fred, inställa sig jämnt med lika höjd. Det finns en annan betydelse hos ordet balans som är mindre trevlig och som förekommer i samband med förskingringar och dåliga affärer. Att man har kommit på balans betyder raka motsatsen mot vad jag nyss sade. Så har det på senare tid tillkommit en tredje betydelse hos detta ord, nämligen det tillstånd som inträffar, då den ena vågskålen vill sjunka och den andra följaktligen stiga men då samtidigt någon, t. ex. en finansminister eller ett kommerseråd, håller fast den andra vågskålen så att den inte kan röra sig. På det sättet uppstår otvivelaktigt en sorts teknisk balans, och fråga är om man inte har tänkt på denna tekniska balans när ordet samhällsekonomisk balans så ofta har varit på tapeten under den senaste tiden. Balans borde det väl kallas endast om man utan ingrepp kan få tillgång och efterfrågan att väga jämnt, men måste regleringar eller andra tvångsngripanden förekomma, har jag

svårt att förlika mig med uppfattningen att man kan kalla det för balans.

Ha vi nu dessa språkfrågor på tapeten, skulle jag samtidigt också vilja reagera mot begreppet guldkantade i fråga om obligationer. Det är dock kanske ett redan förbrukat ord, och därför bör man måhända behålla det tills vidare och i stället ta till som ett nytt och jungfruligt begrepp, när vi verkligen nå den av mig förordade sortens balans, ordet statsobligation. En sådan bör vara ett papper, på vilket var och en kan lita i ur och skur, och om man har köpt det i dag bör man kunna vara säker på att kunna sälja det för samma belopp och samma värde även om tio år.

Jag tror inte att jag på de senare åren varit på denna plats vid detta tillfälle utan att beröra tanken på en samlingsregering och därmed också beröra partiväsendet. Jag tror fortfarande principiellt på en samlingsregering och ett utjämnande av partimotsättningarna. Det finns mycket av vanetänkande och vidskepelse på det partipolitiska området. Jag tycker det är välgörande med de diskussioner som föras mer eller mindre allvarligt om sammanslagning av än det ena och än det andra partiet med än det ena och än det andra partiet. Det skulle såvitt jag förstår mycket väl kunna tänkas ett enda borgerligt parti. Det skulle säkert gå mycket bra i praktiken, bara man väl kom därhän. Hindret ligger väl på det personliga prestigeplanet. Frågan är väl om det inte därvidlag är ungefär samma situation som då Ayrshirerasen och RSB-rasen skulle sammanslås — de av mina kolleger som liksom jag äro jordbrukare minnas det säkerligen. Det visade sig att kreaturen — utan alla jämförelser i övrigt — blevo allt mer lika allteftersom aveln drevs framåt, och det var ofta svårt att se på en ko om den tillhörde RSB-rasen eller Ayrshire-rasen. Båda strävade mot samma mål, men en sammanslagning visade sig mycket svår till dess frågan löstes med

Interpellation ang. utredningen om vidgad rätt att försälja kyrklig jord.

en utökad styrelse och två eller tre vice ordförande. Namnen RSB och Ayrshire försvunno och utbyttes mot SRB. Sedan har det gått utmärkt, och jag tror det skulle gå utmärkt också i det andra avseendet.

Jag vill avslutningsvis uttrycka min förvåning över att Sverige nedlade sin röst vid upphävandet av den mycket barnliga diplomatiska blockaden mot Spanien, som rådde några år och i vilken Sverige deltog. Vad som ligger bakom visdomen i att inte öppet uttala hur man ville ha det har jag svårt att se, och det vore intressant att vid något tillfälle få besked om det.

Dyrortsgrupperingen rörs det litet grand på, och det är tillfredsställande, även om den skepnad i vilken den har kommit upp, kanske inte är helt tillfredsställande. Det är i alla fall bra att det rör sig. Dyrortsgrupperingen är ett oting och bör komma bort så fort som möjligt.

Nu, herr talman, skall jag framställa mitt yrkande. Det avviker helt från det som herr Hagberg i Luleå framställde. Med det stöd, som vad jag här har yttrat kan lämna, får jag yrka, att statsverkspropositionen remitteras till vederbörande utskott.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande propositioner till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 4.**Interpellation ang. utredningen om vidgad rätt att försälja kyrklig jord.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr JOHANSSON i Torp, som yttrade: Herr talman! Vid 1946 års riksdag hemställde jag tillsammans med ett

par medmotionärer om åtgärder för att bereda församlingarna ökade möjligheter att försälja ecklesiastisk jord. Som motiv framhölls, bl. a., att det uppdrag, som församlingarna fingo sig ålagt 1932 att förvalta den kyrkliga jorden, i många fall var liktydigt med att de måst åtaga sig nybyggnadsskyldighet till betydande belopp, som icke kunde finansieras med fastigheternas avkastning, utan vartill man måste anlita skattemedel. Det framhölls också att församlingarna icke hade möjligheter att draga förnuftiga ekonomiska slutsatser av förhållandena, då som regel alla ansökningar om rätt att få försälja fastigheter torde, där de endast motiverats med dessa ekonomiska förnuftsskäl, ha avslagits.

Vederbörande utskott sade sig visserligen tro att avslagen i de berörda fallen måste ha berott på att församlingarna eftersatt sina skyldigheter i fråga om nybyggnad, men utskottet föreslog likväl skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, vilket också blev riksdagens beslut. Kungl. Maj:t uppdrog den 20 december 1946 åt kungl. kammarkollegium att verkställa utredningen.

Hur långt utredningen under dessa fyra år fortskridit är obekant, men något utåt synligt resultat har i varje fall icke försports. Däremot har utvecklingen på området ute i landet ej stått stilla. För dagen kan följande exempel anföras:

Myckleby pastorat i Bohuslän fick i kraft av 1932 års ecklesiastiska boställsordning till förvaltning övertaga bl. a. Myckleby prästlöneboställe med ett av tidigare förvaltande myndigheter försummat byggnadsbestånd. Pastoratet ålades år 1942 att bygga ny ladugård, men då det var klart att bostället icke kunde bära denna investering begärde pastoratet samma år tillstånd att få försälja bostället. Någon försummelse av byggnadsskyldigheten kunde pastoratet icke lastas för, och, enligt utskottets år 1946 uttalade mening, skulle alltså försäljningsförslaget ha bifallits under förut-

Interpellation ang. lämpligheten av att i vissa fall tillskapa ett jordbruk av två var för sig fullt bärkraftiga jordbruksfastigheter, m. m.

sättning att utredningen visade klar förlust för pastoratet. Men efter sex års väntan fick pastoratet definitivt avslag på framställningen.

Frågan om ladugårdsbyggnaden har ånyo aktualiserats sedan kyrkostämman för en tid sedan avtog ett förslag om upptagande av lån för byggnadsföretagets genomförande. Då, såvitt känt är, inga andra medel av tillräcklig storlek stå till förfogande för arbetets utförande, torde stämmobeslutet få uppfattas som en förklaring från pastoratets sida att man vägrar att inlåta sig på byggnadsföretaget. Stämmodeltagare ha också bekräftat att detta är meningen med stämmans beslut. Senast upprättade kostnadsförslaget slutar enligt uppgift på 73 600 kronor, men omdömesgilla pastoratsmedlemmar anse denna summa alldeles för lågt tilltagen och mena att den bör höjas till minst 100 000 kronor. I varje fall anser man att det är fråga om investering av sådan storleksordning, att det aldrig kan bli tal om att kunna finansiera arbetet med fastighetens egen avkastning, utan pastoratet måste av skattemedel tillskjuta betydande belopp, för vilka man ej kan få någon ersättning. Man synes inom pastoratet vara fullt på det klara med att man kan tvingas att bekosta arbetet och taga den oundvikliga förlusten, men man känner sådan ovilja mot att taga de ekonomiska följderna av ett förfall, som man icke medverkat till eller haft möjlighet att avvärja, att man vägrar att ens formellt acceptera nybyggnadsskyldigheten genom ett stämmobeslut.

Den senaste fasen i striden är att landsfiskalen anmodats syna ladugården för att bedöma lämpligheten som förvaringsplats för djur.

Här skall icke försvaras pastoratets åtgärd att vägra fullgöra vad det fått sig förelagt. Det är klart att ett i laga ordning tillkommet föreläggande måste efterföljas. Men detta kan icke undanskymma det faktum, att den konflikt

som här relaterats i tillspetsad form är ett klart exempel på i vilka orimliga situationer församlingarna kunna komma genom den gällande ecklesiastika boställsordningen. En tidning, som tagit upp det aktuella fallet, har mycket riktigt konstaterat, att pastoratet här fått sig ålagt att bygga en ladugård, vars storlek bestämmes av myndigheterna, och att av pastoratets äganderätt återstår intet annat än tvånget att betala utgifterna.

Det var medvetandet om dessa latent orimligheter som föranledde oss att år 1946 motionera om vidgad rätt till försäljning av sådana ecklesiastika fastigheter som icke äro räntabla utan utgöra en hopplös pålaga för församlingarna. Att missnöjet med rådande ordning är stort har jag fått bekräftat genom flera förfrågningar från olika håll om när resultatet av utredningen kan vara att förvänta.

Med anledning av det anförda får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet Quensel få framställa följande frågor:

1. Kan herr statsrådet lämna redogörelse för hur långt den av riksdagen år 1946 begärda utredningen om vidgad rätt att försälja kyrklig jord forskridit?

2. Är herr statsrådet beredd att snarast möjligt efter utredningens slutförande förelägga riksdagen förslag i ämnet?

Denna anhållan bordlades.

§ 5.

Interpellation ang. lämpligheten av att i vissa fall tillskapa ett jordbruk av två var för sig fullt bärkraftiga jordbruksfastigheter, m. m.

Herr JONSSON i Skedsbygd erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! De på grund av riksdagens beslut inrättade rationaliseringsorganen, lantbruksnämnderna, ha nu varit i verksamhet under ett par år. Under denna tid ha givetvis inga större resultat kun-

Interpellation ang. lämpligheten av att i vissa fall tillskapa ett jordbruk av två var för sig fullt bärkraftiga jordbruksfastigheter, m. m.

nat förväntas av nämndernas verksamhet. Å andra sidan kan man inte undgå att med största förundran taga del av vissa resultat av verksamheten. Nämndernas huvuduppgift skulle ju vara att söka genom olika åtgärder skapa fram s. k. fullständiga jordbruk. Detta skulle bland annat ske genom tillförande av jord eller skog och genom sammanslagning av mindre brukningsdelar till större bärkraftiga sådana.

Utvecklingen under de senaste åren har också otvivelaktigt — med eller utan lantbruksnämndernas medverkan — gått i den riktningen att mindre, ofullständiga jordbruk upphört och sammanslagning skett med andra brukningsdelar. I den mån man genom denna sammanslagning av t. ex. tvenne mindre brukningsdelar kunnat åstadkomma *ett* mera bärkraftigt jordbruk, är ju detta ur rationaliserings- och brukningssynpunkt endast av godo. Ofta blir det emellertid så, att mindre jordbruk på detta sätt uppslukas av ett större, redan förut bärkraftigt jordbruk. Härigenom bortfalla möjligheterna för en familj att skaffa sig ett eget sådant.

Några mera framträdande resultat av lantbruksnämndernas verksamhet, när det gäller att komplettera jordbruk med skog, synes man inte i allmänhet ha åstadkommit. Givetvis kunna betingelserna för kompletteringar av mindre jordbruk med skog saknas i vissa delar av vårt land, men i vidsträckta områden föreligga otvivelaktigt möjligheter härtill. Det bör ur alla synpunkter vara fördelaktigt att så kan ske och att största antal jordbruk på detta sätt göras bärkraftiga. Att de tillförda arealerna skogsmark i sådana fall inte bli för små, torde ur såväl jordbrukets som skogsbrukets synpunkt vara fördelaktigt. Genom att det mindre jordbruket är förbundet med en tillräcklig areal skogsmark skapas en bättre ekonomisk ryggrad för det kombinerade jord- och skogsbruket. Innehavaren erhåller under vin-

terhalvåret arbete och inkomst för sig, sin familj, sina dragare och eventuellt anställda.

Tyvärre kan man icke, såsom jag redan framfört, märka några mera synbara resultat av denna del av lantbruksnämndernas verksamhet.

Tvärtom tillåta myndigheterna, på lantbruksnämndens tillstyrkan, sammanslagning av inägojorden, tillhörande tvenne var för sig på grund av stor skogsareal fullt bärkraftiga jordbruk, och att man, genom avstyckning av skogsmarken, i stället för tvenne fastigheter med tillhörande jord och skog skapar en jordbruksfastighet och en särskild skogsfastighet, där ägaren till skogsfastigheten inte ens är bosatt inom kommunen.

Genom detta förfaringssätt berövar man en jordbrukare möjligheterna att vinna utkomst såsom sådan. Vinsten ur rationaliseringsynpunkt blir ingen, enär den sammanslagna inägojorden, vad det gäller jordbruksjord, består av spridda ägofigurer, vilka icke kunna sammanläggas och bli föremål för mera rationell drift. Genom att ägaren av skogsfastigheten icke är bosatt i kommunen berövas kommunen en skatte-dragare. Visserligen erlägger denne vid skogsavverkningarna skatt till kommunen, men det erhållna kapitalet försvinner och blir icke till nytta för den fortgående rationalisering, som jordbruket i orten genom de självägande jordbrukarna genomgår. Då det i detta fall är fråga om en kommun, där varje fastighet har en relativt god skogstillgång och följaktligen utgör en fullt bärkraftigt brukningsenhet och där befolkningen i regel klarar sig synnerligen gott, är det att beklaga om det skedda får bli ett prejudikat, efter vilket lantbruksnämnderna i fortsättningen komma att handla.

Då härtill kommer, att om dessa principer skulle tillämpas i en skogskommun av denna struktur, huvuddelen av kommunens fastigheter skulle försvin-

Interpellation ang. lämpligheten av att i vissa fall tillskapa ett jordbruk av två var för sig fullt bärkraftiga jordbruksfastigheter, m. m.

na, vilket skulle medföra ekonomisk katastrof för kommunen och ur samhälls- och synpunkt vara till skada, har jag velat inför riksdagen påtala det skedda.

Jag anhåller följaktligen om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att det är riktigt, att av tvenne var för sig fullt bärkraftiga jordbruksfastigheter, som utan hjälp eller stöd av staten bereda full sysselsättning och tillräcklig inkomst för ägare och anställda, genom lantbruksnämndernas tillstånd tillskapas ett jordbruk, som icke därigenom blir bättre arronderat eller ur brukningsynpunkt bättre, och ett skogsbruk, vars ägare i regel kommer att vara bosatt utom kommunen?

2. Om så icke är fallet, vill statsrådet medverka till att liknande avstyckningar och bildandet av särskilda skogsfastigheter icke komma att äga rum?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 14, angående anordnande av en allmän jordbruksräkning under år 1951; och

nr 16, angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 7.

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen:

nr 23, av herr *Edberg m. fl.*, om tillsättande av en skandinavisk parlamentarisk kommitté med uppgift att söka åstadkomma lättnader i umgänget mellan de skandinaviska folken;

nr 24, av herr *Löfroth m. fl.*, om ändring av kommunala vallagen och lagen om val till riksdagen i syfte att underlätta för samerna att utöva sin rösträtt;

nr 25, av herr *Edberg m. fl.*, om upphävande av kamrarnas paritetiska representation i de ständiga utskotten;

nr 26, av herrar *Gustafsson* i Stockholm och *Henriksson*, om inrättande av särskilda social- eller arbetsmarknadsattachébefattningar inom utrikesförvaltningen;

nr 27, av herr *Nilsson* i Kristinehamn och fröken *Vinge*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till understöd åt folkbiblioteksväsendet;

nr 28, av herr *Hallberg*, om ökat anslag till bidrag till Folkbildningsförbundet för konsulentverksamhet;

nr 29, av herrar *Andersson* i Löbbo och *Olsson* i Mellerud, om ökat anslag till lagberedningen;

nr 30, av herr *Jönsson* i Rossholm *m. fl.*, om ökat anslag till nyanläggning av ödebygdsvägar;

nr 31, av herrar *Andersson* i Långviksmon och *Andersson* i Alfredshem, om ändrade grunder för statsbidrag till elektrifieringsföretag å landsbygden;

nr 32, av herr *Carlsson* i Bakeröd *m. fl.*, om påbörjande av arbetet med byggandet av hängfärja vid Jordfallet;

nr 33, av fru *Sandström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till statens järnvägar för förvärv av billinjer;

nr 34, av herr *Henriksson*, om utredning av frågan om rätt i vissa fall för befattningshavare, som åtnjutit ledighet för sjukdom, att erhålla anställning såsom extra tjänsteman;

nr 35, av herr *Henriksson m. fl.*, om beredande av anställning såsom extra tjänstemän åt arvodesavlönade tjänstemän med heltidstjänstgöring;

nr 36, av herr *Andersson* i Ryggestad *m. fl.*, om pension åt befattningshava-

ren vid kristidsstyrelsen i Värmlands län O. V. Bengtsson;

nr 37, av herrar *von Friesen* och *Nilsson* i Göteborg, om riksdagspension åt förre riksdagsledamoten A. N. Sjöström;

nr 38, av herr *von Friesen*, om pension åt förre överläkaren H. Camitz;

nr 39, av herr *Andersson* i Munkaljungby, om pension åt förre plantskoleföreståndaren F. H. Svensson;

nr 40, av herrar *Persson* i Växjö och *Gustafson* i Dädesjö, om ändrad lönetursberäkning för viss personal, som i samband med förstatligande av enskilda järnvägar övergått eller övergå i statens järnvägars tjänst;

nr 41, av herrar *Fast* och *Andersson* i Malmö, om en allsidig utredning rörande de statliga företagsformerna;

nr 42, av herr *Nyberg m. fl.*, angående skattefrihet för förmånen av ned-satt telefonabonnemangsavgift för vissa av telegrafverkets pensionärer;

nr 43, av herr *Nilson* i Spånstad, om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för kostnader för självstudier;

nr 44, av herr *Hedlund* i Östersund, om ändrad lönegradsplacering för de hos kamrarna anställda postvaktmästarna;

nr 45, av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, angående viss ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 46, av herr *Pettersson* i Ersbacken *m. fl.*, om viss ändring i förordningen om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete *m. m.*;

nr 47, av herrar *Nyberg* och *Persson* i Svensköpp, om skärpning av bestämmelserna rörande bakre belysningsanordningar å lastbilar;

nr 48, av herr *Stjärne m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till statens avdikningsanslag;

nr 49, av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*, om ändrad lönegradsplacering för lantbruksinstruktören M. Kristoffersson;

nr 50, av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, om beredande av dagarvode åt gode män vid vissa förrättningar enligt den s. k. Dalalagen;

nr 51, av herr *Gustafson* i Dädesjö, angående statsbidrag till Ramsjö—Enkonnerysds invallningsföretag av år 1937; samt

nr 52, av herr *Svensson* i Vä *m. fl.*, angående lantbrevbäringens ordnande. Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Herr talmannen meddelade, att herr Hagberg i Malmö, som vid kammarens sammanträde den 16 januari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara förhindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.54 em.

In fidem

Gunnar Brith.

Fredagen den 19 januari.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.).

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1951/52, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr HAGBERG i Malmö, som yttrade: Herr talman! Man har tidigare i dag kommit ihop sig en liten smula rörande den riktiga definitionen av begreppet inflation. Ingalunda dristar jag mig att tro att jag här kan komma med några verkligt epokgörande tolkningar. Men jag undrar om jag inte i alla fall skulle våga ge ett litet bidrag till debatten, som kanske skulle kunna klara upp begreppen. Jag tror att jag skulle kunna göra det i form av en liten anekdot. Den handlar om en episod, som inträffat i en bokhandel i Stockholm just i dessa dagar. En person lär ha kommit in och frågat följande: »Har ni den där boken, som heter 'Kampen mot prisstegring' och som kostar 8 kronor?» Härtill svarade biträdet: »Ja, den har vi, men den kostar 12 kronor nu.» Jag tror man kan säga att detta är inflationen i ett nötskal.

Vad vi nu skola försöka hjälpa finansministern med är att hindra denna s. k. engångsinflation. Termen anses ju inte

passande att använda längre. I Morgon-Tidningen ha vi fått anvisning på att det heter »engångsförskjutning av priser och löner». Gärna det, om det låter mindre smärtsamt. Vi skola nu försöka hjälpa till att denna engångsförskjutning av priser och löner blir en engångsförskjutning och inte fortsätter i form av en fortskridande inflation. Det är klart att detta blir mycket besvärligt, och jag antar att finansministern inte gör sig några som helst illusioner därvidlag. Han har nog bättre än någon av de närvarande studerat nationalbudgetdelegationens utlåtande och säkert där funnit att de män som presterat detta aktstycke angivit inte mindre än sju var för sig bestämt artskilda anledningar till inflationen. Bland de remedier som finansministern nu rekommenderar är som kammarens ledamöter funnit bland annat en starkt minskad upplåning. Han ger till känna den meningen, att upplåning »i största möjliga utsträckning bör undvikas även för finansiering av statens kapitalutgifter, så länge inflationistiska spänningar föreligga inom samhällsekonomin», som det heter. Detta låter välbetänkt och tilltalande, även om man måhända gör en dygd av nödvändigheten.

Detta finansministerns uttalande om nödvändigheten av att begränsa upplåningen skulle kanske kunna motivera en mycket kort exposé över den aktuella situationen i fråga om vår stats-skuld. Den 11 januari öppnades riksdagen under sedvanliga solenna former. Det var en stor dag, och en hel del av kammarens ledamöter voro helt upptagna av vad som hände på rikssalen. Emellertid försiggick samtidigt en tilldragelse, som om den nu inte kommit precis i detta sammanhang såvitt jag kan förstå måste ha tilldragit sig kammarens

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

livliga uppmärksamhet. Den berörde nämligen en angelägenhet som måste ligga kammarens ledamöter om hjärtat. Ungefär samtidigt med att kamrarna motog statsverkspropositionen på rikssalen, presenterades riksgäldsfullmäktige i det hus som ligger mitt emot detta en kollektion skattkamarväxlar på tillsammans 1 235 miljoner kronor. Av detta belopp kunde riksgäldskontoret tyvärr inte inlösa mer än 100 miljoner kronor. Resten eller alltså 1 135 miljoner kronor måste omsättas på det sätt som man gör när man omsätter växlar i andra sammanhang. Denna väldiga kvantitet omvandlades nu alltså i nyutställda växlar på tillsammans 1 135 miljoner kronor, varav 900 miljoner kronor på en tranch som förfaller den 15 april, en på 100 miljoner som förfaller den 11 maj och en på 135 miljoner som förfaller den 11 juni. Man frågar sig nu, hur skola vi gå till väga den 15 april, den 11 maj och den 11 juni, då dessa belopp förfalla. Såvitt jag förstår finns det ingen annan utväg än att försöka på nytt omsätta växlarna.

I detta sammanhang skulle det kanske vara berättigat att till regeringen, närmast finansministern, framställa en vördsam förfrågan på förekommen anledning, som det brukar heta. Kammarens ledamöter erinra sig helt säkert de stora stödköp av statsobligationer, som ägde rum under åren 1947—1948 och vilka då väckte en utomordentligt livlig diskussion. Sedermera har som bekant riksbanken ändrat sin politik och upphört med dessa stödköp. Men det har upptäckts att ungefär samtidigt som riksbanken upphörde med detta har den nya statliga affärsbanken uppträtt på arenan med ungefär samma syften som dem som riksbanken lade i dagen åren 1947—1948. För ett par år sedan påpekades de för landet katastrofala verkningarna av dessa obligationsköp, och jag undrar om inte verkningarna måste bli desamma därest denna trafik nu skall tagas upp av den statliga af-

färsbanken. Detta är ett spørsmål, som enligt min mening intimt hör samman med den allmänna inflationsdebatten, och jag tror att åtskilliga av kammarens ledamöter skulle vara tacksamma, om finansministern funne möjligt att något beröra denna angelägenhet.

Jag återgår ett ögonblick till statskulden. Den totala statsskulden uppgick den 31 december 1949 till 11 935 miljoner kronor. Den 31 december 1950 hade statsskulden stigit till 12 464 miljoner kronor, det vill säga med över en halv miljard på ett år eller noga räknat 529 miljoner kronor. Av statsskulden lågo vid årsskiftet 2 976 miljoner kronor i riksbanken, vilket är 428 miljoner kronor mer än ett år tidigare. Av dessa 2 976 miljoner kronor utgjordes inte mindre än 2 349 miljoner kronor av skattkamarväxlar. Det latent inflationstryck som denna väldiga anhopning av skattkamarväxlar i riksbanken utgör behöver nog inte särskilt understrykas inför kammarens ledamöter. Det finns emellertid en annan omständighet som enligt min mening är ägnad att ge anledning till oro, i varje fall hos dem som intressera sig för dessa ting. Fördelningen av statsskulden utom och inom riksbanken har blivit än ogynnsammare under det år som gått i förhållande till vad tidigare varit fallet. För ett år sedan lågo 79 procent av den totala statsskulden utanför riksbanken, medan denna siffra nu sjunkit till 76 procent. Detta är förvisso intet hälsotecken, när det gäller våra statliga affärer.

Nu kanske någon sitter i sin bänk och spekulerar om hur stor statsskulden kan väntas komma att bli den 31 december i år. Finansministern är ju mycket försiktig i sina beräkningar i fråga om lånebehovet för nästa budgetår. Han hoppas kunna hålla det nere genom investeringsskatten och dess eventuella 200 miljoner kronor. Han hoppas kunna hålla det nere genom höjning av taxorna för telegraf och post och an-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nat. Det är inte osannolikt att han lyckas med detta. Han är så optimistisk härvidlag att han tror att nyupplåningen kanske till och med skulle stanna vid ett förhållandevis obetydligt belopp. Vad som nu menas med ett förhållandevis obetydligt belopp i en budget, som rör sig med så många miljarder som den nuvarande, är naturligtvis en sak som kan diskuteras. Men jag har sökt räkna mig fram till ett krontal, som kan döljas under denna term, och kommit till den mening att den skulle kunna täcka en lånesumma av ungefär 250 miljoner kronor. Det är ett relativt obetydligt belopp under nuvarande förhållanden.

Hur som helst, allt tyder på att vi mycket snabbt närma oss siffran 13 000 miljoner kronor såsom representerande vår aktuella statsskuld. Kanske uppnås detta belopp vid årsskiftet, kanske redan på hösten. Vad betyder nu en statsskuld på 13 000 miljoner kronor? Jo, den betyder bland mycket annat att under åren efter kriget, alltså under en tid av med all sannolikhet väldigare skatteinkomster för staten än någonsin tillförne i vår historia, har vår statsskuld stigit med omkring 2 000 miljoner kronor. Men, mina damer och herrar, det betyder också något annat, som säger mer än den siffra jag nämnde. Statsskuldens väldiga ansvällning betyder också att räntorna på statens skulder i en ganska närliggande framtid komma att uppgå till omkring en miljon kronor om dagen!

När det nu gäller att bekämpa inflationen måste man ju bland mycket annat taga till de gamla medlen arbete och sparande. På den punkten råder ju ingen som helst meningsskiljaktighet. Blic-karna riktas naturligtvis i en sådan situation på vårt näringsliv och vår industri. Men industrien befinner sig uppenbarligen i ett ganska besvärligt dilemma. Industriens dilemma blir såvitt jag förstår att kunna upprätthålla en hög exportstandard — detta är ju nöd-

vändigt — och samtidigt tillgodose hemmamarknadens, bland annat försvarrets, behov. Hur skall nu detta gå till mot bakgrunden av det redan beslutade förbudet mot nattarbete och förslaget om förlängd semester? Jag har litet svårt att förstå det.

Ja, herr talman, det finns naturligtvis en möjlighet, nämligen att produktiviteten ytterligare kan ökas inom vårt näringsliv. Vi ha i statsverkspropositionen i år fått lika glädjande som överraskande upplysningar om en alldeles oväntad ökning i produktiviteten. Men — och detta är den fråga jag här skulle vilja ställa — denna ökning av produktiviteten kan ju inte åstadkommas genom att vi få mer folk i produktionen, ty det finns inte mer folk att tillgå. Med all sannolikhet få vi så småningom räkna med mindre folk i produktionen än vi för närvarande ha. På den vägen kunna vi alltså inte gå fram. Då erbjuder sig, såvitt jag begriper, endast en annan väg, nämligen att öka produktiviteten genom ökade investeringar. Men vi veta alla att ökade investeringar inte få komma till stånd av inflationshän-syn. Fastmera skola restriktionerna på detta område ytterligare stramas till. Alltså, produktiviteten måste ökas, men vi ha inte mer folk att öka produktiviteten med och inga möjligheter att göra nya investeringar. Hur skall den då kunna ökas? Jag tror att många skulle vara tacksamma att få den frågan ytterligare belyst från regeringsbanken under denna remissdebatt.

Man har tidigare i dag understrukt att, som alla känna till, nationalbudgetdelegerades stämman ganska illa med verkligheten. Jag har gått litet tillbaka i hävderna och konstaterat att beträffande produktionsförutsägelserna ha i de tre senaste nationalbudgeterna kalkylerna slagit fel med i genomsnitt en miljard. Finansministern följer ju inte alls dessa oriktiga prognoser. Tvärtom publicerar han en fullständig katalog över hur fel man bedömt utveck-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lingen. Denna katalog börjar redan på s. 5 i finansplanen, där det talas om att ökningen av nationalprodukten är mycket större än vederbörande räknat med. Finansministern konstaterar att investeringsvolymen ökat något mer än beräknat och att den offentliga konsumtionen likaledes ökat mer än beräknat. Han konstaterar att i fråga om utrikeshandeln prognosen slagit fel i väsentlig grad. Han konstaterar att den privata konsumtionen har legat väsentligt högre än vad man räknade med.

Nu vill jag säga, att även om man kan göra sådana konstateranden att nationalbudgetdelegerade räknat fel i stor utsträckning, så får man förstå dem. Det är en oerhört vansklig uppgift de ha sig förelagd. Vi få dock betänka att väderlekstjänsten, som inte skall spå för mer än ett dygn i taget, många gånger har svårt att gissa rätt. Vad skall man då säga om nationalbudgetdelegerade, som skola spå den ekonomiska väderleken för ett helt år framåt i tiden? Jag tycker inte man skall klandra dem för mycket, ty de äro i ganska hög grad ursäktade. Men faran med detta är naturligtvis den, att nationalbudgeten på detta sätt kan bli missledande i stället för vägledande. Erfarenheten visar att människorna i stor utsträckning taga för gott vad som dock icke är annat än gissning, prognos i bästa fall, eller bara räkneexempel. Jag tror det vore mycket välbetänkt att inte minst när det gäller de stora uppgörelserna på arbetsmarknaden med stor försiktighet taga på vad nationalbudgetdelegerade komma med. Det är intressanta vetenskapliga arbeten, men deras inkorporering med de rent praktiska tillvägagångssätten får nog ske med aktsamhet.

Jag skall, herr talman, innan jag slutar bara säga ett par ord om en annan angelägenhet, som också har berörts i dag, ehuru enligt min mening något för flyktigt, och den gäller spararnas roll i det aktuella sammanhanget. Tyvärr har

den sista och färskaste, mycket nedslående statistiken icke kommit med i statsverkspropositionen. Det har av tekniska skäl icke varit möjligt. Den föreligger emellertid nu, och jag måste säga att den verkar ganska deprimerande. Jag syftar då i främsta rummet på sparbanksstatistiken. Men statistiken för andra sparinstitutioner, såsom Kooperativa förbundet, är ju precis likadan. De 84 största sparbankerna, som representera 73 procent av insättarbehållningen, visa för år 1950 ett insättningsöverskott av 131,91 miljoner kronor, räntorna oberäknade. Motsvarande belopp var för år 1949 215,85 miljoner kronor. Alltså har insättningsöverskottet i sparbankerna på ett helt år minskat med icke mindre än 84 miljoner kronor. Varje människa förstår vad det skulle innebära, om minskningen av insättningsöverskottet fortsätter med denna accelererande hastighet. Det skulle betyda att vi inom en mycket nära liggande framtid nödgas konstatera ett negativt sparande här i landet. Och vad detta i sin tur skulle innebära för vår standard och vårt sociala arbete ligger i så öppen dag, att den saken inte behöver närmare belysas.

Man talar om de arma spararna. Jag tror att detta uttryck är riktigt. De arma spararna äro nog folket som får örfilarna här i landet. Vi ha haft en väldig materiell expansion under 1940-talet och en väldig social expansion under samma tid. Men jag är inte säker på att alla göra klart för sig vilka som varit med om att i väsentlig mån betala denna sociala expansion. Det måste sägas att det är från spararna som pengarna i väsentlig utsträckning tagits genom ett försämrat penningvärde. Sedan år 1939 ha spararnas tillgodohavanden blivit ungefär 10 miljarder kronor mindre värda. Det är priset för den sociala fasad som vi för närvarande kunna erbjuda. När man ställes inför en sådan siffra gripes man av förundran över att dessa människor, som bli-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vit så behandlade, inte på något sätt reagera. Spararna äro ju dock såsom grupp betraktade den största i hela detta land. Men de måste vara i besittning av en alldeles särskilt förnöjsam mentalitet. Eller också — det är kanske sannolikare — beror det på det ganska enkla förhållandet att de inte äro organiserade. Om spararna vore organiserade, skulle de bli landets största folkörelse; och då kanske de skulle med annan kraft kunna lägga sin hand på bordet än vad fallet nu är. Och då kanske de också skulle kunna påkalla större uppmärksamhet kring sina problem än de hittills lyckats med.

Spararnas allt överskuggande problem är ju penningvärdets bevarande. Jag skulle kunna ställa en retorisk fråga till kammarens ledamöter, nämligen hur detta spararnas intresse blivit tillgodosett under de sista 10—15 åren i vårt land. Jag gör det inte; var och en kan ju för sig själv svara på frågan. Är det nu emellertid så att här håller på att inträda en annan uppfattning inom tongivande kretsar — det finns ju en del uttalanden i statsverkspropositionen som tyda på detta — skulle ingen hellre och kärare än jag se att en sådan ändring nu kommer till stånd. Ty jag har den bestämda uppfattningen att dessa sparare, dessa arma sparare som jag kallar dem, nu äntligen borde kunna påräkna en smula hänsynstagande från det allmännas sida. De ha enligt min mening alltför länge varit »folket som riksdagen glömde».

Vidare anförde:

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag skall, följande gamla traditioner, med några ord på remissdebattens första kväll ge några anmärkningar och kommentarer till vad som hittills har yttrats i denna remissdebatt.

Jag vill börja med att säga, att jag uppskattar i hög grad de vänliga slut-

orden i herr Ohlins anförande. Han sade att han hade varit så vänlig han kunde mot regeringen. Det var en ovan roll för honom, så jag förstår att kundandet inte var så stort. Men vi uppskatta ändå den vänliga avsikten, och jag hoppas att han får det intrycket av den följande polemiken, att jag är så vänlig jag kan mot honom.

Egendomligt nog, herr talman, verkar det som om det utrikespolitiska läget inte präglat den här remissdebatten i så stor utsträckning som man kanske på förhand haft anledning att vänta. Utrikespolitiken har skyntat i en del anföranden, men den har inte någon gång utgjort ett mera markant inslag. Ett av skälen härtill är väl, herr talman, att Sverige liksom andra stater i Förenta Nationerna inom den närmaste tiden står inför betydelsefulla avgöranden, avgöranden som ha aktualiserats av Koreakrisen. Frågeställningen har ännu inte avtecknat sig så klart, att det har påkallat definitiva beslut från de svenska statsmakternas sida. Det har under sådana förhållanden, föreställer jag mig, varit naturligt för alla att inte i onödan forcera fram ställningstaganden, som till äventyrs skulle ha kunnat skada eller rentav rubba den hittills bestående enigheten inom den svenska utrikespolitiken.

Jag har vid många tillfällen betonat, hur högt regeringen skattar den samling som har uppnåtts i fråga om utrikespolitiken emellan de demokratiska partierna. Jag delar helt herr Ohlins mening, att när det gäller utrikespolitiken är en partimajoritet en klen grund att stödja sig på. Men, herr Ohlin, en minoritet i Sveriges riksdag är en ändå klenare grund att stå på, när riktlinjerna skola dragas upp för utrikespolitiken. Det måste för oss alla vara ett intresse långt större än varje partitaktiskt intresse att försöka förankra Sveriges utrikespolitiska linje hos en så bred riksdagsmajoritet som möjligt. Uppriktligt sagt ha vi ifrån regeringens

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sida hittills betraktat enigheten inom utrikespolitiken som någonting ganska självfallet. Vi ha trots, att denna enighet har kommit fram som ett resultat av ett enhetligt uppsåt att hålla Sverige utanför stormaktskonflikter och en mycket likartad värdering av Sveriges möjligheter att fullfölja detta uppsåt. Vi ha aldrig inom regeringen haft den känslan, att det gällt att försöka finna kompromissformer för att täcka olika ståndpunkter. För oss har det åtminstone hittills tett sig som om det gällt att finna det riktiga uttrycket för en enhetlig nationell vilja. Det ligger, herr talman, inte för oss i Sveriges riksdag att taga till patetiska ordalag, och jag skall inte heller göra det. Men jag tror ändå att vi allesamman ha klart för oss vad det är som har karakteriserat denna enhetliga vilja.

På sistone har det förefallit oss som om enigheten inte riktigt skulle ha samma bärkraft som tidigare. Jag kan i detta sammanhang inte undgå att fästa kammarens uppmärksamhet på att det för den socialdemokratiska riksdagsgruppen måste kännas en smula egenomligt att bevittna — framför allt utanför detta hus — de ofta återkommande häftiga angreppen mot den man, som fått uppgiften att försöka forma den svenska utrikespolitiken. Självfallet är kritiken fri. Ingen begär ett reservationslöst accepterande av förklaringar och uttalanden, som göras ifrån regeringsbanken, men man kanske ändå från riksdagsminoritetens sida kunde säga sig, att angreppen mot utrikesministern inte drabba honom ensam utan regeringen och den riksdagsmajoritet, som bär upp regeringen, och att därför dessa angrepp inte äro ägnade att skapa en gynnsam atmosfär för samverkan och samarbete.

Herr Hjalmarson riktade en fråga till mig. Tyvärr var jag då ute i ett nödvändigt telefonsamtal, varför jag endast har ett referat att gå efter. Jag hoppas därför att ingen missuppfattning uppkom-

mit — samma reservation gör jag sedermera för ett inslag i herr Ohlins anförande, som jag tyvärr inte kunde lyssna till. Men om referatet är riktigt, har herr Hjalmarson frågat mig, vem eller vilka jag åsyftade i mitt tal i söndags, när jag beklagade mig över en del av oppositionens uttalanden i utrikespolitiska frågor. Han ville, fortfarande enligt referatet, att adressen skulle sägas rent ut. Det är, herr talman, lätt att svara. Jag kritiserade ingalunda, att man har olika uppfattningar i viktiga spörsmål, men jag måste finna det beklagligt när man inte vill erkänna att andra än en själv kunna ha moraliska motiv för sitt handlande. Vad jag hade i tankarna vid mitt anförande den 14 januari var en ledare i Svenska Morgonbladets A-upplaga för den 11 januari, där det heter — jag tror det kan vara värdefullt att läsa in det i kammarens protokoll: »Man döljer sitt ansikte i skam den dag svenska regeringen i FN nekar lägga samma betraktelsesätt på Kommunist-Kina som på Nord-Korea. Vi har då inför all världen visat oss vara en nation, som drives mer av fruktan än av rätt och rättfärdighet och vilja att tjäna den internationella fredens intressen.» Det framhålles senare i samma artikel, att det skulle vara en speciellt kristen linje att i denna fråga intaga en annan hållning än den landets regering förutsattes komma att intaga. När det i en icke obetydlig tidning utan en tidning, som åtminstone landets statsminister ända sedan barnåren har vant sig att betrakta som en utomordentligt värdefull tillgång för både vårt politiska och kulturella liv, säges så om den fungerande utrikesministern, om regeringens politik, har man full rätt att säga: Vi ha kommit långt bort ifrån varandra. Och har man inte också rätt att säga, att detta fränkännande av moraliska motiv hos motparten skapar irritationsmoment, som borde vara alldeles onödiga? Det var svaret på herr Hjalmarsons fråga.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr Ohlin har i dag beträffande utrikespolitiken sökt konstruera fram en skillnad mellan herr Undéns uttalanden om Achesonplanen i Lake Success och hans debattinlägg i denna kammare den 25 oktober. Jag har tillåtit mig att under den korta tid, som stått till mitt förfogande under middagsrasten, på nytt gå igenom vad herr Undén vid dessa tillfällen har sagt. Jag kan inte finna att här föreligger en meningsskiljaktighet eller en oklarhet, om man inte med oklarhet menar att ett litet land som Sverige måste förbehålla sig frihet att i olika lägen handla från fall till fall. Ty det skapar givetvis något, som kan se ut som en brist på konsekvens. Den 25 oktober var herr Ohlin ganska belåten med herr Undéns förklaring, och herr Ohlin uttryckte önskemålet att vad herr Undén då hade sagt borde bringas till en större allmänhets känedom. Jag tror att om herr Ohlin på nytt, som jag har gjort nu, läser igenom vad som faktiskt förekommit i detta mål, så kommer han att återgå till sin erkännssamma inställning av den 25 oktober gentemot utrikesministern.

Jag skulle vilja framföra en stillsam gensaga mot ett uttalande av herr Ohlin. Jag skall inte taga upp någon utförlig polemik, eftersom det gäller just det område, där vi snart komma att taga ställning. Om min referent uppfattat herr Ohlin riktigt, skulle herr Ohlin ha sagt, att det är bara den svenska regeringen, som skulle så starkt ha betonat sambandet mellan att utpeka Kina som angripare och de följande sanktionerna. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att om det vore riktigt, att det endast vore den svenska regeringen som sysslade med spörsmålet om detta samband, då är det oförklarligt, att land efter land, framför allt England, anstränger sig till det yttersta för att hitta någon formel, varigenom man kan upplösa detta samband. Det är inte en konstruktion i Sverige och i Stockholm att ett sådant samband

finnes, ty då skulle detta problem inte sysselsätta alla Europas regeringar i nuvarande situation. I sakfrågan skall jag som sagt inte ingå i någon ytterligare polemik.

Mot en annan punkt i herr Ohlins anförande måste jag återigen göra invändningar. Herr Ohlin säger, att det i en tid som den nuvarande är viktigt, att försvarsministern åtnjuter förtroendet från alla håll. Det är rätt. Detta är önskvärt. Men sedan konstaterar herr Ohlin, att den nuvarande försvarsministern icke gör det och att det är farligt för försvaret. Jag vill endast, herr talman, säga, att i nuvarande tid kommer varje försvarsminister i en mycket besvärlig ställning. Tidsläget framtvingar ökade rustningar, ökade bördor för vårt folk, men samtidigt tvingar det fram sparsamhet, återhållsamhet och inskränkningar på andra områden. Varje försvarsminister kommer att få brottas med det avvägningsproblem som jag här antytt, avvägningsproblemet att få rum med vad som är viktigt för landets försvar utan att man knäcker landets ekonomi. Jag vill för min del göra en annan värdering av herr Vougts insatser än den herr Ohlin gjorde. Jag tror att en objektiv granskning av den nuvarande försvarsministerns fögderi kommer att visa, att han har väl hävdad försvarets intressen och med framgång löst de besvärliga avvägningsuppgifter, som han liksom varje annan försvarsminister blivit ställd inför.

Den ekonomiska politiken har varit huvudföremålet för dagens debatt. I väsentliga punkter ha vi kommit varandra närmare än förut. Jag delar herr Ohlins glädje över detta förhållande. Men jag måste tyvärr konstatera, att det har gjorts så många reservationer beträffande regeringspolitiken, att enigheten blir ganska underminerad. Herr Ohlin uppehöll sig mycket vid den penningvärdeförsämring, som inträtt under de senaste fem åren. Ja, det är rik-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tigt att så skett. Men när han lägger ansvaret härför på den sittande regeringen, så glömmar han alldeles bort, att vi av ekonomiska skäl, av motiv som jag tycker äro fullt riktiga, tvingats att följa England vid dess nedskrivning av penningvärdet. Det var inte den socialdemokratiska regeringen som hittade på devalveringen. Jag skulle, om detta inte varit en så »snäll afton», kunna erinra om att herr Ohlin drev penningvärdeförsämringen såsom en egen politik långt innan England devalverade. Med andra ord: den andelen av att kronan är mindre värd, som är en följd av devalveringen, få vi väl ändå ta gemensamt, herr Ohlin. Om vi satte oss ned och granskade saken kanske vi skulle finna mycket som skulle göra det ganska naturligt att vi i stället sade oss, att de svenska statsmakterna liksom praktiskt taget alla andra statsmakter råkat in i förhållanden, som framtvingat en utveckling på penningväsendets område, som vi med gemensamma krafter skola försöka att hejda. Jag tror att en diskussion efter denna linje skulle komma att lämna mera frukbara resultat än jakten efter syndabocker att lägga ansvaret på. De internationella förhållandena kunna vi väl ändå inte komma ifrån. Vi komma väl ändå inte ifrån den engelska devalveringens verkningar, vi komma väl inte ifrån upprustningens inflationsdrivande karaktär, och vi komma väl inte ifrån Koreakriget.

Men ha vi då intet eget ansvar? Jag vill bara säga, att vi skola konstatera, under vilka förhållanden som Sveriges ekonomi arbetar, och det skola vi göra klart både för oss och för alla dem som ha någonting att säga till om i vårt ekonomiska och politiska liv. Och sedan få vi försöka göra det bästa möjliga av de förhållanden, under vilka den svenska ekonomien arbetar. Det är ingen flykt undan ansvaret. Det är tvärtom att försöka klarlägga orsakssammanhangen, som kanske inte alltid framträda så

tydligt och i varje fall inte te sig så allvarliga som fallet är när man, som oppositionen så lätt gör, skyller hela händelseutvecklingen på regeringens missgrepp. Det är, herr Ohlin och även herr Hjalmarson, att låtsas som om läget vore mindre allvarstungt än vad det är. Först sedan man har klargjort sammanhangen har man förutsättningar att få en samling omkring en politik, som är så kärv och så pass hårdhänt som dessa sammanhang kräva.

Man har, herr talman, sagt, att vi inte ha tagit situationen med tillräckligt allvar. Jag tror att det är att alldeles vända upp och ner på de faktiska förhållandena. I ett läge som präglas av prisstegringar, skattehöjningar och taxehöjningar, ett läge, som nödvändiggör investeringsbegränsning och den strängaste sparsamhet med statens utgifter, skall man inte komma och tala om för regeringen, att den för en lättsinnets politik och inte tillräckligt klarlägger allvaret i situationen. Jag kan inte tycka annat än att den beskyllningen är orättvis. Herr Skölds budget präglas av en kärvhet och en stramhet, som kommer att ställa stora krav på riksdagen, om den i alla väsentliga delar skall bli en grundval för vår ekonomiska politik.

Jag tillåter mig emellertid att understryka vad jag sade i början av mitt anförande, nämligen att vi i det nuvarande läget böra hålla samman. Om de demokratiska partierna kunna, som herr Ohlin antydde, samlas om finanspolitikens, försvarspolitikens och utrikespolitikens huvuddrag, så ha vi, herr talman, gjort vår insats för att föra detta land igenom de besvärligheter, som nu möta oss och som möta alla andra länder. Vi ha då visat oss vuxna det förtroende, som lagts på oss i det ögonblick, när intresseorganisationerna, arbetarnas och böndernas intresseorganisationer, ha visat sig beakta vad sammanhållningen och moderationen och samhällsintresset i nuva-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

rande situation kräva. Jag kan inte önska något bättre än att budgetbehandlingen, behandlingen av regeringens förslag, skall präglas av just denna känsla av ansvar, gemensamt ansvar för landet och för folkets standard och välstånd i en tid, som kräver mer av sammanhållning och mer av en sådan känsla än någon tid tidigare sedan kriget slutade.

Herr OHLIN (kort gemmäle): Herr talman! Jag skall inte tala i något annat tonfall än det som statsministern här anslagit. Jag känner behov av att bemöta, i någon mån förklara på ett par punkter.

Statsministern känner sig sårad över att man i ett uttalande i Svenska Morgonbladet har kunnat skriva på ett sätt som om man fränkänt sina motståndare moraliska motiv. Jag undrar, om inte statsministern läser in mer i det uttalandet än som ligger däri. Det är ju inte något egendomligt, om en människa känner det så, att ett visst ståndpunktstagande icke är förenligt med de moraliska hänsyn, som denna människa finner vara väsentliga, och det är inte heller något orimligt i Sveriges land att detta säges ut. Men däri ligger ingalunda — det tror jag statsministern kan vara övertygad om — att en person, som säger så, skulle vilja allmänt stämpla dem, som ha en sålunda kritiserad åsikt, såsom människor, som helt se bort från moraliska motiv. Jag tror att det får betraktas — som också ordalagen ange — såsom ett uttryck, som från de utgångspunkter som skribenten anlägger, ter sig fullt naturligt.

Emellertid är jag, herr talman, mycket glad över statsministerns reaktion på denna punkt. Jag har nämligen i många år gått och önskat mig en sak i det tysta, och man kan ju ha anledning att glädja sig, om det öppnas möjlighet att få en av sina mest hemliga önsksningar uppfylld, vilket jag uppräk-

tigt talat inte varit så optimistisk inför. Jag har gått och önskat mig, att vi i det politiska arbetet här skulle kunna ömsevis erkänna, att vi allesammans ledas av önskan att göra det så bra som möjligt här i landet, att vi skulle ömsevis erkänna, att vi inte äro några krafter i skumma intressens tjänst — det må nu kallas storfinsans eller vad man vill — utan att vi göra så gott vi kunna. Om statsministern vill ha något hundratal eller tusental exempel på uttalanden, som mycket mera förtjäna den tolkning, som statsministern givit ifrågavarande tidningsuttalande, så bör han läsa de socialdemokratiska propagandaskrifterna. Där stämplas motståndare just på det sätt, som statsministern trott sig kunna utläsa ur den tidningsartikel, som han opponerade sig mot. Det som bereder mig glädje, herr talman, är att vi tydligen nu kunna vänta oss, att man även inom regeringspartiet kommer att försöka — även om en eller annan olyckshändelse kan inträffa — i stort sett hålla den linjen, att man erkänner, att de olika demokratiska partierna här i Sverige arbeta efter vad de anse vara folkets bästa.

Sedan skall jag beträffande statsministerns uttalande om utrikespolitiken av samma skäl som han bara be att få — utan all polemik — säga ett par ord. Det är ju ingalunda så, att jag har sagt, som statsministern fattade det — han har tagit fel på tempus — att ingen stat här *hävdat* ett sådant samband mellan aggressionsförklaring och sanktioner. Det är ju särskilt från amerikanskt håll, som det *tidigare* kanske antytts något sådant. Detta skulle naturligtvis inte i och för sig hindra Sverige att hävda något annat, men lyckligtvis har det nu klargjorts, att det inte ligger till riktigt så, som man förut hade anledning förmoda att saken betraktats på visst håll. Jag tror alltså, att denna utveckling bör öka utsikterna till en lösning på ett sätt, som alla kunna acceptera, och jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nöjer mig med att uttala en förmodan, att detta också skall bli möjligt, och avstår alltså från all polemik.

Beträffande reservationerna om penningvärdeförsämringen förvånade det mig, att statsministern kallade en anpassning av valutakurserna efter valutans faktiska värde för en penningvärdeförsämring. Det är en terminologi som statsministern inte skall få någon annan att godkänna. Det skulle emellertid, om man hade gjort valutaanpassningen tidigare, herr statsminister, ha funnits mycket större handlingsfrihet för Sverige att välja måhända en litet mera passande valutakurs än vad vi kanske voro tvungna att göra, när engelsmännen devalverade. Men, herr talman, när den socialdemokratiska regeringen och dess parti ha diskuterat vad andra partier gjort i regeringsställning, så ha vi aldrig fått höra, att det var världskrisen i utlandet på 1930-talet och arbetslösheten på 1920-talet, som voro orsaken till förhållandena i Sverige. Då bar regeringen ensam ansvaret för svårigheterna. Men när det nu utan tvivel förhåller sig så, att omständigheterna i utlandet äro ogynnsamma, vill man i dagens läge lägga hela ansvaret på utländska förhållanden. Är inte sanningen någonting mitt emellan, nämligen både att förhållandena i utlandet äro ogynnsamma och att regeringen, inte minst finansministern, också har ett betydande ansvar?

Kritik är onekligen i dagens läge oppositionens uppgift. Jag tror att i en tid som den nuvarande är det möjligt att förena den kritik, som oppositionen bör åstadkomma, med en klar vilja till samverkan. Men det förutsätter, herr statsminister, att man inte bara uppmanar oppositionen att inte kritisera här och där och inte säga det eller det, utan det förutsätter, att regeringen också är villig att å sin sida, när dessa förslag behandlas i riksdagen, gå oppositionen till mötes. Jag uttalar min glädje över att statsministerns anfö-

rande i dag tycks tyda på att man kan vänta detta från regeringspartiet under den tid som kommer.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Det var ett uttalande i början av statsministerns anförande, som särskilt glädde mig, nämligen det, att regeringen inte har önskat att i onödan forcera fram ett ställningstagande, som kan rubba enigheten om huvudlinjerna i svensk utrikespolitik. Jag tror inte heller att statsministern kan säga, att någon talesman från den borgerliga oppositionen har i sina yttranden intagit en attityd, som avviker från det av statsministern uttalade önskemålet. Jag nöjer mig med att — utan all polemik — konstatera, att det enda undantaget ifrån den attityd, som statsministern här ansett önskvärt att vi alla inta, representeras av den för dagen vikarierande gruppledaren i första kammaren.

Jag skall i övrigt inte alls gå in på Koreafrågan. Jag vill bara kort och gott här säga, att jag tror, att det är en klok och riktig position regeringen intagit, när den ansett, att det är lämpligt, att Sverige intar en avvaktande hållning, att vi med andra ord inte ha anledning att i förväg markera vår position. Jag delar också uppfattningen, att det är önskvärt att vi försöka hålla en så nära kontakt som möjligt med våra skandinaviska grannländer liksom också med England. Jag vill bara slutligen tillägga, att jag tror att det är önskvärt, att vi se till att vi i slutomloppet komma att inta en ståndpunkt, som icke skiljer oss ifrån den övriga demokratiska världen.

Till sist, herr talman, skulle jag också vilja säga ett litet ord med anledning av vad statsministern sade om herr Vougt. Det var visserligen endast adresserat till herr Ohlin, men det har ju därvidlag framförts kritiska synpunkter från många olika håll. Jag tror

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att vi allesammans här uppskatta många personliga egenskaper, som herr Vougt lägger i dagen, men med bästa vilja i världen, herr statsminister, kan jag absolut inte skriva under på statsministerns betyg, att det som framför allt kännetecknar herr Vougt har varit en stor skicklighet att lösa en rad viktiga avvägningsproblem. Jag skulle för min del vilja formulera mitt omdöme så, att det som utmärkt herr Vougt har i stället varit en stor skicklighet att *undvika* att lösa en rad mycket trängande avvägningsproblem, och jag skall gärna exemplifiera den saken, om statsministern så önskar.

Herr HEDLUND i Rådombeslutet (kort genmäle): Herr talman! I ett tidigare anförande i dag har jag deklarerat, att jag anser att man i en så liten stat som Sverige med dess relativt utsatta läge ovillkorligen måste förbehålla sig rätten att i varje särskilt fall avgöra, om man skall följa en rekommendation från Förenta Nationerna eller inte. Jag tror det är nödvändigt att vi stryka under det, med hänsyn till intresset av att klarlägga att vi alltjämt stå fast vid den från stormakterna alliansfria linjen.

I detta sammanhang vill jag ta tillfället i akt att instämma i ett yttrande av herr Fast i förmiddags. Jag föredrar nämligen liksom han en avslutning till Atlantpakten framför en komprometterad alliansfri linje. Just därför anser jag det vara av allra största vikt att vi klarlägga, att vi stå kvar på den alliansfria linjen. Som jag sade i förmiddags innebär det ingalunda något åsidosättande av våra förpliktelser gentemot Förenta Nationerna, om vi förbehålla oss rätten att själva i varje situation pröva huruvida det är möjligt för oss att följa en från Förenta Nationerna given rekommendation.

Det har här talats om angrepp på

den man, som framför andra har till uppgift att forma vår utrikespolitik. Jag vill då uttala vårt partis fulla förtroende för den utrikespolitik som förts och föres här i landet, och därmed ger jag naturligtvis också ett förtroendevotum för den man, som främst bär ansvaret för denna politik.

I Koreafrågan anser jag i likhet med herr Ohlin att det inte är lämpligt att göra något uttalande, som innefattar ett ståndpunktstagande. Jag inskränker mig därför till att säga, att jag hoppas att utvecklingen skall gå i den riktningen, att vi i första hand här i landet skola bli ense om ett ställningstagande, och det skulle glädja mig i allra högsta grad om vi också kunde bli överens åtminstone med vissa av de andra demokratiska länderna i Europa.

Beträffande frågan om devalveringen av den svenska kronan tar jag oförbehållsamt på mig, att jag tillsammans med herr Ohlin på sin tid gjorde gällande, att en devalvering var i hög grad önskvärd. Jag tror, att jag för mitt eget vidkommande formulerade saken på det sättet, att en devalvering borde göras vid en lämplig tidpunkt, om möjligt just då man kunde förutse att prisen utomlands var i vikande, och vid den tidpunkten verkade det som om priserna utomlands skulle komma att sjunka. Jag har alls inte någon anledning att i dag säga, att det var felaktigt att från de utgångspunkter, som då förelågo, göra ett sådant uttalande. Att devalveringen sedan kom helt utan vår förskyllan och att den blev väsentligt större än vad förmodligen någon här i landet hade tänkt sig och större än vad som var lyckligt är en helt annan sak.

Statsministern talade här om önskvärdheten av enighet i de tre stora frågorna: utrikespolitiken, försvarspolitiken och den ekonomiska politiken. Det finns anledning, förefaller det mig, att från samtliga partier understryka önskvärdheten av en sådan enighet.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Förutsättningen härför är emellertid, som vi från vårt håll ha framhållit vid tidigare tillfällen, en ömsesidig hänsyn, och jag får lov att säga att regeringen därvidlag bör ta initiativet.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Egentligen utgöra de tre partiledarnas repliker på mitt anförande ett tillräckligt vittnesbörd om hur långt vi ha kommit bort från den tid, då första remissdebattsdagens kväll upptogs av mer eller mindre lyckade orddueller mellan oppositionen och ledamöterna på regeringsbänken. Jag tror inte det var mycket i de tre replikerna, som jag behöver bemöta, men jag skall ändå tillåta mig att göra ett par små randanmärkningar.

Beträffande Koreafrågan och utrikespolitiken accepterar jag tanken att vi tills vidare icke skola diskutera dem. Jag vill bara än en gång inskräpa, att om allting vore så enkelt, att det inte funnes något sammanhang mellan vad man säger och vad man gör inom Förenta Nationerna — om man alltså kunde använda hårda ord och sedan ingenting göra — ja, då skulle Koreafrågan inte vara så intrikat och så besvärlig att lösa som den är, inte bara i Stockholm utan i alla huvudstäder, som jag känner till.

Herr Hjalmarson sade, att herr Vougt alls inte har visat sig vara någon särskilt framgångsrik avvägningsminister, när det gällt att hävda försvarets intressen. Ja, det kan herr Hjalmarson säga, som inte har upptäckt med hur stor sparsamhet regeringen har tvingats att gå fram och hur många ytterligt önskvärda åtgärder och trängande önskemål, som denna regering har varit tvungen att låta bli att föra fram. Om det för 1950 års budget gällde, att den präglades av en finansminister med skenet från knapphetens kalla stjärna på sitt anlete, så gäller detta i ännu högre grad i år. Att under sådana för-

hållanden lösa avvägningsproblemen ställer försvarsministern inför mycket stora svårigheter. Jag tror, att man från oppositionens sida skulle göra försvaret större tjänster, om man erkände att dessa ting icke äro så lätta att sköta att allt vad som erfordras för att åstadkomma en annan ordning bara är att tillsätta en ny försvarsminister.

Vi skola som sagt inte använda några hårda ord nu, men om vi här hade haft en hårdare sammanstötning, så skulle jag sagt att oppositionens argumentation är lika lättsinnig som den herrarna använda, när ni lägga ansvaret för allt på regeringen och glömma bort de internationella förhållandena. — Men detta säger jag nu inte, herr Hjalmarson, så det behöver ingen polemiserer emot.

Därmed är jag inne på förhållandena till utlandet. Herr Ohlin sade, att det inte är någon inflatorisk utveckling att göra en anpassning av penningvärdet, att devalvera. Om jag vore lika våtlig som herr Ohlin, skulle jag kunna säga detsamma som han sade till finansministern: »Lek inte med några nya ord, utan erkänn att en prisstegring drabbar människorna lika hårt, oavsett vad den beror på.» Det är så sant så. Den prisstegring, som är vållad av devalveringen, känns i hemmen precis lika hård som den prisstegring, som är vållad av exempelvis stegrade arbetslöner. Husmödrarna göra ingen skillnad därvidlag. De säga icke att detta är herr Ohlins andel i penningvärdeförsämringen, och därför är den rättvis, men detta är herr Skölds andel, och den skola vi opponera emot. Nej, herr Ohlin, vi ha gemensamt ansvar för devalveringen, och jag har ingenting att ångra därvidlag. Vi skola ha klart för oss, att vi voro överens om den åtgärden, och därmed är en av anledningarna till att priserna ha gått upp redovisad. Vi kunna väl vara överens om att det förhåller sig på det sättet.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Annars är det naturligtvis så, att när det går bra, så beror detta enligt oppositionen på utlandet, och när det går dåligt beror det på regeringen. Det är ju en polemik som vi ständigt ha fått möta. Eftersom detta är en »snäll» afton vill jag inte förneka, att det finns sådana bland oss, som säga att det beror på utlandet om det går dåligt och på regeringen om det går bra. Vi spela kanske litet på strängarna på båda sidor. Men även där vill jag ha gemensamt ansvar för utvecklingen. Då kunna vi kanske komma ifrån vanan att skylla på varandra.

Jag har i mitt anförande bara sagt, att om vi skola kunna göra klart för vårt folk att vi befinna oss i ett allvarligt läge, så skola vi tala om vad detta allvarliga läge beror på, och då komma vi icke förbi de internationella förhållandena.

Jag måste säga att herr Ohlin överraskade mig, när han tyckte att det var ett kolossalt medgivande jag gjorde, när jag talade om moralen. Om det inte är något annat, som herr Ohlin har velat ha, än ett erkännande att vi alla som sitta här — hoppas jag åtminstone — arbeta så gott vi kunna och efter bästa förmåga och bästa förstånd för det gemensamma bästa, för landets bästa och för våra uppdragsgivares bästa, så är det stor synd att detta inte har blivit klargjort tidigare, ty det erkännandet tror jag att jag skulle ha kunnat lämna med detsamma.

Men när herr Ohlin drar upp debatten om storfinansens, vidrör han onekligen ting, som ha varit föremål för mycken diskussion under något stormigare förhållanden än kvällens. Låt mig erinra något om hur det förhöll sig där. Det var ifrån vår sida icke tal om att t. ex. de partier, som åtnjöt anslag från Bolidenbolaget, hade sålt sig och sin uppfattning till Boliden. Jag kan inte ett ögonblick föreställa mig, att någon ansvarig person har påstått något sådant. Vad vi har sagt är

bara att den politik, som föres av högern och folkpartiet, i nuvarande stund är sådan, att Bolidenbolaget anser det vara lämpligt att stödja den. Var det något skamligt i det? Det är en mycket intressant fråga. Var det skamligt av Bolidenbolaget att stödja högerns och folkpartiets politik? Det har jag inte trott. Men nu tycks herr Ohlin anse det. Därför förstår jag inte repliken till mig, inte ens en sådan här stillsam afton, när man anstränger sig till det yttersta för att förstå vad vi säga, och även vad vi icke säga.

Herr HJALMARSON (kort genmäle):
Herr talman! Får jag bara säga några ord till statsministern om herr Vougt.

Statsministern sade, att man måste komma ihåg att herr Vougt har stått inför en mycket besvärlig uppgift, när det har gällt avvägningsproblemen. Han har nämligen varit tvungen att iaktta den största sparsamhet. Men problemen te sig helt annorlunda för den lättsinniga och oansvariga oppositionen, tyckte statsministern.

Låt oss då se på ett par centrala frågor, om vilka diskussion rått: utbildningen och befäsningsarbetena. När det gäller utbildningen kunna icke de ekonomiska synpunkter, som statsministern anförde, spela in, eftersom försvarsutredningen enhälligt har konstaterat, att en lösning av utbildningsproblemen icke i första hand är en ekonomisk fråga; den ekonomiska sidan av saken är här av underordnad natur.

När det gäller den andra frågan, befäsningsarbetena, vill jag bara erinra statsministern om det faktum, att vi i höstas lade fram ett förslag, som regeringspartiets majoritet avsåg bl. a. av ekonomiska skäl. Där kommo alltså de ekonomiska skälen fram. Sedan gick det 30 dagar, och så lade regeringen själv fram precis samma förslag. Då frågar man sig vad det är för en märklig revolution som inträffat under den mel-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lanliggande tiden. Inte kan det väl vara den omtalade engångsinflationen som plötsligt fått sådana märkliga återverkningar, att man även när det gäller regeringens ståndpunkter kan börja tala om inflation?

Herr talman! Jag förstår statsministerns önskan att här uppträda till herr Vougts försvar. Det är en legitim önskan. Men jag kan inte med bästa vilja i världen, hur vänlig jag än vill vara i kväll, säga att statsministern har lagt argumentationen på ett lyckligt plan.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Först något om utrikespolitiken. Statsministerns viktigaste deklaration i dag var när han sade: »Vi vilja endast i olika lägen handla från fall till fall.» Men det är just det, som herr Undéns många uttalanden icke innebära. De innebära i stället ett försök att precisera i vissa former. Om statsministern vill backa upp deklarationen i dag och få den genomförd, så öppnas därigenom helt andra möjligheter till enighet än med de Undénska formuleringarna. Skola däremot de Undénska formuleringarna vidhållas, så behövs det i dag ett klarare besked.

Beträffande debatten den 25 oktober vill jag säga, att jag var så förtjust över att utrikesministern gav en mera nyanserad framställning av neutraliteten — vilken återfinnes på s. 15 i protokollet — att jag uttryckte min glädje över det. Det var sedan mycket i herr Undéns följande korta replik, som jag inte kunde överskåda, när jag själv skulle tala minuten efteråt. När man emellertid studerar detta senare yttrande närmare, så finner man hur illa det stämmer överens med det första om herr Undéns uttalanden i FN.

Vad sedan beträffar det som sagts om att det inte bara är regeringen utan också vi andra, som bära ansvaret, så har jag redan erkänt detta. Men, herr statsminister, innebär slutsatsen att vi

skola sluta upp att skylla på varandra att oppositionen skall sluta med att ställa regeringen till ansvar? Jag trodde det var så, att regeringen ännu inte överlämnat halva regeringsmakten till oppositionen. En så stor vilja att komma oss till mötes hade jag inte väntat mig, herr statsminister, men jag ber att få tacka.

Sedan sade statsministern att valutaanpassning är detsamma som penningvärdeförsämring. Nej, herr statsminister, om man rättar till en felaktigt anpassad valutakurs stärker detta hela samhällsekonomien, varvid man ökar utsikterna till att senare kunna bevara penningvärdet. Men om man släpper loss en inflation, som skapar förväntningar om fortgående stigande priser, försvårar man uppgiften att bevara penningvärdet. Där är en himmelsvid skillnad!

Beträffande propogandan vill jag bara säga, herr statsminister, att vad jag ville var inte bara att få det berörda erkännandet av statsministern, utan jag ville också att detsamma skulle få sätta sin prägel på den socialdemokratiska propogandan, ty inte minst i regeringsorganet och i de många socialdemokratiska trycksakerna har man just försökt att karakterisera oppositionen genom att diskutera olika bidrag, och man har *icke* sagt: »Oppositionen likaväl som vi företräder sin politiska åskådning, sin uppfattning om vad som är bäst för land och folk.» Jag förstår av statsministerns yttrande att han inte läser vare sig Morgon-Tidningen eller den socialdemokratiska propogandan. Jag avundas honom!

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Det är en fråga, som mer än någon annan har diskuterats under den senaste veckan, nämligen frågan om den amerikanska hänvändelsen till Sveriges regering med begäran om svenskt stöd för att stämpla

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Kina som angripare och att tillgripa sanktioner mot detta land. Den frågan har också behandlats i diskussionen här, och statsministern har bl. a. talat om den i femton minuter utan att säga vad regeringen ämnar göra i denna sak. Men vågar statsministern verkligen inte ge besked i denna fråga? Är det meningen att denna remissdebatt skall gå till ända, utan att riksdagen skall få något besked om huruvida Sveriges regering skall rösta för eller emot den amerikanska propån?

Statsministern antydde, att han var inne på vägar att halvvägs stödja den amerikanska framstöten. Om man kan koppla loss sanktionsfrågan från frågan om att stämpla Kina som angripare — ja, då tycks det vara möjligt för statsministern att tillmötesgå dem, som kräva anslutning till amerikanarnas förslag. Statsministern vet dock mycket väl att problemet inte är löst därmed, ty även om man är så listig att man kopplar bort sanktionsfrågan från sitt ståndpunktstagande till den första frågan, så återstår dock det enkla faktum, att om vi rösta ja på den första frågan, så rösta vi också för att Kina icke skall komma med i säkerhetsrådet och få sin rättmätiga plats där, vilket innebär att Förenta Nationerna icke kunna verka i sin stadgas anda. Jag tycker, herr talman, att det är nödvändigt att fastslå hur både statsministern och de borgerliga partiernas talesmän här ha gått som katten kring en het gröt runt denna huvudfråga utan att ge det besked, som nästan alla i själ och hjärta skulle önska. Det har berättats mig att regeringspartiets talesman i första kammaren, herr Wigforss, givit ett mycket klart besked där och svarat nej på båda de amerikanska propåerna. Varför vågar inte regeringen ge ett sådant besked?

Herr EDBERG: Herr talman! För en stund sedan stod herr Dickson, den ensamme representanten för riksdagens

sjätte parti, och talade för samlingsregering. Det har han, som han själv berättade, gjort under de tio senaste åren. Man kan undra, om det är denna Cato-liknande enträgenhet, som lekt en annan aktad ledamot i kammaren, herr Håstad, i tankarna, när han i ett nyligen utkommet samlingsverk trott sig finna, att den konstitutionella debatten i vårt land förskjutits från motsatsen konstitutionalism kontra parlamentarism till att gälla parlamentarism i hävdvunnen mening kontra samlingsregering. Jag tror att denna jämförelse innebär, att man tillmäter den då och då uppflammande debatten om samlingsregering alltför stor betydelse. Även om den från vissa håll föres med stor lidelse, rör den nog bara upp skum på ytan. Den går inte på djupet, engagerar inte sinnena på något sätt, som kampen för parlamentarismen kanske en gång gjorde. Den kan inte heller sägas röra någon för den svenska demokratiens vital fråga. Om man bortser från herr Dickson, denne lika sympatiska som originelle tänkare, torde tanken på en permanent samlingsregering, denna Alpens ros, främst få betraktas som ett drivhusblomster bland flera andra inom folkpartiets omväxlande örtagård.

För de allra flesta — och jag är själv av den meningen — framstår samregerandet som den sämsta tänkbara lösningen på regeringsproblemet under någorlunda normala förhållanden. Det skulle uppenbarligen dåligt tjäna folkstyrets princip, sådan vi fatta den och sådan vi utvecklat den. Det är verkligen här inte bara fråga om att slå samman två olika raser, som herr Dickson synes föreställa sig. Våra erfarenheter från krigsåren kunna ju berätta för oss, hur samregerandet verkar initiativför-lamande och hur det i stort sett upphäver det parlamentariska växelspelet genom att flytta alla avgöranden, alla kompromisser till kanslihuset. Under någorlunda normala förhållanden skul-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

le den risken vara tämligen uppenbar, att en samlingsregering skulle kunna utvecklas till ett praktiskt taget oavsättligt ämbetsverk med riksdagen närmast som ett formellt bihang. Ett sådant system skulle säkerligen beröva riksdagen all organiserad opposition. För den som menar, att oppositionen har en betydelsefull roll att fylla i det parlamentariska livet, kan det inte vara någon nåd att stilla bedja om.

Ett sådant system skulle också beröva valhandlingen dess egentliga innebörd, då ju intet alternativ skulle stå till förfogande för väljarna. Partierna skulle få samma politik att försvara inför sina valmän. Visserligen skulle de kunna gå ut till väljarna med olika program, men dessa skulle kompromissas bort i kanslihuset. För folket skulle valhandlingen under sådana förhållanden bli tämligen likgiltig, eftersom det enda påtagliga resultatet skulle inskränka sig till omöblering på en eller annan taburet.

Jag talar här inte om vad som kan uppfattas som svårfrånkomligt under en period av krig eller överhängande krigsfara, då det kan te sig angeläget att skapa ett samlat uttryck för nationens motståndsvilja. Men som herr Hedlund i Rådombudets slogs fast inför bondeförbundets riksdagsgrupp behöver en samling kring de angelägna frågorna inte ens i en krissituation med nödvändighet betyda en samlingsregering. Det finns ju också andra utvägar, flera andra för den delen.

Därmed är jag tillbaka till frågan om diskussionen om samlingsregeringen avspeglar något djupare problem inom vår demokrati. För mig står det tämligen klart att så ej är fallet. En samlingsregering blir ett problem för demokratin först i samma stund den kommer till.

Jag tror att vi i stället komma att möta ett av de största problemen för demokratiens funktionsformer på ett helt annat område, ett område, som är svårt att kartlägga, därför att utveck-

lingen sker gradvis och omärkligt. Jag tänker på den förskjutning, som uppenbarligen håller på att ske från politiska instanser till experter, tendensen till ökat expertinflytande. Låt mig genast säga ifrån — för att om möjligt undvika missförstånd — att jag inte tänker falla in i den enkla trallen om central byråkrati och centraldirigering. För den slagern har jag inget sinne. Låt mig ytterligare säga ifrån, att jag betraktar experterna och specialisterna som lika nödvändiga för det stora samhällsföretaget som de äro för de enskilda företagenheterna. Jag vet inte, om jag bedömer saken rätt, men mig förefaller det uppenbart, att vi befinna oss i en utveckling, där samhällsmaskineriet blir alltmer komplicerat och ställer oavlättligt ökade krav på specialisering och expertis. Det är en utveckling som sker i alla länder, oavsett alla politiska doktriner. Däråt är ingenting att göra; utvecklingen låter sig inte hejdas. Men tendensen förtjänar att i tid observeras, så att inte en del av folkstyrets ursprungliga värden omärkligt komma bort i hanteringen. Om experterna äro nödvändiga, så är den allmänpolitiska synen det likaså. Vi nödgas sannolikt att inom en nära framtid pröva oss fram på nya vägar för att finna en ur folkstyrets synpunkt lämplig och lycklig avvägning mellan expertinflytande och lekmannainflytande.

Jag tror att tendenser i den riktning, varom jag här talat, kunna skönjas i smått lika väl som i stort. Helt nyligen ha de många små kommunala enheterna avlösts av de nya storkommunerna. Det har varit en framåtsiktande reform, en reform, som utan tvekan kommer att effektivisera det kommunala självstyret. Men i tillfredsställelsen över att denna reform kunnat genomföras, och därtill så jämförelsevis gnisselfritt, böra vi inte blunda för att den måste minska antalet i det folkliga folkstyret direktengagerade. Inom större kommuner har

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det inte heller varit svårt att spåra ökade tendenser till tjänstemannastyre — helt naturligt därför att även det kommunala livet blivit mera invecklat. Men redan här tror jag att vi stå inför en tendens, som kräver observans.

Självfallet äro förutsättningarna, för att inte säga riskerna, för en fortgående förskjutning, när det gäller realinflytandet, från folkvalda instanser till en i och för sig outhärlig, ofta högt kvalificerad, men i regel anonym och inte direkt inför folket ansvarig expertis ännu större, när det gäller riksstyrelsen. Om tendenserna — än så länge — äro mindre framträdande i vårt land än i många andra länder beror det nog i hög grad på vårt speciella utredningsväsen, där lekmän och specialister föras samman redan på skilda frågors förberedande stadium. Tendensen finns där emellertid, och det är inte alldeles osannolikt, att en av de viktigaste uppgifterna för vår demokrati inom en nära framtid blir att söka nya former för samspelet mellan lekmän och specialister. Inom domstolsväsendet ha vi ju nyligen provat detta i och med att nämndemannainstitutionen infördes även i stadsdomstolarna. I fråga om förvaltningen är problemet onekligen svårare. Det är en bärande princip inom vårt statsskick, att förvaltningen skall arbeta fristående från de politiska instanserna. Det är en väsentlig rättsgång. Det hindrar emellertid inte, att man nog även här måste söka finna nya kontaktytor. Så har delvis redan skett, även om försöken ha varit trevande och resultaten i stort sett långt ifrån lysande. De erfarenheter, som man har hunnit samla från de kollegiala styrelsernas verksamhet, synas vara skiftande, och de fullmäktige, råd och nämnder, som tämligen löst påkopplats vissa verk, torde som regel sakna all betydelse. Jag tror, att riksdagen som den främsta representanten för det folkliga direktinflytandet över de allmänna angelägenheterna kommer att möta frå-

gan om avvägningen mellan politiska instanser och administration vid upprepade tillfällen och i olika former under de närmaste åren.

Jag skall, herr talman, inte göra något försök att flyga ut i den internationella terrängen, där problemen självfallet äro ännu mera komplicerade. Låt mig bara säga ett par ord om Marshallorganisationen i Paris, OEEC, därför att den ganska intimt angår oss. Inom denna finns otvivelaktigt en mycket högt kvalificerad sakkunskap representerad. Men det är en expertorganisation, som i stort sett arbetar bakom fällda rullgardiner utan något parlamentariskt kontrollorgan vid sin sida och utan någon annan politisk tillsyn än den som Marshalländernas strängt upptagna utrikesministrars tid efter annan hinna utöva. För någon tid sedan uttalade en framträdande talesman för den brittiska regeringen allvarliga farhågor för att man här skulle möta embryot till en europeisk teknokrati. Det problemet kan möjligen lösas genom sammanslagning med Europarådet, som är ett politiskt organ och ett organ på jakt efter arbetsuppgifter men hämmat i sitt arbete just på grund av brist på expertis. Jag vill uttrycka en förhoppning att den svenske utrikesministern skall finna det möjligt att medverka till en sådan lösning.

Till sist vill jag, herr talman, peka på ett område, där jag tror att man med fördel skulle kunna öka den parlamentariska aktiviteten redan nu. Det gäller en del nordiska samarbetsfrågor. Efter sammanbrottet av de skandinaviska försvarsförhandlingarna — vid vilka för övrigt såvitt jag vet representanter för parlamenten för första gången fördes direkt in i en rådplägning av detta slag — har föret varit rätt trögt, när det gällt åtskilliga andra samarbetsuppgifter. Från den nordiska kulturkommissionen hörs sällan en andeviskning, och undersökningarna beträffande en skandinavisk tullunion och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

en närmare ekonomisk samordning mellan våra länder nådde ju i Köpenhamn i januari förra året det stadium, då det föreföll som om även denna tanke skulle föras över till det rikt sorterade arkivet för nordiska misslyckanden. Trots allt beslöts, att undersökningarna skulle fullföljas i en annan form, nämligen genom inventering av problemen branschvis. Man vill gärna hoppas, att detta inte var ett täckelse, avsett att dölja ett nytt misslyckande, utan att något positivt skall komma fram. Men tyst ganska tyst har det varit kring de fortsatta undersökningarna. Det är experterna på skilda områden som ha ordet, och det ligger väl i sakens natur, att de i första hand komma att katalogisera invändningar och svårigheter. Där-om är i och för sig intet att säga. Utan att känna svårigheterna kan man inte finna medlen att övervinna dem. Men medlen ligga ofta på det politiska planet. Jag skulle vilja hemställa till regeringen att överväga, om inte dessa undersökningar lämpligen borde få ett politiskt komplement, en parlamentarisk påkoppling, som i så fall inte borde komma alltför sent.

Jag vill här knyta an till en tanke, som den norske statsministern framförde i ett par uppmärksammade föredrag i Sverige i höstas, i vilka han med utgångspunkt från det parlamentariska inslaget i försvarsförhandlingarna ifrågasatte, om inte även andra frågor med fördel skulle kunna dryftas vid möten, i vilka representanter för både regeringarna och nationalförsamlingarna voro med. Man borde därvid, menade han, kunna lägga fram någorlunda avgränsade spörsmål till behandling. Jag tror, att det är en fruktbar tanke, väl värd att prövas i skilda sammanhang.

Jag skall här tillåta mig att komma med ett litet uppslag. Det gäller inte några vittsiktande frågor utan tar helt enkelt sikte på en del småting, som irriterar och försvåra det vardagliga um-

gänget mellan de skandinaviska folken. Dessa saker kunna var för sig ofta betraktas som bagateller, men tillsammans äro de allt annat än betydelselösa.

Låt mig bara nämnda ett par exempel för att illustrera vad jag avser. En norrman på hemresa från Köpenhamn eller en dansk på hemresa från Oslo kan för närvarande inte betala med sitt eget lands valuta i restaurangvagnen i det svenska transitotåget. Han får svälta sig genom Sverige, därest han inte har varit förutseende nog att i förväg skaffa sig några svenska kronor. Det är bara en liten illustration till de besvärligheter, som möta på valutaområdet, en deltalj bland många, många andra. Även om våra länders olika försörjningsläge inte möjliggör ett fritt valutaflöde, borde det dock vara möjligt att åstadkomma lättnader i en rad olika avseenden. Kanske vore en framkomlig väg att finna i ett system med nordiska resecheckar, inlösbare i de olika ländernas banker och användbara som betalningsmedel länderna emellan, en vidareutveckling om man så vill inom den skandinaviska sfären av den europeiska betalningsunionen. Kanske finns det också andra vägar, som man skulle kunna pröva.

Även i fråga om pass- och tullformaliteter borde betydande förenklingar kunna ske. Framför allt vid de mera trafikerade gränsövergångarna, exempelvis vid Hälsingborg—Helsingör eller vid Svinesundsbron, medför den dubbla tullbehandlingen en mängd besvärligheter och icke ringa tidsspillan. Det är fullständigt onormala former för umgänget nära grannar emellan som här utvecklas. Tidigare sonderingar för att uttröna om man inte skulle kunna införa en för två länder gemensam tull ha stött på obehaglig patrull. De ha mötts av invändningen, att en sådan akt som en tullvisitation inte kan verkställas inom annat lands höghetsområde. Det är en invändning, som kan-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ske är naturlig för experter men som är skäligen likgiltig för den resande lekmannen.

Det förefaller mig också sannolikt, att vissa ytterligare lättnader och förenklingar skulle kunna genomföras när det gäller gränshandeln, ömsesidiga lättnader till båtnad för befolkningen på ömse sidor om det irrationella något, som vi benämna gräns. Här ha nu i stället på tillskyndan av en nitisk svensk tjänsteman nyligen skett avsevärda inskränkningar i ett av landets mest trafikerade gränsdistrikt, viiket åstadkommit åtskillig oro bland gränsbefolkningen.

Herr talman! Katalogen skulle kunna fortsättas; den kan göras praktiskt taget hur lång som helst. Jag är övertygad om att om folk med praktiskt handlag och god vilja fick ta av sig kava-jerna och sätta sig ned och diskutera igenom en rad sådana vardagens problem skulle man i många fall kunna finna en lösning. Borde inte detta vara en uppgift för en kommitté av parlamentariker från samtliga skandinaviska länder? Ett förslag i sådan riktning har i dag väckts motionsledes i denna kammare. Liknande framstötter komma inom den närmaste tiden att göras i det danska folketinget och i det norska stortinget. Jag har velat avisera saken i förväg för att utbedja mig riksdagens och självfallet också regeringens välvilliga behandling av frågan.

Jag vill endast tillägga, att vi ju alla veta, att det på sistone har inträffat vissa saker som verkat störande på grannsämjan. Det är otrevligt att behöva konstatera det, men stämningen i gränstrakterna är inte överallt den bästa, framför allt till följd av att vissa oansvariga krafter ha förstorat i och för sig beklagliga intermezzon och metodiskt sökt piska upp motsättningarna. Det kan därför också psykologiskt vara angeläget med ett initiativ, som kan uppfattas som en akt av god skandinavisk vilja, och ett sådant initiativ

bör lämpligen komma på ett område, där det förefaller att finnas de största förutsättningarna för att nå konkreta resultat.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr DICKSON (kort genmäle): Herr talman! Herr Edberg tyckte inte om tanken på en samlingsregering, och han motiverade detta på ett sätt som förvånade mig. Jag känner herr Edberg rätt väl — jag läser hans tidning — och jag vet, att han inte alltid tycker som han har blivit tillsagd att göra utan att han har sin egen mening. Själv måste jag säga, att om här satt en samlingsregering på de främsta bänkarna skulle det inte inverka på min oppositionslusta, och jag är fullkomligt säker på att om det kom till kritan skulle det inte heller inverka på herr Edbergs.

Herr Edberg talade om organiserad opposition. Vad är det för något? Skall det inte vara individuell opposition? En sådan är väl värd mera än massoppositionen, som inspireras från ett håll och sedan drar alla med sig.

Jag tror inte att ögonblicket att skapa en samlingsregering är inne just nu, men jag vill hålla tanken vid liv, så att den inte dör ut. Herr Edbergs anförande nyss var ytterst intressant, men han talade så fort att man inte riktigt hann fatta allt han sade. Det låg emellertid mycket i det, särskilt i slutet, i vilket jag gärna instämmer.

Herr Edberg var vänlig nog att utnämna mig till partiledare för det sjätte partiet i riksdagen. Han är välkommen att provgå ett par månader som min partisekreterare.

Herr von SETH: Herr talman! I ett så oroligt år som detta är det ganska naturligt att det är utrikespolitiken, försvaret och den inre ekonomien, som upptaga de svenska folkrepresentanter-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nas och kanske inte minst det svenska folkets tankar.

När hans excellens herr statsministern nyss — jag skulle vilja säga med patos — tog sin försvarsminister i försvar och gjorde hela regeringen ansvarig för vad som skett inom försvarets huvudtitel, måste jag för min del säga, att han därmed har påtagit sig ett mycket tungt ansvar för de brister, som vårt försvar i dag är behäftat med. Det skall villigt erkännas, att stora ansträngningar för att förbättra försvarets materiella standard ha gjorts. Det skall också erkännas, att den ekonomiska situationen är sådan, att även om man vill gå längre är det mycket svårt. Kvar står dock det faktum, att en neutral betraktare av den nivå, på vilken de värnpliktigas och befälens, inte minst underbefälens, utbildning för närvarande står, måste säga sig, att om man känner sitt ansvar måste man med fog rikta kritik mot försvarsministern och regeringen.

Jag skall inte uppehålla mig för länge vid denna punkt, men jag kan inte underlåta att påpeka, att i den strid, som nu utkämpas på Korea, har det välsituerade Amerika möjligheter att använda materiel av förstklassig beskaffenhet, men det folk man har fört fram har inte fått den utbildning och den disciplin, som behövs i krigets hårda skola. Det är ganska underligt, att man även i dag tycks behöva understryka, att krig är ett annorlunda tillstånd än fred och att de värnpliktiga måste utbildas för detta. Det går inte med silkesvantar, ty då gäller det hårda tag, då gäller det liv och blod. De sista månaderna på Korea har det säkerligen ljutiits mera amerikanskt blod än vad som behövts om utbildningen och disciplinen stått på ett högre stadium. De amerikanska mödrarnas och fädernas kritik mot dem, som ha haft ansvaret för deras söners utbildning, är i dag mycket hård. Jag uttalar den förhoppningen, att regeringen måtte känna sitt ansvar på denna punkt och ge vår svenska ungdom en

sådan utbildning, att den kan bruka de moderna vapen, som sätts i händerna på den, och fullgöra den tunga plikt som kan bli nödvändig.

Jag kan inte heller underlåta att påpeka de brister, som finnas i fråga om vår befälsutbildning. De ha avhandlats här förut, och med den långa rad talare som äro anmälda till denna remissdebatt skall jag inte uppehålla mig längre vid dem. Jag har dock ansett mig vilja framhålla dem och rikta en mycket sträng kritik mot försvarsministern och mot regeringen.

Även de ekonomiska förhållandena har man här talat mycket om. Herr Sköld var förståndig nog att inte använda uttrycket engångsinflation. Herr Sköld har dock tidigare använt detta uttryck, och därmed kan jag inte finna annat än att han försökt intala svenska folket, att finansministern och regeringen ha den ekonomiska situationen så i sin hand, att man kan lossa på skruven och släppa upp prisbildningen ett visst antal enheter för att när den har kommit till en viss bestämd punkt åter vrida till skruven och säga: Hit men inte längre. De prisstegringar, som ha ägt rum och som svenska folket på en del håll anser sig ha blivit överrumplad av, äro emellertid ett led i en inflationsrörelse. Finansministern må ursäkta, att inte bara jag utan många med mig hysa den uppfattningen, att regeringen inte bemästrar denna penningvärdets försämring.

Finansministern slutade sitt första anförande i dag med att säga, att han hoppas, att riksdagens ledamöter vid sitt ställningstagande till statsverkspropositionen skola bidra till att inte öka utgifterna, så att den framlagda budgeten kan genomföras. Det kan vara mycket att anmärka på detta. Vi kunna från oppositionshåll komma med förslag, som i vissa fall kosta mera att genomföra än regeringens, men då komma vi också att framlägga förslag om sänkning av utgifter på andra håll.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Det råder säkerligen stor enighet om att vi måste försöka hålla budgeten i det läge, som finansministern nu har sagt är det enda möjliga.

Jag skulle dock vilja tillägga en sak, nämligen att ett folks ekonomiska standard bestämmas även av vad som kan sparas, och detta sparande går inte att kommandera fram i en kritisk situation. Nu fly spararna i stället. Man tar ut sina insättningar; man märker, att den svenska kronans köpkraft har sjunkit och då söker man få reella värden i sin hand. Detta driver ju ytterligare på inflationen. Herr Sköld måste här taga krafttag. Han har gjort det förr som försvarsminister, och jag tror mig tolka en stor del av det svenska folkets åsikt, då jag säger, att vi hoppas han även här kommer att taga sådana och avvika från herr Wigforss' linje.

Herr Wigforss har ju i dag gjort en come back i första kammaren men efter vad jag har hört har han där endast talat om utrikespolitik. Den besvärliga ekonomiska situation, i vilken vi i dag befinna oss, är dock en följd av herr Wigforss' olyckliga finanspolitik under många år. Den penningvärdeförsämring, som många i vårt samhälle först nu ha kommit till insikt om, är en följd av det skattesystem och den nedvärdering av arbete och sparsamhet, som inlettis under den Wigforsska epoken. Man må hoppas, att detta nu är slut och att vi med gemensamt arbete skola kunna stabilisera den svenska kronans värde.

Herr talman! Jag skulle vilja vidröra en hel del saker i denna debatt, men med hänsyn till den långa talarlistan skall jag bara taga upp en enda sak till. Vi ha i vårt samhälle en tämligen ny institution, som heter vår svenska radio. Radion har en lika betydelsefull uppgift som pressen. Den måste vara fri. I den skall man kunna nå svenska folket, som där skall kunna finna avkoppling och nöje. Den skall också kunna meddela kunskaper i form av föredrag, teater etc. Det är naturligtvis oerhört vik-

tigt, att den som är chef för en sådan institution handhar chefskapet på ett sådant sätt, att radion verkligen allsidigt företräder alla grupper och alla intressen, så att inte några röster så att säga bli stumma.

Det har under 1950 och i år inträffat ett par händelser, som jag här vill litet närmare redogöra för — jag gör det alltså för att visa vad jag menar, när jag säger att enligt min mening bör den svenska radion skötas på ett annat sätt än som nu sker.

Jag tar då först en sak som kanske för en del kan synas bagatellartad. I den sketch, som spelades på nyårsafton 1950 innan det egentliga årsskiftesprogrammet började, behandlades även det s. k. bondetåget år 1914. Jag måste, herr talman, för min del protestera mot det sätt, varpå detta skedde. Jag skall inte betunga kammaren med att anföra några citat, utan jag skall inskränka mig till att säga, att sketchen i denna del var ovederhäftig, plump och i mycket hög grad fri från humor. Den sökte att locka fram flatskratt genom att skoja med fosterländska mäns insatser när det gällde bondetåget. Dessutom tog man öppet ställning i en politisk fråga, vilket enligt mitt förmenande inte gör saken bättre.

När den nye radiochefen efteråt intervjuades beträffande det inträffade och tillfrågades, om han hade haft kännedom om vad som skulle framföras i sketchen, svarade han att han blivit insatt i programpunktens innehåll men att han inte ansett sig kunna stryka sketchen, ty det skulle betyda att han skulle bli tvungen att ta ställning till alla programinslag. Detta yttrande ger verkligen anledning till en hel del kommentarer. En chef för en institution, ett verk eller vad det är, bör väl känna sin personal så pass bra, att han kan ge underordnade chefer mycket fria händer i många fall. Men om han å andra sidan får, såsom i detta fall, kännedom om att institutionen skall fram-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

föra någonting som han själv innerst inne ogillar, då är det enligt min mening fråga om ett felaktigt utövande av chefskapet, därest han inte ingriper. Det är ju därför som en chef finns till.

Det är riktigt att man på ett så känsligt område som radions inte skall ingripa i onödan, men vad som skett visar dock att man inte får uteslutande tillämpa sådana tankegångar utan att man måste vara beredd att ingripa, när så behövs.

Låt oss vända på saken och göra det tankeexperimentet, att det inom radion finns en medarbetare, som vill framföra en sketch som innehåller en hyllning till en främmande statsform, t. ex. den som representeras av Stalin. Det är förresten inte så orimligt att tänka sig detta, sedan man läst Röster i Radios synnerligen sympatiska presentation av den kommunistiske partiledaren, innan han i september 1950 skulle framträda i radion. Skulle herr Ehnmark i ett sådant fall sitta med armarna i kors och underlåta att förbjuda sketchen?

En chef skall givetvis inte ha några direktiv för sådana fall som jag här talat om, utan han skall ha frihet att handla. Men man får dock inte göra sig skyldig till felaktigheter och på sätt som här skett öppet negligera den fosterländska stämning, som tog sig uttryck i 1914 års bondetåg, något som måste vara nedsättande för de landsbygdsrepresentanter som deltog i detta tåg.

Jag vill ta ett annat exempel. Den 9 maj 1950 skulle ledamoten av denna kammare, högerrepresentanten på norrbottensbanken fru Märta Boman hålla ett föredrag i radio. Hon skulle orientera husmödrarna om skatteskalornas utformning och i sitt ursprungliga manuskript till föredraget — jag har själv sett detta — hade hon en passus, där det talades om att även de låga inkomstklasserna bli hårt drabbade genom våra nuvarande skatteskalor. När hon visade konceptet för den dam, fru

Rosa Andersson, som utövar chefskapet för ifrågavarande avdelning, blev hon anmodad att stryka denna passus, om hon skulle få hålla sitt föredrag. Enligt fru Rosa Anderssons uppfattning fick tydligen inte uttalanden av detta slag förekomma i svensk radio.

Radiotjänst har alltså i detta fall ansett det med sin ställning förenligt att taga parti och att göra det även i politiskt avseende. Den som läser det koncept, som fru Boman hade skrivit, kan inte finna att detta var på något sätt politiskt tillspetsat. Det innehöll en redogörelse för vad som hände, när en motion behandlades av andra kammarens beredningsutskott, och jag måste allvarligt beklaga, att det kunnat ske någonting sådant som förekommit beträffande detta föredrag.

Jag har alltså här visat på två olika exempel. I det senare fallet ingrep man från Radiotjänsts sida på ett stadium där man inte borde ha gjort det, och i det förra fallet underlät man att ingripa, vilket hade till följd att olämpligt klander mot en viss samhällsgrupp framfördes i den svenska radion.

Jag skall ta ett tredje exempel — jag skall dock, herr talman, försöka att som vanligt fatta mig så kort som möjligt och jag hoppas att kunna hålla mig inom de stipulerade sjutton minuterna. Detta exempel visar hur Radiotjänst har behandlat en religiös rörelse, nämligen pingströrelsen. Ingen kan väl säga annat än att pingströrelsen är en rörelse av ytterst stor betydelse för vårt svenska fromhetsliv. Radiotjänsts ledning har emellertid utan någon bärande motivering placerat pingströrelsen i en undantagsställning, i det att man har avstängt pingströrelsens ledare från att tala i svensk radio. Man motiverade först avstängningen med att en predikant från Filadelfiaförsamlingen i Stockholm vid en radiogudstjänst 1945 relaterat ett fall av helbrägdagörelse genom handpåläggning, vilket fall av läkare uppgivits ha företett en normal läkningsprocess vid

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

behandling på radiumhemmet i Stockholm. Inte förrän den 31 augusti 1947 släpptes församlingen åter fram i en radiogudstjänst och detta först sedan dess föreståndare gjort förfrågan hos Radiotjänst hur länge avstängningen var avsedd att gälla.

Sedermera inbjöds församlingen att svara för radiogudstjänsten den 30 maj 1948, men Radiotjänst tog tillbaka sin inbjudan med hänvisning till den schism, som i januari samma år brutit ut inom församlingens ledning. Sedan dess har i svensk radio icke utsänts någon gudstjänst från Filadelfiaförsamlingen i Stockholm eller med denna samverkande församlingar.

Däremot ha predikanter från s. k. fria församlingar framträtt både i morgonandakter och högmässopredikningar. Några pingstförsamlingar ute i landet ha fått inbjudan att ordna gudstjänster men ha av solidaritetsskäl tackat nej, så länge rörelsens ledande förkunnare och församling varit avstängda från varje framträdande i den svenska radion.

Radiotjänst har i denna fråga med stor envishet hållit fast vid ett och samma argument. Varje gång någon har opponerat sig mot bojkotten — och det har skett ofta och från skilda läger — har man svarat att »ingenting förändrats i pastor Lewi Petrus' ställning som omdebatterad centralgestalt i ett uppmärksammat polemiskt sammanhang».

Tror man verkligen inom Radiotjänst att en förkunnare skulle vilja utnyttja en radiogudstjänst för privata polemiska syften? Och kan man verkligen ha rätt att på så lösa grunder som en ren misstanke pricka en medborgare? Det har också från Radiotjänsts sida sagts, att en gudstjänst från Filadelfiaförsamlingen skulle kunna ge olämpliga associationer. Man frågar sig, varpå ett sådant antagande grundas.

Kanske motivet, när allt kommer omkring, ligger på ett annat plan. Jag vill i detta sammanhang understryka, att

när det gäller de exempel, som jag tidigare anfört, har chefen för Radiotjänst icke varit samma person. Den kritik, som jag med mitt första exempel riktat mot den nuvarande chefen för Radiotjänst, drabbar inte den som vid tiden för de senast relaterade händelserna var chef där. Förrre chefen för Radiotjänsts föredragsavdelning har i radions programtidning gjort följande uttalande: »Den avvaktande hållningen är raka motsatsen till ett partitagande. Den innebär snarast en insikt om att även de värsta prövningar och strider har en övergång, även om de är obehagliga och ofrånkomliga realiteter medan de pågår.»

Det är naturligtvis glädjande att Radiotjänst förstår, att prövningar och strider ha en övergång, men man frågar sig, om Radiotjänst är rätt forum när det gäller att ombesörja fördelningen av prövningarna.

Jag har, herr talman, velat så pass grundligt redogöra för denna sak, då jag anser att den svenska radion har mycket stor betydelse och att det är av en utomordentlig vikt att nationella riktningar kunna fritt få komma till tals i radion. Antinationella strömningar och kommunistiska tendenser böra givetvis inte uppammas i svensk radio, men varje ärlig minoritet bör, varifrån den än kommer, givas möjlighet att i vår svenska radio föra fram sina önskemål i form av olika program, föredrag, predikningar eller vad det vara månde. När man forskar litet i vad som förekommer inom radion, får man emellertid en känsla av att det där har kommit in vissa tendenser att både svärta ned och bojkotta meningsmotståndare. Detta bådär icke gott, och jag anser mig till sist böra göra den frågan, om inte tecken tyda på att vissa rent samhällsfientliga riktningar ha nästlat sig in i svensk radio.

Det är inte utan skäl som jag har gjort dessa frågor, och jag vill uttala en förhoppning om att regeringen, därest man finner det erforderligt, med kraft måtte

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gripa in, inte när det gäller radiocheffens sätt att sköta programmen, ty därvidlag anser jag det tillräckligt att kritik framföres på det sätt som jag här gjort, utan för att förhindra att onationella element få säte och stämma i vår svenska radio.

Herr **BIRKE**: Herr talman! Svenska folket har sannerligen inte varit svältfött på löften att bostadsfrågan skall lösas. Från 1945 och framåt ha ju regeringen och regeringspartiet förklarat, att bostadsfrågan är en fråga som skall lösas. Den ligger i säkra händer och mycket snart skall allt vara ordnat. Jag skall tillåta mig att citera vad regeringens förnämsta bostadsexpert, nämligen chefen för bostadsstyrelsen generaldirektör Alf Johansson, vid skilda tillfällen har sagt härom. År 1945 gjorde han följande uttalande: »Det säger sig självt, att denna brist inte kan avvecklas på en dag och inte heller på ett år. De kalkyler, som gjorts på detta område, peka mot att med nuvarande produktionsnivå skulle bristen kunna vara i huvudsak täckt först inom loppet av omkring 3 år, och med hänsyn till den allra senaste tidens uppgifter kanske man får räkna med någon ytterligare förlängning, men det kan i varje fall knappast bli fråga om någon avsevärt längre tid.»

År 1946 förklarade generaldirektör Johansson att om tre till fem år kunde man vänta, att bostadsbristen skulle vara fullständigt avvecklad, och år 1950 hette det, att bostadskrisens bottenläge var passerat och att man kunde se ljusare på läget, även om allt ännu inte var riktigt bra som det var.

I verkligheten äro ju förhållandena helt annorlunda. Om man vill studera bostadsbristens faktiska utveckling, sådan den kommer till synes i bostadsförmedlingens register, är det lämpligt att man tar exempel från Malmö, eftersom Malmö är den enda av våra tre största städer, som sedan länge har haft

en kommunal bostadsförmedling. Siffrorna från Malmö torde nog också vara representativa för landets städer och tätorter i övrigt.

Vid bostadsförmedlingen i Malmö utgjorde antalet kvarstående ansökningar från personer utan egen lägenhet år 1945 221 stycken. År 1947 hade antalet ökats till 1 698 för att år 1949 ha stegrats ända upp till 4 803. Sådan är den bistra verkligheten, och den stämmer ju inte alls med den uppfattning som generaldirektören för bostadsstyrelsen tydligen har.

För någon tid sedan visades det här i Stockholm en amerikansk journalfilm, där det också fanns ett avsnitt, som behandlade de förträffliga bostäder som vi ha här i Sverige. Det var mycket vackra och trevliga bilder av hus med hypermoderna och rymliga våningar, bastubad, maskinella tvättstugor och annat som därvid visades. Filmens speaker framhöll att det fanns en viss bostadsbrist här i landet och när han också kom in på orsakerna därtill, nämnde han statsrådet Sven Anderssons namn. Jag förmodar att han var auktoriserad att göra det och att det var fråga om en propagandasak, men därmed må förhålla sig hur som helst. I varje fall lät den tolkning, som speakern lämnade av statsrådet Anderssons uppfattning angående bostadsbristens uppkomst, ungefär på följande sätt: om alla människor vilja ha pianon och köpa sig sådana, blir det brist på pianon.

Några kommentarer till ett sådant uttalande behöva väl knappast göras, åtminstone inte från min sida.

Socialdepartementet har nu i höst skickat ut en promemoria i bostadsfrågan, vilken enligt mitt förmenande på goda grunder blivit utsatt för en mörkande kritik, som tagit fasta både på de diskutabla och jag måste säga lösliga beräkningsmetoder, som använts, och på den orimliga tanken att förbjuda ensamstående människor att skaffa sig en hygglig egen bostad. Det verkar som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

om regeringen skulle ha velat använda promemorian för att se hur mycket svenska folket egentligen tål. Och i detta fall har man fått klart besked. Svenska folket vill inte vara med om att diskriminera änkor, änklingar och andra ensamstående.

Jag tycker att promemorian i alla fall har haft ett visst värde, ty den har ju lett till ett definitivt konstaterande av att regeringens bostadspolitik misslyckats. Antalet bostadslösa har ju ökat från år till år, och saneringen av det bostadsbestånd, som utdömts såsom hälsovådligt, har praktiskt taget avstannat; det förekommer inte någon nybebyggelse i stället för dessa bostäder. Det finns för närvarande inom svenska folket två olika grupper, kan man säga, nämligen dels en privilegierad grupp, som har hyreskontrakt på en bostad, och dels en pariasgrupp, som varken har eller synes komma att få någon bostad alls.

Det har också på de sista åren funnits två olika hyresnivåer. Jag skall bara med ett enda exempel, taget från Stocksund, belysa den saken. Av två familjer, som bo i praktiskt taget likvärdiga hus, betalar den ena familjen en hyra av 26 kronor per år och kvadratmeter, medan den andra betalar 38 kronor. Den enda skillnaden mellan fastigheterna är att de äro byggda under olika år.

Nu skola vi synbarligen, om regeringen får igenom sina förslag, begåvas med tre olika hyreslagen, ett för fastigheter som äro byggda före år 1942, ett för fastigheter som äro byggda under krigs- och efterkrigsåren och slutligen ett tredje för sådana bostäder som hädanefter komma att produceras. Därtill komma de olägenheter, som uppstå genom att subventioner i en del fall utgå till människor med en viss inkomst och att dessa subventioner även missbrukas. Det har lämnats exempel på att personer, som ha 16 000 kronors beskattningsbar inkomst, erhållit subvention, trots

att gränsen egentligen går vid en inkomst av 4 000 kronor.

Hela produktionen av bostäder synes mig ha kommit att lida av stelhet, och även reparationer och underhåll ha blivit eftersatta. Det är klart att allt detta sakta men säkert kommer att leda till att bostadsbeståndet undermineras och blir allt sämre.

Vi ha också fått ett regleringssystem, som hindrar egnahemsbyggandet och minskar det enskilda frivilliga sparandet.

På regeringshåll tröstar man sig nu förmodligen med att allt skall ordna sig därför att man har skaffat sig en bostadsstyrelse, som kostar 2,7 miljoner om året, och vidare länsbostadsnämnder i varje län, vilka tillsammans kosta ungefär lika mycket som bostadsstyrelsen. Och att allt detta har kommit över oss är därför att man på regeringshåll har, synes det mig, systematiskt över-skattat våra resurser och gjort målsättningen med hänsyn därtill. Ingen av regeringens prognoser har visat sig hålla. Så var det även förra året. Man fick inte fram de bostadslägenheter, som man hade beräknat.

Jag tillhör inte dem som tro, att man på planhushållningens väg kan nå några resultat. Det måste bli en lösning av städernas och tätorternas problem, en lösning som också ger den egentliga landsbygden större rättvisa. Det är orimligt, att vi här i Sverige, som inte fått ett enda bostadshus bombat, skola dragas med en bostadsbrist, som i vissa avseenden är värre än i en del länder, som deltagit i kriget.

Jag skall tillåta mig att här säga några ord även om landsbygden. Det finns inte där, säger man, någon bostadsbrist. Det är också givet, att det på landsbygden inte föreligger en bostadsbrist i samma bemärkelse som i städerna. Flertalet lägenheter på landsbygden sakna emellertid sådana enkla bekvämligheter som vatten och avlopp. Därtill kommer, att ett stort antal män-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

niskor, som arbeta i tätorterna, måste bo kvar på landsbygden, varigenom de få obekväma och milslånga färdvägar till sitt arbete.

Som läget nu är i städer och tätorter, måste nya vägar sökas för att vi skola få grepp om bostadsfrågan. Det räcker inte, tycker jag, att man gör vissa allmänna uttalanden. Jag betraktar för egen del bostadsbristen som ett av våra allvarligaste sociala problem. Jag anser, att vi måste taga itu med det problemet på ett helt annat sätt än hittills.

Den grundläggande faktorn återfinns givetvis på sparsidan. Det frivilliga sparandet är alldeles för litet för en bostadsproduktion av den omfattning som nu skulle behövas. Andra talare ha här uppehållit sig vid detta problem. Därför skall jag endast understryka nödvändigheten av snara och effektiva åtgärder. Jag tillåter mig emellertid att för egen del därutöver antyda en idé, i vilken det enligt min mening ligger åtskilligt. Skulle man inte kunna tänka sig, att man släppte ut ett slags bostadsobligationer på ganska små valörer och med en ränta, som skulle locka till inköp? Dessa obligationer skulle således försälgas till den stora allmänheten. De breda folklagren skulle på det sättet få en direkt känsla av sambandet mellan sparande och bostadsbyggande. Man skulle vidare kunna ge sådana personer, som sparat ihop en rimlig summa, ett visst företräde, då det gällde att få byggnadstillstånd.

Vi ha naturligtvis även andra tränga sektorer för bostadsbyggandet. Dit hör givetvis bristen på arbetskraft. Ett ökat sparande skulle emellertid frigöra produktionskrafter av olika slag, även arbetskraft, för detta ändamål. Den spärr för tillträde till byggnadsyrket, som man genom arbetsförmedlingarna f. n. upprätthåller, har sina avigsidor. I längden kan denna spärr inte upprätthållas helt enkelt därför att vi i så fall komma att få en utomordentligt olycklig ålderssammansättning på denna ar-

betargrupp. Vi måste alltså förr eller senare ändra på detta.

Uppenbarligen finns det fortfarande betydande rationaliseringsmöjligheter på byggnadsproduktionens område. Om rationaliseringsverksamheten skall leda till resultat förutsätter den emellertid enligt mitt sätt att se en fri och öppen konkurrens. Inte ens med bästa vilja i världen kan jag finna, att den konkurrens mellan olika företag, som f. n. finns i det system, som tillämpas, har något värde. Med det nuvarande systemet sätter man nämligen den fria företagsamheten helt i efterhand. De s. k. allmännyttiga företagen, vilka subventioneras av det allmänna, ha lättare att få tomtmark. Det finns exempel på att byggnadstillstånd kommit de privata företagen till godo först sedan de kommunala företagen tagit för sig. Detta system har redan lett till ineffektivitet och byråkrati.

Nu säger man kanske, att det dock finns ett entreprenadsystem. Detta system har kanske sina fördelar, men det avlägsnar en viktig faktor av avgörande betydelse, nämligen den eggelse att förbilliga produktionen, som ligger i att den för produktionen ansvarige tar sina ekonomiska risker. Det är en sak att bygga för en byggherre, som inte behöver räkna med några som helst risker, och en helt annan att själv vara engagerad även ekonomiskt i det man sysslar med.

Regeringens målsättning för byggnadsproduktionen — dess minimikrav på bostäderna — har varit stel och odifferentierad. Stelhet leder till ytterligare stelhet. Nu har man kommit fram till att man bara skall bygga enrumslägenheter. Jag tror, att det vore lyckligare, om man byggde olika typer av lägenheter i stället, alltså både enrum- och tvårumslägenheter o. s. v. Det är orimligt att köpa en för hög standard på bekostnad av de bostadslösa.

Hela den svenska hyresmarknaden har varit som gipsad. Sedan hyresreg-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

leringen infördes, har hyresmarknaden legat stel och orörlig i ett enda stort gipsbandage och på det sättet förlorat sin spänst och smidighet. Det är nödvändigt att man nu kommer fram till ett annat tillstånd. Det är väl ingen som tror, att hyresregleringen skaffat fram en enda bostad. Det har den icke gjort. Det räcker inte nu med att upprepa gamla slitna slagord. En smidigare hyresmarknad är till fördel för de bostadslösa och i sista hand för alla hyresgäster. Jag tror visserligen inte att man på en gång kan avskaffa hyresregleringen, men det måste ske successivt efter en på förhand uppgjord plan.

Ur dessa synpunkter måste jag personligen beklaga, att justitieministern mig veterligt ännu inte fullföljt det löfte, som han gav här i riksdagen i våras om undersökningar rörande möjligheterna att successivt avveckla hyreslagen. Vi ha exempel från utlandet hur man där har gått till väga. Alla dessa ting äro väl värda att diskuteras, men själva diskussionen får inte pågå alltför länge. Det är tid att handla redan nu med tanke på alla våra bostadslösa.

Jag vill sluta mitt inlägg med att erinra om att när vi senast diskuterade bostadsfrågan här i riksdagen, så tillät jag mig i debatten framhålla, att vi på högerhåll ansågo det vara ett orimligt tillstånd att det i detta land alltjämt skulle finnas cirka hundratusen människor som beröras av bostadsbristen. Man borde, förklarade jag då, vidtaga verkliga kraftåtgärder för att snarast möjligt råda bot på dessa missförhållanden. Jag vidhåller alltjämt denna uppfattning.

Herr BRACONIER: Herr talman! Hans excellens statsministern är visserligen inte här i kammaren just nu, men jag nödgas i alla fall taga upp en sak, som han berörde i sitt anförande. Statsministern framhöll, såvitt jag fattade ho-

nom rätt, att det mot vissa personer riktats anklagelser för att de skulle föra en politik, som var omoralisk och samhällsskadlig. Jag vill i anledning därav erinra om de många anklagelser, som högerpartiet i den politiska debatten fått för att det skulle vara asocialt. Vilka beskyllningar ha icke slungats ut mot detta parti för att dess medlemmar skulle vara socialt förstockade o. s. v.

Jag skall tillåta mig att citera en socialdemokratisk broschyr, som utkom vid förra årets val. I denna broschyr riktar man en direkt anklagelse inte bara mot högerpartiet utan mot samtliga de borgerliga partierna. Man kan alltså med fullt fog påstå, att det även från andra håll framkommit anklagelser, där man beskyllt meningsmotståndarna för att sakna vilja att verka för reformer. I den ifrågavarande broschyren, som heter »Trygghetens Sverige», står bl. a. följande: »Pessimism, orkeslöshet och ovilja har — med vissa undantag för enskilda personer och tillfällen — varit borgerlighetens bidrag till Social-Sveriges uppbyggnad.»

Detta sägs således i en socialdemokratisk broschyr vid förra årets val. Man bör ställa detta i belysning av vad förre finansminister Wigforss på tal om inflationen sagt i dagens debatt i första kammaren, nämligen att praktiskt taget alla partier ha varit ense om den sociala uppbyggnaden i landet. I den av mig citerade socialdemokratiska broschyren anser man sig emellertid ha rätt att bestrida att de borgerliga partierna nämnvärt bidragit till Social-Sveriges uppbyggnad.

Socialdemokraterna ha sannerligen aldrig avstått från hårda ord, när det gällt att kritisera exempelvis högerens försvarspolitik och rikta hårda ord mot högerens ledande män. Statsministern kan i den socialdemokratiska pressen alltjämt finna en våldsam kritik mot politiker från de s. k. borgerliga partierna och som man har rätt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att tillbakavisa alldeles som statsministern nu anser anklagelserna mot vissa socialdemokratiska statsråd obefogade.

Det torde vara svårt att förneka, att den utrikespolitiska debatten här i landet står lågt. Det intresse, som man finner för dessa frågor, är ringa i jämförelse med problemens vikt. Med styrka har detta förhållande framhållits av ett f. d. socialdemokratiskt statsråd, nämligen förre handelsministern Myrdal. Herr Myrdal har direkt sagt ifrån att utrikesdepartementets informationer äro utomordentligt bristfälliga. Vi måste väl alla instämma i den karakteristiken. Man kan bara se på de pressöversikter, som finnas att läsa i det svenska riksdagsbiblioteket. De utmärkas minst sagt för torftighet. UD underlättar sannerligen inte för den svenska riksdagen att taga ställning till utomordentligt komplicerade utrikesfrågor.

Så mycket har väl den svenska riksdagen rätt att begära, att man kan få något fylligare informationer om en så viktig fråga som Sveriges utrikeskurs. Statsministern förklarade i ett anförande vid förra årets riksdag, att Sveriges utrikeskurs avgöres i detta hus. Riksdagen kan emellertid ge ett klart uttryck för hela nationens vilja i dessa frågor endast under förutsättning att man får klara informationer.

Jag vill även framhålla, att det är uppenbart, att den politiska okunnigheten inom vida kretsar av vårt folk är ganska stor. Beträffande anledningen därtill kan man hysa olika meningar. Det är emellertid ett faktum, att den plats i undervisningen i våra skolor, som det viktiga ämnet samhällslära intar, är ganska ringa. Detta läroämne har näppligen den centrala ställning i kursplanerna som det bör ha. Från universitetslärare har det i dessa dagar i tidningsartikel efter tidningsartikel riktats en mycket stark kritik mot den nuvarande utformningen av undervisningen i samhällslära. Det vore önskvärt, om vi här kunde få en reform, som gav

större möjligheter till upplysning om folkstyrelsens betingelser.

I detta sammanhang skulle jag också gärna vilja erinra om att sociologiens ställning i vårt land är ganska svag. Vid Lunds universitet har man i ett ämne av så utomordentligt aktuell karaktär som detta ännu icke ens en preceptor, än mindre en professor.

Det är uppenbart, att utformningen av det svenska undervisningsväsendet kan bli avgörande för demokratin, ty det är förvisso inte så att demokratin är en gång för alla vunnen. Det förtjänar i detta sammanhang påtalas att det ligger en stor fara i att vi f. n. ha en katastrofal brist på lärare. Denna brist är så utomordentligt allvarlig, att det är tal om att kanske lägga ned hela läroverk. Vad detta kan betyda för det svenska undervisningsväsendet säger sig självt.

Från dessa allmänna betraktelser skall jag här gå in på en fråga, som spelat en ganska stor roll i debatten, nämligen vårt nuvarande reglerings-samhälle.

Konjunkturinstitutet gjorde i sin vid höstriksdagen avlämnade översikt den karakteristiken av regeringens politik, att dess målsättning nu är att komma ifrån detaljregleringar av olika slag. Den karakteristiken är i varje fall icke träffande nu, ty vi stå i dag i själva verket inför detaljregleringar av den art att man måste fråga sig om de regleringar, som nu verkställas, stå i överensstämmelse med den svenska rättsstaten.

Uppenbart är, att priskontrollnämnden förra året, då det gällde tryckfriheten, klart handlade mot grundlagens bud på ett sådant sätt, att regeringen nu upphävt priskontrollnämndens beslut i ärendet. Det är synnerligen anmärkningsvärt, att administrativa organ på detta sätt kunna handla mot gällande rättsnormer utan att först se efter, om beslutet i fråga stå i över-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ensstämmelse med bestämmelser, som äro inskrivna i Sveriges författning.

Man kommer härvidlag att tänka på vad professor Myrdal skrivit i sin bok »Kontakt med Amerika». Han säger där bl. a., att det svenska rättssamhället håller på att undergrävas på grund av de administrativa organens stora befogenheter.

Priskontrollnämndens sätt att handla emot den svenska tryckfriheten är ett klart vittnesbörd om att det i ett regleringssamhälle måste utövas en mycket stark kontroll av de administrativa organen, om man inte skall komma bort ifrån demokratiens grundsatser.

Det hävdas från socialdemokratiskt håll i deras försvar för priskontrollnämnden, att detta organ tillgodoser samhällets välfärd. I själva verket kan man emellertid gentemot dessa uttalanden deklarerera som sin åsikt, att priskontrollnämnden i många hänseenden varit hindrande för en effektiv produktion. Jag vill erinra om att LO-ekonomen herr Rehn 1948 erkände, att priskontrollen som den hittills verkat lett till en snedbelastning av arbetsmarknaden, där, som han uttryckte sig, »de rationella storföretagen, som äro grunden för vår export och vårt välstånd, ha blivit utsatta för en direkt arbetskraftsminskning». Man kan ju fråga sig av vad anledning en ledamot av priskontrollnämnden utan vidare vill bestrida att småföretagen också ha en väsentlig del i det svenska samhällets expansion. När på detta vis en säkerligen inflytelserik LO-ekonom klart säger ifrån, att priskontrollnämndens verksamhet och dess åtgärder ur produktionssynpunkt haft ogynnsamma konsekvenser, då finns det ingen anledning att såsom nu sker från socialdemokratiskt håll utan vidare säga att priskontrollen varit så förträfflig. Det är också ett faktum att regeringsorganet Aftontidningen härom dagen erkände, att man inte borde överskatta priskontrollens inflytande på priserna. Sti-

ger köpkraften, ha priserna en obändig benägenhet att följa med, förklarade man i Aftontidningen.

Det är glädjande, att finansministern i statsverkspropositionen velat göra en utredning huruvida det går att bevara penningvärdet i ett samhälle, reglerat efter den fulla sysselsättningens princip. Det är egendomligt, att finansministern ingenting säger om det faktum, som berörts av flera av de ekonomer, som gett sig in på detta problem, nämligen att det blir utomordentligt svårt för organisationerna att behålla sin frihet i ett samhälle av den karaktären.

I en replik till de borgerliga parti-ledarna drog statsministern fram devalveringen som ett bevis på hur vi fått inflation. Det måste väl emellertid vara oändligt mycket viktigare med hänsyn till framtidens svårigheter att i det sammanhanget fastslå det faktum, som herr Wigforss gjorde redan 1949, nämligen att den fulla sysselsättningen lätt leder till en överfull sysselsättning, varav det kan uppstå en successiv penningvärdeförsämring. Här ha vi ett problem, som måste lösas med beaktande även av de svenska organisationernas frihet. I Förenta Nationerna har det verkställts en utredning om fulla sysselsättningens problem. Man har där understrukt riskerna för att penningvärdet i ett samhälle med full sysselsättning försämrats.

Det behövs således inte så mycket för att denna engångsinflation — för att nu begagna finansministerns uttryck — på sätt tidigare här i dag påpekats övergår till att bli en ständig explosion av inflationer. Jag hyser för egen del den åsikten, att finansministern borde ha deklarerat sin villighet att verkställa en utredning även om organisationernas ställning i ett samhälle av den nuvarande karaktären.

Jag vill till slut citera några ord, som stå att läsa i en av de intressantaste skrifter, som utgivits från socialdemokratiskt håll, när det gäller våra

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

synnerligen betydelsefulla problem. Jag vill här återge följande mycket tänkvärda synpunkter ur Gunnar Myrdals skrift Universitetsreform. »Det andliga livets frihet kommer under den närmaste generationen att vara utsatt för fortsatta stora faror. Staten kommer att alltmer fullständigt gripa in, reglerande, kontrollerande och styrande... Utvecklingen framstår som naturbestämd och nödvändig. Oskolade hjärnor tänka i vaga analogier, och det kommer att behövas en skärpt och ihållande kulturkamp för att rädda samhället från det ödesdigra felsteget att det andliga livet behöver planhushållas. Hur relativt försvarslöst det svenska folket står gentemot denna falska analogi framgick tyvärr alltför tydligt i dess stora liknjdhet, när tryckfriheten var i nöd.»

Dessa ord av Gunnar Myrdal visa, hur socialister tro, att regleringar och planhushållning och centraldirigering äro någonting ofrånkomligt, någonting som man inte kan undvika och som leder till ett sådant tillstånd, där det är fara värt att inte heller den andliga friheten kan räddas. Detta är en deterministisk uppfattning, en ödesdiger övertro på att människorna regleras av produktionsfaktorer, som de inte själva kunna bestämma över utan starka statliga tvångsingripanden. Det finns emellertid ingenting fatalistiskt och ödesdigert i tillvaron. Friheten och den västerländska kulturen kunna hävdas endast om man slår vakt om friheten och det skapande initiativ som den enskilda människan endast kan skänka under stor frihet. Detta kan icke ske under centraldirigeringens signatur utan i ett system där den enskilda människan står i centrum.

Herr STÅHL: Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet är en förhoppning att möjligen få resonera litet med försvarsministern om fjärde hu-

vudtiteln — särskilt med tanke på den aktualitet denna huvudtitel nu fått efter Nothinutredningens mycket omdiskuterade skrivelse till statsministern.

Innan jag kommer in på detta ämne måste jag bekänna, att för den som har sympati för att den politiska diskussionen skall kunna spänna över litet vidare områden än det som rör statens finanser och de egentliga statsutgifterna över huvud taget, kom herr von Seths inlägg beträffande radions principiella ställning som något av en frisk fläkt. Jag hade, herr talman, anledning att här i kammaren i någon mån försvara radions frihet mot ett angrepp, som gjordes för några år sedan. På alldeles samma linje som herr von Seth står nu kanske inte jag. Jag hörde själv den där radiosketchen om bondetåget, och jag tycker som herr von Seth, att den var ganska enfaldig. Men den överraskade mig inte, ty i radio förekommer mycket, som är enfaldigt och ganska malplacerat.

Jag tror emellertid att en sådan institution som radion får bedömas efter vad den är. Den skall tillfredsställa olika smakriktningar, och det är inte möjligt att på den lägga en specialpatterad moralisk eller estetisk måttstock. Om programmet kommer på ett för högt plan, så kommer radion att förlora sin uppgift. Programmet måste vara så rikt nyanserat, att det tillfredsställer olika smakriktningar. Om man således har den meningen, att radion skall visa liberalitet och tolerans samt fostra till liberalitet och tolerans, då ansluter man sig, såvitt jag förstår, rent automatiskt till herr von Seths uppfattning, att det verkligen är på tiden att de olika religiösa rörelserna bli representerade vid de kristliga inslagen i programmet.

När jag hörde herr von Seth tala, satt jag och tänkte på, att anledningen till att Lewi Pethrus på sin tid försvann från det svenska radioprogrammet var den, att det pågick en mycket häftig

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inbördes strid inom pingströrelsen mellan Lewi Pethrus och Sven Lidman. Försiktigheten när det gällde engagemang av dessa båda prominenta personer motiverades då från Radiotjänsts ledning med att det kanske inte skulle bli samma uppbyggelse som avsikten varit om de fått framträda, eftersom de stodo i spetsen för en aktuell strid. Nu har ju emellertid denna strid för länge sedan tonat bort. Sven Lidman har vid några tillfällen uppträtt i radio — det var förresten inte länge sedan sist — och då borde det också vara på tiden att Lewi Pethrus och därmed den stora och inflytelserika pingströrelsen fick tillfälle att komma till tals i radion. Jag vill bara tillägga, att det borde ligga helt i linje med den liberala inställning till såväl andliga, politiska som ekonomiska problem, som bör känneteckna radioledningens kurs.

Jag skall sedan, herr talman, först beröra en annan sak i periferien. Den har inte så stor betydelse, men den har diskuterats mycket flitigt i den allmänna debatten. Det är frågan om utredningsväsendet och betänkandena. Jag har haft nöjet att underteckna ett litet betänkande rörande utredningsväsendet och utredningstrycket, och det är även glädjande att se detta omnämnt i statsverkspropositionen på ett så välvilligt sätt, att betänkandet rekommenderas till efterrättelse för arbetande kommittéer och skrivande sekreterare. Det är klart att jag har samma mening. Jag har konstaterat att några kommittéer, som tryckt sina betänkanden under detta år, ha vinnlagt sig om den koncentration och den korthet, som bör vara eftersträfvansvärd för varje dugande kommittésekreterare. Jag tror, herr talman, att om man finge kommittéerna att verkligen disciplinera sig själva och taga med endast det väsentliga och lämna det oväsentliga, då skulle vi i huvudsak komma ifrån den ganska irriterande och som jag tror även rätt onödiga diskussionen om kommittéväsandets

omfattning. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att det till mycket stor del beror på de rent tekniska tryckningskostnaderna, att kommittéväsendet blir så dyrt, som man ofta påtalat. Om vi kunde få en ändring till stånd i detta fall, skulle vi säkerligen få en annan syn på kommittéväsendet.

Jag vill emellertid tillägga, att skall man komma dithän, tror jag inte att det räcker med den tankegång, som utvecklas av statsrådet Danielson — en allmän platonisk uppmaning. Man måste taga det steg, som är föreslaget från flera håll, nämligen att anställa en särskild tjänsteman, som håller ett öga på kommittéväsendet, följer det och rationaliserar, så att det blir en bättring och en effektivisering. En sådan tjänsteman skulle kosta ett mycket litet belopp, men det han skulle spara rör sig, herr talman, om relativt sett mycket stora pengar.

En annan sak, som ligger i periferien och som jag tidigare påtalat och har anledning att påtala även i dag, gäller remissväsendet. Vi ha tidigare diskuterat remissväsendets förfall, och det har, herr talman, tyvärr inte blivit någon bättring från regeringens sida.

Jag deltog i går kväll i ett stadsfullmäktigesammanträde. Stadsfullmäktige hade från regeringen fått ett utlåtande på remiss. Det rörde kommunernas övertagande av en del av de statliga utgifterna — en skrivelse som för övrigt var föranledd av en av herr Wärns promemorior. Stadsfullmäktige måste emellertid förklara, att på grund av den korta remisstiden hann man icke — i denna icke obetydliga kommun — avgiva något utlåtande utan måste för sin del avstå.

Det är, herr talman, inte meningen, att remissärendena skola handläggas på detta sätt. Här vilar ansvaret på regeringen. Jag anser verkligen, att det är en parodi att inte skicka ut utlåtandena i så god tid, att kommunerna hinna taga ställning till dem, i synner-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

het när det gäller en för kommunerna och skattebetalarna så ytterligt central fråga som den nyssnämnda.

Vill man ha ett annat exempel kan man ta priskontrollen. Herr Braconier var nyss inne på den frågan men ur en annan synpunkt. Jag hade fäst mig vid ett uttalande från en departements-tjänsteman beträffande den korta remisstiden. Han sade så där i största allmänhet, att remissvaren kommit in så sent, att det inte var säkert att man hann taga hänsyn till dem. Jag har i dag tagit reda på, att remisstidens slut bestämts till den 8 januari. Men var och en vet ju, att yttrandena alltid släntra efter några dagar — till den 9, 10 och 11 januari. Den 12 januari avgjordes detta viktiga ärende i konselj, och det säger sig självt, att det varit omöjligt för vederbörande att sätta sig in i remissutlåtandenas innehåll. Beträffande just priskontrollen har det dock avgivits remissutlåtanden från på detta område centrala instanser här i landet — Köpmannaförbundet och jämställda — som ha större erfarenhet av priskontrollens verkningar än någon annan eller någon statlig institution. Man får verkligen säga att det är en oförsvarlig nonchalans mot sakkunniga, som använt lång tid för att utarbeta samvetsgranna utlåtanden för att därmed gå statsmakterna till handa med sina bästa erfarenheter. Jag måste säga, herr talman, att så länge detta nonchalerande av remissinstanserna fortsätter, är det nödvändigt att dessa förhållanden med skärpa påtalas i riksdagens båda kamrar.

Jag skall inte komma in på några statsfinansiella funderingar. Jag tror emellertid att många av oss medborgare här i landet, som läst referaten av statsverkspropositionen och kanske litet grundligare tagit del av finansplanen, verkligen fråga sig, om inte situationen är bra mycket allvarligare än vad den kan te sig på ytan. Hur handla vi nämligen? Jo, å ena sidan konstaterar fi-

nansministern, att sparandet är i avtagande. Särskilt under senare delen av 1950 ha de övre inkomsttagargrupperna övergått till ett direkt negativt sparande. Å andra sidan tära vi genom kvarlåtenskapsskatt, arvsskatt och gåvoskatt och numera också — det vågar jag säga — förmögenhetsskatt samt så småningom, när riksdagen beslutat härom, genom investeringsskatt på de sparade kapitaltillgångar, som våra föregångare lagt upp här i samhället. Genom skatter kanalisera vi i olika former ut dessa sparmedel på driftbudgeten för att tillgodose statens eller medborgarnas behov. Man kan inte komma ifrån, att här i det tysta pågår ett uppåtande av kapitalmedel. Jag undrar, herr talman, om detta inte är en ytterligt allvarlig väg. Man kan gå på den vägen ganska länge utan att man märker faran, men en vacker dag står man där, och då får man anledning att ångra vad man gjort.

Jag skall inte fördjupa mig i detta men jag har velat påtala det, ty jag har med oro sett utvecklingen. Jag undrar om man inte här måste göra en paus och fråga sig vart det bär hän, om man fortsätter på detta sätt. Det är här inte fråga om att flytta över tillgångar från den ena gruppen till den andra. Det är endast ett konstaterande, att vi tära på samhällets kapitalresurser.

Får jag sedan säga några ord i avslutning till fjärde huvudtiteln. Det finns anledning att göra det, inte minst efter statsministerns betygsättning av försvarsministern som en skicklig och framgångsrik man när det gällt att — inom regeringskretsen tydligen — hävda försvarets intressen. Jag skulle då vilja fästa kammarens uppmärksamhet på att det i fjärde huvudtiteln i år för första gången lämnats en rättvisande bild av de verkliga försvarskostnaderna. Jag vill erinra om att så sent som i april 1949, när statsministern i sin diktamen till statsrådsprotokollet gav direktiv till den s. k. Nothinska kommit-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tén, 1949 års försvarsutredning, angav han de då beräknade försvarskostnaderna till — som orden föllo — i runt tal 800 miljoner kronor. Utan att göra sig skyldig till någon orättvisa tror jag man vågar säga, att både riksdagen och sannolikt även försvarsministern — naturligtvis också statsministern och den övriga regeringen — levde i den föreställningen, att denna siffra representerade de samlade försvarsutgifterna. 1949 års försvarsutredning måste sedan räkna om, vad de verkliga försvarsutgifterna uppgingo till. De som äro intresserade av saken kunna i årets försvarshuvudtitel taga del av de riktiga siffrorna.

Jag måste nog ändå säga, herr talman, att det är en smula anmärkningsvärt — jag skall inte använda starkare ord — och att det samtidigt ger belägg för herr Ohlins omdöme här tidigare, att departementschefen efter en verksamhet i försvarsdepartementet från 1946 och fram till 1950 ännu inte verkställt en sådan översräkning av de sammanlagda försvarskostnaderna, att man kunnat få en riktig redovisning inför riksdagen. Detta sker först när en speciell kommitté, som inte har i uppdrag att göra denna uträkning, av andra anledningar tvingas till att lägga fram en sådan. Det är uppenbart att försvarsministern inte bestrider den omräkning, som här är gjord, eftersom han framlägger siffrorna i årets huvudtitel. Jag tycker att detta är ett ganska allvarligt belägg för att herr Ohlin har fog för det omdöme han här fällde, vilket för övrigt herr Hjalmarson instämde i.

Jag vill nu påpeka, att de siffror, som presenteras i fjärde huvudtiteln, ändå inte äro aktuella. Det är angeläget att kammarrens ledamöter observera detta, ty man läser kanske nu försvarshuvudtiteln med större intresse än tidigare. Det säges visserligen ifrån — men det förtjänar att ytterligare understrykas — att siffrorna äro byggda på fjolårets beräkningar. De äro således inte

omräknade efter de kostnadsstegringar, som nu naturligtvis komma att följa på alla poster. Detta gör, att dessa siffror fortfarande ligga för lågt.

Jag skulle vidare vilja fästa uppmärksamheten på en annan sak, som behöver rättas till av departementet. Det gäller de siffror, som ofta bruka figurera beträffande försvarsutgifternas storlek i förhållande till nationalinkomsten i de olika länderna. Jag tror att det var herr Ohlin, som tidigare i dag var inne på sådana jämförelser. När engelsmännen, amerikanarna och andra folk visa upp dessa siffror, så taga de med de samlade försvarskostnaderna. Hur göra vi? Jo, vi röra oss med fjärde huvudtitelns siffror. Vi ha emellertid ganska betydande försvarsutgifter även under andra huvudtitlar. Jag vill erinra om att riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap sorterar under handelsdepartementet, civilförsvaret under inrikesdepartementet samt att en så betydande sak som pensionerna, som också höra hit, sortera under det nya civildepartementet. Jag tycker nog att det vore en enkel sak att göra en omräkning här, så att siffrorna för våra försvarsutgifter verkligen bli kommensurabla, när de i diskussionen jämföras med olika länders försvarsutgifter.

Under diskussionen här har det också sagts, att det är svårt att med ledning av fjärde huvudtiteln bilda sig en uppfattning om vilken försvarskraft man får ut för de pengar, som försvaret kräver. Det är riktigt. Man kan nog inte begära, att någon människa skall kunna läsa sig till detta. Det får bli, som försvarsministern säger på flera ställen i huvudtiteln, en fråga om information i utskottet. Jag skall inte på något sätt föregripa utskottets behandling, men jag tycker att en riksdagsman har rätt att begära en något bättre ledtråd än den han nu erhåller, när han sätter sig och läser fjärde huvudtiteln.

Jag skall, herr talman, be att få taga ett exempel, som jag tycker kan ge en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tankeställare inför frågan vad det rör sig om. Se vi på posten »Armén: Anskaffning av tygmateriel» konstatera vi, att försvarsministern där tar upp 110 miljoner kronor. Bakgrunden till dessa 110 miljoner kronor är ett äskande från de militära myndigheterna på 152 miljoner kronor. Men därifrån räknar nu Kungl. Maj:t bort de 34 miljoner kronor, som beviljats för det nu löpande budgetåret, och vidare prutas det ytterligare 8 miljoner kronor. På det sättet får man alltså ned det till 110 miljoner kronor, men detta går — det är jag angelägen att säga — på ett ytterst allvarligt sätt ut över anskaffningarna till armén. Jag har icke kunnat erhålla uppgifter från departementet, men från industrihåll har jag fått en uppgift, som jag tror att jag har rätt att lämna här. Det gäller förnyelsen av bl. a. av statsutskott och riksdag som ytterst vitala bedömda vapen, nämligen viss del av luftvärnet. Beträffande dessa vapen ha fortfarande från svenska statens sida icke utlagts några beställningar med resultat att andra länder hos de svenska fabriker, som det här gäller, lagt ut högst betydande beställningar, så att de svenska löpa risk att här komma i efterhand och vi kanske för att klara detta måste tillgripa de diktat om prioritet, som både regering och riksdag ha varit ense om att söka undvika. Över huvud taget måste man nog säga — och jag anför detta också som ett belägg på herr Ohlins omdöme här tidigare i dag — att det inte finns något sammanhang i försvarsministerns resonemang om nej till dagjaktflygets utbyggnad och nej till i huvudtiteln — eller i varje fall ett sannolikt nej — till den fortsatta utbyggnaden av nattjaktflyget och underlåtenheten att lägga ut beställningar till luftvärnet, eftersom ju dessa tre dock hänga intimt samman. Man saknar den genomtänkta linje, efter vilken luftförsvaret, som kommer att spela en oerhört viktig roll för inte

minst civilbefolkningen, skall byggas upp.

Vi fingo väl alla här i höstas det intrycket av försvarsministern, att hans hållning utmärktes av en allmän välvilja. Han ville gå oss alla till mötes. Han ville gå dem till mötes, som ville höjningar, och han ville vara lika välvillig mot dem, som ville sänkningar. Vi hade en känsla av att han över huvud taget var på glid, och jag tror jag vågar säga, att läsningen av huvudtiteln bekräftar detta intryck av osäkerhet och famlande. Man saknar den genomtänkta linje, efter vilken det svenska försvaret skulle utbyggas. Det är den vi efterlysa. Jag skall på den punkten be, herr talman, att eftersom debatten väl fortsätter i morgon få ställa några frågor till försvarsministern, som det är alldeles nödvändigt att man på detta tidiga stadium får klarhet om. Hur tänker han för det första göra med gruppchefsutbildningen, denna viktiga sak, som statsutskottet höll på att i höstas bli enigt om och där allting hängde på försvarsministerns ställningstagande. Han var lika välvillig där som i de övriga frågorna, men han underlåter fortfarande att ge ett exakt besked. Jag måste efterlysa, huruvida han där kommer att infria vad han ställde i utsikt i debatten under höstriksdagen. Likaså ber jag få fråga, hur han tänker göra med utbyggnaden av dagjaktflyget. Hur tänker han göra med ersättningsbyggnaden vid nattjaktflyget? Även där står han famlande. Och slutligen, vad tänker han under denna riksdag göra beträffande luftbevakningen? Det är ju så, att i stora delar av landet luftbevakningen icke är utbyggd efter omorganisationen. Det är alldeles nödvändigt att vi i varje fall på dessa fyra punkter få ett klargörande besked hur det skall bli, och härvidlag kan försvarsministern inte längre falla tillbaka på 1949 års försvarsutredning. Den har genom sin skrivelse till statsministern helt klar-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gjort, att den icke kan ta ansvar för att försvarsministern eventuellt underlåter att ta ansvaret.

Jag ska be att få sluta med några ord om Nothinutredningen, herr talman. Det är klart att man måste beklaga, att världsutvecklingen har blivit sådan, att en utredning icke längre kan fullföljas enligt de direktiv, som försvarsutredningen fick i april 1949. Men var och en som läser direktiven har väl klart för sig, att detta icke är möjligt, och i varje fall har den vederhäftiga delen av tidningspressen detta alldeles klart. Jag tror man vågar säga, att syftet med skrivelsen var att klargöra för svenska folket, att ingen längre lever kvar i den föreställningen att vi kunna stärka försvaret samtidigt som vi pressa ned kostnaderna. Detta är icke möjligt, och jag instämmer helt i herr Hjalmarsons om-döme om utredningens ordförande, att det hedrar honom att han på denna punkt haft samma renlighetskrav som de övriga ledamöterna och velat ge en upplysning om det verkliga läget.

Det har emellertid under diskussionen kommit fram ett par synpunkter, som jag är angelägen att rätta till. Vad jag först ville påpeka är att 1949 års försvarsutredning aldrig skjutit utredningsuppdraget ifrån sig över på de militära myndigheterna. I verkligheten förhöll det sig så att de militära myndigheterna gjorde en framställning till försvarsutredningen om att innan det förslag, som då förelåg preliminärt klart, överlämnades till regeringen, få bli i tillfälle att ta del av det och även yttra sig om det. Det var efter kontakt med statsministern och med hans goda minne, som utredningen beslöt detta tillvägagångssätt. Initiativet ligger alltså här icke hos 1949 års försvarsutredning utan hos de militära myndigheterna. Att deras arbete sedan har förskjutits och inte kan bli färdigt som tänkt var till den 1 april utan först senare beror ju på världsutvecklingen, som man då inte kunde överblicka.

Den andra synpunkten jag ville understryka är att när man under diskussionen sagt att det inte går att spara på försvaret, så är detta naturligtvis en alldeles felaktig slutsats. I stället är det så att det finns en mängd smärre områden, där det går att spara på både det ena och det andra. Men det är angeläget att understryka, att detta icke är 1949 års försvarsutrednings uppgift att ta itu med. Det ha vi andra speciella organ som sedan länge arbeta med, och därför åligger det dem att fortsättningsvis syssla med detta. Vad försvarsutredningen skulle göra var ju att åstadkomma en avvägning i princip mellan de olika försvarsgrenarna.

Jag tror emellertid att det arbete som hittills nedlagts av försvarsutredningen icke är förgäves. En mycket viktig lärdom har gjorts, nämligen att materielen i en modern försvarsmakt måste tillmätas en betydligt större roll än som skett tidigare. Det är ingen tvekan om — jag skall inte här trötta med några siffror — att detta är en enhällig värdering numera på både militärt och civilt försvarsintresserat håll. Detta innebär ingalunda att utbildningen skulle vara en underordnad sak. Det är klart att den alltjämt spelar samma roll. Men i kostnadsavseende förskjuta sig proportionerna relativt sett till en större andel för materielen. Jag tror också att man kan säga som herr Hjalmarson, att det skulle vara av ett visst värde med ett permanent organ, som kunde syssla med försvarsfrågor och bildade en närmare kontakt mellan försvarsmakten och riksdagen och det civila samhället över huvud taget.

Slutligen vill jag uttala den förhoppningen att det skall bli möjligt — om inte nu så i varje fall vid en senare tidpunkt — att förverkliga den tanke som väl ändå föresvävat många i detta land, nämligen att få ett försvar av sådan styrka och så tidigt utbyggt, att man icke behöver som vid kristillfällena hittills rusa i väg med anskaffningarna och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

därmed göra dem mindre planerliga än de kunna bli, om man ordnar saken på lång sikt. En beredskap kan sannernigen inte byggas upp när kriget står hotande nära, utan en beredskap som är god måste ordnas och planläggas på lång sikt. Jag tror också, herr talman, att en sådan beredskap blir den billigaste.

Jag tycker att finansminister Sköld, som i dag talade om att man måste hålla huvudet kallt, borde under sina år som försvarsminister ha lärt sig, att det billigaste och effektivaste försvaret blir det som icke improviseras, såsom skedde under den förra beredskapstiden, utan det som byggs upp på lång sikt och i avsikt att få ut största möjliga effekt för pengarna, både personellt och materiellt. Och jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att den avvägning på lång sikt, som för tillfället är skrinlagd, inte av statsministern lägges på hyllan utan tages fram igen så snart det blir möjligt. Jag tror att det är enda sättet att skänka vårt folk den trygghetskänsla, som man måste ha i den oroliga värld, som vi nu leva i.

Herr **EDSTRÖM**: Herr talman, Jag hade hoppats, att vi skulle kunna möta upp till denna session med större möjligheter till samförstånd än vid de tidigare riksdagar jag bevistat. Krisläget i världen och vår egen beträngda situation syntes mig utgöra skäl för en sådan förhoppning. Statsministerns konstaterande av att det har varit »en snäll kväll» tydde på detsamma. Men det må nu vara olyckligt eller ej — både dagens ämne, statsverkspropositionen, debatten tidigare i dag och pressdebatten visa, att gränslinjerna mellan de olika partierna ingalunda ha suddats ut. Kvar stå framför allt åtskilliga frågetecken i marginalen till de löst skisserade planer, som regeringen förelagt oss. Jag tror att det för alla parter och för landet som helhet

vore olyckligt, om vi sökte bortse härifrån. Jag tror, att det vore olyckligt, om vi på konstlad väg sökte åstadkomma en enighet om framgångsmetoderna, en enighet, som icke har sin motsvarighet i de verkliga förhållandena.

Här ha redan flera talare påvisat åsiktsnyanserna över fältet i stort, men jag skall inskränka mig till att tala om några punkter, som gälla den ekonomiska politiken.

På s. 7 i finansplanen sammanfattas utfallet av den s. k. nationalbudgeten för 1950 i följande ord: »En kraftig ökning av produktionen och möjligen en nedskärning av lagren eller av deras stegringstakt har möjliggjort en betydande ökning av konsumtionen och investeringarna samt kompenserat försämrade bytesförhållanden med utlandet.» Innan man upptäcker, att ordet kompensera här är använt i något slags högre matematisk betydelse, ter sig denna sammanfattning ganska obegriplig. Den som inte är van vid regeringens stora förmåga att dölja olustiga förhållanden bakom skönt klingande fraser kan lätt få den uppfattningen, att allt är ganska bra på valutafronten. Den kraftiga ökningen av produktionen är ett starkt plus för landet. Nedskärningen av lagren däremot är naturligtvis en faktor, som ökar tillgången men som måste betraktas som någonting olyckligt för landet i dess helhet, särskilt under nuvarande förhållanden. Och vad har man då fått ut som vinst av denna lagerförtäring och den ökade produktionen? Jo, att vi ökat vår konsumtion mer än som tidigare beräknats. Vi ha ökat vår konsumtion med 6 procent. Vi ha således förtärt och levt upp våra lagertillgångar och resultatet av den ökade produktiviteten. Att vi också ha investerat mera är ju endast en fördel för landet — men det skall jag återkomma till senare. Dessutom ha vi förtärt över 150 miljoner av vår valutareserv. Är detta en lycklig utveckling?

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

När vi finna, att vår valutareseerv minskat med 154 miljoner, vilket särskilt har gått ut över våra pundtillgångar, medan dollarinnehavet något ökat, få vi beakta, att vi ha haft en imponerande export under andra halvåret 1950, en export, som gynnats av konjunkturen och av brist på varor över hela världen. Det är kanske riktigt, som det påpekas i statsverkspropositionen, att vårt bytesförhållande varit sämre än före devalveringen 1949 men under det gångna året bättre än sista kvartalet 1949 — om än mina senaste informationer gå i motsatt riktning. Vi hoppas emellertid och tro, att med den normala anpassningen till kronans värde, som håller på att ske nu och som vi hoppas skall ske, bytesförhållandena skola förbättras. Men minskningen av valutareseerven med 154 miljoner inger dock stora farhågor. Av konjunkturinstitutets höstrapport framgick, hur stor del av konsumtionsökningen från 1946 till 1947, som uppbars av valutareseerven. Om jag inte minns fel, rörde det sig om ett belopp på 1,4 miljarder kronor. 1950 var minskningen 154 miljoner. Men hur kommer det att bli vid 1951 års slut, frågar man sig med en viss oro.

En avsevärd valutareseerv är just ett grundvillkor för den av alla eftersträfvade friare internationella handeln, och för vårt land är det ju en primär angelägenhet att verka för utrikeshandelns liberalisering. Men denna liberalisering omöjliggöres — trots alla lovande och betydelsefulla överenskommelser — om vi driva våra affärer så, att våra egna förutsättningar för ekonomisk handlingsfrihet undan för undan försvinna. Situationen i dag tycker jag ganska nära påminner om situationen 1947, och jag vill fästa uppmärksamheten på detta i dag i syfte att varna för ett återupprepande. Importstoppet kunde vi då tillgripa för att nödtorftigt dra oss ur svårigheterna, men den möjligheten står oss inte

till buds i dag på grund av våra liberaliseringsöverenskommelser med andra länder.

Det har i hög grad förvånat mig, att finansministern innan avtalsrörelserna äro klara gör uttalanden, som kunna tolkas som direkta anvisningar för 1951 års löneökningar. Finansministern anser det troligt, att den genomsnittliga inkomstnivån höjes med 12 å 13 procent. Är inte detta ett ingripande i pågående löneförhandlingar? Om jag inte är felaktigt underrättad, så hände det vid en av de viktigaste förhandlingarna nyligen, att statsverkspropositionen omedelbart lades på bordet som ett argument för högre löner. Hur skola då arbetsgivarna kunna hålla igen, och hur skola de kunna vara återhållsamma i den anda, som finansministern uttalade önskemål om vid Mekanförbundets möte i december?

Till det viktigaste i finansplanen hör väl beräkningen av sparatet under 1951. Det har satts till plus minus noll i nationalbudgeten. Frågan är väl bara, om inte siffran bakom minusstrecket kommer att bli eu annan än nollan.

Det ligger en viss fara i det ständigt återupprepade talet om möjligheterna till en standardhöjning. Många frestas tro, att utrymmet skall räcka till för både det ena och det andra. Jag vågar dock påstå, att optimismen beträffande standardhöjning under 1951 inte är lika stor ute bland svenska folket som i kanslihuset. Jag har personligen erfarit detta under diskussioner och samtal med arbetare och tjänstemän och under förhandlingar med företagsnämnder. Mitt intryck är, att de allra flesta räkna med en åtstramning under det år vi ha framför oss. Jag har också fått den uppfattningen att gemene man just nu samlar sig för att möta det hårdaste efterkrigsåret, och jag är ledsen att behöva säga, att Medelsvensson nog inte räknar med att kunna öka sitt sparande. Hans tankar gå mera till möjligheterna att placera ett eventuellt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sparkapital på andra och bättre ställen än i sparbankerna, ty flykten till realvärden har redan börjat.

Ja, herr talman, man kan hålla på så här sida upp och sida ner och placera frågetecken, som gälla både prognoserna för utvecklingen och metoderna att möta den. Men kvar står i alla fall att vi få emotse en kraftig försämring av kronans värde med nya bekymmer för spararna. Inte heller nationalbudgetdelegationen och finansministern kunna helt dölja sin oro trots aktuingsvärda försök att tala optimistiskt om utrymmet för en standardhöjning. Den oron kommer till uttryck i flera frågeställningar och i flera antydningar om vilka medel, som måste tillgripas för att vi ännu en gång skola klara krisen. Trots att vi klarade krisen, enligt regeringen, måste vi nu i statsverkspropositionen läsa uttryck som dessa: »fortsatta inflationistiska tendenser», »materialförsörjningen försvåras», »oundviklig anpassning uppåt av den svenska prisnivån», »beklaglig försämring av penningvärdet», »nya ingripanden bliva erforderliga», »investeringsverksamheten måste inskränkas», »byggnadsverksamheten förhindras», »skärpning av den restriktiva kreditpolitiken», »investeringsskatt», »fortsatt priskontroll». Dessa mera pessimistiska begrepp äro omsorgsfullt inlindade i dagens text, men de finnas där lika fullt.

Vad den fortsatta priskontrollen beträffar vill jag bara i korthet konstatera den häpenhet man erfor vid läsandet av de länge emotsedda nya direktiven för priskontrollnämnden. Några nya direktiv är det ju alls inte tal om; den olyckliga lönsamhetsprincipen finns fortfarande inbakad, och intet försök har gjorts att anlita de mera generella metoder, som finansministern har sagt och säger sig vilja sätta i stället för detaljregleringarna. Enda ljuspunkten är väl den, att den successiva avvecklingen av priskontrollen skall

fortsättas där så är möjligt. I sanningens namn vill jag också erkänna, att jag tror mig veta att den pågår.

Finansministern har tydligen även mera långsiktiga bekymmer, vilket framgår av hans resonemang på s. 17 i finansplanen. Han frågar där: »Är full sysselsättning nödvändigtvis förbunden med inflation? Äro kraven på full sysselsättning och stabilt penningvärde oförenliga?» Finansministern säger sig vilja överlämna studiet av dessa svåra problem till en särskild utredning. Men är det inte så att frågorna pocka på ett svar långt innan denna utredning med normal utredningstakt kan väntas komma med sina förslag? Och är det inte i stort sett olösliga motsatsförhållanden man satt upp i denna ekvation? Den balans vi kunna uppnå, om båda kraven skola tillmötesgå, måste bli en balans på knivseggen — och en fasligt vass knivsegg.

Vi lära i år bara få ett enda nytt skatteförslag att ta ställning till. Det har redan stötts och blötts länge, men vi kunna säkerligen vara förvissade om, att meningsmotsättningarna inte skola vara mindre kraftiga den dag vi ha det konkreta förslaget framför oss. Den straffskatt på investeringar, som herr finansministern har annonserat, kan komma att bli ett av de allvarligaste ingrepp, som gjorts i det svenska näringslivet.

Att vår produktion ökat är sant, men den har inte ökat så kraftigt som man vill få oss att tro. Vad är det då som möjliggjort den ökade produktionen, vilken i sin tur gör att vi kunna konsumera mera? Jo, längst ned på s. 5 i finansplanen, där det just talas om denna produktionsstegring, anger finansministern själv, att den starka ökningen betingas »av den betydande investeringsverksamheten under efterkrigstiden». Investeringen är det således — det vill jag gärna slå fast — som har möjliggjort den utveckling som ger ett bättre västånd.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Låt oss därför inte kritiklöst svälja talet om den myckna onödiga investeringen inom industrien. Kanslirådet Gunnar Ekdahl, som enligt tidningspressen normalt ägnar sig åt uträkningar, t. o. m. felräkningar, på bostadspolitikens område, har påstått att omkring $\frac{1}{3}$ av industriens investeringar har varit verkningslös eller skadlig. Är inte också detta en felräkning av herr Ekdahl? Han säger att dessa investeringar inte ha avkastat en motsvarande stegring av produktiviteten. Ingen skulle vara gladare än näringslivets män, om herr kanslirådet kunde precisera sin kritik och tala om *vilka* investeringar, som varit onödiga och skadliga. Såsom goda affärsmän måste de ju säga sig, att sådana upplysningar vore högst värdefulla. Men investeringskritikerna beakta inte att även industriens investeringar ha sin »mognadstid», att det tar en viss tid innan deras verkningar ge det önskade resultatet. Jag ber: Tag vederbörlig hänsyn till denna mognadstid och lägg här till det allmänna erkännandet, att investeringarna under senare år uppenbarligen ha utgjort grunden för produktionsframgången!

Om vi se en smula på statistiken över investeringsverksamheten visar det sig snart, att talet om att industriinvesteringarna just i vårt land skulle vara för stora har föga fog för sig. Marshallorganisationen har meddelat, att Sverige 1949 använde omkring 26 procent av sin nationalprodukt på investeringar. Medeltalet för Marshallstaterna var 23 procent. Skillnaden är inte stor. Tendensen är ungefär likadan i alla industriländer, och till dem måste vi väl nu räkna vårt land.

Totalsiffran för investeringarna i Europa 1949, bortsett från Tyskland, beräknas ligga omkring 60 procent högre än förkrigstalet. För Sveriges del räkna vi med 50 procent högre investeringsverksamhet åren 1947—49 än under åren närmast före kriget. Men industrien har samtidigt vuxit med om-

kring 40 procent. Relativt är det alltså ingen anmärkningsvärd investeringsverksamhet som ägt rum, och de investeringar som gjorts ha fullt legitima grunder. Regeringens egna åtgöranden ha varit investeringspådrivande. I den bristsituation som uppkommit ha investeringar gjorts för att tillgodose den ökade efterfrågans krav. Vidare ha marknadsläget och export-»driven» arbetat i samma riktning. Vi ha måst kompensera bristen på arbetskraft genom rationaliseringar. Detta är riktigt, även om finansministern påstått motsatsen tidigare i dag. Investeringarna i syfte att spara arbetskraft ha t. ex. gällt transportanordningar och inköp av maskiner. De sociala kraven på bättre lokaler ha också drivit på.

Förslaget om en straffskatt på rationaliseringsfrämjande investeringar mot denna bakgrund anses strida mot alla de önskemål och förhoppningar myndigheterna och samhället ställa på näringslivet och industrien. Finansministerns iver på denna punkt måtte ha någon djupare liggande orsak. Är det en ny smysocialiseringens väg, som har beträts? Gäller det ökad insyn i företagen? Eller varför vill man annars systematiskt misstänkliggöra grunden för välståndshöjningen?

Med stor pessimism, herr talman, se vi mot framtiden. Kronans värde försämras genom prisstegringar, valutareserven har minskats. Regeringen säger sig vilja hindra och försvåra den nödvändiga investeringsverksamheten. Och ändock är det näringslivet och produktionen, som måste ge möjligheterna till bättre levnadsförhållanden.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fröken NYGREN: Herr talman! Det är beklagligt att den åtminstone relativa stabilisering av penningvärdet, som man med stora ansträngningar och uppoffringar inte minst från de stora lön-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tagargruppernas sida lyckats åstadkomma, allvarligt rubbats på grund av det tillspetsade utrikespolitiska läget, men det är meningslöst att hänge sig åt grämelse däröver. Hotet mot världsfreden är en sak vi ha små möjligheter att göra någonting åt. Vi måste konstatera att detta hot är allvarligt och därmed också acceptera ovissheten och labiliteten beträffande bland annat den internationella handeln och även den inflationsvåg, som rullar fram över Europas länder i allmänhet och därmed också över vårt land. Det rådande läget gör det nödvändigt för oss alla att med största noggrannhet och ansvar pröva alla förslag av ekonomisk innebörd. Vi få givetvis inte hesitera inför nödvändiga utgifter för en förstärkning av vårt försvar. De utgiftsökningar vi här alltså med säkerhet måste räkna med i förening med enbart de automatiska utgiftsökningarna göra sannerligen inte utsikterna ljusa för genomförandet av den skattesänkning, som praktiskt taget alla folkgrupper i vårt land önska. Under sådana förhållanden kan det knappast förvåna någon, att huvudtitlarna i årets statsverksproposition i allmänhet präglas av sträng återhållsamhet.

Men även om man alltså finner det fullt naturligt, att åtskilliga för övrigt högst önskvärda utgiftsökningar få ställas på framtiden, anser jag det nödvändigt att klart säga ifrån, att vissa utgiftsökningar trots det ansträngda läget äro inte bara försvarbara utan helt enkelt nödvändiga. Jag skall framhålla en del förhållanden från mitt eget verksamhetsområde där jag anser att ansvaret för barnens och ungdomens utbildning och fostran kräver, att bättre resurser ställas till förfogande, eller där kanske sparsamhet nu vållar skador, som inte senare kunna repareras.

I fråga om anslagen för skolöverstyrelsen vill jag endast peka på rescanslaget. Överstyrelsens arbetsuppgifter ha vuxit starkt och den personal, vars

verksamhet till stor del skall utövas genom besök i skolor av skilda slag, har fått en betydande utökning främst på grund av den beslutade försöksverksamheten. Detta måste ju medföra krav på en betydande ökning av anslaget. Propositionen upptar endast beräknade belopp, och jag räknar givetvis med att när ett definitivt förslag kommer detta upptar ett väsentligt större anslag för ändamålet än det som beviljats för budgetåret 1950/51. Sker inte det, kan överstyrelsen inte åtaga sig att sköta den pedagogiska ledningen av landets skolor eller svara för den inspektion av olika slag av skolor, som målsmännen med all rätt kräva. Livet på de internat vi nödgas upprätthålla för barn och ungdom medför en hel del irritationsmoment och svårösta problem. Det är därför nödvändigt att vi genom besök på platsen få tillfälle att med lärare och vårdpersonal dryfta problemen innan situationerna spetsat till sig och konflikter uppstått. Målsmännens representanter önska också få tillfälle att framlägga sina synpunkter på frågorna och diskutera dem med företrädare för överstyrelsen. Med de begränsade anslag vi ha måste vi många gånger underlåta att göra besök, som vi dock veta vore synnerligen önskvärda. Uppkommer sedan en konfliktssituation, slå tidningarna larm och den inspekterande myndigheten ställs i skottgluggen. Det är allt annat än angenämt för överstyrelsen att vara ansvarig för en verksamhet men sakna möjlighet att fullgöra en viktig del av sin uppgift på tillfredsställande sätt. Betydligt allvarligare än de personliga obehagen för överstyrelsens ledamöter, inspektörer och konsulenter äro dock de lidanden, som barnen bli utsatta för genom konflikter och missförhållanden, som måhända kunnat avvärijas genom överstyrelsens besök på tidigare stadium.

Beträffande undervisningsanstalter av skilda slag torde lokalbristen utgöra det största problemet, men därom skall

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

jag inte orda. Det hör till de svårigheter, som skolan delar med många andra och som vi väl måste acceptera och göra det bästa möjliga för att komma igenom, eftersom vi nu måste ålägga oss stark återhållsamhet i fråga om investeringar, därest vi mena allvar med talet om att hejda inflationen och på nytt åstadkomma en stabilisering av penningpolitiken.

Anslagen till stipendier och fortsättningskurser för lärare har överstyrelsen föreslagit utökade år efter år. För en utomstående kan det kanske förefalla, som om dessa anslag just hör till den grupp av anslag, som bör kunna anstå till ljusare tider. Men ser man frågan mot bakgrunden av 1950 års riksdags beslut om en genomgripande skolreform, får man nog en annan uppfattning. Vi äro överens om betydelsen av undervisning i främmande språk. En språklärare kan inte förvärva nödig kompetens för sin undervisning utan att åtminstone någon gång vistas i det främmande landet för att där under en inte alltför kort tid studera språket. Detta är dock för den övervägande majoriteten av svenska lärare omöjligt utan stipendier. Den fortskridande skolreform, varom skolkommisionen talar, förutsätter en omfattande utbildningsverksamhet bland lärarna.

Till slut vill jag också säga några ord om de skolor jag i överstyrelsen har närmaste ansvaret för, skolorna för döva, blinda och sinnesslöa. Såväl ecklesiastik- som inrikes- och finansministrarna och deras medarbetare ha visat ett positivt intresse för en uppbyggnad av dessa skolor, det känner jag behov av att med tacksamhet framhålla. Jag är övertygad om att de förbättringar på dessa områden, som genom de i årets statsverksproposition upptagna anslagsförslagen skola genomföras, äro inledningen till — i en del fall fortsättande av — en länge väntad och nödvändig omgestaltning. Jag hoppas därför att ecklesiastikministern

inom den närmaste framtiden skall finna möjlighet att bl. a. framlägga förslag om en förbättrad lärarutbildning för ifrågavarande skolor.

Upprättandet av det av Hjälp- och särklasslärareutredningen 1947 föreslagna speciallärareseminariet är av mycket hög angelägenhetsgrad. För min del har jag svårt att tänka mig att överstyrelsen i fortsättningen skall kunna åta sig att ombesörja den provisoriska utbildningsverksamheten genom årliga kurser. Dövstumlärareutbildningen är icke tillfredsställande. Sedan stipendierna för de lärare, som söka sig till denna utbildning, så väsentligt utökats, ha vi haft tillräckligt många och välkvalificerade sökande till seminariet, men man frågar sig om det kan vara en klok ekonomi att icke också se till att dessa få en utbildning, som motsvarar tidens krav. Det planerade speciallärareseminariet skulle bli av stort värde också för denna utbildning.

Vissa personalförbättringar vid samtliga dessa skolor äro också oundgängliga nödvändiga. Det gäller särskilt vård- och ekonomipersonalen vid blind- och dövstumskolorna. Från Tomtebodas blindinstitut ha i dagarna till överstyrelsen inkommit dystra uppgifter. Lönesättningen för den lägre ekonomipersonalen bereder direktjonen stora svårigheter att besätta platserna, med de vådor detta innebär för eleverna. Sedan Stockholms stad för några år sedan ansåg sig nödsakad låta uppflytta alla sjukhusbiträden i 2:a och 3:e lönegraderna direkt till 4:e lönegraden, måste också Kungl. Maj:t medge rätt för karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet att vidta samma åtgärd. Tomtebodainstitutet gränsar intill karolinska sjukhuset. Det är ganska naturligt att svårigheterna för denna skola, att konkurrera om tillgänglig personal, blivit mycket större, sedan dessa förändringar genomfördes vid sjukhusen. Man begär därför nu att få samma möjlighet som karolinska sjuk-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

huset och serafimerlasarettet fingo fr. o. m. den 1 juli 1948. Jag vill här passa på att rikta en vädjan till chefen för civildepartementet, att han försöker finna möjlighet att tillgodose Tomtebodainstitutets krav härutinnan.

Förskolan, som har hand om de fyra lägsta årsklasserna, har 38 elever, och där tjänstgöra fyra vårdarinnor. Institutet med sina 89 elever har fem vårdarinnor. Av dessa nio vårdarinnor tjänstgöra varje natt tre. Med hänsyn till åttatimmarslagens tillämpning förstå vi, att det blir ett ringa antal, som samtidigt är i tjänst bland barnen. Skolöverstyrelsen föreslog i sina petita i höstas en ökning av vårdpersonalen med fem. I propositionen har föreslagits, att förskolan skall få en vårdarinna till. Att det över huvud taget föreslås en ökning — hur blygsam den än är — hälsar jag med tillfredsställelse och tolkar det som ett löfte, att en ökning skall komma även ett kommande år. Då ett alltför ringa antal vårdarinnor är i tjänst är det lätt att förstå, att det blir ett allt annat än individuellt omhändertagande av barnen. Om man tillägger, att vårdarinnorna samtidigt äro upptagna av en hel del praktiskt arbete såsom lappning och lagning av barnens kläder o. s. v. inses lätt, att den tillsyn de utöva består i att de kasta ett öga på barnen då och då för att möjligen kunna avvärja uppkommande tvister och därmed följande olyckshändelser.

De blinda barnen, och särskilt då de små, äro dock alltför hjälplösa för att man skall kunna vara tillfreds med en sådan ordning. Vårdarinnornas tidschema går helt enkelt inte ihop, och man har då ingen annan utväg än att låta städerskepersonal rycka in och fylla luckorna. De förhållanden, som jag nyss påpekat, och svårigheterna att besätta tjänsterna på grund av den låga lönesättningen, allt detta gör att det blir alltför täta ombyten på dessa platser; vederbörande stannar sex vec-

kor, en månad eller ibland ännu kortare tid. Om man betänker att de blinda barnen lära sig känna igen omgivningen genom att lyssna till rösterna eller genom att vänja sig att uppmärksamma stegen och det sätt på vilket vårdpersonalen tar i dem, när de skola hjälpas o. s. v., kan man kanske göra sig en föreställning om vad dessa täta ombyten betyda för barnen. Ett litet barn har kanske just börjat vänja sig vid en röst eller fästa sig vid och lyssna efter välbekanta steg. Men dessa röster och steg komma inte tillbaka, och då måste det bli nya försök att vänja sig vid nya röster och steg. Då och då händer det tyvärr att man inte kan få svensk personal utan måste anlita utlänningar. För närvarande ha vi tre sådana. Med hänsyn härtill bli svårigheterna ännu större, varför det under dylika förhållanden är omöjligt att skänka barnen den trygghetskänsla, som de absolut äro i behov av. Det säger sig självt, att det blir en osäkerhetskänsla av alltför stor omfattning. Blindheten i och för sig medför naturligtvis en mycket stor osäkerhetskänsla, och då därtill komma de svårigheter jag här pekat på är det naturligt att föräldrarna reagera. Vi få också anmälningar om att föräldrar önska ta hem sina barn, trots att dessa så väl behöva undervisning och utbildning. Barnens nerver tåla inte den påfrestning de äro utsatta för. Jag skulle på detta sätt kunna fortsätta och tala om de svårigheter barnen ha att dragas med, men jag skall inte ta kammarens tid i anspråk mera vid denna sena timme.

Jag skall emellertid ta upp en sak, som framhållits av skolöverstyrelsen de senaste åren, nämligen behovet av inrättandet av biträdande husmoderstjänster i dessa internat. Detta är motiverat av den alltför stora arbetsbörda, som åvilas en husmor, vilken skall ha hand om storhushållet för mellan 100—200 personer, men det är i ännu högre grad motiverat med utgångspunkt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

från barnens behov. Husmodern skall ju också vara den som ser till att elevhemmet skötes på ett för barnen tillfredsställande sätt, och man måste också kräva, att det finns någon som är i mors ställe. Detta låter kanske sentimentalt, men jag vill påstå, att häri ligger ingen sentimentalitet utan att det är ett reellt behov. Om vi se hur det är ordnat i ungdomsvårdsskolorna, som fingo sin personalorganisation fastställd på 1940-talet och där man vant sig vid att ställa helt andra krav, framgår det vid en jämförelse av hithörande förhållanden hur mycket sämre de skolor jag här talar om äro ställda. Vid en ungdomsvårdsskola eller en skola tillhörande barn- och ungdomsvården där man räknar med ett elevantal av 30 — låt vara särskilt svårfostrade barn — har man dock en husmor och en biträdande husmor. Om nu någon går till statsliggaren för att kontrollera detta skall han finna benämningarna husföreståndare och biträdande husföreståndare, men det är bara nya namn på samma tjänster. Om där behövs — och det gör det faktiskt — en föreståndarinna och en biträdande föreståndarinna för 30 barn, kan det inte vara för mycket begärt att man får en husmor och en biträdande husmor till hennes hjälp vid t. ex. Tomtebodainstitutet med dess omkring 130 elever.

Det är den pågående tjänsteförteckningsrevisionen som man hänvisar till, när man avvisar detta krav. Jag inser fullt väl att det är olämpligt att föregripa tjänsteförteckningsrevisionen, men kommer den inte inom den närmaste tiden med ett förslag och därmed utför det uppdrag den fått sig ålagt, vågar jag påstå, att det är absolut nödvändigt att man för dessa skolors vidkommande tillskapar de tjänster det här talas om. Barnen tåla inte i längden att bli behandlade på sätt som sker, och målsmännen komma inte att ge sig till tåls därest vi icke anse oss kunna skapa de förhållanden, som de ha rätt

att kräva för sina barn i det moderna Social-Sverige.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Under den senaste tioårsperioden har det vid olika tillfällen både under och efter kriget uttalats förväntningar om att vi uppnått toppen på priskurvan och att prisstegringarna skulle komma att ersättas av prisfall. Då och då ha vi också upplevt tendenser till prisfall, men tyvärr har det varje gång stannat vid tendenser. Det som i bästa fall har uppnåtts har varit perioder av relativ prisstabilitet, men däremellan ha vi haft toppar, som på kort tid fört upp prisnivån i betydande utsträckning. Sådana toppar hade vi perioderna 1941—1942 och 1947—1948, och vi hålla nu på att uppleva den tredje perioden. De förhoppningar, som ställts att stabiliseringsåren skulle följas av en smidig anpassning och smidig utjämning av de löneojämheter, som uppstått under dessa år, utan att detta skulle medföra några mera avsevärda förändringar i prisnivån, ha alltså inte infriats. Dessvärre ser det nu ut som om de aktuella prisstegringarna tillsammans skulle bli inte oväsentligt större än de som man räknade med så sent som förra hösten. Det är under sådana förhållanden naturligt att man från många av de löntagares sida, som inte utnyttjat sina organisatoriska möjligheter under de gångna åren att höja sina löner — såsom fallet varit med statstjänarna, vilka avstått från berättigade inkomstökningar för att en prisstabilisering skulle bli möjlig — beklagar att de tidigare ställda förhoppningarna icke infriats.

I den tid av nya påfrestningar, som vi nu uppleva, ligger det nära till hands för olika oppositionsgrupper att använda svårigheterna som argument mot regeringen och dess politik, och vi ha tidigare i debatten fått höra en rad exempel på att man också utnyttjat

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

dessa möjligheter. Det förefaller mig emellertid uppenbart, att de väsentliga prisstegringar, som hittills kommit till stånd, äro försakade av den allmänna försämringen i världsläget och inte av den allmänna utvecklingen inom landet. Detta är så uppenbart, att möjligheterna att från oppositionens sida göra regeringspolitiken ansvarig för de prisstegringar, som nu äga rum, äro tämligen begränsade. Med den kombination av fräckhet och falskhet, som är ett av kommunisternas kännetecken, är det emellertid troligt att det ifrån det hållet kommer att göras allt vad göras kan för att samla upp allt det missnöje, som alltid uppträder i tider av svårigheter. Det är därför angeläget att en fortlöpande saklig upplysning lämnas om orsakerna till vårt nuvarande läge. Det är angeläget att det slås fast, att vår situation i dag med all sannolikhet hade varit en annan och avsevärt bättre, om inte den internationella kommunismen vid alla tillfällen medvetet tvingat fram spänning och osäkerhet och, på sätt som skett i Korea, inte dragit sig för krig som ett medel att hålla osäkerheten vid liv.

I fråga om den sakliga upplysning, som nu fordras inte minst när det gäller det ekonomiska livet, tror jag att den ekonomiska information, som staten tillsammans med arbetsgivarna, LO och TCO svarar för, har en mycket stor uppgift att fylla. Erfarenheten från den tid, som den ekonomiska informationen varit verksam, visar att detta behov funnits, och jag tror att behovet alltjämt föreligger. Det är därför litet egendomligt att man från folkpartiet och högerpartiet, såsom tidigare skett i debatten i dag, försöker misstänkliggöra denna information genom att göra gällande, att det är ett propagandainstrument för den regering som sitter i stället för, som det faktiskt är, ett organ för saklig upplysning. Detta är så mycket mera märkligt som det icke från någondera av dessa parters sida

har kunnat presteras någon bevisning för att de uppgifter som lämnas av den ekonomiska informationen skulle vara felaktiga eller i något avseende vilseledande.

Den anpassning som nu pågår efter stabiliseringsperiodens stelhet har i stället för en väntad mjuk övergång blivit en anpassning, som åstadkommit genom en kraftig förskjutning av pris- och lönenivån. Att denna anpassning sker i andra former än beräknat och måhända också under något sämre förutsättningar i övrigt kan enligt min mening ändå inte få innebära, att de problem som skapas under stabiliseringstiden undanskymmas. För en del löntagargrupper gäller anpassningsfrågan inte endast en kompensation för i samband med engångsförskjutningen inträffade levnadskostnadsökningar, utan den gäller också sådana levnadskostnadsökningar, som inträffat före eller under stabiliseringstiden och som hittills icke blivit kompenserade. Detta är en sak man måste ta hänsyn till, när lönerna nu skola anpassas till det nya läget. En annan sak är att hänsyn måste tagas till den ojämna inkomstutvecklingen under stabiliseringstiden. Såvitt jag kunnat finna har också en sådan hänsyn tagits vid de löneförhandlingar som förts på den enskilda arbetsmarknaden. Att så måste ske för statstjänarna, då deras löneförbättringar skola utmätas, förefaller mig oundgängligen nödvändigt.

Jag har här i kammaren och även på andra håll vid upprepade tillfällen talat för inkomststabilisering, och jag har gjort detta till stor glädje även för herr Senander, som därigenom fått ett tillskott till sin i övrigt ganska torftiga argumentsamling. Jag har talat för inkomststabilisering därför att jag ansett, att man på detta sätt bäst fyllde de anspråk, som de anställda kunna ställa, och att det under den tid vi upplevat varit angeläget att hålla tillbaka de inflatoriska krafterna. Varje gång jag ta-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lat för inkomststabiliseringen — och jag har ingen anledning att ta tillbaka vad jag sagt vid dessa tillfällen — har jag framhållit, att om man över huvudet taget kommer i en sådan situation att man kan föra lönerörelser, bör man också beakta de ojämnheter, som uppkommit under stabiliseringstiden. Det är en uppfattning, som företrädes inte bara av mig utan av många, bl. a. av företrädarna för de stora partierna inom oppositionen; framför allt har det förekommit från deras sida under valtider. Vi äro nu i det läget att lönerörelser kunna föras, och jag hoppas att man då kan infria de löften, som ställts från detta håll, om en utjämning av de orättvisor, som uppstått under den tid inkomststabiliseringen gällt.

Innan jag lämnar detta avsnitt ber jag att få lämna några faktiska uppgifter om statstjänarnas löneläge. Sedan mitten av 1947, alltså för tre och ett halvt år sedan, har denna grupp inte erhållit någon löneförbättring. Under samma tid ha enligt socialstyrelsens statistik industriarbetarnas inkomster i genomsnitt ökat med omkring 20 procent, och industriens tjänstemän ha också under samma tid erhållit betydande inkomstillskott. Jag vill alltså göra klart att det inte är alla tjänstemannagrupper i vårt land som släpat efter i inkomsthänseende. Det finns en skiljelinje mellan dem som äro anställda hos staten och dem som äro anställda i industrien. Man kan alltså, om man ser på denna period under vilken statstjänarnas löner varit bundna, konstatera en betydande skillnad i utvecklingen. Det bör också nämnas att levnadskostnadernas ökning sedan den 1 juli 1947, om man räknar med de under den närmaste tiden väntade ökningarna, torde komma att uppgå till mellan 18 och 19 procent. Denna levnadskostnadsökning är, om man bortser från den provisoriska löneförbättring, som utgått sedan den 1 juni 1950 till alla statens anställda, helt okompenserad.

Jag vill vidare framhålla, att de nuvarande lönerna äro låga — jag tänker då, som kammaren säkert förstår, varken på generaldirektörer eller byråchefer och inte heller på deras klerikala ämbetsbröder, även om det är så att deras löner vid olika tillfällen ansetts låga och att det planeras särskilda förbättringar för deras del. Jag tänker framför allt på dem som äro placerade i och omkring nionde löneklassen liksom på kvinnorna i statstjänst i löneskalans botten. Där äro lönerna så låga att det uppenbarligen uppstår rekryteringssvårigheter, och om inte något väsentligt händer i lönefrågan, kan man vara säker på att kvaliteten kommer att sjunka. Detta är betänkligt och det så mycket mera i en tid som denna, då det på mycket stora och betydelsefulla statliga områden ställes särskilda krav på pålitlighet och ansvarskänsla. De låga lönerna föda också en annan fara, som vi inte få förbise och som på vissa håll kan bli besvärlig, om inte den nuvarande eftersläpningen häves. Det är att många, som inte under andra förhållanden skulle hysa några som helst intressen för kommunismen, nu stödja den och dragas till den av missnöje och med ett svagt hopp om att kommunisternas fackliga politik verkligen har det huvudsyftet att förbättra statstjänarnas villkor. Jag ber att få sluta detta avsnitt med att uttala den förhoppningen, att statstjänarnas lönefråga under regeringens och de olika partiernas medverkan skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt.

Herr Hedlund i Rådomb nämnde i sitt anförande här i dag, och detsamma har nämnts tidigare av finansministern, att det kan ifrågasättas om riksdagen skall lägga sig i de olika lönefrågorna. Jag tror inte att det från de anställdas sida finns någon anledning att motsätta sig en ordning, som innebär att man tar bort alla detaljfrågor och söker behandla dem på annat sätt. Jag tror inte heller att det kan finnas någon anled-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ning till erinran mot att man för bort lönefrågor, som gälla större eller smärre grupper, från riksdagens behandling.

När det gäller den stora frågan om lönenivån för dessa grupper är det emellertid uppenbart att det föreligger ett vida större problem, ett problem som inte kan lösas med mindre det blir klarlagt vilka möjligheter de statsanställda skola ha till förfogande för att bli likställda med de grupper, som ute i den öppna arbetsmarknaden ha rätt till stridsåtgärder o. s. v. Den frågan är nu under utredning, och herr Hedlund i Rådombesked får väl besked om vad som kan göras i fråga om detta spörsmål någon gång under innevarande år.

Vad sedan angår den allmänna frågan om möjligheterna att hålla penningvärdesförsämringen inom den ram, som engångsförskjutningen innebär, hyser jag för min del intet tvivel om vare sig regeringens önskan eller dess vilja att med alla till buds stående medel infria de förhoppningar om stabilisering av priserna, som hos de stora folkgrupperna äro konstanta.

På en punkt vill jag göra ett understrykande; det gäller priskontrollen. Jag ser däri icke ett instrument, som skulle kunna hindra denna engångsinflation, som alstras av den våg av prisförskjutningar, som väller fram. Det är emellertid tydligt, att det finns en rad andra prisförskjutningar, som icke äro alldeles nödvändiga men som gärna vilja slinka med. Det är också troligt, att det uppstår vissa efterdyningar av den stora vågen. I båda fallen bör en aktiv och väl fungerande priskontroll kunna verka dämpande. Jag vill därför uttrycka den förhoppningen, att regeringen ställer sådana resurser till priskontrollnämndens förfogande, att den verkligen får möjlighet att arbeta effektivt under den besvärliga tid som vi sannolikt få på prisområdet under framför allt det närmaste året. Jag skulle också önska, att priskontroll-

nämnden i större utsträckning än hittills gör undersökningar på sådana områden, som varit frilagda från priskontrollen, och att, i den mån överpriser och omotiverade prishöjningar upptäckas, allmänheten underrättas om detta. Det skulle förstärka den psykologiska verkan, som priskontrollen vid sidan om sin primäruppgift redan har.

Även om den mest effektiva priskontrollen ligger i att efterfrågan på varor icke överstiger tillgången, så tror jag alltså — framför allt då efterfrågans storlek icke bara är beroende på människors förmåga att köpa utan också på deras vilja att köpa — att priskontrollen har en betydelsefull uppgift genom att den bland stora grupper bidrar till att skapa förtroende för den politik som föres samt därigenom på sitt sätt ökar den vilja att spara som vi alla eftersträva.

Den signalerade utredningen om den fulla sysselsättningens problem har av flera talare hälsats med tillfredsställelse. Jag ansluter mig till dem. Även om det, såsom herr Fast nämnde på förmiddagen, icke kommer fram så mycket nytt på det principiella planet, tror jag, att det är värdefullt att få de olika delproblemen klarlagda, icke minst hur den fulla sysselsättningen inverkar på inkomstfördelningen olika grupper emellan. Den fulla sysselsättningen har visserligen hittills fungerat under mindre normala tider men det är väl ändå så att man vunnit en rad erfarenheter under dessa år, erfarenheter som, kartlagda och diskuterade i en utredning, kunna bidra till att bibehålla den fulla sysselsättningen med minsta möjliga vådor för den samhällsekonomiska balansen.

Herr talman! Jag skulle i detta sammanhang gärna också vilja ha sagt någonting om den sparaktion som regeringen företagit. Tiden är emellertid långt framskriden, och det är många talare som äro anmälda. Jag skall därför inskränka mig till att säga, att myc-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ket som kommit fram i den Wärnska utredningen och på annat sätt icke ter sig särskilt tilltalande för de hos staten anställda. Jag tror emellertid att det kan vara möjligt att komma fram till en lösning. Jag tror att det kan ske, om de anställda få tillfälle att överlägga om vidsträcktheten av vad som skall genomföras.

I ett avseende, som icke gäller något av Wärn framlagt förslag utan en annan besparingsåtgärd, vill jag framhålla, att regeringen bör söka genomföra en reform så fort som möjligt. Det gäller utbärandet av post på söndagarna. Denna fråga har på senare tid aktualiserats och vållat en del diskussion bland annat i pressen. Jag tror att såsom förhållandena utvecklats finns det ingen anledning att i vårt land behålla en så onödigt hög standard som söndagsbrevbäringen innebär. Man bör snarast möjligt övergå till en sådan ordning, att utbäring sker sex dagar i veckan. Därigenom sparar man in någon miljon till statsverket.

Jag vill också i detta sammanhang framhålla vikten av att man vid de sparaktioner, som företagas på olika håll, ej glömmer bort försvaret utan ser till att, när man på detta område går mot ökning, pengarna användas till sådana ting som bäst behövas och att man, när det gäller gamla anslagsposter, söker göra möjliga begränsningar. Det är nödvändigt att öva ett visst tryck för att de olika myndigheterna verkligen skola iakttaga sparsamhet.

Herr JANSSON i Aspehoda: Herr talman! När jag vid genomläsning av sjätte huvudtiteln fann, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i stort sett fått sina anslagsaskanden tillstyrkta av vederbörande departementschef, var det med tillfredsställelse och glädje som jag konstaterade detta. Jag yttrade i fjol i remissdebatten, att jag hoppades, att 1950 skulle bli ett vändpunktens år, när det

gällde att tillgodose behoven för våra vägar. Emellertid blev jag nog en smula besviken, när jag kom till punkten 17 med rubriken »Förstärkning och förbättring av vägar». Här fann jag att i år såväl som i fjol väg- och vattenbyggnadsstyrelsens anslagsaskande på 50 miljoner kronor nedsatts till 37 miljoner kronor. I fjol förebar departementschefen, att investeringsplanen icke medgav större anslag. I år har jag noggrant läst igenom vad han säger under punkten 9. Även om jag kan förstå honom, måste jag nog säga, att det är en besvikelse för oss på många håll ute på landsbygden, när vägar, som äro intagna till allmänt underhåll, ändå icke kunna sättas i sådant skick, att den välsignelse, som busstrafiken utgör för dessa bygders befolkning, kan komma den till del. Anslagen räcka nämligen icke till, när det gäller att förstärka vägkropparna, att bygga mötesplatser och att företaga en del andra mindre arbeten.

Den som har haft tillfälle att höra vad människorna i en sådan bygd säga, sedan de ha fått daglig busstrafik, förstår hur glada de bli och hur de känna det, när de börjat få del av sådant som människorna i städer och tätorter och de som bo intill de stora vägarna anse som en helt naturlig sak.

Jag går så långt, herr talman, i mitt påstående, att jag säger, att visserligen ha vi svårigheter på bostadsproduktionens område, men dessa förhållanden kunna i någon mån förbättras om vi blott tillvarataga våra möjligheter att utnyttja den bostadstillgång vi ha på ett bättre sätt. Jag skall be' att få anföra ett exempel. Bara för en vecka sedan hade Falu vagn- och maskinfabrik en annons inne i ortstidningarna. Den annonserade om rum för sina nytillkomna arbetare. Fabriken är överhopad med beställningar, men det finns icke bostäder. Man säger, att man t. o. m. kan godkänna bostäder, som ligga tre mil från vagnfabriken. Jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

förmodar, att det är endast under förutsättning, att det finns någorlunda hyggliga resemöjligheter.

Även om besvikelsen är stor för mig i år, vill jag uttala en förhoppning om att vi nästkommande år skola få en förbättring på denna punkt till fromma för dem som sakna vad vi själva kanske anse helt naturligt om vi bo intill en busslinje eller en järnvägsstation.

Jag ber, herr talman, att också få påtala en annan sak, som kanske har ett visst sammanhang med en del av vad som sagts här under de många och långa talen. Vi äro överens om att vi ha ett högt skattetryck. Vi ha kommit överens om att en ökad produktion skulle kunna giva möjligheter att framskapa ett större skatteunderlag och innebära ett steg framåt på vägen mot en sänkning av skatterna. Och när jag under dagens lopp lyssnat till talarna, har jag icke funnit någon, som icke har velat rekommendera just möjligheten att öka produktionen. Jag har då tänkt: Varför gör man icke sitt bästa även i handling mellan remissdebattstalen, när det gäller att förverkliga denna tanke? Varför gör man exempelvis så som en broschyr, som är utgiven av en byrå, som heter Byrån för ekonomisk information, har gjort? Den gör ett sådant intryck, att människornas arbetslust betages dem på ett sätt som gör mig verkligt upprörd. Jag har haft tillfälle att lägga saken till rätta i min hembygd och omkringliggande trakter för människor, som läst broschyren och i vredesmod sagt: »Vi göra icke en enda övertidstimme till, när det verkligen är på det sätt som det nu är.» Man har visat mig broschyren och man har visat mig dennas uppgifter om skatteavdrag. När människorna icke ha någon kunskap om skatteförordningarna, förvånar det mig ej, att det väcker bekymmer hos dem. Om en arbetare vid Domnarvet, som i vanliga fall har en veckolön på 100 kronor, blir tillfrågad, om han vill arbeta ett söndagsskift eller

göra övertid och komma upp till en veckolön på 150 kronor men finner att hans källskatteavdrag då fördubblas, trots att inkomsten endast ökats med hälften av förstnämnda summa, har han svårt att förstå skatteförordningarna. Man läser i denna broschyr uppgifter, som vissa människor, till och med i riksdagsmans ställning, trott det vara med sin fördel förenligt att förkunna.

Jag har påvisat för vederbörande, att den slutliga skatten reglerar källskatten, och jag har lyckats få en hel del människor på rätt köl. Men vad jag skall göra åt saken förstår jag icke. Ty om man upplyser folk på ett ställe, finns det alltid en viss tidningspress och en viss sorts människor, som ha möjligheter att göra sig hörda över hela Sveriges land. Resultatet kan då bli vad man minst av allt skulle ha trott.

Jag förmodar att man icke nått sina dunkla syftemål. Men man har nått något annat: man har anfränt människornas vilja att bidra till en ökning av produktionen och att själva skaffa sig inkomster. Eller vad sägs om följande? Om någon eventuellt skulle misstro mig, skall jag be att få visa broschyren. Där säger man, att om man har en taxerad inkomst på 5 000 kronor, får man skatta för den med 11,2 procent eller 560 kronor — det rör sig om ortsgrupp V med 10 kronor i kommunal utdebitering. Men tjänar man ytterligare en hundralapp, beskattas denna med 19,9 procent eller 19 kronor 90 öre. Det betyder alltså 8,7 procent hårdare beskattning än för den förstnämnda inkomsten. Visserligen har män i rubriken inom parentes satt ordet »marginalskatt». Men med den kunskap människor ha om taxeringsförordningen är det icke så underligt om de falla i denna grop. De tro att det är på det sättet. Jag har gjort en egen Gallupundersökning och frågat ett antal av 28 personer. Därav är det endast tre

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som förstått vad som står i denna agitationsskrift. Jag lät t. o. m. en jurist titta på detta. Han tog sig en grundlig funderare, innan han kom underfund med denna humbug, som man låter komma människorna till del. Juristen betecknade det som ren demagogi, vars make han icke skådat. Man borde dock förstå att det är något fel. Om jag går en rad längre ned, till en inkomst på 6 000 kronor, finner jag där en skatteprocent av bara 12,7, trots att inkomsten är tio hundralappar utöver de första 5 000 kronorna. Hade man använt samma räkneseätt i båda dessa kolumner hade man talat om för folk, att skatten för de första 50 hundralapparna är 11,2 procent men att om man ökar inkomsten till 51 hundralappar blir det en skatteprocent av 11,37.

Jag har frågat mig vem som är firma-tecknare för denna byrå, som kallar sig Byrån för ekonomisk information. Jag har nästan lust att beteckna denna byrå som en byrå för oekonomisk information, åtminstone när det gäller sid. 40 i den åsyftade broschyren.

Vidare har man också på ett håll en viss Jarl Hjalmarson. Jag trodde ej mina ögon, när jag läste namnet, men jag förmodar att det är den Jarl Hjalmarson, som vi ha här i kammaren, som funnit med sin fördel förenligt att till och med gå så långt att han öppet velat skämta med restskatteuppbörden och gjort det så, att han distribuerat tusen och åter tusentals brevkort. Jag har några sådana här. Det heter »ktestkatteuppbörd i Österlandet». Där ser man hur skatan släpar den silversked hon har i näbben för paschan eller vem det skall vara. Jag tror att vi kunna finna bättre argumenteringar, när vi skola söka tala om den lagstiftning som vi varit överens om att genomföra här i riksdagen. Jag tror verkligen icke, att vi i det långa loppet äro betjänta med att man på detta sätt handskas med sanningen om de lagar vi själva äro med om att stifta. Hur vi skola

sprida upplysningar ute i bygderna om dessa saker vet jag icke. Ty om staten skulle anslå medel är det möjligt att motparten anslår ännu mera medel och kanske segrar i propagandan.

Det finns en annan sak, herr talman, som jag skulle vilja nämna. Jag har roat mig med att titta en liten smula på statsrevisorernas berättelse.

När vi nu ha talat om det knapphetens tecken, vari vår ekonomi går, så frågar man sig hur det är möjligt att vi haft råd att på 51 av våra fartyg bara i tull och skatt släppa till 1 100 000 kronor. Per fartyg gör det 21 567 kronor. Det har klagats över de höga skatterna och att vi inte få skattelättnad, men det finns 45 man på en båt, minsveparen Vinga — ni kunna själva läsa det i revisorernas berättelse på s. 171 — som genom de inköp de gjort sluppit undan skatt för inte mindre än 745 kronor per man. Jag undrar om de skatta för den dolda inkomsten eller hur det blir med den saken. Eller skola vi förlora skatten på den dolda inkomsten även där? Så sent som de sista dagarna har jag dock hört, att det har skett ett ingripande på denna punkt, och jag hälsar detta med glädje.

Jag vet inte om vi skola säga, att det är så synd om sjömännen. När det gäller kortlekar ha de här mannarna köpt 4,8 kg kortlekar. Jag tog mig för i eftermiddag att väga en kortlek och fann att den vägde 112 gram. Minsveparen Vingas besättning på 45 man har sålunda fått ungefär 45 kortlekar skattefritt. Man frågar sig verkligen, när vi söka med ljus och lykta efter inkomster för staten, hur en sådan trafik har kunnat pågå.

Jag vill rekommendera kammarens ledamöter att ordentligt genomläsa statsrevisorernas berättelse för i år inte blott vad gäller denna sak utan även vad gäller hur vi inbetala våra skatter och hur skatterna avskrivs. Därmed kommer jag in på en sak som heter existensminimum.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Klockan är 12 och vi skola börja en ny dag. Jag skall emellertid inte hålla på länge på denna nya dag. Jag vill bara säga, att jag instämmer till fullo med statsrevisorerna om vad de säga. Jag visste tidigare, att där de lokala myndigheterna ha möjlighet att höja existensminimum, hopas kvars katt på kvars katt och att det till slut blir så stor skatteskuld för många människor, att de aldrig mäktat att komma i fatt. När den tid som är bestämd har gått, avskrivs skulden, och det smärtar mig att konstatera, att detta rika Stockholm har vid avkortning av utskylder svarat för ungefär en tredjedel av de ca 9 miljoner som avskrivits av restskatter. Med andra ord, vi som bo i landsorten ha börjat få betala kommunalskatt för stockholmarna. Staten står nämligen genom källskattesystemet som garant för att kommunerna hundra procentigt få in vad de föra upp i sina uppbördslängder.

Jag har forskat i detta och fått veta, att det även på den punkten så småningom torde komma fram åtminstone en utredning med förslag om hur vi skola komma bort från detta. Om exempelvis de kommunala myndigheterna vilja medge en person skattefrihet till ett vist belopp, skola taxeringsmyndigheterna yttra sig om huruvida ett existensminimum av så och så stort belopp kan gälla.

Jag lovade att inte hålla på länge. Jag hoppas emellertid, herr talman, på en förstärkning av vägarna till förmån för busstrafiken. Ett positivt arbete

inom statsrevisionen kanske blottar svagheter, som menige man inte har någon aning om, och därigenom kanske vi kunna få ordning på olika områden. Jag tror inte det är nyttigt i det långa loppet, om någon grupp i samhället får för långa tömmar — det finns andra grupper som ta efter.

Till sist vill jag uttala den förhoppningen, att alla skola vara vänliga att bedriva en sådan skattepropaganda, att människornas arbetsvilja icke undergrävas genom vilseledande uppgifter och att det skapas ett större skatteunderlag, så att vi åtminstone kunna hålla vid liv hoppet att skattesänkningar om någon tid skola bli möjliga.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr förste vice talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande propositioner till morgondagens plenum kl. 11 fm.

§ 2.

Anmälde, att Kungl. Maj:ts proposition nr 17, med förslag till förordning om ändring i familjebidragförordningen den 29 mars 1946 (nr 99) tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 12.06 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.

Lördagen den 20 januari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (forts.).

Herr talmannen anmälde, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1951/52, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr förste vice talmannen SKOGLUND, som yttrade: Herr talman! I dagens läge med en alltmera orosfylld värld är frågan hur vi skola kunna skydda och bevara vårt lands oberoende och frihet den största frågan av alla. I samband därmed anmäler sig spörsmålet om vårt försvar, om fortsatta ansträngningar för vårt militära skydd. På det inrikespolitiska området är behovet av åtgärder till skydd för penningvärdet trängande. Beträffande båda dessa förgrundsfrågor anmäler jag mitt livliga intresse, men då de diskuterats av föregående talare under gårdagen, skall jag begränsa mig till några andra samhällsspörsmål, vilka äro i och för sig viktiga ehuru ej av den storleksordning som de jag först nämnde.

Jag börjar med det sociala området. Där råder för närvarande en välbehövlig andhämtningspaus men samtidigt stor oklarhet i flera hänseenden. Jag skulle i dag vilja ställa den frågan, om man inte borde hättre än som nu synes utnyttja denna lugnare period för att undersöka och komma till rätta med en del besvärliga frågor.

Vid 1949 års riksdag väcktes från högerhåll motioner, vari begärdes en översyn av socialvården. Grundtanken var att vi i första hand borde undersöka vilka sociala åtgärder som kunde anses mest angelägna för människorna. Sinnessjukvården, kronikervården och vården av de gamla å ålderdomshemmen angavos såsom vårdområden, vilka krävde särskild uppmärksamhet, inte minst med hänsyn till de begränsade personliga resurser vi under åren framöver kunde räkna med att förfoga över inom sjukvård och åldringsvård. Jag skall inte uppehålla kammaren med något längre referat av motionerna utan endast erinra om att riksdagen beslöt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en översyn av socialvården måtte företagas i fråga om samordningen mellan olika delar och de krav i olika hänseenden, som skilda reformförslag kunde medföra, samt att denna översyn måtte företagas inom vederbörande departement. Skiljaktigheten mellan yrkandena i motionerna och riksdagsbeslutet var huvudsakligen den att vi motionärer ville ha en fristående utredning medan riksdagen önskade förlägga densamma inom departementet.

Riksdagen hade några år tidigare med anledning av en motion väckt av herr Rickard Lindström i första kammaren skrivit till Kungl. Maj:t och framhållit behovet av samordning. Denna skrivelse påminde utskottet nu om i sitt utlåtande.

Jag har mig inte bekant vilka åtgärder socialministern vidtagit med anledning av riksdagens skrivelse och till vilka resultat man nått. Av socialministerns huvudtitel tror jag inte man kan utläsa något. Jag skulle i dag vilja ställa den frågan till socialministern, om han

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vill lämna kammaren några upplysningar om vad som sker på detta område, om det över huvud taget har gjorts någonting.

Hur pass aktuellt det spörsmål är som jag här vidrört torde framgå av följande uttalande i Svenska socialvårdsförbundets tidskrift, sista häftet år 1950: »Socialvårdens expansion har gått snabbt, ja, ofta så hastigt att lagstiftarnas intentioner ännu inte ha kunnat förverkligas. Den klyfta mellan teori och praktik, som tyvärr blivit en följd härav, kan nu överbyggas. Tiden är inne för en efterlängtdad fördjupning och rationalisering av det sociala arbetet och dess organisation och samordningsproblem. Ökad effektivitet är även det ett progressivt mål och en reell besparing.»

Det är nog åtskilligt som för närvarande ligger på is inom socialdepartementet, och det torde finnas skäl för det. Ett och annat kommer också fram, som inte är så alldeles övertänkt. Det nya förslaget till ingripanden på bostadsmarknaden hör till de uppslag som väl inte utan vidare kunna föras vidare. Det förefaller som om remissyttrandena till övervägande del gå hårt emot förslaget att ställa de ensamstående i stryk-klass. Jag tror det vore oklokt att tillgripa en lagstiftningsåtgärd, som så helt skulle sakna stöd i folkmeningen som den här förordade. Jag vill redan nu säga ifrån att det parti jag tillhör inte kan medverka till en sådan åtgärd.

Vad beträffar beslutet om den fria sjukvården har ju regeringen redan tidigare begärt att det inte för närvarande skall sättas i verkställighet. När lagen behandlades hörde jag till dem som uppriktigt önskade en utvidgad sjukförsäkring, inte minst därför att jag ansåg att man på det sättet skulle kunna utjämna sjukvårdskostnaderna för landsbygdens människor. Men jag trodde inte på det dyrbara förslag som regeringen pressade igenom. Det förefaller som om jag blivit sannspädd. Jag måste fråga om det verkligen kan vara så att social-

ministern inte utnyttjar den nuvarande stilleståndstiden till en ytterligare översyn och nya överväganden av sjukvårdsproblemet. Jag är alldeles övertygad om att sjuk-kassornas erfarna och kunniga förtroendemän skulle kunna komma med åtskilliga värdefulla synpunkter, som socialministern borde kunna tillgodogöra sig.

Jag har också, herr talman, några ord att säga om förslaget till ny socialvårdslag. Kanske är det för närvarande många av de mera teoretiskt skolade samhällsförbättrarna som fått något att begrunda, när de tagit del av de inkomna remissyttrandena över förslaget. I överdrivet nit att stöpa allting i samma form har socialvårds-kommitténs majoritet föreslagit ett kraftigt statsbidrag till kommunernas socialvård, i vissa fall upp till 80 procent. Och nu få plötsligt förslagsställarna, som nog trodde att kommunalgubbarna uppfatta statsbidrag som en modern återupprepning av manna från himlen, erfara att ett flertal kommuner och sammanslutningar av kommuner anföra mycket stora betänkligheter mot ett sådant bidrag. I en del fall avstyrkes förslaget helt. Det visar sig också att denna betänksamhet inte följer några partilinjer. Detta betraktar jag som ett av de mest glädjande tecknen på att viljan till självstyrelse lever kvar i kommunerna. Här har staten genom bidrag i olika former snört in kommunerna i ett byråkratiskt konsulent- och funktionärsvälde, där kommunernas styrelse skall få fråga sig för om snart sagt allting, om den inte vill riskera statsbidraget. I det här fallet ha kommunalmännen i stor utsträckning vaknat till och frågat sig om inte en ny och långt mer omfattande statlig kontrollapparat än någon tidigare är på väg. Kommunerna ha nog också fått klart för sig att staten numera tagit på sig så stora uppgifter och utgifter att den har svårt att orka med det hela och att under sådana förhållanden statsbidraget lätt kan bli ett skalkeskjul och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ett hinder för att ordna upp angelägna sociala frågor i kommunerna. I dagens samhälle är det nog lika ofta den statliga organisatoriskt tungrodda överhögheten, som bromsar utvecklingen i kommunerna, som liknöjdhet och oförstånd hos den kommunala ledningen.

Jag tror, herr talman, att erfarenheterna från landstingen ge belägg för vad jag här har sagt. Där göra kommunalmännen ett efter vad jag tror från alla håll erkänt gott arbete.

Om jag i någon mån spetsat till mitt lilla anförande — det har blivit starkt sammanträngt för att jag inte skulle använda för lång tid — är det för att fästa uppmärksamheten på samhällsytringar av stor betydelse. Socialministern kanske anser att jag i alltför stor utsträckning försöker mig på att ge honom goda råd. Jag tillåter mig dock att även på det här avsnittet anhålla att statsministern noga övertväger, om inte en kraftig överarbetning av förslaget, inte minst beträffande bidragsformerna, borde ske.

Vid genomgång av finansplanen finner jag att nationalbudgetdelegationen anser sig kunna konstatera en viss minskning av varulagren under år 1950. Den räknar även med att det skall vara möjligt att under år 1951 åstadkomma någon liten ökning av lagren. Tyvärr kan jag inte utläsa av de gjorda uttalandena, på vilka områden man hoppas på en lagerökning. Det är ju inte alls utslutet att vi kunna få en ökning i fråga om för vår försörjning mindre viktiga varor, medan samtidigt mängden av viktigare sådana rent av kan komma att minska. Detta är en fråga som jag tror att det i dagens läge är alldeles särskild anledning att begrunda. Jag tillåter mig därför — särskilt som jag ser att handelsministern är närvarande — att med några ord beröra den.

Jag tycker att den händelse som i dessa dagar så starkt tilldragit sig allmänna opinionens uppmärksamhet, nämligen den plötsligt återinförda ransoneringen av koks och handelsminis-

terns uttalanden härom dagen att vi möjligen få räkna med återinförande av varmvattenförbud i kokseldade hus, ger en verklig tankeställare. Visserligen har bränslekommissionens chef skyndat sig att mildra detta meddelande med lugnande försäkringar om att det kanske ändå kan vara möjligt att undvika varmvattenförbud, men ransoneringen tycks vara ofrånkomlig. Det räcker således med att en enda av våra koksleverantörer plötsligt förklarar sig inte vara i stånd att fullgöra sina leveranser i samma utsträckning som tidigare för att vi omedelbart måste tillgripa åtgärder som verka in i de minsta skrymslen. Jag finner detta betänkligt som symptom på att våra lager av koks varit så små att de icke kunnat fullgöra sin normala funktion som buffert. Detta föranleder mig att ställa den frågan till regeringen: Hur förhåller det sig egentligen med våra lager av viktigare förnödenheter? Jag ifrågasätter ingalunda, herr handelsminister, någon redogörelse inför offentligheten med uppdragen ridå beträffande alla detaljer. Det kanske icke ens skulle vara lämpligt. Men jag är övertygad om att ett uttalande från regeringen, som drager upp de stora huvud dragen beträffande tillgången på råvaror, skulle vara välgörande och vägledande för folket. Finansministern talade ju i höstas om att särskilda åtgärder voro påkallade för att förhindra en alltför stark lagring och föreslog härvid sin hårt kritiserade investeringskatt. Det verkar inte som om hans farhågor den gången voro alldeles berättigade. Jag är rädd för att det kanske kan komma att visa sig att det på vissa områden är en bristsituation, som kan bli ganska pressande. Jag ser t. ex. i statistiken att importen av rågummi och gummivaror gått starkt tillbaka under 1950 i förhållande till tidigare år. Det samma tycks vara fallet med bomull och även med ull. Jag har också här en uppgift, enligt vilken vårt land under de fyra förkrigsåren 1936—1939 tillför-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

des 204 000 ton koppar men under åren 1947—1950 endast 165 000 ton. Även om glädjande nog något mera koppar producerats inom landet under senare tid, är detta en betänklig nedgång. Dessutom råder nog ett motsvarande förhållande på andra områden. Jag skulle därför vara tacksam om jag från regeringsbanken kunde få ett lugnande besked i fråga om tillgången på de stora och viktiga råvarugrupperna.

Jag har nog, herr talman, också något på hjärtat i fråga om vägarna, men jag skall inte taga tiden i anspråk med det i dag. Jag vill endast i korthet säga att det skjutande i bakgrunden av ordnandet av de stora rikshuvudvägarna som vi nödgats vara med om kanske är av tvivelaktigt värde i längden. Det vore måhända klokare att se till att man får ett sammanhängande vägnät med permanentbeläggning, så att man kan avlasta de många småvägarna bredvid. Det är ett intressant problem, som jag skall återkomma till vid ett senare tillfälle.

En del av de frågor jag här berört äro, som jag sade när jag började, icke till sin betydelse i jämbredd med de i går diskuterade frågorna rörande utrikespolitik, försvar och penningvärde. Men de äro dock så pass betydelsefulla att jag tror det vore felaktigt om de inte alls komme på tal i dagens läge.

Vidare anförde:

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Herr Skoglund har liksom herr Hedlund i Rådombeslut hemställt om en redogörelse för bränslesituationen. Vidare har herr Sjölin tidigare till mig riktat en interpellation rörande samma angelägenhet.

Jag vill helt allmänt säga att man under förra året betraktade tillgången på fossila bränslen såsom tillfredsställande. Den internationella fördelningen — eller allokeringen, som man uttryc-

ker det — av kol och koks ansåg man kunna upphävas, därför att tillgången var tillfredsställande. Det innebar att man allmänt betraktade läget så, att det kunde överlåtas åt den fria efterfrågan att bestämma vilka kvantiteter som skulle gå åt olika håll.

Det har emellertid sedan dess inträffat händelser, som gjort att tillgången och efterfrågan förändrats avsevärt. Jag syftar då på den meråtgång av bränsle som uppkommit framför allt genom järn- och stålindustriens uppbyggnad. Trots detta kunde vi från svensk sida under förra årets sista halvår importera en kvantitet koks, som med ungefär 300 000 ton översteg den kvantitet som vi importerade motsvarande period år 1949. När man dessutom hade tillgång till flytande bränsle i form av eldningsolja och bensin, är det klart att tankarna gingo i den riktningen, att man måhända borde våga taga steget att släppa vissa ransoneringsringar. Så skedde också beträffande bensin och eldningsolja. Myndigheterna hade även för avsikt att man vid årsskiftet skulle taga bort ransoneringen av koksen.

Nu har jag emellertid sett åtskilliga uttryck för den meningen att myndigheterna planerat dåligt och varit föga förutseende. Men, herr talman, jag vill erinra om att vi gång efter annan både i denna kammare och i medkammaren blivit förebrådda för att vi varit alldeles för ängsliga när det gällt att avskaffa ransonerings- och kommissioner. Det har sagts att vi borde kunna taga vissa risker. Det är den rekommendation man givit. Jag tycker att det är minst av allt lämpligt att de grupper, som rekommenderat litet kraftigare åtgärder för kommissionernas avveckling, nu uppträda och säga att det har gått alldeles för snabbt. En sådan efterklokhet borde man kunna få slippa, i all synnerhet som de företrädare för näringslivet som det här är fråga om i det längsta sagt att det nog skall klara

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sig. Jag har velat göra den här parentesen därför att jag inte anser att det ser vidare bra ut när man i den situation som nu inträffat från vissa håll kommer och säger att vi borde ha förutsett den. Jag har inte tidigare från de hållen sett något uttryck för ett sådant förutseende.

Läget är emellertid det att vi, som jag tidigare antydde, på sommaren förra året hade ett lager av 300 000 ton koks. Vi kunde importera ytterligare en miljon ton under förra året, och det var, kan det förefalla, en tämligen tillfredsställande mängd med hänsyn till åtgången, som ligger någonstans mellan 2,2 och 2,5 miljoner ton. När jag talade om att det inträffade händelser förra året som försenade leveranserna, gällde detta åtgärder icke från svensk sida utan från säljarens sida. Jag vill betona — det kanske inte har gjorts tillräckligt tydligt tidigare — att vi från svensk sida utan något som helst dröjsmål vidtogo de åtgärder som ur handelspolitisk synpunkt kunde vidtagas. Men trots dessa åtgärder fingo vi nöja oss med att pruta av på de kvantiteter som hade blivit utlovade och som vi hade kontrakterat. Det förelåg helt enkelt en ny situation, och denna situation innebar, att man på nytt fick genomföra en internationell fördelning av koksen från och med innevarande års ingång. Därvid ha vi för första kvartalet fått en tilldelning, som uppgår till 695 000 ton. Jag har tidigare uttryckt den meningen, att denna kvantitet i och för sig förefaller vara någorlunda tillfredsställande med hänsyn till omständigheterna. Hade det alltså funnits möjlighet att köpa fritt och hur mycket som helst, tror jag att vi hade köpt in mera, men med hänsyn till den allmänna knappheten och bristen få vi säga, att det är en någorlunda tillfredsställande kvantitet. När man nu grundligt har undersökt tillgångarna få vi väl uttala den förhoppningen, att det inte skall bli någon förändring i sådan rikt-

ning, att inte dessa leveranser komma att verkställas. Den eftersläpning av leveranserna, som uppkom förra hösten, uppskattar jag till ungefär 200 000 ton. Ett mycket enkelt besked skulle kunna ges beträffande kokssituationen, nämligen att det är dessa uteblivna 200 000 ton, som ha föranlett de besvärligheter, som vi nu brottas med.

Därmed har jag inte sagt, att vi med nödvändighet omedelbart måste tillgripa restriktioner, men bristsituationen har lett till att vi inte kunna släppa den ransonering, som vi hade för avsikt att upphäva den 1 januari. Vi ha nu fått köpa brunkolsbriketter ifrån Öst-Tyskland, och vi ligga i förhandlingar om köp av ytterligare partier. Vi köpa amerikanska kol. Det är statliga organ, som köpa hem dessa kol och sedan ställa dem till kolhandels förfogande som ersättning för en utebliven kokstilldelning. Jag skall försöka mig på att ge en bild av vad vi ha att räkna med på tillgångssidan för att därav dra slutsatser om hur långt vi kunna täcka behovet. Jag har från vederbörande myndigheter fått en uppskattning, som pekar på att vi skulle förfoga över kokstillgångar på ungefär 2,3 miljoner ton, om det går efter de beräkningar som nu äro uppgjorda, d. v. s. att leveranserna komma i den omfattning som den internationella tilldelningen berättigar oss till. Om vi sedan fylla ut denna kvantitet med brunkolsbriketter och med amerikanska kol, komma vi fram till tillgångar, räknade i kokston, på ungefär 2,5 miljoner.

Vi veta inte säkert hur stort vårt behov av koksbränsle är. Det är beroende på en hel del omständigheter men framför allt på hur kall vintern kommer att bli. Förra året levererades ungefär 2,2 miljoner ton. Vi hade emellertid då en mild vinter, och myndigheterna anse sig böra räkna med en ökning av denna kvantitet på omkring 10 procent för att täcka det behov som skulle uppstå, om vi finge en kallare vinter.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Det betyder att vi komma upp till en kvantitet på omkring 2,5 miljoner ton eller låt mig säga mellan 2,2 och 2,7 miljoner ton. Mellan dessa siffror svänger behovet.

Det gäller alltså, huruvida vi kunna skaffa fram dessa kvantiteter. Jag tillåter mig säga, att vår situation kan bli sådan, att det blir nölvändigt att överväga även så impopulära åtgärder som varmvattensförbud. Jag har inte sagt, att ett sådant förbud kommer, men med hänsyn till att vi kunna spara en del bränsle genom varmvattensförbud, är det klart att omständigheterna kunna bli sådana att vi tvingas införa ett sådant. Nu heter det, att myndigheterna säga någonting annat, och jag är väl medveten om detta. Jag vill ingalunda att man skall tolka mitt uttalande så, att jag ovillkorligen skulle påfordra ett varmvattensförbud, om myndigheterna anse sig kunna klara saken ändå. Det förhåller sig ingalunda på det sättet. Jag förstår mer än väl vad det betyder att man har tillgång till varmvatten. Jag hör inte till dem som säga att det är överflödigt; det är säkerligen betydelsefullt ur många synpunkter. Det är sålunda min förhoppning att det skall bli möjligt att fylla ut vad som brister i kokstillgångar med andra bränslen, i första hand kol och brunskolsbriketter, och på det sättet klara upp det hela, så att vi få en någorlunda tryggad bränsleförsörjning.

Det har uppstått en hel del resonerang om de ändrade tilldelningsgrunder beträffande fossila bränslen, som bränslekommissionen nu har tillämpat. Man har ansett att det verkar orättvist med detta nya system att gå efter förra årets faktiska köp i stället för efter de licenser, som kommissionen har utlämnat till förbrukarna. Uppgiften var i första hand att försöka begränsa åtgången av bränsle under januari och februari månader. Det var en mycket väsentlig sak. När myndigheterna ha arbetat med tanke på att avveckla koks-

ransoneringen, ha de givetvis inte varit så angelägna att jämt och ständigt kontrollera om förbrukarna ha fått någon hektoliter för mycket i tilldelning av koks. De ha kanske inte heller varit så noga med att se till att alla, som gått över från eldning med fossilt bränsle till oljeeldning, återlämnat sina licenser. En hel del sådana omständigheter ha medverkat till att bränslekommissionens nuvarande licenssystem icke är up to date. Alldeles för många licenser ligga ute i förhållande till det verkliga behovet. Att få till stånd ett nytt licenssystem kostar mycket pengar. Vi ha beräknat att det skulle kräva arbets- och tryckningskostnader o. s. v., som skulle uppgå till omkring en miljon kronor. I det läget fann jag det vara riktigt och rimligt att man som tilldelningsgrund tog förra årets leveranser med den säkerhet detta kunde erbjuda. Men jag vill gärna ha klargjort, att jag inte har den uppfattningen, att ett sådant system kommer att verka rättvist i förhållande till alla förbrukare. Åtskilliga förbrukare kunna bli orättvist behandlade därför att de ha sparat på bränsle. Därför skall det finnas möjligheter att gå till vederbörande myndigheter och få denna sak tillrättad. Dessa förbrukare skola inte bestraffas därför att de varit sparsamma och skötsamma i fråga om bränsle. Det är efter dessa grunder som bränslekommissionen har gått, och jag har sanktionerat metoden, för vilken jag tar hela och fulla ansvaret.

När det gäller andra bränslen, alltså oljor och bensen, har tillförseln hittills varit tillfredsställande. Det är klart att vi ha möjligheter att lagra sådana bränslen. I detta sammanhang vill jag svara på en fråga, som herr Skoglund framställde. Våra möjligheter att lagra t. ex. flytande bränslen bli i hög grad beroende på de cisternutrymmen vi förfoga över. Det är väl allmänt känt att dessa utrymmen inte äro tillfredsställande. Riksdagen har också beslu-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tat att anslå medel till riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap för byggande av bombsäkra cisternutrymmen. Enskilda förbrukare bygga också cisterner. Men det kostar mycket pengar och tar tid, arbetskraft och material i anspråk. Man skulle givetvis önska att detta arbete skulle kunna forceras ytterligare. Det föreligger som sagt ett starkt behov av cisternutrymmen, framför allt av cisterner i berg.

Vi ha ökat våra lager av eldningsolja. Det är på grund av vissa omständigheter möjligt att bensinlagren ha minskat något. Jag skulle tro att så skedde i slutet av förra året med hänsyn till att skatten på bensin skulle sänkas. Enskilda förbrukare hade då intresse av att förbruka sina egna lager och låta lagerhållningen skötas av importörerna och de stora oljebolagen. Vi voro beredda på att det på det viset skulle bli en svacka i tillförseln på grund av att oljebolagen inte kunde taga in mera bensin än deras cisterner kunde rymma, och att de enskildas lager skulle bli mindre. Men eftersom importen har försiggått reguljärt i år, har också denna nya utfyllnad kommit till stånd.

Herr Sjölin har frågat, varför inte regeringen har vidtagit några åtgärder i anledning av den skrivelse som riksdagen avlät till Kungl. Maj:t angående utredning rörande vår bränsleförsörjning på längre sikt. Jag förstår att frågan kan vara berättigad. Det förhåller sig emellertid på det sättet, att när riksdagens skrivelse kom Kungl. Maj:t till handa, beslöto nästan omedelbart därefter tre institutioner — eller skola vi säga sammanslutningar; i ett fall gäller det ett statligt verk — nämligen riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, tekniska forskningsrådet och Ingenjörsvetenskapsakademien, verkställa en förberedande undersökning, som skulle ge en översikt av våra möjligheter att klara vår bränsleförsörjning och få fram vissa grundläggande fakta rörande denna angelägenhet.

Denna utredning är nu verkställd. Den överlämnades till regeringen i denna vecka, och jag har för avsikt att så snart det över huvud taget är möjligt tillkalla sakkunniga, som få i uppdrag att verkställa den av riksdagen begärna utredningen. Jag vill med denna erinran ha sagt, att ingen tid förspillts och inga möjligheter gått förlorade, ty de arbetsresultat, som hittills ha kommit fram, komma att förkorta och underlätta arbetsuppgiften för de sakkunniga, som skola tillkallas. Jag har tidigare givit uttryck för den mening, att en sådan utredning är en utomordentligt angelägen sak, och jag har ingen anledning att ändra detta uttalande. Med detta tror jag mig ha besvarat de frågor, som ställdes i herr Sjölin's interpellation.

Medan jag har ordet, herr talman, vill jag beträffande herr Skoglunds frågor säga, att det väl är allmänt känt inom riksdagen, att riksnämnden har fått pengar för att öka de reservlager som vi finna angeläget att ha här i landet. Vi begära från Kungl. Maj:ts sida nya anslag av riksdagen för detta ändamål. Jag vågar nog säga, att riksnämnden har köpt och alltjämt köper varor enligt de beredskapsplaner, som äro upprättade hos denna myndighet. Dessa planer äro helt naturligt tillkomna i samförstånd med militära och andra myndigheter. Man söker sålunda att bättra på lagerhållningen så långt det är möjligt. Man släpper inte ut dessa lager utan att absolut tvingande omständigheter föreligga. Jag kan kanske anföra ett bevis för detta om jag säger, att den bekymmersamma bränslesituationen skulle kunna hjälpas upp om vi skulle taga i anspråk en del kvantiteter bränsle som vi ha i reserv men som äro lagrade på ett sådant sätt, att vi finna det angeläget att inte röra vid dem vid detta tillfälle. En del andra varor, beträffande vilka man har garantier att man nästan omgående får

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

dem tillbaka i samma kvantitet, kunna tillfälligt lånas ut till industrier och andra, men principen är att vi skola hålla på dessa lager.

Nu har situationen i dag som alla veta blivit den, att det är svårare att köpa. Vi befinner oss snart i det läget, att det för ett stort antal viktiga råvaror är fråga om internationella tilldelningar. Detta är redan förhållandet när det gäller koks och kol, och vi veta att det kan bli fråga om en allokering av bomull. Vi veta, att det är brist på svavel och att det råder brist på metaller av olika slag. I en sådan situation hjälper det inte om man har ute köporder. Man får bevaka alla möjligheter som finnas för att komma över varan, men det är ju inte alltid man lyckas. Om man vill lägga upp ytterligare reservlager får man kanske ta varorna ur löpande import, och då blir det väl en omställning i själva förbrukningen av olika materiel. I andra länder har man redan beträffande ett flertal varor beslutat om åtgärder för att begränsa den aktuella förbrukningen. Det gäller i fråga om metaller och en hel del andra ting. Om situationen kommer att bedömas så allvarligt som vi kanske nu få anledning att göra, är det alldeles uppenbart, att vi ifrån myndigheternas sida få överväga, vilka åtgärder som kunna bli lämpliga att företaga. Vi ha emellertid ännu inte funnit, att vår lagersituation och vår tillförsel är sådan, att det föreligger allvarlig fara. Men jag är väl medveten om att myndigheterna böra vara inställda på och ha planer utarbetade för åtgärder, som kunna innebära att vi få minska vår förbrukning och även öka våra reserver, för den händelse vi inte kunna öka våra köp utifrån.

Jag är inte i tillfälle att mera i detalj gå herr förste vice talmannen till handa beträffande det önskemål som han uttalade om att jag här i kammaren skulle lämna en redogörelse för hurudan vår lagersituation i fråga om

viktiga råvaror är. Jag vill bara allmänt säga, att vid de överläggningar, som riksnämnden regelbundet har med representanter för industrien och för andra områden av näringslivet, har man jämt och ständigt dessa problem för ögonen och att vi äro helt på det klara med att det även i det avseendet är viktigt att vi ha en någorlunda hygglig beredskap.

Herr Hjalmarson liksom, jag tror, också herr Ståhl har anfört kritiska synpunkter på regeringens sätt att handlägga ärenden rörande de nya direktiven för priskontrollnämnden och dess verksamhet. Herr Hjalmarson vill inte bestrida, att regeringen har den formella rätten att utfärda sådana direktiv med stöd av den prisregleringslag som riksdagen har beslutat. Och den saken är väl alldeles uppenbar, att inga formella skyldigheter föreligger för regeringen att understålla riksdagen dessa direktiv. Herr Hjalmarson hänvisar emellertid till ett uttalande från min sida under april förra året, där jag sagt, att jag finner det rimligt och skäligt att riksdagen får pröva grundreglerna för den priskontrollerande verksamheten. Herr Hjalmarson anför nu som motiv för att vi borde ha underställt riksdagen de nu fastställda direktiven, som inom parentes inte gälla under hela 1951 utan endast under första halvåret 1951, att riksdagens sista sammanträde var den 9 december. Jag tror herr Hjalmarson angav den dagen. Detta låter sig väl sägas. Jag har emellertid, herr talman, funnit, att dessa direktiv och liknande direktiv tidigare inte ha underställts riksdagen. Då är frågan om ett ärende av denna beskaffenhet kan sägas vara av sådan vikt, att riksdagsordningens § 54 kan tillämpas, och om det alltså länder riket till allvarligt men, ifall inte riksdagen får pröva direktiven. Vi sågo saken så, att man inte borde framlägga någon proposition under höstriktsdagen. Vi lägga emellertid nu fram en propo-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sition, i vilken vi hemställa om en förlängning av prisregleringslagen, och riksdagen får i det sammanhanget möjlighet att yttra sig över nu gällande direktiv och säga sin mening om dem. Jag hade föreställt mig att den ordningen ur riksdagens synpunkt skulle vara tillfredsställande.

Nu har det emellertid här framhållits, att hela handläggningen av frågan om direktiven har varit sådan, att den har väckt förstämning inom näringslivet. Det har inte förts några förhandlingar om dessa direktiv, jag måste säga bestämt ifrån att det påståendet är felaktigt. Inom handelsdepartementet ha vi haft överläggningar med alla mera betydelsefulla näringsorganisationer: Industriförbundet, LO, Kooperativa förbundet, hantverksorganisationerna och grossisterna. Alla dessa organisationer ha haft möjlighet att föra fram sina synpunkter till den tjänsteman i handelsdepartementet, som har haft direktiven under utarbetande. Näringslivets organisationer ha alltså haft möjligheter att göra sin mening gällande.

Sedan är det sant att remisstiden 18 december—8 januari kanske var för kort, men den bestämdes med hänsyn till att det inte hade gjorts några nämnvärda ändringar i direktiven. De enda ändringar som förelågo voro sådana, som föranletts av den s. k. stabiliseringspolitikens upphörande och nödvändigheten av att i fortsättningen ta hänsyn till lönekostnadsstegringarna.

En annan sak är att man kan ha olika meningar om hur vissa regler eller principer skola utformas. Det erkänner jag gärna. Men påståendet att regeringen icke har haft möjlighet att ta hänsyn till remissvaren och till de synpunkter, som näringsorganisationerna ha framfört under överläggningarna, är felaktigt. Utan att överdriva vågar jag säga, att vi ha haft ingående överläggningar med representanter för näringslivet om dessa ting. När man därför här i riksdagen gör gällande, att

man inom näringslivet är djupt besviken, måste jag fråga: Har vederbörande erhållit fullmakt att tala här å näringslivets vägnar? Visst har det rått delade meningar om en hel del av hit hörande ting och om hur man skall handlägga dessa frågor, men jag hade aldrig trott att man skulle säga, att vi icke ha tagit hänsyn till eller ens haft möjlighet att ta hänsyn till de synpunkter, som framförts från näringslivets sida.

Jag har velat ta tillfället i akt att beröra dessa ting, eftersom det inte minst ur min synpunkt är värdefullt att få reda på om riksdagen anser det vara tillfredsställande med den ordning, som jag nu skisserat. Om så icke är fallet, innebär det att vi få lov att ändra på vår handläggning av ärenden av detta slag och helt enkelt säga, att vi äro tvungna att i förväg gå till riksdagen, även om riksdagen har behandlat ärendena i samband med en lagstiftning, som givit Kungl. Maj:t vissa fullmakter och befogenheter.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (kort genmäle): Herr talman! Det lilla förmaningstal, som handelsministern höll i början av sitt anförande, i vilket han påtalade efterklokheten och klandret över att regleringarna hade avvecklats för tidigt, vill jag för min del inte på något sätt ta åt mig. Jag tror att det var riktigt att man försökte komma ifrån regleringarna så långt det var möjligt. Nu befinna vi oss dock i en ny situation, och jag är alldeles övertygad om att riksdagen gärna vill hålla sig underrättad om vad som sker på detta område. Som bevis härpå vill jag nämna, att statsutskottet under höstriksdagen begärde en föredragning av generaldirektör Qvistgaard i riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap angående vår försörjning på detta område, vilken föredragning jag tror följdes med mycket stort intresse. Sedan dess har det dock förflutit ganska

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lång tid, under vilken läget ute i världen har blivit än mera kritiskt.

Jag vill understryka, att avsikten med mitt anförande var att rikta en uppmaning till regeringen att så långt som möjligt lägga upp förråd av sådana varor, som vi med all säkerhet komma att bli i särskilt behov av.

Det är möjligt att riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap i någorlunda god tid började undersöka möjligheterna av att köpa vissa varor när läget ute i världen förändrade sig, men jag är inte säker på att det till en början gjordes med all den kraft, som skulle ha varit önskvärd. Detta torde i icke ringa utsträckning ha berott på att nämnden då icke hade de nödvändiga penningmedlen och kanske också på att regeringen inte ställde tillräckligt med valutor till förfogande. Jag har inte någon absolut klar uppfattning på den punkten, men jag tror att det kan ligga en hel del i ett sådant antagande. Det är inte mycket att göra åt den saken nu, men det är angeläget att under nu rådande förhållanden göra alla de ansträngningar som äro möjliga, och jag vill gärna uppfatta handelsministerns ord så — trots att han inte gick in på någon detaljredogörelse — att han är beredd att se till att vi härvidlag göra vad vi under nuvarande omständigheter ha möjlighet till. Jag tror dock alltjämt att vi ha börjat litet för sent. När det gäller varulagring och liknande ting — särskilt de stora råvarugrupperna — voro vi säkerligen väsentligt bättre förberedda 1939 än vad vi äro i dag.

Herr SJÖLIN (genmäle): Herr talman! Då jag får betrakta handelsministerns anförande här som ett svar på min interpellation, ber jag att få framföra mitt tack härför.

I stort sett innehöll svaret vad jag kunnat vänta mig. Alla som äro initierade i denna fråga erkänna de svårig-

heter, som regeringen och bränslekommissionen ha haft, när det gällt att trygga bränsleförsörjningen i nuvarande situation. De bristfälligheter som förefunnits på detta område ha alldeles säkert berott på sådana omständigheter, som myndigheterna icke ha kunnat råda över. Jag kan därför endast uttrycka den förhoppningen, att det skall lyckas oss att klara bränslesituationen så, att vi slippa varmvattenförbud. Varmvattnet spelar säkerligen en relativt stor roll när det gäller bränsleförsörjningen. De siffror som härstamma från bränslekommissionen ange, att varmvattnets andel i bränsleåtgången uppgår till 15—20 procent. Det är kanske litet för lågt räknat. Man borde nog snarare räkna med omkring 30 procent. Men det är ändå mödan värt att skapa ett sådant tillstånd i bränsleförsörjningen, att vi kunna slippa varmvattenförbud, som medför mycket stora olägenheter, särskilt för familjer med barn och där hemhjälp saknas. Jag tror också att det skall lyckas oss att klara av den uppkomna situationen. Vi få hoppas att det nuvarande tråkiga vädret fortsätter; då blir väl risken för varmvattenförbud mindre.

Det är en sak, som jag i detta sammanhang vill påminna handelsministern om. I december månad förra året rekommenderade bränslekommissionen inköp av brunkolsbriketter från Tyskland. Redan i oktober begärde en del importfirmor tillstånd att importera sådant bränsle. De fingo emellertid avslag på sin anhållan, vilket måste betecknas som ganska märkligt med hänsyn till bränslesituationen. Det har sedan visat sig, att det skulle ha varit bra att ha de bränslekvantiteter, som det då var fråga om att importera.

En fråga, som jag gärna skulle vilja ha svar på, är hur det förhåller sig med det handelsavtal som träffats mellan Sverige och England. Enligt detta avtal skulle vi få 500 000 ton kol från England. Nu har det uppstått tvist om

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

huruvida förra avtalsårets eftersläpning, 250 000 ton, skall räknas in i dessa 500 000 ton eller ej. Det är ju en ganska betydelsefull fråga, ty i ena fallet få vi 250 000 ton, och i andra fallet 750 000 ton — om vi över huvud taget få något kol alls.

Tiden medger inte att jag ingår på denna fråga som jag hade tänkt, eftersom handelsministern här i remissdebatten har besvarat min interpellation. Jag vill bara påpeka, att förra vårriksdagens beslut att företa en utredning rörande landets tillgång på inhemska bränslen alldeles särskilt aktualiserats genom den nu inträdda situationen. Jag har med stort intresse tagit del av handelsministerns uttalande att han inom kort tänker tillsätta sakkunniga för denna utredning om landets bränsleförsörjningsmöjligheter i fråga om inhemska bränslen. Jag förstår att han uppskattar det utomordentliga förarbetet, som överdirektör Ljungdahl har gjort, när han sammanställt sin mycket förnämliga översikt över landets alla bränsletillgångar. Jag vill i detta sammanhang uttrycka förhoppningen att handelsministern redan nu försöker ordna så, att Sveriges geologiska undersökning snarast får möjligheter att fortsätta sitt arbete med att kartlägga våra torvmossor och undersökningarna om i vad mån de äro lämpliga för bränsleutvinning. Det tycker jag kan göras utan att man avvaktar den bebådade utredningens resultat.

Herr talman! Jag skall för övrigt inskränka mig till att uttrycka den förhoppningen, att den eminenta sakkunskap, som överdirektör Ljungdahl besitter och som han lämnat så tydliga bevis på i den översikt han gjort upp, skall beredas plats i den utredning, som nu skall komma till stånd.

Herr HJALMARSON (kort genmäle):
Herr talman! Med anledning av handelsministerns svar på min fråga vill

jag bara erinra om att prisdelegationen enhälligt uttalade önskemålet att direktiven för priskontrollnämndens verksamhet efter den 1 januari 1951 skulle prövas i god tid före årsskiftet.

Den kritik som här framförts föranledde handelsministern att efterlysa oppositionens fullmakt att föra näringslivets talan. Jag vill då svara finansministern, att man verkligen inte behöver någon särskild fullmakt för det. Om man känner till stämningarna inom näringslivet kan man konstatera, att det råder ett utbrett och starkt missnöje med regeringens sätt att handlägga denna fråga. Handelsministern säger, att prövningen av direktiven betyder mindre, eftersom de bara skola gälla till den 1 juli i år. Ja, men det är ju nu som de stora avgörandena träffas. Det är nu de beslut utformas, som i realiteten bli avgörande i fortsättningen.

Jag beklagar att handelsministern inte i höstas ansåg att det var möjligt att finna en form för riksdagen att pröva denna fråga, men ännu mera beklagar jag att den förståelse för våra önskemål, som jag tyckte mig kunna utläsa i våras, nu inte längre tycks förefinnas. Situationen är nu den, att vi i riksdagen föreläggas en serie rena bagatellfrågor i ekonomiska ärenden, som vi få ta ställning till. Men när det gäller en så djupt ingripande och central fråga som priskontrollnämndens verksamhet — som ju ytterst är en fråga om i vilken utsträckning produktionens inriktning skall bestämmas genom spelet mellan producenterna och konsumenterna själva eller regleras i administrativ väg — då skall riksdagen inte få tillfälle att yttra sig annat än eventuellt i efterhand. Detta är icke något tillfredsställande tillstånd.

Till sist vill jag bara i själva sakfrågan — som jag dock inte binner närmare ingå på — erinra om att man som utgångspunkt för de nya direktiven har tagit prisläget 1942. Detta måste väl ändå förefalla ganska verklighetsfräm-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mande. Man säger, att man skall undvika snedbelastning. Hur skall man kunna undvika en sådan med en så föråldrad prisstoppsdag? Jag tror att man på denna centrala punkt redan nu måste efterlysa en mera verklighetsbetonad norm för den tid, som priskontrollnämnden ytterligare skall behöva vara i verksamhet.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! För att inte riksdagen av herr Hjalmarsons ord om att 1942 har tagits till utgångspunkt skall få den uppfattningen, att vi äro alldeles särskilt omoderna och att vi inte följa med utvecklingen på detta område vill jag säga, att det från myndigheter och andra icke har förmärkts någon opposition mot fastställandet av 1942 som prisstoppsår. Som jag ser det, är det ur administrativ synpunkt mycket mera lätthanterligt att göra så, och jag trodde därför att det skulle vara en fördel i detta sammanhang.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag hann inte plocka fram de handlingar jag behövde, men jag vill ändå erinra om att på den sista punkten handelsministern berörde finns det ett mycket representativt yttrande från Stockholms handelskammare, som innebär en direkt vederläggning av handelsministerns påstående.

Herr KYLING: Herr talman! Efter den interpellationsdebatt, som kommit in under remissdebatten och väl nu får anses vara avslutad, få vi kanske återgå till den ordinarie tågorbningen.

När jag läst årets finansplan, har jag sett, att finansministern för sin del förutsätter, att belastningen på statsbudgeten av de höjningar i statstjänstemännens rörliga tillägg, som äro ofrånkomliga, skall bli av tämigen måttig storlek. Nu kan man naturligtvis alltid diskutera vad som menas med måttliga

belastningar. På den punkten lönar det sig knappast att ta upp någon debatt — särskilt inte nu, när remissdebatten pågått så länge.

Jag vill bara för min del understryka, att den reglering av statstjänstemännens löner, som gjordes vid årsskiftet, medförde en höjning av det rörliga tillägget med 8 enheter. Det innebar ju ingenting annat än en automatisk utlösning av säkerhetsklausulen i avvaktan på det slutgiltiga resultatet av nu pågående eller snart igångsatta förhandlingar. Naturligtvis vill jag på intet sätt föregripa organisationernas och statsmakternas förhandlingar, utan vad jag här har att säga är endast en del personliga reflexioner.

Enligt nationalbudgetberedningens uppfattning kunna vi i år räkna med en genomsnittlig höjning av inkomsterna med 12 till 13 procent. Av nationalbudgeten framgår vidare att av den sammanlagda inkomstökningen på i runt tal 2 600 miljoner kronor, som man kalkylerar med, komma 750 miljoner kronor att försvinna i skatter och minst 1 500 miljoner kronor att glida inkomstagarna ur händerna i form av prisstegringar. Dessutom räknar man med en viss faktisk ökning av den privata konsumtionen.

Jag låter alla dessa siffror gälla för vad de äro värda, och erfarenheten från tidigare liknande beräkningar säger mig, att säkerheten på intet sätt får överskattas. Kvar står endast att de grupper eller enskilda, som av olika skäl icke hinna med i inkomstökningen, komma att få vidkännas påtagliga försämringar i sina realinkomster. Värst utsatta bli naturligtvis människor med fasta inkomster, löntagare, livräntetagare, vissa pensionärer och inte minst sådana, som leva på sparkapital, från vilka penningvärdeförsämringen kommer att ta ytterligare minst tio öre på varje krona. Det är också möjligt, att vissa jordbrukare och andra småföretagare få svårigheter att i verkligheten

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hävda sin rätt till bibehållen standard.

Om jag närmast ett ögonblick uppehåller mig vid statstjänstemännens problem, är den argumentation jag för icke riktad mot någon annan grupp. Jag söker hävda tjänstemännens rättvisa och rimliga krav och hoppas bestämt, att dessa skola bli tillgodosedda i gott samförstånd med andra grupper. Enligt min uppfattning har nämligen ingen samhällsgrupp fördel av att en annan sätts i efterhand och oavlatligt pressas till sin standard.

I går fingo vi från denna talarstol höra, hur finansministern Sköld mycket klart gav sitt erkännande åt de förhandlingar som nu slutförts, och han syftade då på de stora förhandlingarna med de kollektivanställda och med jordbrukets organisationer. Jag delar finansministerns uppfattning. Även jag uttalar min glädje över att dessa förhandlingar ha givit ett positivt resultat. Jag vågar också säga, att med liknande förbättringar från ett visst utgångsläge räknat kan finansministern säkert vänta sig ett positivt förhandlingsresultat även för statstjänstemännens del.

Jag vill emellertid påminna om att stats- och kommunaltjänstemännen ha i lönehänseende legat stilla från 1948 fram till det senaste årsskiftet. Under denna tid ha andra grupper kunnat avsevärt förbättra sin inkomstställning. Det medför att utgångspunkten för de statsanställda är lägre och följaktligen oförmånligare vid ingången av de fria lönerörelsernas år. Endast som ett räkneexempel och absolut icke som något annat kan jag anföra följande siffror: Statstjänstemännen hade i februari 1948 ett rörligt tillägg på 12 procent, och som bekant har säkerhetsklausulen givit till resultat, att man fr. o. m. den 1 januari detta år får räkna med 20 procent rörligt tillägg. Om man sätter den genomsnittliga inkomsten för kollektivanställda arbetare till 100 för februari 1948, när man i november 1950 en

siffror av cirka 115, 13 procents ökning av detta ger ett index för 1951 på ungefär 130. Motsvarande siffror för 1951 skulle för statstjänstemännen ge en höjd på det rörliga tillägget av 45 enheter, vilket utöver den höjning som redan skett skulle medföra behovet av en indexhöjning med 25 enheter. Det är bara som ett räkneexempel jag nämner dessa siffror, men de äro direkt baserade på den löneglidning, som skett under lönestoppsåret.

Även för stora tjänstemannagrupper i privat tjänst föreligga just nu besvärliga löneproblem. Bland privattjänstemännen finnas eftersatta grupper som med starka skäl kunna göra anspråk på inkomstförbättringar. Det är att hoppas att förhandlingarna mellan organisationerna skola ge snara och tillfredsställande resultat. Likaledes är det angeläget att staten icke hindrar den nödvändiga löneanpassningen på den privata marknaden genom sina åtgärder. Jag framhåller särskilt att de nya direktiven för priskontrollnämndens verksamhet måste tolkas så, att företagen få möjlighet att även tillgodose sina tjänstemäns berättigade krav.

Även ur en annan synpunkt finns det skäl att fästa uppmärksamheten vid dessa direktiv. Stelt tillämpade och rigoröst tolkade kunna de medföra ett hinder för den differentiering av lönerna, om vars nödvändighet alla äro överens. I många fall stipuleras nämligen i avtal med tjänstemännen vissa minimilöner. Priskontrollnämnden får inte använda bestämmelserna i direktiven på ett sådant sätt, att man hindrar företagen att betala den som är värd mer än minimilönen vad han eller hon är värd. Jag understryker särskilt de handelsanställdas problem ur denna synpunkt. Handels marginaler äro redan hårt pressade. Pressar man dem ytterligare och ser man frågan doktrinärt, hotar man möjligheterna för en stor och icke sällan dåligt betald grupp privatanställda att hävda sina intressen

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och sitt självklara krav på efter duglighet differentierade löner utöver fastställda minimilöner. Den ekonomiska likriktningen får icke fortsätta längre. Vi måste se till att man får möjlighet att ge kvalificerad och yrkesutbildad personal tillfredsställande ersättningar för deras insatser. Detta är i längden en god affär ur näringslivets och hela samhällets synpunkt.

Vi ha alltså våra svårigheter och våra bekymmer här i landet att brottas med. De kunna förefalla oöverstigliga men äro det säkert inte. Att innevarande år och nästa komma att ställa oss inför svåra uppgifter är emellertid alldeles självklart. Under dessa förhållanden är det skönt att veta, att det finns åtminstone ett land på jorden, där alla problem äro lösta, där lönerna enligt statistiken bara stiga och stiga och priserna bara sjunka och sjunka, där dödsstraffet icke mindre än tre gånger på senare tid avskaffats och där den sociala omvårdnaden är driven så långt, att skillnaden mellan straffångar och vanliga medborgare — ur frihetsynpunkt sett — är praktiskt taget obefintlig. Det finns ett land, där statens utgifter för socialvården höja de anställdas reallöner med 38 procent. Uppgiften är helt officiell. Lika officiellt är också konstaterandet — i Moskvaradion — att i Sverige »göres statens bidrag till socialförsäkringen på skattebetalarnas bekostnad». Att det finns människor som längta till ett sådant paradiset är ganska naturligt och i hög grad förståeligt. Det enda underliga är att var och en som reser dit återvänder därifrån till den jämmerdal, den utsagningsanstalt och det elände Sverige är, återvänder till ett land, där — också enligt Moskvaradion — företagen icke anse det nödvändigt att använda pengar till arbetarskydd.

Herr talman! Alla tecken tyda på att den svenska kommunismen för närvarande genomgår en omvandlingsprocess. Partiet förvandlas från ett politiskt

parti i vanlig bemärkelse till en organisation för systematisk illojalitet mot det egna landet. Det lönar sig knappast att diskutera dessa problem ur moralisk synpunkt. För en kommunistledare står uppenbarligen lojaliteten mot Sovjetunionen över alla andra krav, över kravet på intellektuell hederlighet, över de krav tillhörigheten till det egna folket skapar. Den svenska kommunismen är knappast längre något politiskt problem. Den är ett ordningsproblem och en beredskapsfråga, ur båda dessa synpunkter ett lika aktuellt som allvarligt problem för myndigheterna och för alla de svenska medborgare, som inte vilja vara med om att i en kritisk situation få en dolkstöt i ryggen.

Det är min bestämda förhoppning, herr talman, att de medel och de instrument, över vilka statsmakterna redan förfoga, användas effektivast möjligt. Erfarenheterna utifrån och berättigade misstankar om den svenska kommunistfilialen göra denna förhoppning brännande. Det är myndigheternas uppgift att se till att politisk kriminalitet icke lönar sig. Uppenbart är emellertid att våra myndigheter icke ha tillräckliga befogenheter. Enligt uppgift lär man icke kunna hindra insyn på väsentliga punkter. Vederbörande kunna icke sälla sina anställda ens i företag som äro av avgörande betydelse för vår ekonomiska och militära beredskap. Kontrollen över utläningar som smugit sig hit under falsk ursprungsbezeichnung är icke tillfredsställande. Man kan icke nå organisationer, som bevisligen förbereda sabotage, tillräckligt effektivt. På alla dessa punkter måste en undersökning göras. Vi måste få fram åtgärder som i ögonblicket äro ofrånkomliga och likaledes skapa en beredskap för än mer kritiska situationer.

I detta sammanhang skulle jag, herr talman, vilja ställa ett par frågor med anledning av valet av polisstyrelse i en stad i Stockholms närhet, nämligen Sundbyberg. Enligt referat i Stockholms

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Förstadsblad skall »rätts- och ordningsväsendets ärenden fortfarande beredas av ombudsman Nils Björnsson, folkpartiet, och redaktör Einar Spångberg, kommunisterna. Kommunalborgmästaren är sekreterare». Eftersom det är socialdemokratisk majoritet i Sundbyberg, har väl kommunisten blivit vald med socialdemokratiska röster. Herr Sköldin, ledamot av denna kammare, tyvärr inte nu närvarande, är ordförande i den drätselkammare, som gått till valet, och det skulle vara intressant att höra hans syn på saken. Den andra frågan skulle vara: Hur kan man förklara, att folkpartiet är villigt att samarbeta med kommunisten i polisstyrelsen?

Demokratiens fiender göra alltid högljuddast anspråk på de demokratiska rättigheterna. Ingen använder sådana bröstoner som kommunisterna, när det gäller de egna demokratiska rättigheterna, allt under det att den kommunistisk utgångspunkten fortfarande är att det bör få finnas en opposition även i ett kommunistisambälle men en opposition som sitter i koncentrationsläger. Samtidigt som detta klart sägs ifrån, skall det emellertid sägas, att vi stå inför svåra avvägningsproblem. Vi måste mot varandra väga nödvändigheten för samhället att kunna ingripa mot organiserad och systematisk illojalitet och de hederliga medborgarnas berättigade krav på rörelsefrihet. Det är väsentligt att detta avvägningsproblem omedelbart blir föremål för behandling. Tiden hastar och vi få icke låta oss tagas på sängen.

Ingen förmenar envar svensk att tycka och tänka vad han vill. Ingen förmenar någon att se ett ideal i ett kommunistiskt samhälle och att med lojala medel verka för detta ideal. Själv förstår jag inte denna inställning men i lika hög grad som jag hävdar min rätt att företräda en konservativ ståndpunkt, i lika hög grad måste jag hävda andras rätt att hysa och företräda sin uppfattning. Det är således icke fråga om åt-

gärder mot en åsikt eller en åsiktsriktning. Vad det gäller är att hävda samhällets krav på lojalitet från alla medborgares sida, samhällets säkerhet, landets oberoende och folkets frihet.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Eftersom herr Kyling talade om det kommunistiska partiet, vill jag påminna om att det tal han nu höll kunde vara en upprepning av de tal som hölls på högerhåll för mer än tio år sedan, som man prövade 1932, när nazismen ryckte fram till makten i Tyskland och som sedan utvecklades ända fram till Stalingrad och som även togo sig en del dramatiska fast i mitt tycke ibland löjväckande uttryck i denna kammare. Nu tycker högern återigen, att man kan spela upp denna gamla nötta skiva om det kommunistiska partiet och försöka framställa det som en halvkriminell rörelse.

Herr Hjalmarson sade i somras på ett diskussionsmöte, att han hade bevis för att kommunistiska partiet erhåller så och så mycket pengar från Moskva. Vi frågade honom var han hade dessa bevis, och hans svar blev en mycket vältalig tystnad. Herr Kyling säger i dag från denna talarstol, att kommunisterna bevisligen förbereda sabotage. Fram med dessa bevis! Varför inte försöka att någon gång leverera fakta som bekräfta vad man talar om? Det är ett uttryck för politisk ohederlighet att på detta sätt stämpla ett parti för olaglig verksamhet utan att göra något försök att på någon väsentlig punkt ge bevis för vad man säger.

Vad sedan frågan om partiets förändring beträffar, vill jag erinra om att kriget inte hann sluta förrän högerpartiet sammanslogs med en mycket stark nazistisk falang i detta land, nämligen den som hade sitt huvudfäste nere i Hälsingborg. Jag tror att om vi skola tala om rena avsikter och rena händer, så tål kommunismen och kommunistiska

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

partiets företrädare liksom partiet väl att tävla med högern.

Herr KYLING (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av att Herr Hagberg i Luleå här i dag försöker framställa sig som en kämpe för rätt och rättfärdighet och försöker ikläda kommunismen någon sorts skepnad av demokratisk renlärighet vill jag bara be honom ingående läsa om den kommunistdebatt som hölls här förra året. Jag tror att den gav ett tydligt talande vittnesbörd om att det finns sabotageverksamhet i detta land.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Varför inte hellre ta ett exempel? Varför hänvisa till en ovidkommande debatt, som ingen vet annat om än att det var en debatt, då man diskuterade herr Ohlins interpellation eller vad det var?

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Som väntat var har denna remissdebatt dominerats av tvenne problem, det utrikespolitiska läget och den därav betingade ökningen av vårt försvar samt värdet av det svenska penningvärdet.

Ingen ljusning synes för närvarande i det internationella vintermörkret. Vi svenskar ligga inte i ett hörn av världen i lä för tidens stormar. Händelserna ute i världen klappa med hårda slag också på vår port. Inför detta är det helt naturligt att vi gå att stärka vårt försvar, att öka vår beredskap. I detta sammanhang vill jag framhålla, hur betydelsefullt det är att man får veta regeringens bestämda planer, när det gäller att öka beredskapen till våren under detta år. Det är värdefullt för dem som ha att vänta inkallelser men också för näringslivet, som givetvis i hög grad beröres av detta förhållande.

Med buller och brak har levnadskostnadsindexet nu åkt igenom det gamla

taket. I nationalbudgeten beräknar man stegringen av levnadskostnaderna från 1950 till 1951, räknat i genomsnitt per år, till 9 procent. Denna penningvärdeförsämring väcker för närvarande en verklig oro, en djup förstämning, hos vårt folk. Framför allt är det givetvis kännbart för dem som ha fasta eller trögrörliga inkomster. Många av dessa leva i små omständigheter och äro beroende av ett litet kapital eller av ett periodiskt understöd. Låt oss tänka oss in i hur en person nu får det som lever på ett knappt tillmätt periodiskt understöd, som inte undergår någon förändring.

Det är ju uppenbart att de sociala förmåner som utgå i pengar minska i värde genom penningvärdeförsämringen. I det sammanhanget kan inte nog kraftigt understrykas angelägenheten av att folkpensionernas realvärde till fullo bevaras, ty folkpensionärerna äro i regel människor, som vända slanten mer än en gång, innan de göra utgifter för livets nödtorft.

Denna penningvärdeförsämring medför också en skatteskärpning som ingen har önskat och som riksdagen icke har beslutat. I en liten not till nationalbudgeten står det, att en ökning med 10 procent av alla inkomster för fysiska personer enligt 1949 års inkomststruktur skulle ge staten cirka 20 procents ökning av den direkta skatten för dessa inkomsttagare. Detta beror givetvis, som var och en förstår, på progressiviteten i statens beskattning, på det förhållandet, att skalorna äro ritade branta, men det beror också på att penningvärdeförsämringen går ut över avdragen. Det är ju anmärkningsvärt, att de kommunala ortsavdrag, som vi i fjol beslutade, falla i värde, innan de trätt i funktion.

Vidare är det uppenbart att de som sparat genom banksättningar och försäkringar göra ytterligare en förlust genom penningvärdeförsämringen, som nu har inträtt eller som inträder. De göra en förlust på omkring 2 000 mil-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

joner räknat från 1950 till 1951 under ett års tid.

Det är givet att konsekvensen av allt detta måste vara, att den mest angelägna uppgiften på det inrikespolitiska området för närvarande är att hindra inflationen, att se till att inflationsspiralen inte vrides ytterligare. I statsverkspropositionen skriver finansministern, att »ett stabilt penningvärde är en väsentlig och i längden nödvändig förutsättning för det enskilda sparandet». Det är riktigt. Det gäller att skapa förtroende för penningvärdet, och jag räknar detta som en av regeringens närmsta uppgifter. För att sparandet skall kunna fungera gäller det att ändra förväntningarna så, att man väntar att priserna inte mer skola stiga.

Vidare säger finansministern, att man efterhand bör söka komma bort från detaljregleringar och i stället anlita generella metoder. Bakom denna målsättning ligga nog en del erfarenheter, som regeringen har gjort under de sista åren och som man nu är villig att taga lärdom av. Det är dock uppenbart, att vi sitta fast i flera detaljregleringar. Det skall bli intressant att se, hur finansministern i praktiken kommer att realisera denna vackra programförklaring.

Efter skattedebatten här i våras hade jag och säkert många med mig väntat, att finansministern i den nya budgeten skulle framträda som den store rikshushållaren, den store spararen. Man har i remissdebatten diskuterat, om budgeten präglas av en sådan sparsamhetsanda eller inte. En sådan diskussion i största allmänhet är måhända inte av så stort värde. I varje fall kan man väl säga, att finansministern har varit försiktig, när det gällt nya utgifter, såvitt de inte tillhöra fjärde huvudtiteln eller äro av automatisk karaktär. Man kan givetvis ifrågasätta, om det är klokt att på detta sätt draga ned en järnridå för nya utgifter. Bör man inte i stället pröva gamla och nya krav och anslag från

fall till fall och göra detta i sparsamhetens anda?

Den Wärnska besparingsutredningen har också kommit in på det gamla älsklingsämnet, kommittéerna och deras arbete. I detta sammanhang har jag ett litet bidrag till besparingsaktionen. Jag skulle vilja föreslå, att 1945 års försäkringsutredning upphör. Sommaren 1949 voro vi färdiga med vårt huvudsakliga arbete, men vi anhöllo då om att kommittén skulle förstärkas, då vi skulle taga itu med den senare delen av vår uppgift, en översyn av organisationen av den obligatoriska försäkringen för olycksfall i arbete. Sedan sommaren 1949 har det emellertid skett en hel del på detta område. För det första har riksförsäkringsanstalten bildligt talat tagit sig själv i kragen och genomgår för närvarande en rationaliseringsprocess. För det andra beviljade regeringen i december i fjol koncession åt en ny försäkringsanstalt, nämligen Försäkringsanstalten Välfärd. För min del anser jag inte, att man har något att vinna på att samla allt under en hatt i ett enda stort monopolföretag, och det är ur dessa synpunkter som jag här ville föreslå, att man låter 1945 års försäkringsutredning, som inte har arbetat sedan sommaren 1949, upphöra.

För ett par år sedan gav statsrådet Danielson sig ut på fälttåg mot krånglet. Han har nu ur sina memoarer från dessa år givit en skildring, som bär det ganska prosaiska namnet »bilaga nr 2 till statsverkspropositionen». Jag har med intresse tagit del av denna skildring, men jag skall inte fördjupa mig i dessa problem. Jag vill endast framhålla, att rationaliseringen inom statsförvaltningen, som givetvis är synnerligen angelägen, inte är en engångsföreteelse utan måste ha en fortlöpande karaktär. Jag har fäst mig vid att regeringen inte utan vidare är villig att gå med på utredningskommitténs förslag, som går ut på att man skall sammanföra sakrevisionen, organisationsnäm-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

den, överrevisorerna och statskontoret till ett jättestort ämbetsverk. Jag tror, att om man följer den planen blir arbetet mindre effektivt. Man får då ett stort ämbetsverk, som lätt stelnar i byråkrati.

Herr talman! Jag har velat använda detta tillfälle för att höja ett varningens ord mot ett sådant steg.

Herr NIHLFORS: Herr talman! Många av de föregående ärade talarna i denna remissdebatt ha i sina anföranden spelat över hela klaviaturen. Jag vill nöja mig med att spela på några få tangenter. Det låter kanske entonigt, men det är min förhoppning, att tonerna därigenom skola nå fram till dem det vederbör.

Det faller sig naturligt för mig att låta den första granskningen av statsverkspropositionen koncentreras på bilagan nr 2 med rubriken »Utgifter å driftsbudgeten, för flera huvudtitlar gemensamma frågor». I ett av dess avsnitt finns en redogörelse för 1949 års tjänsteförteckningskommittés arbete. Hundratusentals statstjänstemäns ögon äro riktade på denna kommittés göranden och låtanden. Dess sekreterare torde kunna vitsorda, att dessa tjänstemäns organisationer med ombudsmännen i spetsen ha visat ett intensivt intresse för att arbetet skall gå undan. Hade den energi, som utvecklats från det hållet, kunnat omsättas i handlingskraft, hade kommitténs arbete förmodligen kunnat redovisas som avslutat vid det här laget. Nu får man tyvärr i stället läsa, att statsrådet Lingman uttalat en förhoppning om att arbetet inom kommittén skall kunna bedrivas i sådan takt, att förslag rörande »principerna för tjänsteförteckningsrevisionen skall kunna föreläggas 1952 års riksdag». Man kan ställa sig undrande inför ordet principerna, dels därför att man har svårt att tro, att några principer hittills ha brukat användas vid

tjänsteförteckningsrevisioner, dels därför att det kan uppfattas som om 1952 års riksdag visserligen skall få taga ställning till vissa principer men inte till några förslag, som skulle innebära förändringar i inplaceringen i lönegradssystemet från och med den 1 juli 1952. Ett klarläggande från statsrådet Lingmans sida på denna punkt skulle vara tacknämligt.

Man hade i det längst hoppats att vid detta års riksdag få se resultat av 1947 års biträdesutredning. Den har visserligen bakats in i tjänsteförteckningskommittén på ett sätt, som utvisar stor skicklighet i förhållningstaktik, men tidigare har det åtminstone funnits utsikter för att vissa delar av dess arbete skulle kunna presenteras i år. Den stora, till övervägande delen kvinnliga biträdeskåren inom statsförvaltningen har på många håll kunnat konstatera kraftiga förskjutningar i sina arbetsuppgifter, som normalt bort medföra förbättrad löneställning, men någon sådan har man inte lyckats erhålla. På alla håll är det så, att utredningar stäcka alla krav på förbättringar i löneställningen. Man skulle vilja se, hur reaktionen skulle bli på en privat arbetsmarknad, om en arbetsgivarpart där visade sådana förhållningsmetoder.

I detta sammanhang kommer man osökt in på frågan, hur en värdering av arbetsuppgifterna för de på löneplan anställda statliga befattningshavarna skall kunna ske så att rättvisa vederfares. Den nuvarande inplaceringen i lönegradssystemet torde vara grundad på mycket vanfäncande i fråga om den rätta inbördes rangordningen mellan olika tjänster. Särskilt tror jag att man har felbedömt de löntagargrupperns arbete, vilket består i kroppsarbete, som i större eller mindre grad är förknippat med ansvar som kan utmätas av domstol. Samma felvärdering torde alla kunna konstatera på det område, där socialarbetare av olika slag äro sysselsatta. Jag skall bara ett ögonblick uppe-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hålla mig vid den kategori av sistsnämnda, som omnämnes i bilagan för gemensamma frågor. På s. 73 där kan man studera ett exempel på statlig förhållningsteknik kombinerad med nedprutningsteknik. Jag syftar på lönerrevisionen för socialkuratorer och socialassistenter, som nu framlägges för en provisorisk lösning.

Av den redogörelsen framgår, att frågan är bortåt fem år gammal och att statens lönenämnd redan år 1947 kom med en framställning om lönegradsplacering för de statsanställda socialkuratorerna, i vilken nämndes, att landsingen för sin del redan hade ordnat sina kurators lönefråga på så sätt, att de voro inplacerade i 19 och 17 lönegraderna. Vid denna tidpunkt voro de i statlig tjänst anställda placerade i avsevärt lägre lönegrad. Lönenämnden förordade för sin del 17 lönegraden. Vid samma tillfälle var även frågan om socialassistenternas lönegradsplacering uppe. Där förordades en uppflyttning från 11 till 15 lönegraden. Även för dessa var det från första stund en otroligt låg värdering av deras arbetsuppgifter. Något förslag om reglering av dessa löner lades inte fram vid 1948 års riksdag, konstaterar statsrådet Lingman i sin föredragning. Då väcktes motioner om en höjning av lönerna för kuratorerna vid karolinska sjukhuset och vid serafimerlasarettet. Statsutskottet avstyrkte dem givetvis, men uttalade därvid, att Kungl. Maj:t vid nästa års riksdag, alltså år 1949, borde lägga fram ett förslag i ämnet. Då hade emellertid lönestoppet kommit emellan, och därmed var det klippt. Inte förrän nu kommer alltså ett förslag, som dock inte innebär något annat än ett provisorium. Även det slutgiltiga ställningstagandet till detta problem om socialarbetarnas lönegradsplacering måste tagas av tjänsteförteckningskommittén, men tydligt är att det denna gång blott åstadkommes en relativt liten förbättring.

Problemet att få kvalificerat folk till dessa arbetsuppgifter är mycket stort. Det har funnits åtskilliga vakanser. Man får hoppas, att de som syssla därmed ha den inställning, som statsmakterna tydligen utgå från att de böra ha, nämligen att de betrakta arbetet som ett kall, som man till varje pris skall behålla, trots låga löner och andra besvärligheter, och inte vilja lämna statsförvaltningen i sticket.

Jag har velat framföra detta som ett exempel på den förhållningstaktik, som statsverket tillämpar när det gäller sådana här frågor. Därvid har man tydligen inte alls något intresse av att på ett rationellt sätt sköta de förvaltningsuppgifter, som staten som arbetsgivare måste handha. Genom denna förhållning och detta intresse för enhetlighet åstadkommer man endast svårigheter för de myndigheter, som skola sköta förvaltningsarbetet ute på fältet.

Herr Henriksson förklarade i går kväll här i kammaren, att han ömtrade för de underbetalda statstjänarna i 9 löneklassen men däremot inte nämnvärt för byråchefer och generaldirektörer när det gäller deras lönefråga. Jag delar herr Henrikssons känslor för låglönegrupperna i deras svåra läge, som gör det nödvändigt att familjeförsörjare ha olika slags extraarbeten eller åtaga sig pressande extrapass för att nödtorftigt klara ekonomin och som, såsom jag förut antytt, sammanhänger med att en vanemässig nedvärdering av många av dessa gruppers arbetsuppgifter sedan gammalt förekommit. Men jag är nu så egendomligt funtad och så i avsaknad av förmåga att se fackliga lönefrågor ur klassynpunkt, att jag har svårt att inte inse det berättigade i kraven på justeringar av lönerna för i högre grader än i den nionde placerad personal. Jag är t. o. m. så djärv att jag tycker, att förslag om lönerreglering för professorerna borde ha kunnat framläggas redan nu. Vi ha inte råd att vara kortsynt småsnåla på det veten-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skapliga området. Likaväl som det visat sig svårt att rekrytera personal för arbetsuppgifter, som nu värderas blott till en placering i 9 lönegraden eller ännu lägre grader, är det, enligt vad som har bestyrkts, svårt att för chefpöster inom förvaltningen kunna förvärva och behålla verkligt dugande krafter.

Man måste därför uttala en förväntan att lönefrågorna verkligen forceras fram till en lösning i tjänsteförteckningshänseende. Det är inte rimligt att den allmänna lönereglering, som genomförts år 1947, inte omedelbart har följts av den revision som det här ordats om. Fråga är om man inte för framtiden borde tänka sig en permanent nämnd eller kommission för tjänsteförteckningsfrågor, därest det inte genom en utbyggnad av statens lönenämnd skulle vara möjligt att låta denna nämnd bli ett sådant organ med egen initiativrätt.

Den bilaga till statsverkspropositionen, som jag uppehållit mig vid, innefattar även en redogörelse för statsrådet Danielsons fögderi i vad avser rationaliseringsarbetet inom förvaltningen. Herr Kristensson i Osby har redan varit inne på den saken och bl. a. framhållit, att detta rationaliseringsarbete inte får vara någon engångssak utan att det gäller att se till, att det blir ett fortlöpande sådant arbete.

På de fackliga organisationernas sida har man väl i princip inte någonting emot rationaliseringar, om de samtidigt medföra förmåner för de anställda. De anställda själva vilja däremot aldrig i rationaliseringar se något annat än något mycket olustigt, och i tider, då det är gott om arbetskraft, måste ju rationaliseringar medföra en känsla av otrygghet för de anställda. Så länge vi ha full sysselsättning är väl inte denna otrygghetskänsla så framträdande, men olustkänslan finns som sagt alltid.

När det gäller rationaliseringar inom den privata sektorn av arbetslivet bruka

nog även de anställda få utbyte därav i någon form, låt vara att det ibland kanske endast blir i form av bättre arbetslokaler eller införandet av trivselskapande moment i arbetet. För de statsanställda är det i regel inte så lyckligt ordnat. En rationalisering inom statsförvaltningen innebär stundom endast att man pressar personalen till ökade arbetsprestationer utan att man ställer i utsikt några bättre befordringsmöjligheter eller bättre och trivsammare arbetslokaler, ändamålsenligare redskap o. s. v. Det gäller emellertid att även inom statsförvaltningen se till, att inte trivseln i arbetet försvinner och därmed kanske också den ökade effektivitet, som man trott sig få fram genom s. k. rationalisering.

Det publicerades för något år sedan i en tidning en fortlöpande serie reportage med bilder rörande arbetstrivseln på en del privatkontor här i Stockholm. Alla, som läste denna serie, borde liksom jag ha fått det intrycket att det på den enskilda arbetsmarknaden finns många arbetsgivare med psykologisk blick för just vad trivselfaktorn betyder för löntagare med mer eller mindre rutinmässigt arbete. Men jag undrar, ärade kammarledamöter, hurudan reaktionen bland läsarna skulle ha blivit, om bildreportagen från de trivsamma kontoren i stället hade hämtats från statliga arbetsplatser. Hade man då inte fått höra förgrymmade röster tala om slapphet och slöseri med arbetstid inom statsförvaltningen?

Jag har med detta lilla exempel bara velat visa, hur nödvändigt det är att vi alla betrakta statstjänstemännens löne- och arbetsförhållanden med samma objektivitet som motsvarande förhållanden och problem för de privatanställdas del.

Herr Hedlund i Rådombank var i går inne på den tanken, att lönefrågor inte borde behandlas av riksdagen, och han ville bevisa olämpligheten härav genom att hänvisa till utgången av behand-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lingen av folkhögskollärarnas lönefråga vid höstriktsdagen. Vid det tillfället passade ju riksdagen, med hjälp bl. a. av bondeförbundsmajoriteten, på att ganska grundligt justera Kungl. Maj:ts förslag. Det förslag, som regeringen framlagt, avvek emellertid ganska väsentligt från ett av sakkunniga på området utarbetat förslag, vilket mer eller mindre helt hade accepterats av personalorganisationerna. Det skulle vara intressant att veta, om herr Hedlund i Rådom verkligen menar, att riksdagen i fortsättningen inte bör ha tillfälle att justera sådana avsteg från, om jag så får säga de förhandlingsresultat, som uppnåtts av en sakkunnigkommitté och personalorganisationerna. I det här fallet blev det ju så, att riksdagen rekommenderade regeringen att lösa frågan i enlighet med de sakkunnigas förslag.

Föregående talare ha då och då varit inne på de aktuella löneförhandlingarna. Jag skall för min del inte gå in på den saken, ty det skulle i så fall faktiskt endast bli fråga om upprepningar. Jag vill här bara framhålla, att efter de erfarenheter, som nu gjorts beträffande levnadskostnadsindex och beräkningen därav, kan man i fortsättningen knappast räkna med att löntagarna skola återfå sitt förtroende för detta index, i den mån de nu någon gång haft ett sådant förtroende. Jag har också till statsrådet Lingman riktat en fråga, där jag begär besked om huruvida statsrådet Lingman anser att avslöjandena om indexberäkningarnas felaktiga eller mindre rättvisande karaktär, när det gäller vissa varor, böra påverka statsmakternas ställningstagande vid löneförhandlingarna. Det vore av ganska stor betydelse att ett svar på den frågan lämnades, och jag har för min del ingenting emot att det sker här i dag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Herr Nihlfors har i sitt anförande uttalat oro

över att tjänsteförteckningskommitténs arbete förefaller att draga ut så långt på tiden, och han framförde också en önskan om att kommittén skulle påskynda sitt arbete, så att resultatet skulle kunna framläggas så snart som möjligt. I denna herr Nihlfors' önskan vill jag instämma. Jag har också strävat efter att vidtaga åtgärder för att resultatet skulle kunna föreligga så snart som möjligt.

Herr Nihlfors framhöll att det på den enskilda arbetsmarknaden inte skulle ha gått för sig med ett sådant dröjsmål som det här blivit fråga om. Jag vill säga herr Nihlfors, att det skulle nog inte heller ha gått för sig på den enskilda marknaden, att personalorganisationer dröjt över ett år med att lämna in förslag till de ändringar som de vilja diskutera. Jag erinrar om att när tjänsteförteckningskommittén tillsattes i början av 1949, så tillskrev den organisationerna och uppmanade dem att komma in med de förslag till sådana ändringar i tjänsteförteckningen, som organisationerna ansågo vara motiverade. Dessa förslag inkommo emellertid inte förrän i slutet av första halvåret 1950, och alla förslag ha ännu inte kommit in.

Jag anser att man under sådana förhållanden inte får lägga hela ansvaret för dröjsmålet på tjänsteförteckningskommittén, utan organisationerna böra väl ta på sig den del av ansvaret som beror på deras eget dröjsmål. Anledningen till detta dröjsmål kanske herr Nihlfors själv känner till — han tillhör ju styrelsen för en av de organisationer som det här gäller.

Nu kan det ju sägas att det inte är så lätt att göra upp de förslag som det här är fråga om, ty det är många grupper som äro berörda därav och många synpunkter som måste sammanjämkas. Det är med andra ord ett mycket stort område att se över, och jag förstår de svårigheter som de olika organisationerna härvid ha ställts inför. Men jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

anser å andra sidan att organisationerna böra inse de svårigheter som även föreligga för tjänsteförteckningskommittén, som har att se över hela statsförvaltningen, alltså hela det område som omfattas av de sammanlagda förslagen från samtliga organisationer. Kommittén har nu haft ungefär ett halvt år på sig för detta arbete, men jag understryker än en gång att alla förslag ännu inte ha inkommit. Inom kommittén är man emellertid beredd att göra stora ansträngningar för att om möjligt slutföra denna del av arbetet under innevarande år, vilket är nödvändigt om det till nästa års riksdag skall kunna framläggas proposition om ändringar i tjänsteförteckningen.

Prövningen av hur de enskilda tjänsterna skola placeras är man däremot inte säker på att hinna med. Och förhandlingsresultatens utseende och tidpunkten, när man kan komma fram till en uppgörelse, bero i lika hög grad på organisationerna som på tjänsteförteckningskommittén — det är ju här fråga om att förhandla sig fram och om möjligt träffa en uppgörelse.

Herr Nihlfors erinrade här om en fråga, som han framställt till mig, och uttalade ett önskemål om att jag om möjligt skulle redan nu besvara denna fråga. Jag skall, herr talman, be att få taga tillfället i akt och lämna herr Nihlfors ett sådant svar.

Den fråga, som herr Nihlfors riktat till mig, är av följande lydelse: »Anser herr statsrådet att den omständigheten att vid hittills gjorda beräkningar av levnadskostnadsindex hänsyn icke tagits till de dolda prisstegringar, som uppkommit genom kvalitetsförändringar å vissa indexvaror, rättvisligen bör påverka statsmakternas ställningstagande vid förhandlingarna om statstjänstemännens löner för år 1951?»

Med anledning härav vill jag framhålla, att det under pågående förhandlingar rörande statsjänstemännens löner — inom parentes vill jag nämna att

de komma att börja i dag kl. 2 — givetvis inte är möjligt för mig att offentligen tillkännage någon förhandsuppfattning rörande statsmakternas ställningstaganden i olika hänseenden vid dessa förhandlingar. Till undanröjande av eventuella missförstånd, som ha kunnat uppstå i anledning av de nyligen framlagda beräkningarna av levnadskostnaderna, vill jag emellertid lämna följande upplysningar om de förhållanden som ha berörts i herr Nihlfors' fråga.

Levnadskostnadsindex uträknades före 1943 som en fastbasindex med 1935 som basår. Detta innebar, att en viss budget i form av olika kvantiteter av skilda varuslag en gång för alla hade fastställts. Denna budget intogs t. o. m. i Svensk författningssamling. Beräkningarna gingo ut på att varje kvartal fastställa hur mycket det skulle kosta att inköpa de i budgeten angivna varumängderna till de vid beräkningstillfället gällande priserna. Dessa varumängder blevo så småningom inaktuella och indexen kunde till följd härav inte anses vara en korrekt mätare av de aktuella prisförändringarna. Härtill kom, att vissa av de i budgeten angivna varorna på grund av försörjningsproblemen under krigsåren inte alls kunde uppdrias i den öppna handeln eller också inte kunde inköpas i förutsatta mängder. På grund av dessa svårigheter tillkallades år 1942 särskilda sakkunniga, som i ett betänkande (SOU 1943: 8) förslögo ändrade beräkningsmetoder.

De sakkunniga funno det önskvärt, särskilt med hänsyn till de årliga avtalsuppgörelserna för den privata arbetsmarknaden och för beräkningen av de statsanställdas dåvarande kristilllägg, att kunna utgå från indextal, som bygga på den aktuella konsumtionssammansättningen. Enligt de sakkunnigas mening borde därför levnadskostnadsindex beräknas så, att den tillgodoser behovet av tillfredsställande jämförel-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ser på kort sikt. De sakkunniga föreslugo därför, att en total översyn av det vid indexberäkningen tillämpade vikt-systemet skulle företagas en gång om året. Index borde vidare beräknas som en kedjeindex med årslänkar, sträckande sig från december till december. Till grund för beräkningen av varje årslänk skulle läggas konsumtionens sammansättning under samma år, sådan den kunde framgå av den totala översynen. Enligt angivna beräkningsmetoder innebär den index, som framlägges varje kvartal, i själva verket inte en prisjämförelse som sträcker sig längre bakåt än till närmast föregående december, d. v. s. högst 12 månader. De sakkunniga uttalade vidare, att särskild omsorg borde nedläggas på en exakt definition av de noterade varuslagens och tjänsternas kvalitet för att hindra att förändringar häri skulle påverka prisnoteringarna.

Dessa riktlinjer för indexberäkningen, som godkändes av Kungl. Maj:t, ha tillämpats sedan 1943 och gällde också vid genomförandet av 1947 års löne-reglering. De utgöra grundvalen för konstruktionen av reglerna om stats-tjänstemännens rörliga tillägg.

Såvitt man nu kan bedöma, är kedje-indexmetoden i flera hänseenden överlägsen andra metoder. Men liksom andra metoder lider också den av brister. När budgeten varje år revideras och därvid inte bara varumängderna justeras utan också själva varorna utbytas mot nya varor eller nya kvaliteter, så kunna lätt sådana prisförändringar förbigås, som inträffa i och med att nya varor föras i handeln som ersättare för äldre varor, som samtidigt eller någon tid senare försvinna. Detta problem uppmärksammades av indexsakkunniga, när det gällde rena ersättningsvaror, som konsumenterna voro tvingade att övergå till som följd av varubristen under kriget. För att hänsyn skulle kunna tas till den fördyring, som uppstod härigenom, rekonstruerades att sär-

skilda substitutionstillägg skulle göras vid indexberäkningarna. Det mest uppmärksammade tillfället, då sådana tillägg gjordes, var i december 1946. Genom en särskild undersökning konstaterades då, att indexen hade undervärderats något genom den till följd av kvalitetsförsämringar inträffade pristegringen på vissa beklädnadspersedlar m. m. Ett substitutionstillägg infördes därför, och i samband därmed steg indexen med 3 enheter (ca 2 procent).

Det ifrågavarande problemet har emellertid betydelse inte bara under tider av knapp varuförsörjning. Socialstyrelsen har därför, enligt vad numera upplysts, under år 1950 tillämpat en i viss mån ändrad metod. Tidigare ha beräkningarna i enlighet med det anförda grundats på en strängt genomförd jämförelse mellan identiska varukvaliteter, som successivt ha utbytts, den s. k. skarvningsmetoden. Från och med december 1949 har socialstyrelsen emellertid medtagit ett något större urval av varutyper inom gällande kvalitetsbeskrivningar. En befattningshavare i socialstyrelsen har också utfört en begränsad undersökning av kvalitetsproblemet betydelse, som fram-lades vid indexnämndens sammanträde den 10 januari i år. Enligt denna undersökning skulle index, om man till grund för beräkningen i stället hade lagt en medelprismetod, från december 1946 till december 1949 ha ökat mer än den höjning med 8 procent, som det officiella, på skarvningsmetoden byggda indextalet under samma tid uppvisar. Hur mycket högre kan inte exakt fastställas, men socialstyrelsen har framhållit, att den i sammanhanget nämnda siffran 3,4 procent inte är korrekt utan för hög. I denna siffra har nämligen hänsyn inte tagits till de kvalitetsförbättringar, som samtidigt ha inträffat.

Att nu i efterhand utföra en fullt tillfredsställande alternativt beräkning av de senaste årens prisutveckling anser socialstyrelsen knappast genomförbart.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

När därtill kommer att indexberäkningarna enligt de av indexkommittén utarbetade riktlinjerna framför allt skola ha till syfte att tillgodose behovet av korttidsjämförelser, och de regelbundna indexberäkningarna sålunda i första hand skola återge prisutvecklingen under det senaste året, har styrelsen kommit till den slutsatsen, att indextalet för december 1950 inte bör påverkas av de resultat, som vunnits vid specialundersökningar.

Härtill vill jag foga följande reflexioner.

Det kan här vara anledning att erinra om att det av såväl teoretiska som praktiska skäl inte ens kan tänkas något indextal för levnadskostnaderna, som skulle vara »exakt» i den meningen, att detta tal vore det enda fullt »riktiga» och alla andra tal oriktiga. Åtminstone när det inte gäller mycket korta perioder finns alltid både av teoretiska och av praktiska skäl en viss obestämbarhetsmarginal, och inom denna marginal äro samtliga värden »riktiga». Under en längre period inträffa nämligen alltid förändringar i konsumtionens storlek och inriktning, och dessutom förskjutas varukvaliteterna. Allt detta gör att problemet om den »riktiga» levnadskostnadsförändringen alltid inom vissa gränser måste förbli obestämt. Redan av detta skäl skulle det vara i hög grad missvisande, om man uttryckte saken så, att den här ifrågavarande begränsade undersökningen skulle ha givit till resultat, att levnadskostnadsindexen skulle vara felaktig. Tvärtom tror jag, att den svenska levnadskostnadsindexen uppfyller relativt sett ganska höga anspråk. Det hindrar inte, att ytterligare förbättringar i beräkningsmetoderna kunna ifrågakomma. För övrigt vill jag än en gång betona, att denna senaste undersökning utgår från en annan beräkningsmetod än den som användes för angivande av det bastal, som blev utgångspunkt för 1947 års lönereglering

och för de tidigare förhandlingarna om det rörliga tillägget.

Herr HEDLUND i Rådomb (kort genmäle): Herr talman! I anslutning till ett yttrande av mig under gårdagens debatt har herr Nihlfors för en stund sedan ställt en fråga till mig.

Jag förklarade i går, att en avveckling av riksdagens befattning med lönefrågor snarare borde eftersträvas än en vidgning av denna verksamhet, och jag sade att jag byggde min uppfattning bl. a. på utgången av behandlingen av ett par löneärenden här i riksdagen under förra året. Meningarna hade starkt brutit sig i dessa frågor, och det ena förslaget hade vunnit med endast ett par rösters övervikt. Om det andra förslaget hade gått igenom, skulle lönesättningen för ifrågavarande grupper ha väsentligt skilt sig från den som nu beslutades.

Med utgångspunkt från detta uttalande har nu herr Nihlfors till mig ställt den frågan, om jag med mitt yttrande avsåg att förklara, att folkhögskolelärarna — i det ena av de åsyftade ärendena gällde det nämligen dem — rätteligen borde ha erhållit den lägre av de två föreslagna lönerna. Jag kan för min del inte begripa, hur man från den angivna utgångspunkten kan göra en sådan fråga, och jag ber att beträffande min inställning, som ju gick ut på att folkhögskolelärarna skulle ha den högre lönen, få hänvisa herr Nihlfors till ett studium av omröstningsresultatet. Jag tror att detta kan vara tillräckligt som en vägledning.

Vad jag i mitt anförande i går vände mig emot var, att man vid lönesättningen använder ett förfaringssätt, som är så hasardbetonat som det nuvarande faktiskt visat sig vara. Det är ju en ren sinkadus, om i ett visst fall lönen kommer att ligga en eller två lönegrader högre eller lägre. Jag tror också att herr Nihlfors vid närmare eftertanke skall

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

instämna i att det inte är något önskemål, vare sig för tjänstemännen eller för det allmänna, att bestämmandet av lönerna i viss mån innebär ett lotteri.

Herr NIHLFORS (kort genmäle): Herr talman! Jag får tacka statsrådet Lingman för det utförliga svar han lämnade på min fråga. Jag har inte många möjligheter att kommentera det. Jag erkänner, att det är oerhörda svårigheter när man skall räkna med index. Speciellt det s. k. kvalitetsproblemet är det stora kruset. Här har man enligt mitt förmenande tydligen redan på ett tidigt stadium kommit fram till en ny metod, som man har prövat och först nu givit offentlighet åt i den form som nu har uppmärksamrats. Det är ganska klart, att man på löntagarkategorierna blir orolig, när dylika avslöjanden komma. Det framgår ju därav, att man för många år sedan har varit inne på denna fråga men kanske inte fullföljt den. Under det sista året har man närmare utformat metoden, vilket har givit det resultat som vi nu känna till.

Det finns anledning att med hänsyn därtill övergå till det system, som löntagarna i privat tjänst redan ha och som jag tror att statsrådet också anser vara det riktiga, nämligen att ha årliga förhandlingar om särskilda tillägg till grundlönerna. Man får därvid taga skälig hänsyn inte bara till levnadskostnadsindex med dess osäkra marginaler utan även till andra omständigheter, förändringar på arbetsmarknaden, real-lönestegringar o. s. v.

När en så utförlig redogörelse lämnas riksdagen, är det mycket värdefullt att det blir klarlagt vad som menas med det ena och det andra. När det gäller indexberäkningar har allmänheten nog många gånger mycket dunkla begrepp om svårigheterna med desamma och anser att — skola vi säga — förfalskningar äga rum medvetet. Jag vill inte ansluta mig till den skara, som vill lasta

de tjänstemän och myndigheter, som syssla med dessa beräkningar, för någonting. Särskilt under ett lönestopp med den garantiregel, som här förelåg och som innebar att om index gick över ett visst tal skulle det utlösa 8 procents lönestegring, är det naturligt, att man mot den bakgrunden misstänker vissa påtryckningar. Jag tror inte, att man behöver göra det, men det är lätt att förstå, att den stora allmänheten, de stora löntagarkategorierna, kan få den uppfattningen. Sedan vill jag säga, att jag har tagit reda på att tjänsteförteckningen...

Här avbröts talaren av herr talman, som meddelade, att den för kort genmäle beviljade tiden gått tillända.

Herr JOHNSSON i Kastanjegården: Herr talman! Det brukar vara tillåtet att i remissdebatten, åtminstone så här långt in på andra debattdagen, taga upp frågor, som till följd av riksdagens beslut ha inverkat på levnadsförhållandena i olika bygder. Jag skall be att få beröra ett par sådana.

I årets statsverksproposition har kommunikationsministern uttalat, att ehuru det inte är möjligt att av skattemedlen använda något till ombyggnad av blekingenätets järnvägar böra dock förbättringsarbetena på järnvägarna fortsätta. De böra stå kvar på beredskapsstat. Jag skall inte säga så mycket om denna fråga, som tidigare har varit föremål för debatt här i kammaren; jag får kanske tillfälle att återkomma till den senare. Det bör dock sägas, att frågan måste drivas framåt. Det räcker inte att bara hålla den vid liv, ty det är fullständigt klarlagt, att ju längre man dröjer, ju större bli skadorna och ju svårare bli de att reparera. Det är därför av vikt, att den frågan inte förhalas. I detta sammanhang kan jag t. ex. erinra om besvärigheterna i Karlshamn. Industrierna där, som till sitt förfogande ha en av södra Sveriges dju-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

paste hamnar, ha endast tillgång till en smalspårig järnväg. Vilka besvärligheter detta för med sig är inte svårt att förstå.

Det är emellertid en annan sak, som vid beslutet om blekingejärnvägarnas ombyggnad blivit synnerligen aktuell nu vid årsskiftet. I 1943 års järnvägs-kommittés uppgifter ingick det inte bara att undersöka, vilka smalspåriga järnvägar som behövde byggas om. Kommittén skulle jämväl undersöka, huruvida inte en del smalspåriga järnvägar skulle kunna rivas upp och nedläggas, då det till följd av biltrafik o. d. hade blivit ändrade förhållanden. I Blekinge fanns en sådan liten bana, som var synnerligen trafiksvag. Järnvägen heter Sandbäck—Olofström. Anledningen till denna trafiksvaghet är dels att en annan järnväg, Sölvesborg—Älmhult, senare har byggts, dels tillkomsten av nya vägar med biltrafik. Järnvägskommittén kunde inte föreslå en ombyggnad av banan Sandbäck—Olofström, och man kunde inte ens föreslå att den skulle ligga kvar, eftersom det då skulle bli omlastningssvårigheter i Sandbäck. Man var övertygad om att dessa svårigheter inte skulle kunna avhjälpas. I klart medvetande om att det dock skulle medföra störningar i bygdens liv om man rev upp en järnväg, som funnits till i 70 år — fäderna till den generation, som nu lever och verkar i bygden, hade nedlagt mycket arbete och stora uppoffringar när det gällde att få järnvägen till stånd — skrev järnvägs-kommittén i sitt betänkande, att en järnväg inte fick nedläggas förrän bygden tillförsäkrats minst lika goda kommunikationsmöjligheter som dem de haft. I statsutskottets utlåtande vid 1946 års riksdag, då principbeslutet om ombyggnad av blekingejärnvägarna fattades, uttalade utskottet, att dessa trafiksvaga järnvägar inte skulle nedläggas förrän kustbanan blivit utbyggd. Prövningen av detta skulle först senare upptagas. Det kan hända att formuleringarna i järnvägs-kommitténs utlåtande och i

statsutskottets utlåtande varit litet olika på denna punkt, men för mig har det alltid stått klart att man i båda dessa institutioner menat, att det först var efter byggandet av en ny järnväg, som man skulle taga upp frågan om nedläggandet av den gamla banan.

Den lilla järnvägen Sandbäck—Olofström har emellertid nu nedlagts — den 1 januari 1951 — utan att man mer än påbörjat det stora blekingenätet. Detta har givetvis haft till följd, att en hel del opinionsmöten hållits. Folket i de berörda bygderna har varit mycket upprört, inte minst av den anledningen att järnvägsstyrelsen beslöt sig för denna åtgärd utan att lämna kungl. generalpoststyrelsen så lång tid på sig, att postgången kunde ordnas på ett ordentligt sätt. Det var omöjligt att få riktig ordning på denna. Jag har sett hur man i pressreferaten mycket drastiskt beskrivit förhållandena, då sändandet av ett brev mellan två poststationer tagit fyra dagar. Brevet behöver inte nödvändigtvis avse en växel eller något annat överhängande, men det kan gälla andra viktiga angelägenheter. Man har också klagat på den taxefördring, som blivit en följd av att man måste sända gods på annat sätt.

Jag vill nu ställa den frågan, huruvida det inte vore möjligt för två så förnämliga ämbetsverk som kungl. järnvägsstyrelsen och kungl. generalpoststyrelsen att underhandla om en dylik fråga, så att man kan få kommunikationerna att klaffa. Jag vågar inte tänka på hur förhållandena skulle bli i ett större samhälle eller i en stad, om något liknande skulle inträffa. Nu ha dock människorna där nere en stark förhoppning om att ingenting skall försummas, när det gäller att ge dem tillfredsställande förhållanden beträffande postgången. Så sent som i går var dock ingenting åtgjort, och man räknar med att det skall taga mycket lång tid innan detta blir fullt klart.

Jag har velat anföra detta i hopp om

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att vederbörande statsråd skall få reda på hur saken ligger till och om möjligt ingripa i dessa för denna bygd så viktiga ting.

Sedan har jag, herr talman, ännu en fråga, som jag anser vara ganska betydelsefull — de flesta mena nog, att den är relativt oväsentlig. När vi i våras här i riksdagen behandlade frågan om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, kom det ett förslag om en sänkning av priset på fabrikspotatis med ett öre per stärkelseprocent och hektoliter. Jag anförde redan då att jag inte såg någon som helst anledning att minska priset på just potatis, då priset ökade på snart sagt alla andra produkter. Potatis är en så arbetskrävande produkt, och odlingen härav har blivit så fördyrad, att det snarare skulle vara motiverat med en prisstegring. Sänkningen av detta pris komplicerade också frågan om bestämmandet av potatismjölpriset, som blev synnerligen besvärligt att fastställa. Den största faran var emellertid — vilket jag redan då förutspådde — att man minskade potatisarealerna där nere, vilka förut utgjort en reserv för matpotatisodlingen här i landet. Det råder ingen tvekan om att man under de allra flesta åren sedan 1939 behövt anlita dessa för potatismjöl-tillverkning reserverade tillgångar till matpotatis. Man har då fått inskränka på tillverkningen av potatismjöl. Att man på grund av denna prissänkning skulle minska potatisodlingen var inte svårt att förutse, och man började också genast därmed.

Nu har jag sett att man i pressen börjat resonera om att importera potatis från Finland. Jag vill bara fråga om någon tror, att det skall bli billigare. Visserligen kan vi sända andra varor till Finland och för dessa bestämma priser, sådana att potatispriset passar, men om vi kunna ta ut högre priser på dessa, blir också potatisen från Finland i ett högre pris. Jag är säker på, att om riksdagen hade beslutat ett oför-

ändrat pris på fabrikspotatisen i stället för att sänka priset, så skulle vi inte ha behövt bekymra oss om någon import av potatis just i år, vilket vi nu säkerligen inte kunna undvika.

Jag har, herr talman, även velat framföra detta, då jag hoppas att man vid kommande förhandlingar skall taga upp till prövning frågan om det ändå inte är riktigare att främja odlingen av denna produkt inom landet i stället för att sätta i gång med en potatisimport med alla de fördyringar och risker, som detta för med sig. Potatisen odlas ju mest av småbrukare, som böra få tillgodogöra sig den inkomst, som odlingen av denna arbetskrävande gröda berättigar till.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Statsrådet Lingman använde nyss i det interpellationssvar han gav rörande indexstatistiken ett uttryck »obestämbarhetens marginal». Jag kan inte neka till att detta uttryck i hög grad karakteriserar även denna remissdebatt. Ämnesvalet är fullkomligt behärskat därav ända till den grad att vi mitt i remissdebatten även få ett interpellationssvar i en i och för sig komplicerad men icke mindre viktig statistisk fråga.

Jag skall också för min egen del be att få använda mig av den frihet, som kännetecknar denna riksdagens stora klagomur, då vi anföra de olika »ståndens» besvär enligt gammal tradition i svensk riksdagshistoria. Jag vill då tala om ett ämne, som jag tror är det viktigaste för närvarande i de svenska tätorterna. Flera föregående talare ha ju också mer eller mindre ingående ägnat sig åt denna fråga, nämligen bostadsfrågan och dess kris.

Vi veta alla vad denna fråga betyder. Vi se den redovisad i olika mer eller mindre omfattande bristsiffror. Vi kun-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

na minimalt uppskatta den rena bostadsbristen i de svenska tätorterna till 40—45 000 lägenheter. Bakom dessa siffror — låt oss inte glömma det — döljer sig ändå en stor mänsklig nöd och ett stort mänskligt elände, som vi inte kunna komma ifrån. Unga familjer kunna inte få flytta samman. De bo i kolonistugor. Människor bo i för länge sedan utdömda lägenheter. Mannen bor på ett natthärbärge och hans hustru i en arrestlokal osv. Exempler på den dystra verklighet, som ligger bakom dessa siffror, kunna mångfaldigas.

Detta är nu något alldeles orimligt och paradoxalt i nuvarande läge. Ty vi ha under 1940-talet och inte minst under de senaste fem åren haft en välstandsökning, som torde ha få motsvarigheter i vår generation. Denna välstandsökning har naturligtvis tagit sig uttryck i en ökad tätortsbildning. Man kan vara av olika mening om hur den tätortsbildningen lämpligen borde ha ägt rum. Efter en mening som jag delar har den lett till en alldeles för stark expansion av de stora städerna. Men detta kan jag här lämna därhän. Hur som helst, det har varit massor av människor, som flyttat in till städerna, och detta har sammanfallit med ett starkt uppsving i giftermålstalen och en ökad hushållsbildning. Allt detta har naturligtvis gjort att ett väsentligt ökat bostadsbehov uppstått i alla svenska stadsamhällen. Detta har så illa koordinerats med den ekonomiska politiken, att det har resulterat i att det samhälle, vars välstandsökning jag nyss berörde, har en bostadsnöd så utpräglad, att i varje fall inte jag kan erinra mig att jag i min generation upplevat något liknande tidigare. Detta är därför ett av de mest trängande problemen i svensk socialpolitik.

När det gäller lösningen av problemet vill jag, då jag här tagit till orda, något beröra en uppfattning i dessa frågor, som ofta med iver framföres i debatten, nämligen att den nuvarande

bostadsbristen är ett uttryck för att 1946 års bostadspolitik och den målsättning, på vilken den vilar, är förfelad och att vi nu måste gå över till en helt annan typ av bostadspolitik. Vi måste, mena många, ge hyresmarknaden frihet, d. v. s. vi måste släppa hyrorna fria. Det subventionssystem, med vilket vi, har man sagt, i socialt intresse styra efterfrågan, det systemet har visat sig vara felaktigt, och det måste vi nu överge. Detta betyder således, att man inom de kretsar, som hysa dessa åsikter, tror sig kunna bota det föreliggande nödläget genom att med en sådan större frihet nå en annan fördelning både av nyproducerade lägenheter och lägenheter i det gamla fastighetsbeståndet.

Jag är för egen del av en helt annan mening. Jag vill begagna tillfället här att motivera min ståndpunkt. Jag tror nämligen, att man skall försöka i anda och sanning fasthålla vid 1946 års bostadsprogram. Jag anser, att vi gjort ett utomordentligt stort framsteg genom att underkänna lägenheten om ett rum och kök som normal familjebostad, vilket tidigare varit fallet, för de bredare lagren i de svenska tätorterna. Om jag jämför 1939 och 1949 års siffror rörande de ifrågakvarande enrumslägenheternas andel av den totala bostadsproduktionen, så visar det sig, att denna siffra, som 1939 var 26 procent, nu nedgått till 8 procent.

Man har nu på vissa håll den uppfattningen, att med en ny lägenhetsfördelning skulle man komma till fler lägenheter för samma kostnader. Det är emellertid mycket litet att vinna på den vägen, framför allt därför att man förbiser att det kostar relativt mycket mera att producera små lägenheter än något större lägenheter. Bostadsstyrelsen har i sitt nyss avgivna yttrande i denna fråga visat, att den ändrade lägenhetsfördelningen från de minsta lägenheterna till förmån för de mer anständiga familjebostäder, som vi nu

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

genomfört, dock kostar endast 8 procent mer än vad motsvarande produktion skulle ha kostat enligt 1939 års fördelning på lägenhetstyper. Den nuvarande fördelningen ger å andra sidan ett antal rumsenheter, som är nära 15 procent mer än enligt 1939 års fördelning. Om man förutsätter, att lägenheterna nu äro belagda med samma täthet som 1939, så visar det sig, att de nuvarande lägenheterna rymma ungefär så många människor fler som motsvarar kostnadsfördyringen.

Med andra ord: per bostad räknat skulle denna fördelning enligt den nya bostadspolitiken inte behöva kosta mer och påfordra större investeringar än vad fallet skulle bli med den gamla fördelningen enligt 1939 års lägenhetstyp. Detta är verkligen väsentliga och avgörande siffror, som man bör noga betänka, då dessa frågor behandlas. Jag tror, att de siffror jag här berört äro ägnade att dämpa föreställningen, att man genom någon hastig trollkonst skall kunna förändra lägenhetstyperna och gå ned till väsentligt mindre lägenheter för att på det sättet till samma kostnad och med samma produktionsomfattning lösa den föreliggande bostadsfrågan.

Det är också tydligt, att det nuvarande nödläget inte beror på någon ökning av självständiga hushåll för de ogifta. Det är riktigt, att relativt sett finns det många fler ogifta självständiga hushåll och lägenheter nu än tidigare. Men å andra sidan är det ju så, som vi alla veta, att under 1940-talet ha de unga generationer, som gift sig, i stor utsträckning blivit så att säga utgifta. Dessa ungdomar äro, kan man säga, konsumerade av äktenskap. Därför har den delen av befolkningen klart minskat. Den relativa stegringen av självständiga hushåll spelar därför en mycket liten roll, då det gäller ökad efterfrågan på smålägenheter.

Man kommer således till det resultatet — vilket man inte kan komma ifrån

— att bostadsbristens elände beror på bostadsproduktionens minskning. När riksdagen 1946 uppsatte det mål för den familjebefrämjande bostadspolitik, som jag här nyss antytt, så förutsattes en bostadsproduktion av ungefärligen 60 000—65 000 lägenheter per år. År 1946 kommo vi inte så värst mycket under den siffran. För hela riket räknat producerades det året 58 000 lägenheter. I detta sammanhang vill jag påpeka, att jag här endast berör de s. k. kvotorterna, ty det är ju framför allt där som bristläget gör sig gällande, och det är således där som bostadsbristen är det brännande problemet. För riket i övrigt har man ju andra önskemål på detta område.

Som alla veta, ha vi från 1940-talet släpat med oss ett underskott i fråga om lägenheter genom den dämpning av bostadsproduktionen som ägt rum under denna tid, inte minst på grund av de anspråk, som det militära ställde. Först 1946 kom man upp till en bostadsproduktion av en omfattning, som svarade mot 1939 års produktion. Därefter satte minskningen in igen.

Det är kanske mänskligt och naturligt med en benägenhet att leva över sina inkomster på det sätt som svenska folket gjort. Det visade sig emellertid, att de därefter följande nödvändiga begränsningarna kommo att drabba i första hand bostadsproduktionen och de offentliga investeringarna, inte minst de kommunala, till vilka jag strax skall återkomma. Detta gjorde att bostadsproduktionen inom de s. k. kvotorterna gick ned från i runt tal de 49 000 lägenheter, som vi uppnådde 1946 inom dessa orter, till väsentligt lägre siffror för senare år. Under de två senaste åren har det rört sig om endast 36 000—37 000 lägenheter per år. Om man hade kunnat behålla 1946 års nivå inom bostadsproduktionen, hade vi dock nu haft ytterligare 20 000 å 25 000 lägenheter. Detta vore intet dåligt resultat, då bostadsbristen i dess

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

helhet nu kan beräknas till 40 000 å 45 000 lägenheter. Vi vore alltså i så fall väsentligt bättre ställda. Skulle man vara så blygsam, att man trots folkökningen och trots den accentuering av bostadsbehovet som den stora befolkningsomflyttningen medfört skulle ha stannat vid 1939 års produktion, så skulle man ha nått en ökning av den totala tillgången nyproducerade lägenheter med 15 000 å 25 000 lägenheter. Även detta vore ett högst beaktansvärt tillskott. Det svarar dock mot en tredjedel av den nu konstaterade bristen.

Kärnan i det nu föreliggande problemet är således enligt min mening att få till stånd en ökad bostadsproduktion. Det är nödvändigt att ge vår folkhushållning, vårt ekonomiska liv och våra investeringsprogram en sådan balans, att vi kunna tillgodose dessa människornas mest elementära behov, även med risk att detta skulle åstadkomma någon dämpning av tätorternas tillväxt.

Jag nämnde nyss de offentliga investeringarna. Det ligger då nära till hands för mig att tala om de kommunala investeringarna, som ju genom regleringen under dessa år ha måst bli skarpt nedskurna. Vi fatta här i riksdagen mycket fina beslut, som vi alla många gånger äro eniga om i en hjärtligt menad vältalighet om t. ex. de bättre skolor vi vilja ha. På grundval av de förträffliga betänkanden, som vi alla här gemensamt besvärja, fastställa vi sedan normer hur skolorna skola se ut. Detta tar sig slutligen uttryck i författningar om hur kommunerna skola förfara beträffande byggandet av dessa fina skolor. Då det gällt denna fråga har emellertid under de senaste tre åren en annan gren av riksledningen obarmhärtigt skurit bort kort sagt alla de lokaliteter inom skolorna, som inte äro direkt betingade av undervisningens behov, alltså gymnastiksal, bespisningslokaler och alla möjliga utrymmen, som en modern skola bör ha

för att rätt kunna fylla sin uppgift. Man samlar på det sättet på sig ett uppdamt behov vid sidan av de löpande behov, som följa av den år från år konstaterbara ökningen av barnantalet, d. v. s. de ökade behov av skollokaler, som varje årsring avsätter. På det sättet släpa vi efter oss, om vi mena allvar med att vi vilja ha bra skolor efter de normer som statsmakterna bestämt, ett uppdamt behov, som någon gång ändå måste tillfredsställas.

Jag kan här nämna en siffra beträffande omfattningen av detta behov. Vi ha i Stockholms stad gjort en uträkning rörande de belopp, som byggnadskostnaderna för de på detta sätt bortskurna lokaliteterna i våra nya folkskolor representera. Vi ha kommit till en siffra avseende de tre till fyra senaste åren på mellan 30 och 40 miljoner kronor. Läger man sedan till den merkostnad, som det innebär att vi måste tänka oss att bygga dessa lokaler i en tid med högre prisnivå, samt därjämte beaktar den merkostnad som det innebär att vi bygga huset i etapper i stället för på en gång, då kommer man säkerligen till en kostnad på 40—45 miljoner kronor för att tillgodose dessa uppdamda behov.

Det förhåller sig på samma sätt även med andra områden av de offentliga investeringarna. Jag har gjort en motsvarande kalkyl för sjukvårdens räkning här i Stockholm. Jag kommer där till en siffra av ungefär samma storleksordning som beträffande skolväsendet. Jag skall emellertid inte fördjupa mig häri, därför att på sjukvårdens område har man naturligtvis mindre stöd i fasta siffermässiga normer än beträffande skolväsendet. På sjukvårdens område måste uppskattningen naturligen bli mer elastisk.

De cirka 40 miljoner kronor, som således kunna representera skolväsendets uppdamda behov här i Stockholm, kan man lämpligen jämföra med den årligen löpande kvoten på skolbyggnader,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som således svarar mot det löpande behovet av undervisningslokaler. Denna kvot är 13 miljoner kronor. Detta ger en bild av hur det verkligen förhåller sig på skolområdet. Nu måste man besinna, att vi ha att räkna med en fortgående eftersläpning. Men någon gång måste den väl ändå tillgodoses? Hur stor denna eftersläpning kan bli kan väl ingen förutsäga. Men kunna vi stå till svars med att på detta sätt år efter år låta behoven släpa efter? En dylik eftersläpning måste till sist i allra högsta grad påverka det samhälle och dess sociala välfärdsanordningar, det »folkhem», som vi väl alla gemensamt vilja bygga upp.

Herr talman! Det vore självfallet både dumt och onödigt att står här och tala om just dessa frågor, därest vi upplevde ett krig ute i världen eller levde i ett sådant nödläge, att vi verkligen måste underkasta oss en långtgående åtstramningsprocedur. Man måste emellertid förutsätta, att en dylik åtstramning ändock skulle verkställas så planmässigt att vi kunde säga, att vi enade oss om att draga åt svångremmen under de närmaste ett, två, tre, fyra, ja, fem åren. Vi skulle finna oss i det läget, men därefter skulle vi komma över till ett friare läge, då vi äntligen kunde tillgodose alla dessa behov, som vi nu äro eniga om att de måste tillfredsställas för att människorna skola trivas i vårt samhälle. Jag kan emellertid inte finna, vare sig i den statsverksproposition, som vi nu gå att remittera, eller över huvud taget i den debatt, som förts kring de stora frågorna i denna statsverksproposition, någon grund för en sådan plan, nämligen att vi inom en bestämd tid skola kunna komma över i ett läge, där det blir möjligt att avveckla alla de brister, som de senaste åren fört med sig med stöd av denna, vad jag vill kalla planushållningsmarindröm. I varje fall när det gäller de offentliga investeringarna till bostadsproduktionen kan jag inte un-

derlåta att finna, att byggnadsregleringen dock bör betecknas på detta sätt.

Fru EWERLÖF: Herr talman! Det rådande utrikespolitiska läget gör, att vår försvarsfråga är av större betydelse än den kanske någonsin tillförne varit. Olika talare ha i denna debatt tagit upp försvaret i dess helhet. Jag skall, herr talman, gå in på en del av det, nämligen civilförsvaret.

Vår inre försvarsberedskap är i det totala krigets dagar av omätlig betydelse, och eftersom männen, om det värsta skulle inträffa, ha att fullgöra krigstjänstgöring på annat sätt, blir det i mycket hög grad kvinnorna, som få taga på sig de uppgifter, som falla på civilförsvaret. Med de små årsklasser vi nu ha att räkna med, blir det för övrigt en tvingande nödvändighet för att få fram tillräckligt med ersättningspersonal. Erfarenheterna från det senaste världskriget giva också vid handen, att krigstider ställa mycket stora anspråk på kvinnorna. Det har även visat sig att kvinnorna ha uppfyllt de fordringar, som ställts på dem. Engelsmännen själv säga, att det var kvinnorna, som buro upp hemförsvaret. Och jag är personligen övertygad om att om det fruktansvärda skulle hända att ett krig ännu en gång kommer över världen och om det då också skulle drabba oss, så komma även de svenska kvinnorna att lojalt hjälpa till vid försvaret av vårt land, men för att det skall vara någon mening med det hela måste både kvinnorna själva och hela mobiliseringsapparaten vara förberedda redan i fredstid. Jag har fått en uppgift om, att krigsmakten år 1940 fick erbjuda om kvinnlig hjälp på diverse platser, men man kunde inte taga emot denna hjälp på grund av att man inte var förberedd på den. All utbildning och krigsplacering måste ske i fredstid. Villkor för utbildning och krigstjänstgöring måste fastställas, så att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kvinnorna veta vad de giva sig in på. Detta veta de inte nu. De äro oerhört villrådiga och de äro — jag är ledsen att behöva säga det — djupt okunniga om vad det innebär. Jag är t. ex. inte alldeles övertygad om att alla veta, att man är civilförsvarspliktig från och med sitt 16:e t. o. m. sitt 65:e år. Man vet kanske inte heller att de unga flickorna ha att underkasta sig den mycket korta utbildningstiden av tio timmar i sjukvård. På grund av att det i fredstid finns möjligheter att reducera skyldigheterna vet man kanske inte, att för den händelse civilförsvarsberedskap inträder, så innebär det en nära nog obegränsad skyldighet. Den reducering som den s. k. inskrivningen innebär — alla äro inte inskrivna för utbildning och tjänstgöring — ger en känsla av, att det inte betyder så mycket hur man förbereder sig. Jag skall taga några exempel.

För närvarande inskrives all personal i det allmänna civilförsvaret och i det särskilda civilförsvaret flertalet av verksskyddspersonalen och hemskyddsledarna. När nu en hemskyddsledare är utsedd och denne av olika skäl inte kan underkasta sig någon utbildning — det kan vara småbarn i hemmet, kroniskt sjuka familjemedlemmar, som man måste taga hand om, eller också lägger yrkesarbetet hinder i vägen — då får han uppskov med utbildningen av myndigheterna. Han står emellertid fortfarande kvar som hemskyddsledare. Sådana exempel finnas här i Stockholm. Om sedan någonting händer så säger det sig självt, att denne hemskyddsledare, som inte har någon utbildning, är en dålig ledare. Jag vill även påpeka att det faktum, att hemskyddspersonalen är fri från inskrivning — utbildningen sker helt och hållet frivilligt — innebär, att någon fullgod beredskap på detta område inte finns, om ett krig skulle komma. Det måste uppstå ett vakuum här.

Nu försöker man bättra på dessa för-

hållanden genom att uppmana kvinnorna att gå in i de frivilliga utbildningsorganisationerna. Även partiledarna ha vädjat till kvinnorna att gå in i de frivilliga organisationerna. Låt utbilda er! Låt placera er! Visa er vilja att värna Sveriges fred och frihet!

De frivilliga organisationerna äro betydande. Jag vill inte placera dem i någon rangordning, men där ha vi lottaorganisationen, Röda korset, Blå stjärnan, Kvinnliga bilkåren samt riksluftskyddsorganisationen, som är de frivilliga försvarsorganisationernas topporganisation. Dessa organisationer ha statsanslag. Jag vågar inte här uttala mig om dessa anslag äro tillräckliga eller ej, men jag vågar säga, att tillströmningen till dessa organisationer inte kan ha varit tillräcklig. Det är väl just med anledning härav, som partiledarnas upprop kommit.

Nu vill jag framhålla, att det för kvinnorna själva är en fördel att de skriva in sig i dessa frivilliga organisationer. De kunna därvid självfallet välja den utbildning, som de anse sig passa för, och de kunna få en motsvarande placering. Framför allt böra de skriva in sig för att därigenom gagna landet. Det är emellertid inte lätt att nå alla dessa kvinnor, att få ett budskap till dem. Jag tror att de stora kvinnoorganisationerna skulle kunna hjälpa till här och inspirera kvinnorna att ansluta sig. Då måste vi emellertid vara beredda på att svara på vissa frågor, som komma att ställas till oss. Vi veta nu, att det behövs ytterligare ungefär 40 000 kvinnor till dessa frivilliga organisationer. Vi veta också, att det inom civilförsvaret framför allt behövs kvinnor till utrymnings- och socialtjänsten.

De yrkesarbetande kvinnorna äro emellertid i mycket stor utsträckning beroende av sina arbetsgivare — såvida de inte gå in för fritidsutbildning. I närvarande stund finns det — det veta vi — inga bestämmelser för dem i fråga om tjänstledighet.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

En annan viktig fråga i detta sammanhang är löneavdragen, dagsersättningar o. s. v. Lotta som är statsanställd — eller jag kanske skulle säga statsanställd som är lotta — har rätt till 14 dagars tjänstledighet med B-avdrag och kan vid utbildning och tjänstgöring få en dagsersättning av fem kronor när hon är över 20 år och tre kronor när hon är under 20 år. Eftersom jag ser inrikesministern sitta här nu vill jag ställa den frågan, om det inte skulle kunna vara möjligt att utvidga dessa förmåner till att gälla även inom de andra frivilliga organisationerna, så att statsanställd person kan få dessa förmåner även om hon t. ex. utbildas inom bilkåren, Blå stjärnan o. s. v.

När det sedan gäller rekryteringen av de privataanställda har jag alldeles klart för mig, att man här inte kan komma fram på annat sätt än via en tvångslagstiftning, och det finns ju ingen människa, som vill gå in för något sådant. Vad jag nyss sade gäller endast de statsanställda och deras utbildning inom de frivilliga organisationerna.

Beträffande mödrarna får man också en hel del frågor, som det inte alltid är så lätt att svara på. Det sägs nu att mödrar med barn under två år skola följa barnen som deras vårdare. Om vi komma in i ett allvarligt läge kommer det dock säkerligen att bli utomordentligt svårt att låta alla dessa mödrar med barn under två år följa med som vårdare. Man måste rationalisera på detta område. Kvinnorna behövas på andra håll, och de läger, som skola taga emot barnen, äro heller inte betjänta av ett alltför stort antal vårdare.

Annu en sak vill jag taga upp i detta sammanhang, och det är frågan om kvinnligt befäl. Denna sak har dryftats rätt mycket i kvinnokretsar. Jag vet att det till stor del beror på kvinnorna själva, att de inte i större utsträckning finnas till hands för befälsysslor. Det kan finnas många orsaker

till detta. Det kan vara det bristande självförtroende, som så ofta karakteriserar vår attityd, när det gäller att taga ett ansvar. Det kan också bero på bundenhet, som gör det omöjligt att åtaga sig en sådan syssla. Jag är dock inte alldeles främmande för den tanken, att det i någon mån kan hänga samman med att kvinnorna inom den väldiga organisation, som civilförsvaret är, inte fått ett medansvar, som gjort dem verkligt intresserade och medansvariga inför utvecklingen av hela denna väldiga apparat. Som ett exempel på detta vill jag nämna, att det i civilförsvarsstyrelsen sitter en enda kvinnlig lekmanna-representant; hon må vara hur duktig som helst, men hon är dock bara en. Kungl. Maj:t har härvidlag föregått med dåligt exempel. 1948 års utredning om det frivilliga försvaret handlar ju i nästan förfärande grad om behovet av kvinnorna i folkförsvaret, men det finns icke en enda kvinna med i denna utredning. Och alldeles nyligen har det tillsatts en sakkunnigkommitté för det psykologiska försvaret. Även där lysa kvinnorna med sin frånvaro. Jag är övertygad om att kontakten måste vidgas mellan myndigheterna — jag vet att i de lokala myndigheterna sitter det många kvinnor — och de stora kvinnoskarorna för att man skall få dem att träda till på det sätt, som är önskvärt.

Det behövs upplysning och jag är mycket glad åt att det redan i nästa vecka skall bli ett stort upplysningsmöte här i Stockholm, där främst inrikesministern skall tala om civilförsvaret. Den behövs, denna upplysning för kvinnorna: att alla komma att bli engagerade, om det värsta skulle hända, och att samhället inte kommer att kunna fullgöra sina skyldigheter och bära sitt ansvar för befolkningen, om inte alla medborgare känna sig medansvariga.

Herr talman! Jag är rädd — nej, jag är inte rädd, men jag undrar om det inte åtminstone på vissa håll anses för-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mätet av en kvinna att yttra sig om försvaret i dess helhet. Jag skall inte heller göra det. Jag skall bara ta upp ett enda spørsmål och säga några få ord om det. Jag tror inte det är någon retorisk förklaring att säga, att kvinnorna äro fredsälskande. De äro det av naturen av lätt förklarliga skäl. De stå genom barnafödandet livets källor så nära, att det vore en absurditet, om de skulle gå in för krig. När vi vilja ett starkt försvar, så är det därför att vi med detta vilja värna freden.

Vi äro ett litet folk, vi komma aldrig när det gäller de stora försvarsrustningarna att kunna ta upp konkurrens med en stormakt. Men det finns ett område, ett enda, där vi kunna vara inte bara jämspelta utan kanske t. o. m., därför att vi röra oss på hemmaplan, överlägsna en eventuell angripare. Det är på den personliga utbildningens område. Därför anser jag — hur jag än avskyr krig och älskar fred — att det borde vara ett kvinnokrav, ett mödrakrav, att de värnpliktiga få en sådan utbildning att de inte, om det fruktansvärda skulle inträffa, skickas ut sämre ställda än angriparna för att i onödan och till ingen nytta riskera sina liv.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Jag skall inte ingå i någon längre polemik med fru Ewerlöf. Jag har egentligen bara begärt ordet därför att jag ville begagna detta tillfälle att säga, att jag tycker det är utomordentligt tillfredsställande att fru Ewerlöf tagit upp det problemkomplex, som civilförsvaret utgör, i denna remissdebatt. Jag har både i går och i dag på förmiddagen tyckt mig kunna bakom denna debatt spåra en viss oro inför läget. Olika talare ha varit inne på frågan, huruvida vi här i vårt land verkligen äro rustade att möta en eventuellt olycklig utveckling. Vad man då har talat om har varit det

militära försvaret, och i dag på förmiddagen har även det ekonomiska försvaret berörts.

Jag har emellertid gjort den reflexionen, att om man alltså känner en viss oro på dessa områden här i riksdagen, så är det ganska egendomligt att det synes vila en sådan trygghet över riksdagens ledamöter beträffande det civila försvaret. Jag har nämligen den uppfattningen, att det civila försvaret är det område av vårt totala försvar, där bristerna för närvarande äro mest framträdande och där det kanske är berättigat att känna den största oron för huruvida den organisation, som finns och är under uppbyggnad, verkligen har tillräcklig slagkraft, om någonting skulle inträffa.

Nu har fru Ewerlöf ur sin speciella synvinkel berört en del av de frågor som äro aktuella inom civilförsvaret, och jag vill säga att jag med intresse lyssnat till vad hon sagt. Vi arbeta för närvarande på det civila försvarsområdet med all den kraft, som de tillgängliga resurserna göra möjligt, och vi söka att med största möjliga snabbhet utnyttja de medelsförstärkningar, som förra årets höstriksdag beviljade. Jag tror att i dessa hänseenden är i övrigt inte mycket att göra.

Vad fru Ewerlöf framför allt uppehöll sig vid var kvinnorna och civilförsvaret och jag gläder mig åt den positiva inställning, som hon där visade. Jag vill på fru Ewerlöfs propåer svara, att landets kvinnor äro utomordentligt välkomna i det civila försvarsarbetet. Vi kunna inte bygga upp en ordentlig, civil försvarsorganisation i vårt land utan att vi få kvinnornas helhjärtade medverkan, och icke bara en medverkan från några få utan en medverkan från de många. Det civila försvaret har inte varit bortskämt under de senaste åren när det gällt möjligheter att utnyttja människornas intresserade medverkan här i landet. Vi märka emeller-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tid en tydlig tendens överallt ute i vårt land till att den likgiltighet, som härvidlag kunnat spåras hos de enskilda medborgarna, nu inför händelsernas tryck alltmera viker för en intresserad medverkan. Och om vi från de stora kvinnoorganisationernas sida kunna få räkna med en aktiv upplysningsverksamhet på detta område, som gör att kvinnorna komma med i det civila försvarsarbetet, skall ingen hälsa detta med större tillfredsställelse än de personer, som stå i ledningen för det civila försvaret.

Det är icke så att kvinnorna här ha en tillbakasatt ställning. Kvinnorna få den ställning i civilförsvaret, som de äro intresserade av att skaffa sig. Vi ha intet som helst intresse av att på detta område skilja på män och kvinnor. Vi äro på det klara med att skall en effektiv civilförvarsorganisation byggas upp, kräver det alla intresserade medborgares helhjärtade medverkan. Och på den punkten skola kvinnorna vara fullständigt på det klara med att där komma de icke att mötas av något motstånd.

Jag fick inte tillfälle att höra vad fru Ewerlöf sade i början av sitt anförande, eftersom jag då inte var närvarande här i kammaren, men sedan jag kom in hörde jag att fru Ewerlöf yttrade, att utbildningsverksamheten inom civilförsvaret har en otillfredsställande omfattning och inte trängt ned till de breda grupperna så som önskvärt vore. Jag vitsordar den karakteristiken, det är alldeles riktigt vad fru Ewerlöf säger. Jag hörde också att fru Ewerlöf påtalade att hemskyddspersonalen inte får någon obligatorisk utbildning. Det är alldeles riktigt, det får den inte, och det kommer den heller inte att få förrän i ett läge, som kan betraktas som utomordentligt allvarligt.

Vad är nämligen hemskyddspersonal? Det är egentligen alla människor, som kunna göra en nyttig insats, om det

händer en olycka. Skulle man utbilda dem i fred, skulle det betyda att vi finge utbilda hela det svenska folket. Det är en uppgift, som organisationen inte går i land med för närvarande. Om jag tar personalen inom det allmänna civilförsvaret, om jag därtill lägger personalen inom verkskyddet, som har till uppgift att sörja för skyddet av våra industriella och andra anläggningar, och om jag även räknar med hemskyddsledarna, alltså cheferna för de olika hemskydden, så kommer jag upp till omkring 840 000 människor. Om vi så småningom skola kunna ge dessa grupper en något så när hyggelig utbildning, så är det ett så oerhört stort arbete, som ligger framför oss, att vi inte kunna vidga utbildningsarbetet till andra kategorier. Jag är på det klara med att utbildningsläget är otillfredsställande för närvarande. Jag skulle tänka mig att av den inskrivna personalen i civilförsvaret är för närvarande ungefär 30 procent utbildad och 70 procent utbildad. Det är alltså ett mycket omfattande utbildningsprogram, som här måste genomföras.

Jag har bara velat nämna detta för att säga till fru Ewerlöf, att det ligger en tanke bakom, när ingenting göres för att utbilda hemskyddspersonalen. Däremot äro vi intresserade av att varje medborgare frivilligt deltar i de utbildningskurser, som riksluftskyddsförbundet anordnar och som äro lagda så, att de ge den utbildning som varje medborgare måste ha, om han skulle behöva leva i en stad som utsattes för krigets härjningar. Därför är det synnerligen värdefullt om kvinnoorganisationerna vilja hjälpa till med att intressera folk för att frivilligt ansluta sig till kurserna. Det är alltså inte på någon väsentlig punkt någon skillnad mellan den uppfattning, som fru Ewerlöf på detta område har framfört, och den uppfattning jag själv har.

Jag slutar, herr talman, med att säga

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att kvinnorna inte äro tillbakasatta på detta område. Fru Ewerlöf sade att jag tillsatt en kommitté för det psykologiska försvaret, och där fanns ingen kvinna med. Men, fru Ewerlöf, detta är en kommitté som är sammansatt av experter, och inom de kretsar, som det här var fråga om, fanns det, när vi skulle välja ledamöter, ingen lämplig kvinna i ledande ställning. Och vi äro väl överens om att vi inte skola utse en kvinna som ledamot av en kommitté bara för att hon är kvinna, utan hon skall ha den allmänna kunskap som kräves för uppgiften. Inte heller på denna punkt har det alltså från min sida varit fråga om något tillbakasättande av kvinnornas intressen.

Herr NORDKVIST: Herr talman! Högers ledare herr Hjalmarsen talade i går bl. a. om den ädle romaren Cato och sade om honom, att han var så rädd för ömhetsbetygelser, att han tillät sin hustru att kyssa sig endast under åskväder. Vi ha nu, ärade kammarledamöter, ett åskväder hotande över oss och urladdningar ha inte saknats, även om de inte berört oss direkt. Om vi utgå ifrån detta och tillämpa Catos levnadsregel, skulle vi kanske kunna säga att tiden är lämplig för att ge varandra några berömmande ord. Jag gör detta uttalande därför att mitt lilla anförande kanske kommer att uppfattas såsom beröm av dem det vederbör.

Jag skall uppehålla mig uteslutande vid en enda fråga. Det har talats så mycket om sparsamhet här i kammaren, sparsamhet med statens medel, sparsamhet med enskilda medel och sparsamhet med kommunernas medel. Det jag tänker säga några ord om är också en fråga om sparsamhet. Det gäller det granskningsförfarande som för närvarande tillämpas, när statens myndigheter utanordna statsbidrag till exempelvis byggnader. Jag tänker särskilt på

skolbyggnader, därför att jag känner till sådana saker en liten smula.

Om man läser statsverkspropositionen så står i bilaga 2 på sidan 4 något, som enligt mitt förmenande är mycket glädjande. Det står att Kungl. Maj:t har uppdragit åt allmänna statsbidragsutredningen att »uppdraga allmänna riktlinjer för statsbidragssystemets ändamålsenliga utformning för skilda slag av statsunderstödd verksamhet». Och det står i bilaga 10, således den som gäller åttonde huvudtiteln, på sidan 322: »Inom en nära framtid ämnar jag föreslå igångsättande av en utredning om ändrade grunder för vissa statsbidrag till folkskoleväsendet, vid vilken utredning även här ifrågavarande statsbidragsgrunder böra såsom besparingsutredningen förordad överses». Jag skulle ha kunnat fortsätta att citera, men detta kan ju räcka.

Såvitt jag har läst och förstått detta rätt måste det innebära, att när det gäller granskningsförfarandet vid statsbidragsansökningar och när det gäller att besluta om tilldelning av statsbidrag för skolbyggnader ha vi att vänta någon reform, och en sådan reform är enligt min mening av behovet påkallad. Jag tror att jag kan dra den slutsatsen även av en passus i finansministerns anförande i går, där han talade om statsbidragens utanordnande och om att formerna skulle komma att förenklas och förenklas mycket i förhållande till nuvarande förfarande. Det är ju klart och tydligt att om staten skall försträcka kommunerna medel, måste också staten ha en viss kontroll över hur dessa medel användas. Det är ingen som tänkt sig något annat, men det är dock ett rätt egendomligt förhållande emellan kommunerna och staten i detta avseende. Kommunerna vilja gärna handla så, att de kunna få ut så stort statsbidrag som möjligt till en byggnad. Man kan heller inte värja sig för tanken att statsmakterna, många gånger åtminsto-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ne, gärna se att kommunerna bidra med så mycket som möjligt.

Det är mot det rigorösa granskningsförfarandet, som jag här skulle vilja inlägga en gensaga. Det behöver väl inte vara så rigoröst och så detaljgående, som det är för närvarande. Man tycks nästan utgå ifrån att i kommunerna har man inte tillgång till sakkunnigt folk, och man har heller inte tillgång till så sparsamt folk, som man har i de statliga inrättningarna. Men en sådan uppfattning måste väl vara felaktig, åtminstone i de större kommunerna, och vi skola ju snart ha storkommuner överallt. Där bör det också vara tillgång på både arkitekter och sakkunniga när det gäller att upprätta förslag, t. ex. till sanitära anordningar, när det gäller att räkna ut kostnader för målningsarbeten och när det gäller planering av byggnadsföretag över huvud taget. Det måste väl också vara felaktigt att utgå från den uppfattningen, att man inte är tillräckligt sparsam och att de kommunala beslutande myndigheterna och de förberedande instanserna i kommunerna inte anlägga sparsamhetssynpunkter på byggnadsfrågorna.

Tyvärr är inte finansministern närvarande — ja, jag skulle kanske kunna säga gudskelov också, det beror på vilken synpunkt man utgår ifrån. Jag måste nämligen med några ord beröra de s. k. Sköldska direktiven, som nu tillämpas när det gäller granskning av ritningar och förslag till folkskolebyggnader. Dessa direktiv kan man förstå: det råder brist på arbetskraft, det råder brist på byggnadsmaterial, det råder brist på pengar, och därför måste man naturligtvis inskränka sig. Men vid tillämpningen av dessa direktiv ha i alla fall kommunerna kommit i olika ställning gentemot varandra. Direktiven komma med andra ord att drabba ganska ojämnt och orättvist. En kommun, som fått uppföra en folkskolebyggnad utan tillämpning av dessa direktiv,

kommer i ett betydligt gynnsammare läge än den kommun som måste uppföra skolbyggnader sedan direktiven börjat tillämpas.

Dessutom skola vi komma ihåg att vi härigenom komma att försämra möjligheterna för åtskilliga generationer av folkskolebarn. Det är en allvarlig sak detta, att byggnader som väl skola bestå för, skola vi säga 75 å 100 år framåt i tiden, skola få en lägre standard än andra, som exempelvis äro uppförda endast ett år tidigare. Man kan väl heller inte låta bli att undra över hur det skall gå med skolreformen, om dessa direktiv skola tillämpas, inte så att deras tillämpning kommer att äventyra skolreformens genomförande, men de komma säkert att försvåra genomförandet av reformen på åtskilliga punkter. Det har redan tidigare i dag — jag tror det var av herr Larsson i Stockholm — talats om hur avsevärt dyrare det blir, när man skall uppföra skolbyggnader i etapper. Att man skall flytta olika attiraljer från ett ställe till ett annat och bygga litet här och litet där måste ju medföra, att det hela blir mycket dyrare än vad det annars skulle bli.

Vidare ha vi ju en särskild bestämmelse, enligt vilken man inte får bygga gymnastiksalar för närvarande. Den tillhör visserligen inte de Sköldska direktiven utan har funnits tidigare, men jag måste dock liksom skolmän i allmänhet och jag tror också kommunalmän beklaga, att man inte får uppföra gymnastiksal, när man skall bygga skolbyggnader. Vi här i Sverige berömma oss ju av att vi äro Per Henrik Lings folk, och vi berömma oss över att den svenska gymnastiken har gått sitt segertåg ut över världen, och ändå får man för närvarande inte bygga en enda folkskolebyggnad med gymnastiksal. Det är ganska beklagligt, att så är förhållandet.

När jag nu håller på att kritisera, frågar kanske någon hur jag för min del

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skulle vilja ha det. Jag skulle helt kort vilja uttrycka den saken så, att när man på statligt håll har konstaterat, att behov föreligger av en skolbyggnad, när man vet, att så många skolklasser böra inrymmas i en kommuns skollokaler, och när man vet, att det är alldeles nödvändigt att uppföra en byggnad, så bör kommunen få uppföra denna byggnad hur den vill. Jag menar inte därmed, att man skulle få bygga slösaktigt eller att man skulle få göra sig skyldig till några extravaganser av något slag, men jag tror att det skulle vara nyttigt och att man säkert skulle spara lika mycket, om kommunerna finge betydligt större frihet därvidlag än vad de ha för närvarande.

Nu granskar man i detalj. Man säger t. ex., när ritningar komma upp till kungl. skolöverstyrelsen: »Det här förrådsrummet är för stort, det få ni minska till hälften.» Och så tar man bort några kvadratmeter. Man säger: »Det där lärarrummet är för stort, det få ni minska.» Man säger: »Biblioteksrummet få ni ta bort och samlingssal få ni inte bygga, utan det få ni låta anstå med till senare.» Man anmärker på materielen. Man säger: »Ni få ta cement till sockeln i stället för kalksten, ni få lägga mosaikplattor i stället för stenplattor på golvet o. s. v. När ni skola bygga två skolbyggnader i längor, få ni inte uppföra dem i trubbiga vinklar utan i räta.» Man tar inte hänsyn till om det passar på platsen. Det är rent konkreta exempel, bilder ur levande livet, inte uppkonstruerade satsar jag kommer med. Det blir under sådana förhållanden ungefär som när gumman skulle klippa sin gris. Vi veta att hon efter väl förrättat värv sade, att det blev mycket skrik men litet ull.

Jag skall försöka illustrera min framställning med ett exempel, som jag tror är ganska belysande för hur det kan gå till. Det var en skolbyggnadsfråga som skulle lösas i en kommun, som jag mycket väl känner till. Utredningen börja-

de den 3 oktober 1935 och skolhuset togs i bruk den 12 januari 1945. Det hade sålunda förflutit nära nog tio år, och en stor del av skulden för att det dragit så lång tid tror jag att man får lägga hos det granskningsförfarande som för närvarande tillämpas. Man gjorde i denna kommun på samma sätt som man brukar göra i dylika fall. Man tillsatte en byggnadskommitté. Denna framlade sedan ett förslag, som ansågs vara tillfredsställande, varefter man skickade upp skissritningarna till skolöverstyrelsen för att få dem granskade. Man hade då också gjort en förhandsberäkning av kostnaderna och kommit fram till att inklusive värme, sanitet och ledningar men exklusive planering av skoltomten skulle det hela belöpa sig på 427 000 kronor. Denna siffra är hämtad ur de handlingar, som följde ärendet vid dess behandling. Skolöverstyrelsens arkitekt var i oktober 1938 färdig med ett utlåtande över förhandsgranskningen. Han hade vissa smärre anmärkningar att göra men skrev: »I övrigt har jag intet att anföra.» Och så tyckte man i kommunen att det kunde råda frid och fröjd och glädje, ty allting artade sig bra.

Så gjorde man huvudritningar och de kommo hit till vederbörande för att undergå granskning. Men då meddelade skolbyggnadens arkitekt, att länsarkitekten såväl som skolöverstyrelsens arkitekt nu påyrkade genomgripande ändringar i ritningarna. Man fick därför göra nya ritningar och ny kostnadsberäkning, nu på 516 000 kronor. En mycket viktig anledning till anmärkningarna mot ritningarna var, att man ansåg, att skolsalarna skulle bli för små. Byggnadsprojektet gällde nämligen att man skulle bygga om och bygga på och bygga till ett förutvarande epidemisjukhus. Kommunen ville ha det så, därför att man trodde, att man skulle kunna spara på det sättet. Jag talar om detta med de små skolsalarna, därför att det visade sig sedan att man hade

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

andra önskemål. Så gjorde man nya utredningar om barnantal, lokalbehov, skoltomt och skolträdgård. Sedan beslöt stadsfullmäktige att uppdraga åt folkskolestyrelsen att skyndsammast möjligt göra nya skissritningar till en ny byggnad och nya kostnadsberäkningar, men då övergav man det gamla projektet att bygga på det gamla epidemisjukhuset och man ville bygga nytt på ett helt annat ställe.

I juli 1940 meddelade skolöverstyrelsens arkitekt — i överensstämmelse med vad jag tidigare sagt på tal om detaljgranskningen — att utvändiga kalkstenssocklar måste utbytas mot betongsockel, att kalkstensgolv i korridorer måste utbytas mot cementmosaik eller dylikt samt att beslag och stuprör av koppar skulle ersättas med galvaniserad plåt, att invändiga tak ej behövde oljemålas o. s. v. När ritningarna i övrigt granskades — det var nu fråga om nya ritningar — hade man kommit till den slutsatsen, att skolorna voro för stora. Kriget hade nämligen kommit emellan, och man hade anledning att spara. Man fick nu göra om ritningarna av den anledningen att man nu skulle göra mindre skolor. Det gjorde man också.

Under tiden blevo emellertid förhållandena allt värre och värre för de skolklasser, som skulle läsa i en av de gamla skolorna. Hälsovårdsnämnden ingrep därför och skrev i december 1940: »Yttertaget läcker, och pappen är upprutten. Fönstren äro skeva och delvis uppruttna samt mycket otäta, golven äro delvis uppslitna, på flera ställen ända ned till spånten. Ytterdörrarna äro mycket dåliga och otäta. Byggnaden uppvärms medelst kakelugnar och kan givetvis värmen ej bliva tillräcklig inom så dåliga väggar, varför lärare och lärjungar måste behålla ytterkläderna på under lektionerna. Byggnaden är sådan, att den ej motsvarar de allra enklaste fordringar på en folkskola i våra dagar.» Därest folkskolestyrelsen

icke genom förhyrande av lokaler, genom nybyggnad eller omfattande reparation kunde åstadkomma rättelse, ansåg man sig tvungen att förbjuda undervisning i dessa lokaler från höstterminen 1941.

Nu inträffade ett ganska kuriöst intermezzo. Skolöverstyrelsen skrev nämligen: »Då något utredningsmaterial för bedömande av de olika skollokalerens behövlighet ej nu föreligger, har överstyrelsen ej nu kunnat ingå på närmare prövning av den frågan.» Det gällde frågan om storleken av skolbyggnaden. Och ändå hade vederbörande fått tabellarisk framställning av barnantal och födelsetal för alla år, som man kunde överblicka, samt det mest minutiösa utredningsmaterial, som kunde åstadkommas. Tiden gick emellertid, och handlingarna cirkulerade mellan diverse myndigheter: ecklesiastikdepartementet, skolöverstyrelsen, industrikommissionen, besparingsberedningen och civila byggnadsutredningen. Folkskolestyrelsen skrev i bevakande ordalag till Kungl. Maj:t, att man måste beakta de svårigheter, som kommunen hade råkat i. Man kan väl kanske säga, att det var ganska sega karlar — och kvinnor också förresten — som sutto i skolstyrelsen och som till sist lyckades i sina försök att bringa planerna till verklighet. Det var med dem ungefär på samma sätt som med de trötta soldaterna på Lützens slagfält, när de den 6 november 1632 berättas ha sagt till varandra: »Bröder, ännu en gång skola vi därän.»

Så fick man nya ritningar och de blevo äntligen i enlighet med vad vederbörande önskade, och så blev det ny kostnadsberäkning, som slutade på 1 211 000 kronor. Vi kunna ju göra en jämförelse med de siffror jag förut har nämnt. De äro som sagt hämtade ur offentliga handlingar i detta ärende.

Vad jag, herr talman, med detta velat säga är, att när man nu tydligen vill gå in för, såvida jag inte har missupp-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

fattat saken, att reformera en smula när det gäller granskningsförfarandet och ställningstagandet till en kommuns behov av skolbyggnader, så bör man ta hänsyn till att det nuvarande tillvägagångssättet är dyrt och tar lång tid och att man engagerar onödigt antal tjänstemän. Om det kan ha någon betydelse för den reform, som tydligen kommer, så har jag gärna velat framföra detta.

Herr WEDÉN: Herr talman! Det nyss gångna året har ju tyvärr fört oss fram till ett läge, där riskerna för ett stort krig om ett eller annat år kanske kunna bedömas som varande lika stora som utsikterna till bibehållen fred. Det är inte svårt att finna paralleller med åren 1936, 1937 och 1938. Då liksom nu hotades den fria världen av ett förbund av diktatorer. Då liksom nu utsattes en rad av fria småstater för dessas makt- och angreppshunger. Axeln Berlin—Rom motsvaras nu av en axel Moskva—Peking.

Men skillnaderna äro också betydande och kanske mera fördelaktiga än ofördelaktiga. Visserligen äro de existerande och potentiella militära och andra resurser, som det kommunistiska blocket är i besittning av, ännu mera omfattande än dem, som Hitler förfogade över, då han för elva och ett halvt år sedan släppte stormen lös över Polen och sedan över så gott som hela Europa. Men tillståndet på den demokratiska sidan är också annorlunda mot då. I stället för en svag och utpräglat tveksam undfallenhetsstämning hos de västeuropeiska stormakterna, som under perioden före 1939 ju gav diktatorerna ett intryck av att de kunde gå snart sagt hur långt som helst utan risk för allvarligt motstånd, präglas nu dessa länder av en klar förvisning om att våldet inte låter sig köpas eller hejdas genom partiella eftergifter, även om framför allt i Frankrike denna

insikt tyvärr först under de allra sista månaderna lett till sådana ansträngningar att stärka försvarskraften, som läget kräver. Och i stället för att vi då sågo de europeiska demokratiska småstaterna alla och envar söka sin tillflykt till den återvändsgränd, som neutraliteten visade sig bli för nästan varanda eu av dem, så ha vi nu kunnat konstatera hur de solidariskt slutit sig samman till gemensamt försvar under sina stormaktsvänners ledning. I stället för en ny Münchenuppörelse har Väst-europa valt Atlantpakten. Även om vi funnit skäl för att stanna utanför denna, ha vi — det är min övertygelse — all anledning att vara tacksamma för den utveckling, som här har ägt rum.

Men den främsta och avgörande skillnaden mellan åren före 1939 och det nuvarande läget är naturligtvis förändringen i Förenta staternas läge och hållning. Då stod USA, ännu i mycket stor utsträckning behärskat av isolationistiska tankebanor, från början på sidan om den konflikt, som det betraktade som en intern europeisk angelägenhet, och det kände sig inte självt direkt hotat. Nu är Förenta staterna den demokratiska världens obestridde ledare och är också berett att axla detta ansvar; det visar detta genom en snabb upprustning av gigantiska mått. Och slutligen, i stället för att USA stod utanför det gamla Nationernas förbund, som för övrigt vid tidpunkten för upptakten till det andra världskriget efter sina mandschuriska och abessinska misslyckanden hade förlorat nästan all auktoritet och prestige, så har i stället den nuvarande ledningen av USA:s utrikespolitik i hög grad satsat på Förenta Nationerna.

Inom världsorganisationen och i strävandena att göra denna till en verklig maktfaktor i fredens tjänst är det ju också USA som har ledningen. Jag tror att vi här hemma inte äro tillräckligt medvetna om de stora mått av idealitet, förhoppningar och intresse, som det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

amerikanska folket ägnar FN. Det finns visserligen också en viss opposition mot denna FN-politik inom USA, men den är enligt min mening icke särskilt inflytelserik, även om den ofta tar sig högljudda uttryck. Över huvud taget är jag av den åsikten, att riskerna för en återuppblossande isolationism i USA äro mycket små, under förutsättning att de övriga demokratiska staterna verkligen visa solidaritet med FN. Det enda, som enligt min mening skulle kunna medföra en verklig omsvängning av den amerikanska politiken gentemot FN och Västeuropa i isolationistisk riktning, vore, om den amerikanska opinionen finge det intrycket, att ett mera betydande antal av de övriga demokratiska staterna visade vacklan eller vägrade, när det gällde att stå sida vid sida med USA för att hävda FN:s principer och taga avstånd från angripare. Om något sådant inträffade då, men också endast under den förutsättningen, tror jag att vi kunde få uppleva ett sönderfall av den demokratiska världens motståndsfrent mot kommunismen, då vore det inte omöjligt att vi finge se Förenta staterna återigen ta sin hand från Europa, och vi kunde glida tillbaka i ett tillstånd, där Västerlandet stode lika splitttrat och svagt inför det kommunistiska hotet som för 13 à 14 år sedan inför det nationalsocialistiska. Men om de demokratiska FN-medlemmarna hålla samman är en sådan ödesdiger utveckling dess bättre mycket osannolik. Det är klart att även vi ha vårt delansvar när det gäller att upprätthålla en sådan FN-solidaritet, och överväganden av denna art måste därför starkt inverka på vår egen FN-politik.

Jag lyssnade för en liten stund sedan till ett anförande av fru Lindström i första kammaren, och jag fick då det intrycket att hon i rätt stor utsträckning var på något sätt förtörnad över att i den svenska debatten om dessa ting en så pass avsevärd vikt hade fästs vid den amerikanska opinionens reak-

tioner. Jag tror emellertid att ett sådant hänsynstagande är riktigt, ty denna opinion har ett mycket stort inflytande på den praktiska utformningen av Förenta staternas politik. Det sades också i första kammaren, att vi naturligtvis i första hand måste se oss som företrädare för vad den svenska opinionen vill i dessa saker. Jag skulle emellertid på den punkten vilja replikera, att såvitt jag förstår är det riksdagens och framför allt regeringens uppgift, inte bara att inregistrera de folkstämningar, som kunna råda i olika viktiga frågor, och att handla med utgångspunkt från vad dessa registreringar ge för utslag, utan det är naturligtvis också framför allt regeringens uppgift att i allvarstygda tider leda opinionen i den riktning, som regeringen anser vara den för landet mest gagneliga.

Jag skall inte — lika litet som några föregående talare i denna kammare — på något polemiskt sätt gå in på den aktuella frågan beträffande Kinas angrepp i Korea, som nu står i förgrunden för intresset. Jag vill bara, därför att jag tror att de ord, som yttrades för någon timme sedan i första kammaren, uttrycka en avsevärd svensk opinion, säga några ord i anslutning till dem.

Det sades därvid bl. a., att den politik, som Förenta staterna hade fört i Fjärran Östern efter kriget, var en oklok politik; det var ett misstag att inte erkänna den nya kinesiska regeringen, Maos regering, och att inte släppa in den i FN var en olycka. Jag tror att det råder rätt utpräglad enighet om sådana bedömanden, som jag tror i viss mån ha någon resonans också i Förenta staterna. Men att från detta komma fram till att säga, att dessa omständigheter skulle ha något inflytande på det ställningstagande, som vi nu stå inför, måste vara ett orimligt resonemang. Vi få ju i alla fall vara på det klara med att denna tidigare, mindre lyckliga amerikanska politik i Fjärran Östern förelåg i precis samma utsträckning i som-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ras, då FN beslöt med vapenmakt mot-sätta sig det nordkoreanska angreppet, och vi medverkade i solidaritetsaktionen mot detta angrepp. Dessa anklagelser mot den amerikanska politiken och dess konsekvenser voro tydligen av precis samma skärpa i det läge, då FN antog den resolution, med stöd av vilken general MacArthur och FN-styrkor-na överskredo trettioåttonde parallellen, en resolution, som även Sverige in-tog en positiv hållning till. Alltså hade vi i det sista fallet under alla omstän-digheter ett läge, där utan alltför stort förutseende kunde förutses att kom-plikationer med Kommunist-Kina skulle inträda. Denna bakgrund, som tydligen spelat en ganska stor roll i den svenska opinionsbildningen på denna punkt, nämligen den tidigare amerikanska poli-tiken i Fjärran Östern, har alltså före-legat hela tiden. Den förelåg när vi sade ja till att solidarisera oss med motstånd-et mot det nordkoreanska anfallet och den förelåg, när vi gingo vidare och på ett positivt sätt stödde den resolution, som ledde till att MacArthur gick vida-re även till Nordkorea. Jag tror att det ur den synpunkten är fullständigt in-konsekvent att först nu, när Kina inter-venerat i denna konflikt, där FN enga-gerat sig, skulle vi inta en position, som så att säga skulle innebära ett ogil-lande av den tidigare amerikanska poli-tiken. Jag tror att sådana motiveringar inte ha relevans i detta sammanhang, och dessutom äro vi själva medansva-riga i hela den utveckling, som har lett fram till den kinesiska interventionen.

Vi skymta också i fru Lindströms resonemang den meningen, att det i och för sig vore en olycklig utveckling, om främst USA:s resurser genom en en-ligt svensk mening oförnuftig politik och ett oförnuftigt ställningstagande från FN:s sida skulle engageras i Fjär-ran Östern. Jag tror att man även på den punkten är offer för ett felaktigt be-dömmande. Min bestämda övertygelse är den, att ju mera solidariskt FN visar sig

i stånd att ställa sig vid Förenta stater-nas sida i denna konflikt och den strid, som FN inlett, desto mindre är risken för att de krafter i Förenta staterna, som gärna vilja lägga huvudvikten vid de amerikanska intressena i Fjärran Östern och som äro mera böjda att bortse från Europas betydelse, skola få ett mera be-stämmande inflytande över den ameri-kanska politiken. Jag tror därför att det är så långt ifrån en lycklig utveckling med ett solidariskt uppträdande från FN-medlemmarnas sida, att det tvärtom är en lycklig utveckling, om den nu kommer till stånd.

Om det däremot verkligen skulle vara på det sättet, som också tidigare under debatten gjorts gällande, nämligen att den tveksamhet, som i detta fall före-ligger inom den svenska regeringen, skulle vara lika utpräglad i en rad öv-riga västeuropeiska stater, bland dem Danmark och Norge, och det alltså skulle föreligga en verklig möjlighet att dessa stater inför det ofrånkomliga av-görandet skulle välja en annan väg än den amerikanska, om det verkligen skulle föreligga allvarlig risk för något sådant, skulle jag vilja karakterisera läget som utomordentligt allvarligt och som innebärande stora risker för en för FN olycklig utveckling, ja, rent av risk för att Förenta staterna skulle lämna FN.

Jag sade tidigare, att hänsynstagandet till den bedömning, som förelåg i För-enta staterna beträffande dessa saker, därför måste bli av vikt för oss liksom för hela raden av övriga demokratiska FN-medlemmar. Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang säga, att några sådana hänsynstaganden visade sanner-ligen inte utrikesminister Undén, när han i början av december uttalade sig om situationen i Korea efter den kine-siska interventionen. Han förklarade då, att det vore absurt, att de västallierade makterna skulle engagera sig i ett krig med Kina på grund av de militära hän-delserna i Korea och att alltså den kine-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

siska invasionen skulle leda till öppet krig mellan västmakterna och Kina, med vilket land de egentligen inte skulle ha något otalt. Om utrikesministern hade nöjt sig med att säga, att det vore olyckligt om ett stort krig, bindande framför allt Förenta staternas militära resurser i större utsträckning, skulle bryta ut i Fjärran Östern, kunde vi säkerligen alla ha instämt med honom däri. Men att efter det att Kommunist-Kina uppträtt som angripare i Korea, efter det att det understött upprorsrörelserna i Indo-Kina och på Malacka säga, att västmakterna egentligen inte skulle ha någonting otalt med detta samma Kina, förefaller mig, herr talman, vara ett alltför långt gående yttrande av utrikesministern. Detsamma gäller i ännu högre grad om hans ord, att man i alla länder vore färdig att undvika en dylik utveckling till snart sagt varje pris, och hans tal om en upp- görelse, även om det bleve en ganska dålig upp- görelse.

För min del måste jag säga, att det ju många gånger under de sista veckorna har räknats med eventualiteten att FN-styrkorna måste helt utrymma Korea och att alltså det kinesiska angreppet krönes med fullständig militär fram- gång, i varje fall temporärt. Att i ett sådant läge tala om att man alltså inte blott skulle ge vika för ett övermäktigt våld utan även låta våldsverkaren få så att säga papper på att man efter hans bravader låter udda vara jämnt, att säga att de stora demokratiska makterna egentligen inte skulle ha något otalt med våldsverkaren, det är uttalanden av ett sådant slag, som jag vågar beteckna som både onödiga och olyckliga och för den allmänna västopinionen oförståeliga och sårande. Jag tror att utrikesminis- tern skulle mera ha främjat Sveriges och FN:s intressen, om han i ett för FN- styrkorna svårt läge hade uttryckt den uppskattning och den tacksamhet, som man även i Sverige känner inför de stora offer, framför allt i människoliv,

som Förenta staterna gjort för att i Öst- asien hävda den kollektiva säkerhetens princip.

Det är inte alltid som utrikesminister Undén intagit en så sval hållning till FN-solidariteten. På sommaren 1945, strax innan excellensen Undén tillträd- de sitt nuvarande ämbete, och när dis- kussionen om Sveriges inträde i FN på- gick, höll herr Undén ett tal, vari han förklarade, att det primära i situationen då var det, att om vårt land inträdde i FN skulle vi på nytt och på ett mera förpliktande sätt än 1920 förbinda oss till en solidaritetspolitik, som inte var förenlig med neutralitet. Och han till- lade, att om vi beslutade oss för en så- dan politik borde vi inte från början manifesteras så stort misstroende mot den nya säkerhetsorganisationen, att vi formulerade riktlinjerna för vår utrikes- politik på ett sätt, som tydde på att vi utginge från organisationens sönderfall.

Jag kommer ihåg att jag läste detta tal med stor tillfredsställelse, då det gav uttryck för just en sådan solidarisk och positiv anda när det gällde världsfre- dens organisation, som enligt min me- ning är absolut nödvändig, om ett så stort företag skall ha den ringaste ut- sikt att lyckas. Jag är angelägen till- lägga, att utrikesministern redan i detta tal 1945 gjorde den reservationen, att hans resonemang gällde under förutsätt- ning att de permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd höllo ihop om en ge- mensam politik. Det var ju också så, att FN:s säkerhetsmaskineri från början konstruerades på ett sådant sätt, att det inte kunde fungera om någon stormakt i säkerhetsrådet inlade sitt veto. Det fästes stor vikt vid den saken vid vårt inträde i FN, därför att vi därmed säk- rade oss mot att förpliktas till att delta i ett stormaktskrig eller till ställnings- tagande i en stormaktskonflikt av all- varligare karaktär. I själva verket var naturligtvis denna konstruktion av FN:s säkerhetsmekanism mycket otillfreds- ställande. Den gav visserligen möjlighet

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att ingripa mot små och för världsfreden ofarliga angripare, men från början gav den också så att säga förlåtelse åt alla stater, som ville vägra att stå de verkligt stora och farliga angriparna emot. Men det är givet att för traditionellt svenskt neutralitetstänkande var denna automatiskt verkande hake i säkerhetsmaskineriet av betydelse, när det gällde att motivera ett svenskt inträde i FN.

Man hade därför anledning att anta att Sverige och den svenske utrikesministern med desto större omsorg ur alla synpunkter skulle pröva en plan, som skulle göra det möjligt att under vissa omständigheter avlägsna den hake som sålunda fanns och därmed göra FN:s säkerhetsmaskineri mera effektivt men också otvivelaktigt FN-anslutningen mera förpliktande, kanske t. o. m. mycket mera förpliktande. En sådan plan framlades som bekant vid den sista generalförsamlingen och antogs med överväldigande majoritet. Innehållet i denna plan, Achesonplanen, är välbekant. Jag vill bara slå fast, att meningen med denna plan ju är att bevara FN:s handlingsmöjligheter, om ett angrepp inträffar men säkerhetsrådet förlamas av ett veto. I en situation där ett övergrepp hotar eller föreligger kommer naturligtvis vetot att brukas av en stormakt, som direkt eller indirekt är engagerad i angreppet eller som har ett väsentligt intresse av att FN inte tar någon ställning mot angriparen. Att Achesonplanen skulle kunna få någon större användning i andra situationer än sådana där en stormakt direkt eller indirekt står som angripare, är enligt min mening ganska osannolikt. Dess huvudsyfte måste ju ha varit att vidga FN:s möjligheter till motstånd mot angrepp utöver dem, som San Francisco-stadgan erbjöd, och därmed också effektivisera FN som instrument för fredens uppehållande.

Frågan om den svenska anslutningen till Achesonplanen måste därför ha

framstått som mycket betydelsefull. I den mån den stärkte den kollektiva säkerheten och solidariteten mellan alla fredsälskande folk måste den vara ägnad att öka också vår egen trygghet. Men samtidigt innebar en anslutning visserligen intet tvång till, men i alla fall deklarerandet av en positiv vilja att i vissa lägen påtaga oss mera vittgående förpliktelser än vi tidigare behövt göra.

Jag minns väl den djupa tillfredsställelse jag erfor, när utrikesministern i New York hade fattat sitt beslut, en tillfredsställelse som jag tror var i mycket stor utsträckning betecknande för den svenska delegationens stämmningsläge då. Jag erinrade mig också utrikesministerns tal från 1945, vars innehåll jag här nyss delvis återgav, där han fastslog att det primära i FN-anslutningen betydde en solidaritetspolitik, som inte var förenlig med neutralitet, och uppmanade oss att inte från början manifestera mistroende mot den nya säkerhetsorganisationens möjligheter. Då fanns alltså reservationen beträffande de permanenta rådsmedlemmarnas enighet, och den kunde då också med all rätt göras. Men anslutningen till Achesonplanen måste ju medföra att denna reservation inte längre kunde göras på samma automatiska sätt. Denna anslutning måste sålunda, såvitt jag kan förstå, medföra att solidaritetspolitiken från svensk sida gentemot FN ytterligare vidgas och att området för neutralitetspolitik i motsvarande grad inskränkes. När utrikesministern likväl tog det steget kände jag mig övertygad om att han gjorde detta i samma gentemot FN solidariska och positiva anda som när han 1945 i polemik med dåvarande utrikesminister Günther klargjorde betingelserna för vårt inträde i FN. Tyvärr har utrikesministern senare under hösten i ett par uttalanden uttryckt sig på ett sätt, som kan komma ett sådant antagande att framstå såsom felaktigt.

Enligt Achesonplanen kan FN:s gene-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ralförsamling rekommendera medlemsstaterna kollektiva åtgärder i händelse av hot mot freden eller angrepp och och om säkerhetsrådet på grund av vetot blir handlingsodugligt. Detta innebär naturligtvis inte någon förpliktelse för medlemsstaterna att medverka till sådana rekommendationer eller att följa dem. Men för de stater, som anslutit sig till planen, måste det väl dock anses föreligga en moralisk förpliktelse att välvilligt pröva möjligheten av planens tillämpning när detta kan bli aktuellt. Det kan ju näppeligen anses vara vare sig klokt eller hederligt att först ansluta sig till planen och sedan försöka göra gällande, att man principiellt inte ämnar tillämpa den i en sådan situation, för vars behandling den i första hand är avsedd. Utrikesministern har i detta fall intagit en oklar hållning.

Med anledning av de påpekanden, som herr Ohlin gjorde i inledningen till gårdagens debatt, svarade statsministern senare på kvällen, att enligt hans mening skulle Sverige pröva de situationer, som kunde uppstå och som alltså kunde komma under Achesonplanens behandling, från fall till fall. Detta gör det för mig onödigt att nu framställa samma fråga till utrikesministern. Jag vill bara konstatera, att denna statsministerns deklaration, som jag hoppas skall bli regeringens definitiva, ej står i någon överensstämmelse med utrikesministerns yttrande under remissdebatten i höstas, att om en stormakt, direkt eller indirekt, står som angripare, sättes FN:s säkerhetssystem ur funktion, och vi skola då föra neutralitetspolitik.

Jag har alltså fattat saken så, att utrikesministern nu är villig gå med på, att åt intet av hans tidigare uttalanden i riksdagen bör givas sådan tolkning, att Sverige principiellt avvisar planens tillämpning i situationer av den karaktär jag nyss angav, utan att Sveriges ställningstagande även då i enlighet

med planens anda bör prövas från fall till fall.

Jag tror också att i sådana hänseenden är det lyckligt, om regeringen håller fast vid den mening, som kom till uttryck i utrikesministerns tal 1945, att vi ej böra formulera riktlinjerna för vår utrikespolitik på sådant sätt, att det tyder på att vi utgå från FN:s sönderfall. I själva verket ha genom Achesonplanen vissa möjligheter uppstått att hålla ihop FN även vid en allvarlig stormaktskris, kanske rent av — om man vill vara riktigt optimistisk — vid ett stormaktskrig.

Jag gjorde inledningsvis en relativt optimistisk jämförelse mellan läget nu och före krigsutbrottet 1939. Denna optimism gällde ju den anda, i vilken de demokratiska staterna nu sammanslagit sig för att möta hotet. Men det är självklart, att innan upprustningen av Väst-europa och Förenta staterna avkastat mera betydande resultat befinner sig alltså hela den fria sektorn av vår världsdel i en mycket stor fara. Det är alltså bara atombomben, som utgör dess egentliga skydd. Om detta skydd skall visa sig tillräckligt även under den tid, som behövs för att skapa ett tillräckligt starkt försvar för Västeuropas kultur, är ingalunda säkert.

Vårt eget läge är mera utsatt än 1939. Med hänsyn till den betydelse, som vår egen politik kan ha för Finlands ställning, och fördelen för hela Skandinavien, att icke östsidan militärt etablerar sig i Finland, omfattar också jag ståndpunkten, att vi ej för närvarande böra ansluta oss till Atlantpakten. Att detta ställningstagande medför nackdelar och risker är dock fullständigt klart. Om även Finland uppslukas, bortfalla alla skäl mot en radikal omprövning av Sveriges politik på denna punkt. Det skulle kännas som en stor lättnad, om även regeringen ville klart säga ut det, liksom det tidigare sagts ut från ledande håll inom folkpartiet och högern.

Jag skall icke säga mer om detta. Jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vill bara tillägga en sak, då en varning på denna punkt icke kan framställas tillräckligt ofta. Den innebär, att den svenska regeringen även måste vara klar över hur den på bästa sätt skall kunna förhindra en avspärrning av våra förbindelser västerut, om ett angrepp riktas mot Norge och Danmark.

Det väsentliga i dag är emellertid att säga, att om vi till vårt avståndstagande från Atlantpakten skulle lägga en svag och vinglande FN-politik, som skulle leda till att vi även på detta område isolerade oss, då vore detta att i hög grad öka våra egna risker. Vår egen trygghets intressen och våra möjligheter att överleva även en katastrofal utveckling skulle då allvarligt skadas.

Jag hoppas, herr talman, att regeringen icke skall vilja påtaga sig ansvar för något sådant.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Herr Wedén hade i början av sitt anförande några reflexioner om den vikt man bör tillmäta den amerikanska opinionen i frågor, som falla inom Förenta Nationernas domvärjo. Jag är alldeles ense med herr Wedén om att det är en faktor av stor vikt. Men jag förmodar, att man icke bör tolka herr Wedén så, att han menar, att vi skola rösta för förslag, som framföras av den amerikanska delegationen, även om vi själva anse att de äro uttryck för en oklok hållning och kanske en riskabel politik.

Jag förmodar, att han ej menar, att vi skola avsvärja oss bruket av eget förnuft och omdöme, när vi ha att taga ståndpunkt till förslag, som vi ha att handlägga inom Förenta Nationerna. Vore det icke i själva verket en svag och vinglande politik, om vi reagerade på det sättet att först giva akt på hur den och den makten ställer sig och sedan följa i dess kölvatten utan att bilda

sig en självständig uppfattning i sak?

Herr Wedén har redan blivit en tradition i våra remissdebatter på det sättet, att han alltid brukar i slutet på debatten lufta sina känslor i utrikespolitiken och giva uttryck för sitt förebrående ogillande av den politik regeringen för. Det skulle ha varit en stor besvikelse, om jag ej fått lyssna till honom i dag. Men härtill kommer, att herr Wedén, sedan han besökte New York som medlem av delegationen i Lake Success, efter hemkomsten strött ikring sig uttalanden och tidningsartiklar, som tyckas mig vittna om att jag på något vis gått på hjärnan på honom. Det verkar som om jag vore själva corpus delicti i hans föreställningsvärld. Redan när han trädde ned från flygplanet från New York och skulle giva de framrusande journalisterna litet intryck från Lake Success, talade han om, icke vad han utträttat där borta i den kommitté där han suttit — det har han för resten icke anförtrött mig heller — utan han talade huvudsakligen om min ringhet. Han förklarade, att om han förstått stämningen i New York rätt anser man där, att man svårligen kan komma ifrån de formella och moraliska förpliktelser, som Sverige iklätt sig genom anslutning till Achesonplanen, på det sätt varpå utrikesministern i sina senaste tal sökt komma ifrån dem. Vidare sade han, att han i New York fick det intrycket att Undéns senaste tal i riksdagen den 9 december var det olyckligaste han någonsin hållit under sin tid som utrikesminister. Och det vill inte säga så litet!

Hans övriga uttalanden efter hemkomsten ha följt dessa två linjer, dels diskussionen av Achesonplanen och dels uttalanden om mina tal. Eftersom dessa frågor nu också berördes av honom i denna debatt, så kanske jag får taga dem var för sig.

Vad nu beträffar Achesonplanen har herr Wedén i sina artiklar varit litet mera »outspoken» än här i kammaren. I en artikel i Frisinnad Ungdom har

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

han sagt följande: »Snarast måste den svenska anslutningen till planen tolkas som en moralisk förpliktelse att följa varje rekommendation som FN visar sig i stånd att besluta enligt denna plan.»

Jag skulle vilja som gammal jurist säga herr Wedén, att man skall icke ungås lättsinnigt med moralen. Man skall icke säga, att vi ha den och den moraliska förpliktelsen att göra saker och ting, som vi juridiskt icke velat binda oss vid utan varom vi tvärtom sagt, att vi icke vilja binda oss därför. Jag skall icke gå in på någon rättsfilosofisk debatt om moraliska skyldigheter, men jag skall taga detta enkla pedagogiska exempel. Om vi rösta för en sådan plan som Achesonplanen och vi anse oss kunna göra det just därför att assemblén bara kan rekommendera åtgärder och icke fatta bindande beslut, om detta alltså är just förutsättningen för vårt biträde till denna plan, vilket det självfallet varit, då skall man icke gå ut och predika, att vi ha moralisk skyldighet att acceptera församlingens beslut som om de vore bindande.

Allra minst skall man gå och fråga andra. Man skall icke gå och fråga olika personer i New York vad de tycka att vi svenskar ha för moraliska skyldigheter, såsom herr Wedén tydligen har gjort, eftersom han sade, att intrycket i New York var att vi hade dessa moraliska skyldigheter. Jag måste med förlov säga: Allt detta är nonsens, herr Wedén!

Herr Wedén trodde sig giva en riktig knockout åt mig. I själva verket träffade stöten herr Ohlin mitt i pannan. Herr Ohlin och hans parti anse nämligen, att vi ej äro moraliskt skyldiga att följa FN:s rekommendationer i fråga om sanktioner. Jag tycker att herrarna skulle taga en överläggning i slutet krets i fråga om skyldigheten att företaga sanktioner som FN-församlingen rekommenderar.

Det finns också en annan synpunkt

på denna sak, som herr Wedén tydligen ej har blick för. Hur kan herr Wedén som riksdagsman tänka sig att jag skulle stå borta i New York och genom röstning om en resolution förändra de svenska statsmakternas deklarerade politik? Om de svenska statsmakterna i olika sammanhang under årtal anslutit sig till en viss politik, då kan jag icke som utrikesminister kasta bort hela denna ståndpunkt och genom min votering ändra hela vår inställning. Redan denna konstitutionella synpunkt borde ha varit en liten tankeställare för herr Wedén.

Achesonplanen innebär inga flera förpliktelser än vad jag redogjorde för, när jag talade här i kammaren den 25 oktober. Achesonplanen är icke någon ändring av Förenta Nationernas stadga. Den har alltså ej kunnat föröka våra förpliktelser sådana de äro enligt stadgan. Vad den innebär är att församlingen har tillerkänts kompetens, behörighet, att behandla sådana frågor och formulera rekommendationer. Det är ingenting annat än detta. Det är alldeles självklart att vi då ha möjlighet att i varje särskilt fall säga, att vid detta tillfälle vilja vi icke vara med, detta kunna vi ej vara med om; vi ha också möjlighet att angiva vissa allmänna riktlinjer för vår politik inom ramen för denna Achesonplan. Vi ha full möjlighet att säga, att vi komma att vid konkret prövning av olika rekommendationer eller i fråga om en viss grupp av rekommendationer förklara, att sådana kunna vi ej vara med om, ty det skulle draga in oss i ett stormaktskrig. Och om en annan grupp av rekommendationer kunde vi säga, att dem skola vi pröva. Konstigare är det ej, herr Wedén. Jag känner igen herr Wedéns argument; men varifrån han än har fått dem äro de felaktiga.

Om jag sedan får gå in litet på mina tal så skulle jag först vilja säga, att om herr Wedén ville för kammaren läsa upp mitt tal i första kammaren den 9

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

december tror jag, att ingen i denna kammare skulle bli chockerad. I själva verket blev ingen heller chockerad i första kammaren, såvitt jag kunde förstå. Den enda apostrofering som gjordes var av herr Andren, som uttalade sin stora tacksamhet för att jag gjort detta inlägg. För övrigt var det ingen chockverkan i kammaren, utan det var i tidningspressen den kom. Där byggdes på ett mycket bristfälligt referat av talet. Men vissa punkter av detta tal, som kanske en och annan tyckte vara på något vis anstötliga, skulle i dag icke vara anstötliga, herr Wedén, ty i dag är den allmänna meningen vad jag sade den gången. I dag säger man på amerikanskt, engelskt och franskt håll, ja överallt, att det vore absurt, om Förenta Nationerna skulle inlåta sig i sådana engagemang, att det skulle utveckla sig till ett allmänt krig mot Kina. Det sade jag den 9 december. Det var lika sant den gången som det är i dag.

Ja, sedan kan jag icke underlåta att uttrycka min stora beundran för att herr Wedén lyckats att i Amerika samla ihop intryck av mitt tal den 9 december. Såvitt jag vet återgavs icke talet i någon amerikansk tidning. Skulle man finna en reaktion där ute på mitt tal skulle det alltså vara personer, som hade tillgång till och kunde läsa svenska tidningar. Kanske det var bara herr Wedén själv och hans närmaste umgängesvänner som reagerade, fastän han talar om intrycken från New York.

Ja, om man skall förklara herr Wedéns många underliga spekulationer om Achesonplanen och vår moraliska skyldighet och de felgrepp vi göra o. s. v., så är det väl icke så förfärligt svårt. Det vilar ju helt enkelt på det faktum, att herr Wedén vill ha en annan utrikespolitik än majoriteten i riksdagen. Herr Wedén har en annan utrikespolitisk uppfattning. Det må han gärna ha. Det ha vi konstaterat redan 1949, när

han började här i kammaren. Det är icke mycket att säga om den saken. Men då skall icke herr Wedén heller tro, att vi, som ha en annan uppfattning, lyssna till hans goda råd eller taga särskilt intryck av hans skarpa kritik. Däremot skulle jag för min del vilja säga, att jag skulle bli en liten smula rädd, om herr Wedén berömde något av mina tal. Då skulle jag tro, att jag säkerligen gjort något galet.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! I själva verket berömde jag ett av utrikesministerns tal, nämligen det som utrikesministern höll 1945. Jag berömde det därför att jag ansåg, att det gav uttryck för en positiv och solidarisk anda gentemot FN. Nu säger herr Undén, att han skulle bli verkligt orolig, om jag berömde något av hans tal. Jag vill uttrycka den allvarliga förhoppningen, att detta ej får tydas så, att herr Undén numera definitivt har en annan inställning till FN-organisationen än den han gav uttryck för i talet 1945.

Sedan har herr Undén velat säga, att den formulering, som jag använt i en artikel i Frisinnad Ungdom, skulle ha på ett alldeles uppseendeväckande sätt hårdragit Achesonplanens innebörd. Jag har skrivit, att »snarast får den tolkas som en förpliktelse att delta i varje rekommendation». »Snarast», alltså. Detta var framhållet som motsats till resonemang från utrikesministerns sida, som närmast ville suddas ut varje betydelse och förpliktelse. Men jag är alltjämt villig och tacksam att acceptera den förklaring, som statsministern här i kammaren i går gav och som jag förstått på det viset, att vi skola pröva i planens anda varje omständighet och situation från fall till fall. Jag skall gärna säga, att det gläder mig, att utrikesministern icke funnit anledning göra något tillägg därtill.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Sedan talade utrikesministern om att vi skulle väl i alla fall icke avsvärja oss bruket av vårt omdöme; vi skulle väl icke taga så stor hänsyn till den amerikanska opinionen, att vi så att säga följde dess utslag, även när vi själva hade den meningen, att den gav sig in på farliga och olyckliga vägar. Jag skulle härtill vilja säga, att om i det nu aktuella fallet skulle uppstå ett läge, där nästan hela den demokratiska världen, i varje fall de västeuropeiska staterna, mycket sannolikt Norge och Danmark, komma att intaga en viss hållning till den fråga, som är aktuell, Kinas stämplande som angripare, och vi lämnas ensamma i denna stora krets om en annan hållning, då måste jag säga att det vore ett utslag av en politik, som enligt min mening inte har något med gott omdöme att göra. Här är det ju, som utrikesministern mycket riktigt säger, så, att det kan bli så olyckligt, att två bestämt motsatta uppfattningar i utrikespolitiken kunna komma att stå emot varandra, men inte heller jag har uppgivit förhoppningen om att detta skall kunna undvikas.

Jag skulle vilja tillägga, att det är sannerligen inte nödvändigt att fråga personer i New York, som med något intresse följa utvecklingen av de europeiska förhållandena, om deras mening om Sverige. Den serveras i många fall mycket öppenhjärtigt och med stor bestämthet utan att man frågar. Jag tror att utrikesministern inte skall leva i den illusionen, att vad han säger och uttalar i den svenska riksdagen inte har något inflytande på den inställning gentemot vårt land, som kan uppstå både hos den amerikanska opinionen och hos ansvariga politiska kretsar i Amerika, en inställning och en uppfattning om vårt land, som i kritiska lägen kan vara av mycket stor betydelse när det gäller våra egna möjligheter att värna vår frihet.

Med återvändande till den punkt,

som jag nyss berörde, understryker jag att om vi hamnade i ett läge, även när det gäller vår FN-politik, som skulle isolera oss från de demokratiska staterna i världen, vore det sannerligen intet lättsinnigt sätt att tala om moral att säga, att en sådan situation för Sveriges del icke skulle vara ett tecken på att den svenska utrikespolitiken handlagts på ett sätt som varit förenligt med vad god moral och landets värdighet kräva.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Får jag först uttrycka någon stilla förvåning över att inrikesministern i sådana ordalag antyder, att när herr Wedén här diskuterar utrikespolitiska frågor, detta skulle vara alldeles överflödigt, någonting som tydligen irriterar utrikesministern mycket. Jag ber att få uttala som min mening, att det är värdefullt att i kammaren från olika grupper dessa viktiga, ja, livsviktiga utrikespolitiska frågor diskuteras. Jag tror att utrikesministern själv nog hade anledning att önska kanske litet mer utrikespolitisk debatt snarare än mindre. Om utrikesministern vill studera gamla riksdagsprotokoll skall han finna, att man inte får vara alltför snabb att intaga en något grinig attityd, ifall det kommer ett kritiskt ord från personer, som ha en annan åskådning, utan man får respektera att folk kan ha en annan mening och också framför den i denna kammare.

Vad beträffar den amerikanska opinionen är det uppenbart, att utrikesministern travesterade vad herr Wedén sagt. Det är väl en central fråga i utrikespolitiken, hur handlingar från ett land, i detta fall Sverige, uppfattas i utlandet av de kretsar, som ha något inflytande på utlandets politik. Detta ha vi hört regeringen direkt och indirekt framhålla många gånger både när det gällt öst och väst. Nu är det så, att i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

väster, särskilt i Amerika, i motsats till i Ryssland finns det en allmän opinion, som i vissa lägen har stort inflytande på politiken. Då vi inte kunna vara ointresserade av hur vår utrikespolitik kommer att inverka i samspel med andra länders handlingar, måste vi vara intresserade av hur den amerikanska opinionen reagerar. Detta, herr utrikesminister, är något helt annat än att vi skulle avsvärja oss bruket av vårt sunda förnuft. Att iakttaga detta är tvärtom sunt förnuft.

Beträffande utrikesministerns decembertal vet jag inte, om jag hinner här säga, att detta tal, som hölls när kommunisterna just haft en framgång i Korea — den var kanske en vecka gammal — överraskade, om inte utrikesministern utgår ifrån att vad han själv säger har ingen betydelse. Eljest var ju detta hans yttrande ett medel att göra Kommunist-Kina mindre kompromissvänligt. Det var i varje fall ett alldeles onödigt råd från en stat som Sverige, vilken genom sin av utrikesministern betonade särställning hade anledning att i kritiska lägen, där man inte själv vill engagera sig, vara mycket återhållsam med råd åt andra, som bära bördan av en svår situation.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag tror att herr Ohlins lilla admonition till mig för att jag skulle visat mig grinig för att herr Wedén talade var fullständigt opåkallad. Jag sade att jag skulle varit besviken, om han inte talat. Eftersom han haft så rikliga tillfällen att uttala sig tidigare, var jag verkligen inställd på att han skulle komma hit i kammaren och tala.

Herr Ohlin sade också, att det var viktigt att iakttaga den amerikanska opinionen. Det var ju just vad jag sade. Vi fästa stor vikt vid den amerikanska opinionen, men vi kunna inte därför avsvärja oss bruket av vårt eget bedömande.

När slutligen herr Ohlin ansåg att jag den 9 december hade ingripit i världshändelserna på ett riskabelt sätt genom att ge råd till Kommunist-Kina, vilka råd tydligen skulle haft, jag vet inte vilka katastrofala verkningar i fortsättningen av Koreakriget, måste jag säga, att han i sin tur överdriver min betydelse högst väsentligt.

Herr Wedén påpekade, att han hade uttalat sig berömmande om ett tal. Det må vara hänt. Det var 1945 års tal. Det skrämmer mig inte att han säger det. Han själv påpekade att det hölls vid en tid, då man hoppades på samverkan mellan de olika stormaktsgrupperna. Det var inte bara här i Sverige utan över allt inom FN:s länder som man hoppades på ett sådant samförstånd. Han har också yttrat vissa erkännansamma ord om mitt tal i Lake Success angående Achesonplanen. Jag vill emellertid betona, att varken han eller andra, som på sista tiden ha citerat mina uttalanden därom, ha lagt märke till en viktig passus i det tal, som jag höll. Eftersom jag glömde att återge det sist skall jag be att få återge det nu.

Jag sade, att jag måste emellertid redan nu — det var i den inledande debatten — påpeka att man inte får vänta sig alltför stora resultat av tekniska förbättringar i FN-maskineriet. Personligen, fortsatte jag, har jag under två decenniers aktivitet inom Nationernas förbund varit starkt inne på den uppfattningen, att väsentliga resultat skulle kunna vinnas på den vägen, men jag har blivit grymt besviken, när maskineriet sedan sattes på sitt prov. Jag är därför inte böjd att fästa alltför stor vikt vid en ändring av spelets regler.

Detta var min något skeptiska inställning, som likväl inte hindrade mig och allttjämt inte hindrar mig att anse, att planen var ett framsteg. Men jag har aldrig fäst den överdrivna vikt vid den som herr Wedén och många med honom nu göra.

Slutligen vill jag säga ett par ord om

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

herr Wedéns uttalande om den stora risken för att vi i ett eller annat avgörande skulle stå isolerade. Jag har under den tid jag företrädde Sverige i Nationernas förbund en och annan gång befunnit mig i en sådan isolerad ställning. Jag kan försäkra att Sverige icke har förlorat på att vi ha stått för vår mening, även om den har kommit på tvärs mot den rådande opinionen på den tiden. Jag för min del tycker att det ligger litet av defaitism i herr Wedéns ödesmättade antydningar om vad som skall hända oss, ifall vi komma i en sådan ställning.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Vi ha nu hört utrikesministerns förklaring av vad han avsåg med öppningsorden i sitt anförande. Det var att välkomna och uttrycka sin glädje över herr Wedéns inlägg. Jag måste säga, att utrikesministern överraskar, ty jag tror nog att det allmänt uppfattades som innehållande en god portion ironi. Det var alltså det som utrikesministern nu ville ta bort. När vi tar bort ironien blir det hela ett mycket varmt välkommen till herr Wedén.

Nej, herr utrikesminister, varken jag eller någon annan överdriver nog betydelsen av utrikesministerns tal. Jag tror inte de ingripa i världshändelserna på ett mera genomgripande sätt. Men jag undrar i alla fall, om inte ett uttalande från utrikesministern, vars land är medlem av Förenta Nationerna, när det är ett känsligt läge för FN, får lov att vägas ganska omsorgsfullt för att det inte skall framkalla reaktion på olika håll, som ur svensk synpunkt inte är önskvärd.

När min tid gick ut förra gången höll jag på att säga, att man har anledning att beakta att ett land i Sveriges läge, som inte självt vill närmare engagera sig, som vi alla äro överens om i detta läge, i sanktionsåtgärder och dy-

likt, bör visa återhållsamhet när det gäller råd åt andra, som bära bördan av en svår situation och som göra det å Förenta Nationernas vägnar. Jag måste instämma med herr Wedén på den punkten, även om kammaren vet att jag inte i allo delar herr Wedéns utrikespolitiska uppfattning, att man snarare än ett uttalande av denna art haft anledning vänta sig från utrikesministern något uttryck för tacksamhet, som man även på vårt håll känner mot Förenta staterna för de uppoffringar, som denna nation gjort för Förenta Nationerna, detta vare sig vi helt gilla den politik som Förenta staterna driver i FN eller inte.

Jag skulle nog när utrikesministern fäster vikt vid vad herr Wedén skrivit i Frisinnad Ungdom vilja säga, att vi ha anledning att fästa mera vikt vid vad Sveriges utrikesminister säger i ett känsligt och ömtåligt läge. Det är därför icke onaturligt om det görs till föremål för en kritisk belysning.

Utan att instämma i alla herr Wedéns delvis något hårda omdömen vill jag understryka, att jag helt och hållet instämmer i att detta utrikesministerns uttalande i dåvarande läge var synnerligen onödigt.

Men, herr talman, det som jag begärde ordet för att säga är en annan sak. Vi ha försökt att genom inlägg i dag och i går få ett klargörande av en väsentlig sida av den svenska utrikespolitiken. Utrikesministern sade i dag, att Sverige förbehåller sig att i vissa lägen, om jag inte missförstod honom, avböja att deltaga i Förenta Nationernas sanktioner, i andra lägen komma vi att pröva och taga ställning från fall till fall. Om nu detta betyder, som det hittills betytt, att dessa »vissa lägen», där det är klart att vi inte vilja ens överväga ett deltagande, skola bekantgöras i förväg, måste man fråga: Vilka äro dessa lägen? Var ha vi fått detta klargjort, så att vi veta besked? Ja, vi ha fått av utrikesministern en rad uttalanden. Vid

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

något tillfälle talade han om eventualiteten av ett stormaktskrig. Man vet inte om han avsåg en stormakt eller flera stormakter eller en stormakt med FN:s eller en stormakt utan FN:s inblandning. Vid andra tillfällen talar utrikesministern om stormaktskonflikt. Man vet inte om han syftar på något sammanhang, där en stormakt direkt eller indirekt står som angripare. Då är det en vidare formulering. Ett tredje fall, som det kan tänkas att utrikesministern menar, är att en stormakt inte står som angripare direkt eller indirekt men att det hela hotar att utveckla sig till en krigisk konflikt. Då är det också ett sådant läge.

Här ha vi alltså en provkarta på tre olika förklaringar, som skulle karakterisera det läge, där vi i förväg förbehållit oss att vi icke vilja delta. I andra fall skola vi pröva. I går ställde jag frågan, om vi kunde få mera klarhet i vad som är regeringens ståndpunkt. Då svarade statsministern: Vår ståndpunkt är att vi skola — givetvis underförstod han mot bakgrunden av vår allmänna inställning — pröva situationen från fall till fall. Om detta är regeringens ståndpunkt vill jag säga, att då har jag ingen anledning att här yttra mig något vidare. Jag vore verkligen mycket glad att få höra att, som man närmast kan sluta sig till av utrikesministerns yttrande här i dag, även utrikesministern och inte bara statsministern företräder den uppfattningen, att det kanske inte är klokt att försöka i några sammanpressade formler täcka alla de lägen, där vi förbehålla oss att stå åt sidan, utan det är klokare att gå på statsministerns i går använda formulering.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Utrikesministern framhöll nyss, att när han höll sitt kända anförande i första kammaren den 9 december, förekom endast en reaktion, och

det var ett uttalande av herr Andrén, i vilket han uttryckte hela kammarens tacksamhet i anledning av detta anförande.

Jag tror att detta icke är en korrekt beskrivning av vad som förekom. Herr Andrén framhöll: »Jag tror att hela kammaren delar min tacksamhet för att hans excellens herr utrikesministern har velat göra ett inlägg i den aktuella politiska diskussionen. Jag har inte någon anledning att gå närmare in på de olika punkterna i hans inlägg, men det kanske må tillåtas mig att göra två små observationer.» Dessa voro av kritisk natur.

Den tacksamhet, som herr Andrén uttalade, avsåg uteslutande den omständigheten, att herr Undén tog till orda, men avsåg inte innehållet i hans anförande. Jag skall inte i övrigt gå in på den saken. Jag vill kort och gott säga, att det kan omöjligen vara utrikesministern obekant att hans inlägg framkallade en icke ringa förvåning hos många både i vår ärade medkammare och i denna kammare.

Jag skall inte i övrigt, herr talman, i enlighet med den princip som förut följts, här gå in på den aktuella situationen på annat sätt än att jag ännu en gång skall uttala, att när det gäller den fråga, som mer än någon annan tynger våra sinnen, även om vi inte ha mer än i periferien diskuterat den under denna remissdebatt, nämligen Koreakriget, det är vår förhoppning att Sveriges ståndpunktstagande skall ske på sådant sätt, att vi inte komma att skilja oss från de demokratiska opinionsströmningar ute i världen, vilkas enda syfte är att hävda de grundläggande idéerna i den rättssfär och den kulturkrets, med vilken Sverige ändå är oupplösligt förknäat.

Herr HÄCKNER (kort genmäle): Herr talman! Jag vill i anslutning till herr Wedéns uttalande säga, att det väl ändå

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inte är klart att det var lyckligt för Sverige, att vi inte följde Norge och Danmark när de gingo in i Atlantpakten. Det veta vi faktiskt inte, den frågan är det ännu för tidigt att avgöra. En annan sak är att det givetvis efteråt är svårare för Sverige att isolerat ansluta sig till Atlantpakten nu utan att det har tillkommit något nytt anknytningsmoment. Det finska argumentet, som ständigt framföres, har ändå ett begränsat värde. Det visade sig ju när Norge, som ändå är gränsstat till Ryssland, anslöt sig till Atlantpakten, att detta inte ledde till de följder, som man utan vidare antar skulle komma, om Sverige anslöte sig till samma pakt. Det verkade som om den omständigheten, att Norge bestämt förklarade, att det icke skulle upplåta baser till västmakterna under fredstid, var avgörande för Rysslands inställning vid Norges anslutning till Atlantpakten.

Jag vill gärna ha sagt detta för att man inte skall ta det som ett axiom, att det var det enda riktiga att skapa splittring i Norden genom att inte följa våra nordiska bröder när de sökte skydd i den försvarssammanslutning, som Atlantpakten dock utgör. Vi skola inte komma med för tidiga domar på den punkten.

Det var också en liten passus i hans excellens utrikesministerns anförande, som jag skulle vilja uppehålla mig vid ett ögonblick. Herr Undén sade, att det tidigare hade visat sig inte vara till nackdel för Sverige att vi intagit en egen ståndpunkt, som inte delades av andra stater, och att vi därför inte heller nu behöva vara så oroliga, även om vi skulle komma att stå ensamma. Jag menar att man ändå får bedöma varje fall för sig, och såvitt jag förstår är det allmänna omdömet, att de amerikanska stämningarna i det nuvarande utsatta läget betyda oerhört mycket för Sverige. Skulle vi verkligen på allvar just nu misskrediteras i Amerikas ögon, är det synd om vårt gamla land.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte behöva någon förlängd replik. Jag skall bara konstatera att det har blivit verklig fart på utrikesdebatten sedan talesmän för helt andra riktningar än dem som kommo till uttryck i går nu ha kommit till tals. Det egendomliga är, att några av dem, som yttrade sig i går, nu ha kommit med nyanseringar av sina tidigare uttalanden. För egen del har jag ingen anledning att ta tillbaka någonting av vad jag sade under gårdagen. Jag skulle vilja säga, att slutet på herr Hjalmarsons sista replik nog innebär någonting annat än vad man kunde tolka ut ur hans uttalande i går, då han var ganska angelägen om att hålla vägen öppen för de olika möjligheter, som kunde komma att yppa sig. Här uttalade han sig om ting som, såvitt man kan bedöma, skulle vara omöjliga att förverkliga i dagens läge utan att man löper risker, som man tidigare inte på något håll har velat ta. Kanske ändå debatten i dag kan ha något sammanhang med vad som finns på botten av frändskapen mellan två enligt min mening oför- enliga utrikespolitiska ståndpunkter.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! Bara några få ord. Vad herr Hjalmarson yttrade för att korrigera mig var omotiverat, ty jag hade sagt just det om herr Andréns tack som herr Hjalmarson sade. Herr Andréns tackade för att jag gjorde ett inlägg i debatten. Han hade väl inte framfört detta tack på kammarens vägnar, om han tyckt att mitt anförande var till den grad opå- kallat, olämpligt och olyckligt som herr Wedén och andra anse.

Herr Ohlin har också uppehållit sig vid mitt tal den 9 december. Jag har det intrycket, att det var länge sedan herr Ohlin läste talet i protokollet. Han tror att jag har givit några råd i det där talet. Jag har inte givit några råd, jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

har analyserat läget. Om herr Ohlin läser om talet nu skall han finna, att där inte finns någonting som inte både han och jag skulle kunna stå för i denna stund, och jag sade ju saker som nu diskuteras i pressen i vilket land som helst.

Slutligen efterlyste herr Ohlin precisa formuleringar i olika sammanhang. Jag har varit ute för detta många gånger. Herr Ohlin tycks ha ett slags spetsfundighetens vällust i att få fram definitioner i förväg på hur man skall handla i olika konkreta sammanhang. Saken är väl inte så märkvärdig att herr Ohlin behöver efterlysa noggranna preciseringar. Vi ha under flera år förklarat, att vi vilja försöka hålla oss utanför stormaktskrig. När sanktionsproblemet blir aktuellt måste vi i varje särskilt fall bedöma om situationen kan föra oss in i den farozon som vi vilja undvika. Märkvärdigare är det inte.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Det är nödvändigt att det i sådana här viktiga frågor inte uppkommer några missförstånd. Jag tar till orda närmast med anledning av herr Fasts inlägg. Jag vill erinra herr Fast om att jag framhöll tre ting, när vi diskuterade denna fråga i går. För det första uttalade jag min glädje över att regeringen i Koreafrågan intagit en avvaktande attityd; för det andra uttalade jag min tillfredsställelse över att den svenska ståndpunkten, såsom jag har fattat den, innebär att vi skola söka hålla kontakt med de skandinaviska länderna och England; och för det tredje uttryckte jag den förhoppningen, att vi till sist skola komma fram till en sådan ståndpunkt, att vi inte komma att stå isolerade från de andra demokratiska länderna. Det är en uppfattning som jag alltjämt har, och vad jag sade i mitt förra inlägg innebar endast ett understrykande av denna ståndpunkt.

Eftersom utrikesministern på nytt drog upp herr Andréns anförande vill jag slutligen säga, att man får räkna med att det då och då förekommer sådana små artighetsbetygelser här i kamrarna, som endast ha till syfte att skapa en, om jag får begagna det uttrycket, angenäm atmosfär. Regeringen får naturligtvis inte i de diplomatiska umgängesformer som vi här iaktta inlägga mer än vad vi egentligen mena. Jag får säga, att utrikesministern nog gör det, om han försöker tolka herr Andréns inlägg på det sätt som han nyss gjorde.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag kan inte underlåta att vid detta tillfälle framföra mitt eget tack till utrikesministern för den deklaration han här lämnade, att han i allt sitt handlande som rör vår utrikespolitik skall söka fatta sådana ståndpunkter, att vårt land kan undgå krig. Jag är förvissad om att hela det svenska folket kommer att tacka honom, inte bara i dag utan också i framtiden, om han håller fast vid den linjen. Jag beklagar att det i vårt land skall finnas partier, som företräda en sådan mening som den herr Wedén gav till känna. Jag tyckte också herr Hjalmarsons föregående yttrande var litet underligt. Jag tror man bör betänka sig mer än en gång innan man följer herrar Wedéns och Hjalmarsons linjer och fattar beslut som kanske få den konsekvensen, att vi i en rätt snar framtid komma att gå in i ett krig. Jag skulle önska att alla partier skulle kunna enas, men jag vill säga, att herr utrikesministern inte bör vika en tum från sin linje. Då är det bättre att partierna söndras, och i så fall få vi se hur många som stödja folkpartiet och högern.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Jag har begärt ordet eftersom herr Hjalmarson var så angelägen att det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inte skulle uppstå någon oklarhet. Herr Hjalmarson sade, att vi skulle ställa det så, att vi inte bli isolerade från de övriga demokratiska staterna i världen. Men om dessa stater eventuellt acceptera sanktioner, vilket ju inte är utslutet, menar herr Hjalmarson, att vi då också skola följa de demokratiska staterna eller skola vi våga inta en egen ställning? Det är en avgörande fråga.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Jag kommer inte att vistas i de högre sfärer, där debatten nu har dvalts en längre tid, utan jag har begärt ordet för att så kort som möjligt — jag kan dock inte lova att bli särskilt kort — söka belysa vår bostadsfrågas läge för närvarande. Innan jag kommer in på bostadsfrågan vill jag emellertid säga en sak till herr Skoglund i Doverstorp, som har ställt en fråga till mig rörande riksdagsskrivelsen om en samordning av socialvården. När socialvårdskommittén, som ju formellt ännu har uppdraget att göra en sådan samordning, såsom jag hoppas inom ett relativt litet antal månader kommer med sina sista betänkanden, är det min avsikt att sörja för att frågan om en samordning av socialvården kommer under prövning av någon kommitté som tillsättes av Kungl. Maj:t. Att det inte har skett förut beror på att jag velat ha innehållet i reformverksamheten något så när klart utformat, åtminstone i betänkanden. Därtill kommer, att jag har dragit mig för att tillsätta nya relativt dyrbara kommittéer förrän det varit möjligt att avveckla någon av de äldre kommittéer som äro relativt dyrbara. Jag förutsätter nämligen, att denna kommitté icke kan sammansättas annat än av ett rätt stort antal ledamöter.

Den andra frågan, om sjukförsäkringen, har jag besvarat under hösten — herr Skoglund var kanske inte här då — i samband med behandlingen av

sjukförsäkringsfrågan. Herr Hagård och jag hade en diskurs om den saken. Hur man skall kunna nedbringa kostnaderna vet jag inte, men inom departementet arbetar man med frågan, om man eventuellt kan minska relationen mellan statsbidrag och medlemsavgifter. — Detta är vad jag har att säga om dessa speciella ting.

Det är närmast herr Birke som har uppkallat mig till ett inlägg i bostadsfrågan. Jag skall tillåta mig att försöka besvara den kritik han har riktat mot den nuvarande bostadspolitiken. Jag hade tyvärr inte tillfälle att själv åhöra kritiken, men jag har fått ganska utförliga anteckningar om vad herr Birke har sagt. Jag hoppas det inte är någon missuppfattning, i annat fall måste jag beklaga det.

Herr talman! Det är inte så förfärligt många år sedan det ansågs nästan självklart, att familjerna i vårt land, i den mån de inte hade relativt goda inkomster utan befunno sig på en låg inkomstnivå, skulle nöja sig med en bostad om ett rum och kök. Ännu på 1930-talet var det normalt att ungefär 50 procent av alla nya bostadslägenheter i städerna hade ett rum och kök under det att byggandet av två- och tre rumslägenheter var i hög grad begränsat. I ett offentligt föredrag 1934 tillät jag mig att som närmaste mål för bostadspolitiken i vårt land ställa upp det kravet, att familjebostaden icke skulle bestå av ett rum och kök utan ha minst två rum och kök. Jag erinrar mig mycket väl, att jag, när jag hade hissat den signalen, av många människor fick veta, att det var en ren utopi att föreställa sig, att t. ex. större delen av den svenska arbetarklassen skulle kunna bo i två rum och kök — det gällde familjer, inte ensamstående personer. Ett rum och kök var familjebostad för mer än halva befolkningen i Stockholm, jag skulle tro över 60 procent i Norrköping, över 50 procent i Göteborg och i sådana städer som Jön-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

köping, Malmö och Borås; över huvud taget var detta standarden i de mer utpräglade industristäderna i vårt land. Den enskilda företagsamhetens byggmästare och företagare inom byggnadsbranschen skötte då praktiskt taget hela vår bostadsförsörjning. Det fanns ingen bostadspolitik i detta ords egentliga bemärkelse. Det förekom ingen hyresreglering eller över huvud taget någon reglering på bostadsbyggnadsområdet, och resultatet var, som jag nyss har nämnt, att det betraktades som alldeles självklart att de stora massorna av människor i våra städer skulle få nöja sig med en familjebostad om ett rum och kök.

Jag tror jag har rättighet att för statsmakternas del karakterisera målen för den bostadspolitik som strängt taget inte riktigt började förrän år 1942. Målet var att vi skulle sörja för en bättre utrymmesstandard för familjer och framför allt för barnfamiljer — utrustningsstandard var redan förut bra, och det fanns ingenting ont att säga om den. Redan 1935 ingrep riksdagen för att förbättra barnfamiljernas bostadsstandard.

Hur har nu denna målsättning kunnat förverkligas? Om jag jämför bostadsläget för svenska familjer av låt oss kalla det underklassen i dag med hur det var för 10, 12, 13 eller 14 år sedan, visar det sig ha skett en sådan enorm förändring, att man har rättighet att tala om en revolution. Det hindrar emellertid inte att vi alljämt ha att dras med en bostadsbrist. Jag har låtit mig berättas, att herr Birke, jag är rädd icke utan skadeglädje, har citerat en del prognoser av generaldirektör Alf Johansson, där denne har räknat med att bostadsbristen skulle kunna avvecklas relativt snabbt. Det börjar med en prognos för 1944 och fortsätter sedan för andra år. Jag skall inte återupprepa citaten, men jag vågar säga att hån här är föga befogat. Jag har under årens lopp lyssnat till många efterklokhetens ord

här i riksdagen, men under debatten i går i bostadsfrågan flödade efterklokheten alldeles särskilt stritt. Hade vi haft tillfälle nu att bygga ungefär lika många bostäder som vi kunde bygga under åren 1945, 1946 och till och med under 1947, hade läget på bostadsmarknaden varit mycket bättre än det är i dag. Jag vill inte säga att bostadsbristen hade varit avskaffad, men jag tror den hade varit väsentligt lindrigare än den nu är.

Jag måste för min del ifrågasätta huruvida herr Birke har anledning att vara så viss på denna punkt och förklara, att bostadspolitiken har gjort bankrutt och att vi över huvud taget befinna oss i ett läge som är — han kanske inte använde ordet katastrofalt, men någonting ditåt. Jag betvivlar att han kan ha glömt, att vi ett tu tre efter krigets slut råkade in i en svår materialkris på byggnadsmarknaden, att vi hade en bristsituation på många punkter i fråga om det material, som är nödvändigt för att man skall kunna bygga bostäder. Det är klart, att man har rättighet att säga, att man borde ha kunnat förutse detta, men jag kan inte erinra mig att vare sig herr Birke eller någon annan i den svenska riksdagen den gången hade förutsett den kris, som skulle skapas av materialbristen.

Jag vill inte missförstås när jag påpekar en annan omständighet, som icke ingick i de kalkyler, som lägo till grund för prognosen. Jag vill inte bli missförstådd, jag vet att den tyvärr bland främlingsfienderna kan utnyttjas för att blåsa under ett visst främlingshat i landet, men å andra sidan är det ju ett faktum, att vi för närvarande i vårt land ha över 200 000 människor från andra länder än Sverige, som till stor del delta i vårt arbetsliv. Det är inte fullt hälften, men inte långt ifrån, som är direkt sysselsatt i den svenska produktionen och där gör sin nytta. Det är ingen ringa siffra. Om jag jämför den t. ex. med den bostadsbrist, som man talar om, så är det en ganska

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

betydande siffra, jag höll på att säga att den täcker större delen av det som nu kallas för bostadsbrist.

Jag vill här skjuta in, att ordet bostadsbrist har fått en helt ny innebörd. Vi hade de lyckliga tiderna på 20-talet när hyrorna steg med 100 procent, de lyckliga tiderna på 30-talet, när vi inte hade någon bostadspolitik och knappast någon bostadsstatistik. Då visste man inte hur stor bostadsbristen var i landet, man hade i varje fall inga säkra siffror på det. Man visste just ingenting om hur inneboendesystemet verkade, man visste praktiskt taget ingenting om hur föräldrar och barn måste bo samman även sedan barnen ingått äktenskap, eller över huvud taget hur man packade ihop sig i sina den gången i regel mycket mindre lägenheter än dem man nu har. Nu ha vi en bostadspolitik, vi ha regelbunden bostadsstatistik, och vi kunna varje månad till glädje för alla de skadeglada kritikerna av bostadspolitiken redovisa praktiskt taget hela den bostadsbrist, som man säger att vi ha. Jag vill skjuta in, att bostadsbristen ju är en relativ sak. När man förr i tiden talade om bostadsbrist, då menade man sådana människor, som voro husvillan, som över huvud taget inte hade någon bostad. D. v. s. fall där samhället måste sörja för provisoriska nödbostäder av den mest primitiva beskaffenhet. När man nu talar om bostadsbrist, så redovisar man den siffra, som innefattar alla på bostadsförmedling anmälda personer. Jag tror inte jag överdriver om jag säger, att ungefär hälften av dem har egen bostad, andra bo tillsammans med sina föräldrar eller med släktingar eller på annat sådant sätt, men det sägs att de lida av bostadsbrist. Det får man gärna för mig säga, bara man vet vad man lägger in i ordet numera.

Det uppges här, att herr Birke bland annat har förklarat, att vi ha värre bostadsbrist än de krigshärjade länderna. Jag hoppas att det inte är något miss-

förstånd, ty i så fall förfaller ju min replik på den punkten. Det skulle emellertid, under förutsättning att uppgiften är riktig, vara mycket intressant att få veta vem som har lämnat herr Birke denna uppgift och vilka av de krigshärjade länderna som ha en mindre bostadsbrist än vi i Sverige. Jag har ju ändå anledning att följa även den internationella utvecklingen på detta område. Jag har själv besökt England för ungefär ett och ett halvt år sedan för att där se på bostadsfrågorna. Om inte de internationella källorna lämna alldeles felaktiga uppgifter, så finns det intet land i världen — det gäller även om jag gör jämförelser med Amerika — som efter världskrigets slut har byggt så mycket bostadslägenheter som vi i Sverige. Om jag tar t. ex. Tyskland, tror man verkligen att situationen är bättre där än här? Jag kan tala om Danmark och Norge, där det är relativt lätt att studera förhållandena. Jag vågar försäkra, att Sverige alltså på denna punkt, trots den bostadsbrist, som vi faktiskt ha och som vi inte ha kunnat utrota, är ett relativt privilegierat land. Om jag inte misstar mig, så ha vi i Sverige byggt ungefär dubbelt så mycket nya bostäder som det land, vilket kommer oss närmast i fråga om antalet nybyggda bostäder.

Jag skall tillåta mig att nämna några få siffror, som jag förut har nämnt i första kammaren. Under åren 1944—1949 — det är alltså de sex senaste åren med undantag för 1950, för vilket vi inte ha några siffror ännu — så byggdes det här i landet 290 000 nya bostäder. Om jag försöker med en jämförelse med tiden på 30-talet, då det privata initiativet, den enskilda företagsamheten kunde härja precis efter behag på bostadsmarknaden, så byggdes det från 1934 till 1939 209 000 nya bostäder, d. v. s. det har byggts ungefär 81 000 fler bostäder än det byggdes under motsvarande period under 30-talet. Skulle jag gå tillbaka till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

20-talet, skulle ju siffran bli ytterligt mycket lägre än den var på 1930-talet.

Det har påpekats för mig, att om jag vill ta hela tiden från 1940 och fram till nu, så har det byggts nya bostäder i vårt land som rymma minst 1½ milj. människor. Det har nämligen byggts över 380 000 nya bostäder från krigets början, från 1940 och fram till nu. Det tycker jag är mycket beaktansvärda siffror, och jag vågar säga, att av de 1½ milj. människor, som rymmas i dessa bostäder, bor det stora flertalet mycket bättre än de någonsin förut hade drömt om att kunna få bo. Därom finns det icke det ringaste tvivel.

Jag nämnde nyss, att vi inte ha kunnat avskaffa bostadsbristen, att vi ha haft optimistiska prognoser i det avseendet. Saken är den, att om vi hade byggt i samma skala som vi gjorde under de första åren efter krigets slut, så skulle vi ha varit på mycket god väg att häva all sådan bostadsbrist, som är värd namnet bostadsbrist. Men materialbristen kom. Sedermera har behovet av investeringsbegränsningar kommit och skurit ned det bostadsbyggnadsprogram, som vi velat genomföra. Vi bedömde materialbristen, vi bedömde arbetskraftsbristen på sin tid som tillfälliga, övergående svårigheter. De skulle räcka ett eller två år, och sedan skulle de vara förbi, och då skulle vi sätta i gång för fullt. Jag vill säga, att vi hade rättighet att föreställa oss, att när de övergående svårigheterna voro övervunna, då skulle vi ha möjligheter att, som det heter, bygga i kapp bostadsbristen. När sedan investeringsbegränsningen, av skäl som jag inte här skall närmare komma in på, betraktades som nödvändig, började vi på allvar undersöka, om man inte inom ramen för det bostadsbyggande, som vi kunde komma överens om var möjligt ur investeringssynpunkt, skulle kunna inom en relativt kort period avhjälpa familjernas bostadsbrist. Det var den tankegången, som låg till grund för so-

cialdepartementets promemoria, en promemoria, som har framkallat mycken kritik, men så vitt jag kan förstå också mycken glädje, och som bland annat tydligen har uppmuntrat till den kritik emot bostadspolitiken, som har framförts i denna riksdags bägge kamrar. Det var den tankegången, som låg bakom.

När jag har lyssnat till högerens inlägg här — jag har lyssnat till två stycken i första kammaren — och när jag har läst högerens tidningar, så har jag fått ett mycket starkt intryck av att vad som på högerhåll betraktas som de verkligt beklagansvärda offren för en politik efter de linjer, som voro uppdragna i denna promemoria, det är de ensamstående personerna i detta land. Herr talman, det har aldrig ingått i målet för den bostadspolitik, som är genomförd av de svenska statsmakterna, icke heller för den sociala delen av bostadspolitiken, att vi skulle särskilt sörja för de ensamstående. Det är tvärtom så, att hela denna politik har gått ut på att framför allt sörja för familjernas bostadsbehov och däribland i främsta rummet de barnrika familjernas bostadsbehov. Därjämte har man ägnat särskild uppmärksamhet åt åldringarnas speciella bostadsbehov. Den kritik, som har riktats mot promemorian — jag skall inte här gå in på någon närmare diskussion om dess linjer — den förefaller mig ha ställt de ensamstående i centrum såsom de verkligt beklagansvärda människorna i detta land. Promemorian tankegång var att man skulle sörja för att ensamstående inte hade fri tillgång på lägenheter, som svarade mot deras eventuella inkomster, d. v. s. till de relativt större lägenheterna.

Jag skall inte något nämnvärt ytterligare förlänga debatten. Det kan ju hända att jag tvingas komma tillbaka i repliker. Men jag vill dock, innan jag slutar, säga några ord om själva investeringarna. Vi ha ansett, att investe-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ringarna måste ske inom en begränsad ram. Men tyvärr är det så, att kontrollen över investeringsvolymen är effektiv endast på en punkt, och det är där byggnadsregleringen gäller. Det är tyvärr en mindre del av hela vår investeringsvolym. Det är möjligt, att om vi kunde tillämpa en lika hård och bestämd och sträng kontroll över industriinvesteringarna, så skulle det bli större utrymme för bostadsbyggandet. Jag vågar inte ha någon bestämd mening på denna punkt, men jag säger att det är möjligt. Det är dock ännu ingen, som har kunnat finna på något system för en sådan investeringskontroll. Jag har inte kunnat göra det, och jag kan följaktligen inte heller föreslå något. Jag bara konstaterar som ett faktum, att vi inte ha funnit något system, varigenom vi ha kunnat få en lika säker och pålitlig kontroll för de andra slagen av investeringar här i landet, och det gör att jag inte har ansett mig kunna med någon kraft opponera mig emot det begränsade utrymme som här anvisats för bostadsbyggandet.

Sedan är det bara en enda punkt till, där jag anser mig böra lämna litet upplysningar. Enligt uppgift har herr Birke förklarat, att bostadsstyrelsen ger subventioner till familjer med 16 000 kronors beskattningsbar inkomst, medan gränsen är 4 000. Nu är det ju klart, att jag inte med bestämdhet kan veta varifrån herr Birke har en sådan uppgift. Men jag vet, att i ett interpellationssvar i första kammaren har jag meddelat i en bilaga, att en familj, som hade en beskattningsbar inkomst enligt 1949 års taxering på 15 480 kronor, d. v. s. där inkomstgränsen överskreds med över 10 000 kronor, hade fått sina subventioner indragna. Vidare fanns det en familj, som hade en beskattningsbar inkomst på 16 120 kronor, som också hade fått sina subventioner indragna. De hade ingalunda fått dem när dessa inkomster hade konstaterats, utan de hade innehållits. Om det är något av

dessa exempel, som herr Birke har fastnat på, så vill jag bara lämna ett par upplysningar till. Den som enligt 1949 års taxering kom upp till 15 480 kronors beskattningsbar inkomst var en byggnadssnickare i Göteborg. Han hade 1948 en beskattningsbar inkomst på 1 250 kronor och hade tre barn. Men han var klok nog att bli byggmästare i stället för snickare, och nästa år hade han följaktligen en inkomst, som närmade sig 16 000 kr. Det andra fallet rör en överkonstapel i Östersund. Han hade 1948 4 770 kronor i inkomst och tre barn. Där är gränsen för rätten till familjebidrag 5 000 kr. Han var följaktligen klart berättigad. Men han kom också nästa år upp till 16 120 kronor, och följaktligen blev subventionen indragen. Om det nu är dessa fall herr Birke har syftat på med sin egendomliga uppgift, att man lämnar subventioner till personer, som tre eller fyra gånger överskrida det belopp, som berättigar till subventioner, så vill jag bara konstatera, att raka motsatsen är sanningen. Under förutsättning att den uppgift jag har fått är riktig, skulle jag vilja tillråda något större försiktighet i fråga om användandet av dylikt material.

Vad är nu det recept, som bostadspolitikens kritiker ha? Herr Birke har en särskild idé om obligationer. Jag skall inte gå in på den saken. Det skulle närmast bli finansministerns fråga att ta upp förslaget till behandling. Men eljest är det ju hyresregleringens s. k. successiva avskrivning som förordas. Det är fråga om att få högre hyror helt enkelt, att skapa ett högre hyresläge på den allmänna bostadsmarknaden. Vi gjorde ju det efter förra världskriget. 1923 avskaffades ju hyresregleringen, den gången med följd att hyrorna stego med över 100 procent under loppet av 10 år. Vi tycka nu att det är en ganska besk medicin som ordineras den dag man skrider till en åtgärd av den beskaffenheten. Detta måste ju självklart

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

leda till ett helt nytt löneläge, ty ingen skall ju inbilla sig att arbetarklassen kommer att nöja sig utan kompensation för denna fördyring av levnadskostnaderna. Jag förstår inte riktigt tankegången när man med hänsyn till önskemålet att bevara den nuvarande bostadsstandarden vill avskaffa hyresregleringen. Ty det måste väl leda till att familjerna återigen måste i hög grad skruba ned anspråken på sina bostäder. Det ligger i sakens natur, att detta måste bli en av följderna av hyresregleringens avskaffande.

Nu vill jag säga, att jag älskar inte hyresregleringen. Jag tycker den är ett mycket klumpigt instrument. Men jag är övertygad om att vi icke komma att kunna skapa ett bättre instrument än hyresregleringen så länge vi ha bostadsbrist. Hyresregleringen skall avskaffas den dag bostadsbristen är borta och då vi dessutom ha en reserv av bostäder, som gör det möjligt att den vägen, på grund av tillgången på bostäder, hålla kontroll på hyrorna, men inte förr. Det är min bestämda övertygelse, att den väg som man ifrån högerhåll här rekommenderar är olämplig, såvida man inte med successivitet menar att man skall uppskjuta hyresregleringens avskaffande till dess vi ha en bostadsreserv, ty då bli vi ju ense, men detta kan ju inte gärna vara meningen med talet om de fördärliga verkningarna av hyresregleringen.

Även om vi måste beklaga att vi inte ha lyckats avskaffa bostadsbristen, så behöva vi nog inte vara alltför ledsna över den bostadspolitik vi ha fört. Vad det gamla bostadspolitiska målet beträffar, så har detta mål inte till 100 procent men låt mig säga 80 procent förverkligats. Det är ingen utopi, utan det är en levande verklighet för hundratusentals människor i detta land.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (kort genmäle): Herr talman!

Först måste jag säga till herr Rubbestad, att jag tror att intet av de demokratiska partierna här i landet vill föra en utrikespolitik, vars konsekvenser skulle bli att föra vårt land in i ett stormaktskrig. Jag vet alltför väl att många människor inte kunna få ur sina tankar hur det skulle gå, om vårt land, oavsett sin utpräglade fredsvilja, fördes in i ett krig, om vi då komma att överleva eller vad som kommer att bli kvar av vårt folk. Exempelen ha vi på ganska nära håll. Vi behöva bara se över Östersjön för att komma till klarhet om vad som kan inträffa.

För det andra tackar jag socialministern för hans svar på min fråga på förmiddagen. Jag befarar dock, att vi kanske inte helt utnyttja den reformpaus, vi just nu befinna oss i. Den borde användas för att komma till rätta med en hel del förhållanden på det sociala området.

När sedan herr statsrådet vänder sig speciellt till högern och framhåller hur man på det hållet nu talar om de ensamstående och statsrådet säger, att den bostadspolitik vi nu bedriva aldrig varit särskilt utformad för att sörja för de ensamstående, vill jag svara, att den har väl heller aldrig tidigare varit utformad för att sätta de ensamstående i stryckklass. Men det är detta som jag befarar nu håller på att ske. Det är mot denna avvikelse vi reagera.

Herr **BIRKE** (kort genmäle): Herr talman! Jag tyckte mig i herr statsrådets anförande märka en underton, som innebar, att den bostadsbrist, som vi ha här i landet, inte vore så värst farlig, utan att den förda bostadspolitiken i stora drag vore tillfredsställande. Jag har, herr talman, en helt annan uppfattning. Man kan kanske i detta sammanhang ställa frågan: Om den nuvarande bostadspolitiken är tillfredsställande, varför kom då socialdepartementet med en promemoria i syfte att reg-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lera bostadsmarknaden på så sätt, att ensamstående personer inte skola få ha mer än ett rum? Det är väl ett bevis på att man nu har kommit så långt, att man måste gå vidare på regleringens väg. Det är detta som jag har påtalat. Bostadsbristen häves inte med ytterligare regleringar, utan det måste vidtagas andra åtgärder.

Nu anser herr statsrådet att man kan räkna fram siffran på de bostadslösa, de som beröras av bostadsbristen, på olika sätt. Jag har här ett referat av kanslirådet Gunnar Ekdahls skrift »Bostadsbristen och den ekonomiska politiken», Stockholm 1950. Han kommer där fram till en siffra på 250 000 människor, som beröras av bostadsbristen. Det är från denna skrift jag hämtat mina upplysningar, men jag har inte nämnt den siffran i mitt anförande. Jag har sagt att ca 100 000 människor äro berörda av bostadsbristen. Jag har nöjt mig med mindre än halva siffran, så jag tror att jag står på säker grund.

Sedan säger herr statsrådet att vi inte ha kunnat bygga därför att det varit materialbrist. Det är riktigt -- det känna vi till. Från högerhåll har vid bostadsfrågans behandling här i kammaren flera gånger gjorts gällande, att om den fria företagsamheten på likvärdiga grunder hade fått konkurrera med allmännyttiga företag och kommunerna, skulle vi kunnat åstadkomma betydande rationaliseringar och på så sätt kunnat få fram betydligt flera bostäder. Det är den fria konkurrensen som skapar ökad tillgång, men den har satts ur spel i bostadspolitiken. Det har jag påtalat och gör det alltjämt. Nu säger herr statsrådet att högern i anledning av denna promemoria slår vakt om de ensamstående. Men vi äro ju inte ensamma om det. Till exempel Svea hovrätt, Göta hovrätt och LO äro ju också på samma linje. Varför skall just högern belastas för detta? Vi ha gott sällskap.

Sedan frågade herr statsrådet vad jag

åsyftar när jag säger, att det förekommer missbruk av subventionerna. Jag har sagt, att subventionerna skall man försöka avveckla därför att de missbrukas. Det är ju nu så här i landet, att vi subventionera varandras hyror i mycket stor utsträckning och subventionera hyror till höga inkomsttagare. Jag har sagt, att det finns exempel på att personer med 16 000 kronors inkomst ha fått subvention, och denna uppgift har jag hämtat ur andra kammarens protokoll 1950, nr 18 s. 49. Det gäller ett anförande av bevillningsutskottets ordförande herr Adolv Olsson i Gävle. Jag har valt en socialdemokrat för att vinna tilltro. Han har där sagt, att en man, som hade en beskattningsbar inkomst på 16 000 kronor, har fått bidrag. Jag har alltså tagit ett exempel på missbruk, som herr Adolv Olsson har anført, och det tycker jag inte är något fel.

Herr statsrådet säger vidare, att hyresregleringen skall man avskaffa successivt. Det var intet löfte, men man kanske skulle kunna överväga det. Jag var också så försiktig att jag sade, att man skall inte avskaffa hyresregleringen på en gång utan göra det successivt efter en på förhand uppgjord plau för att komma ur den här snedvridningen av bostadsproduktionen. Det skall vara med bostadsförsörjningen som med all annan försörjning, att efterfrågan skall vara bestämmande för produktionen, och inte tvärtom. Det skall inte vara så, att man först producerar lägenheter på rum och kök och säger till svenska folket, att nu skall ni bo i dessa lägenheter. Ensamstående får bara ett rum o. s. v. Den likriktningen kan jag, herr talman, inte acceptera.

Jag har inte sagt att läget var katastrofalt. Men jag har sagt, att bostadsbristen är ett av de allvarligaste sociala problem som vi för närvarande ha här i landet. Och jag erinrar om att jag i andra kammarens debatt i bostadsfrågan förra året framhöll, att det är orim-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ligt att vi ha så många bostadslösa här i landet.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Herr Birke säger, att en person med 16 000 kronors inkomst fått bostadssubvention. Detta påstående måste säkerligen bero på något missförstånd. Det kan ju hända att någon person med så hög inkomst har sökt sådant bidrag, men då har han säkerligen inte fått något. Och skulle han ha fått det måste han åtminstone ha haft 11 eller 12 barn. I annat fall kan han inte ha fått någon subvention med den inkomsten.

Jag skall inte ta upp tiden med ytterligare diskussion. Jag vill bara förebygga det missförståndet, att jag skulle ha uttalat mig om hyresregleringens successiva avskaffande. Vad jag har sagt är, att hyresregleringen kan avskaffas, när vi ha byggt så mycket, att det finns en bostadsreserv, och inte så snart har bostadsbristen avskaffats.

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! Den utrikespolitiska debatt, som gjort rum här i eftermiddag och som jag tror, att tiden för mitt anförande förskjutits till inpå middagsrasten, har efter vad jag tror varit rätt upplysande och har på sitt sätt undanröjt något av det gåtfulla som svävade över debatten här i går. Jag ställde mig nämligen efter att ha åhört gårdagsdebatten den frågan: Vilken är folkpartiets officiella utrikespolitik? Det ha vi säkerligen fått besked om här i dag. Beskedet lämnades av herr Wedén, även om parti-
chefen själv hjälpte honom i mycket försiktiga ordalag utan att helt solidariserat sig med honom. Anledningen till att man behöver framträda på ett så snirklande sätt i utrikespolitiska resonemang från det hållet liksom från högerhåll är rätt självklar. Denna utrikespolitik stöter nämligen på ett ganska kompakt motstånd från det svenska folket, och det är därför som den offi-

ciella förkunnelsen av denna linje överlåtes till den ena eller andra kronprinsen.

Jag vill säga några ord om de ekonomiska frågorna. I sin redogörelse för det ekonomiska läget framhåller finansministern det påtagliga omslag i det ekonomiska klimatet som ägde rum under senare delen av 1950. En rustningsvåg väljer fram över den kapitalistiska världen. Den började som bekant i USA med jättelika militäranslag. Ofta mot sin egen vilja ha andra länder dragits med eller dragas med i dessa gigantiska kapprustningar. Hur som helst står det fullkomligt klart, att den nya s. k. högkonjunkturen liksom den åtföljande inflationen uteslutande är ett resultat av de styrandes egna åtgärder i de kapitalistiska länderna. Det står också klart att högkonjunkturen är en konstlad sådan, inte betingas av en verklig ökning av samhällsliga behov av varor och tjänster utan förorsakas av rustningarna, fabrikation av förstörelsemedel i väldig skala.

Finansministern ingår inte närmare på motiven för rustningarna. Han utgår tydligen ifrån att dessa redan äro klarlagda. Inbördeskriget i Korea har ju i den amerikadirigerade propagandan utmålats som ett hot mot hela världen. Det betraktas som självklart vettigt som angrep i Korea trots att en massa ovedersägliga argument ge en helt annan och motsatt version av händelseförloppet.

Det vore i detta sammanhang ett intressant kapitel att närmare undersöka bakgrunden till att USA engagerade sig så intensivt i Korea och händelseutvecklingen där fick den dramatiska propagandistiska uppläggnings den fick. Bortsett från strategiska motiv, intresset av att skaffa sig ett brohuvud på det asiatiska fastlandet för kommande aktioner, böra nog två andra ekonomisk-politiska motiv inte anses oväsentliga. Även om dessa motiv, av lättförklarliga skäl, inte framträda öppet i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

den amerikainspirerade propagandan, träffar man likväl på dem, nämnda så att säga i förbigående och många gånger omedvetet.

Alla veta, att den ekonomiska konjunkturen i Förenta staterna var i nedåtgående under 1949. Produktionen sjönk och arbetslösheten ökade. Verkingarna härav för andra kapitalistiska länders del, för hela den kapitalistiska marknaden, hade inte hunnit framträda så tydligt vid årsskiftet 1949—50, men att de skulle komma var ingen i tvivelsmål om. Finansministern franhåller själv att han vid uppgörandet av budgetförslaget till förra årets riksdag värderade läget så, att inflations- och deflationstendenser brottades med varandra och att det var svårt att säga, vilken tendens som skulle få övertaget. Han erkänner likväl att regeringen vid devalveringsbeslutet 1949 hade i perspektivet en prissänkning på den internationella marknaden.

Amerika stod hösten 1949 inför en ekonomisk kris, och om intet kunde göras åt detta, så måste den kapitalistiska världen i övrigt inställa sig på samma perspektiv. Hur komma undan detta fruktansvärda spöke, som framträdde 1949? Koreahändelserna kommo minst sagt lägligt. Det enastående har inträffat i världshistorien, att konflikten om den sociala ordningen i ett litet land i Asien, som i vart fall under århundraden inte spelat någon roll i världspolitiken, ett litet land som de flesta människor i världen inte ens visste var det låg, gjordes till utgångspunkt för enorma rustningar, som i sin tur för den kapitalistiska världen skapade ett nytt ekonomiskt perspektiv. Krishotet förbyttes i ett nytt uppsving, en ny s. k. högkonjunktur. Miljardärerna vid Wall Street kunde dra andan och gnugga händerna av pur förtjusning. Krisens mara hade släppt sitt obehagliga grepp. Det hela var så lägligt, att ingen vaken och ärlig människa kan komma ifrån tanken att hela saken var arrangerad.

Den propagandistiska uppläggnings kring koreahändelserna var för övrigt klar från första dagen, vilket också säger åtskilligt.

Händelseutvecklingen har visat att övergången till aggression fick den ekonomiska effekt man väntat. Jag skall inte trötta med siffror, men vem som helst kan i dag konstatera vilka kraftiga vinstökningar de amerikanska koncernerna redan kunna redovisa, och ändå ha krigsbeställningarna i stort sett bara påbörjats. Det blir en fin affär för rikemännen men naturligtvis inte för folkmassorna, som redan stöna under rustningsbördornas olidliga tyngd.

Ett annat amerikanskt motiv för engagemanget i Korea framträder även. Vi känna den propagandistiska uppläggnings och veta, att dessa handlingar togos till intäkt för att skrämja upp hela den kapitalistiska världen. Man behövde denna skrämselfpropaganda för att genomdriva en upprustning även i andra länder och därigenom dels tjäna pengar på vapenexport, dels och framför allt få fram de arméer i andra länder, som behövas för ett nytt världskrig. Man räknade uppenbarligen med att de franska invändningarna mot att upprusta Tyskland liksom andra länders tveksamhet och motvilja mot att upprusta i amerikanskt tempo skulle drunkna i denna skrämselfpropagandas strida flod.

Mycket av vad de amerikanska dol-larmagnaterna räknade med har gått dem väl i händer — hitintills förstås. Men inte allt. Den militära händelseutvecklingen är som alla veta föga trösterik. Många av dem mena redan, att det hela kan bli en farlig affär, som man helst bör dra sig ur. Deras vänner på denna sidan av Atlanten äro ännu oroligare. Den enhet av alla krigsmakare man ville skapa utsättes för farliga tendenser till att rämna. Vad rustningskonjunkturen beträffar har den en otrevlig baksida — nämligen utarmningen av folket med skärpta sociala

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

motsättningar som följd. Fredsrörelsen växer i alla länder och utbreddes alltmer till nya skikt. Den väg man slagit in på är sålunda ingen enbart behaglig sådan utan törnen och utan risker. Den är tvärtom mycket äventyrlig. Det kan bli ett helt annat resultat än man tänkt sig. Men det är naturligtvis i hög grad, för att inte säga i avgörande grad, beroende på de arbetande massorna i världen. Vi ha dragits in i denna häxdans. Men det har skett till följd av de styrandes politik, som egentligen bara går ut på att flyta med i den amerikanska politikens kölvatten.

De borgerliga partierna liksom socialdemokratiens ledning ha gått in för ytterligare upprustning, som om de trodde på den amerikanska skrämselfpropagandan. Prisskrivningen uppåt på utlandsmarknaden tillåtes bestämma prisläget hos oss, och inflationen breder ut sig.

Vad göres från statsmakternas sida i denna situation? Av det föreliggande budgetförslaget att döma avser inte regeringen att i verklig mening bekämpa inflationen. Priserna skola få »anpassas uppåt», som det heter, till den internationella nivån. Lönerna skola få följa efter, men inte kontinuerligt utan bara en liten bit, sedan skola de återigen stabiliseras, som det heter.

En annan sida av förslaget är att rustnings- och inflationsbördorna skola bäras av de arbetande massorna. Skatterna öka liksom taxor och andra avgifter, och priserna stiga. Lönekomensationen däremot tillåtes endast att bli delvis och dessutom av s. k. engångsnatur. Om någon reallöneförbättring är det inte tal, trots att finansministerns egna uppgifter ge vid handen att en stark produktivitetstegring inträtt i landet, vilken enbart i fjol uppskattades till fem procent.

Finansministern sade här i går, att vi måste reservera oss för vad som kan komma att hända i utlandet, och han tillade: »Vi veta ingenting om framti-

den. Vi kunna inte se ett steg in i framtidens mörker.» Det är möjligt att finansministern är närsynt, och det är ingenting att göra åt den saken. Men det är väl alldeles uppenbart, att han inte kan vara så närsynt, att han inte kan se att avskaffandet av subventionerna måste höja priserna. Det kan ju vem som helst räkna ut. Det är väl klart, att om man går in för att låta priskontrollen slappna och om man ingenting gör emot monopolen, så kan detta i en tid som den nuvarande bara betyda högre priser. Om man i övrigt låter utlandspriserna utan vidare slå igenom på den svenska marknaden, så måste det bli högre priser. Det måste man kunna räkna ut. Därför måste det också fastslås att ansvaret för prishöjningarna helt och hållet faller på regeringen.

Vad kan då göras för att bekämpa inflationen? Kan den över huvud taget bekämpas och i så fall på vilket sätt? Den devalvering, som genomfördes 1949, och de senare prisstegringarna på världsmarknaden ha lett till en stark stegring av såväl export- som importpriser. Är det då ingenting annat att göra än att tillåta en mekanisk anpassning av den svenska prisnivån till denna av devalveringen och krigskonjunkturen betingade utveckling inom utrikeshandels sfär? Enligt vår mening föreligga alla förutsättningar för att kunna förhindra en sådan prisutveckling på hemmamarknaden och att, i den mån den redan är ett faktum, vända utvecklingen i motsatt riktning.

Kan det verkligen anses rimligt att de ofta fantastiska exportvinster, som uppstått genom devalveringen och krigskonjunkturen utomlands, utan vidare skola tillfalla exportörerna? De äro ju en följd dels av statsmakternas valutapolitik och dels av rustningskonjunkturen. Det rör sig här om väldiga summor. I nr 24 av Från departement och nämnder för 1950 anges exempelvis priserna för pappersmassa under 1949

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

till följande. För blekt sulfatmassa var exportpriset genomsnittligt 506 kronor per ton, och samma priser gällde för blekt sulfit. För oblekt sulfat anges priserna till 356 resp. 391 kronor. I Af-färsvärlden nr 51 i fjol upplyses om att man på Amerika uppnått priser på 800 kronor för oblekt och 925 kronor för blekt massa under första kvartalet 1951. På England voro priserna något lägre, men på andra marknader har man uppnått priser om 1 000 kronor för oblekt och 1 100 kronor för blekt massa.

Finansministern talade i går om de värsta topparna i fråga om exportvinster. Man tar nu en exportavgift för att skära av de värsta topparna, men den fonderas för speciella skogliga ändamål och tillfaller sålunda icke statsmakterna eller folket, som å andra sidan får bära följderna av såväl devalveringen som krigskonjunkturen. Denna politik, där väldiga profiter och rikedomar skola tillfalla en liten klick, medan folkmassorna skola få det sämre, kunna vi icke godkänna. Vi kräva, att de fullständigt oförtjänta exportvinsterna skola indragas genom exportavgifter, som skola tillfalla statskassan och användas för att nedbringa importpriserna på viktiga varor, som landet behöver och som äro av betydelse för den allmänna prisnivån och för folkets levnadsstandard. En sådan åtgärd skulle vara fullt tekniskt genomförbar och bli ett väsentligt medel för att stävja inflationen och därmed starkt medverka till en sänkning av prisnivån och en höjning av levnadsstandard.

Vi kunna inte heller godkänna rustningsvanvettet. Ingen människa kan med fog påstå att vi äro hotade av Korea och inte heller av något annat land i öster. Vi kommunister vilja ha ett effektivt försvar. Det ha vi många gånger framhållit och även röstat för. Vi vilja att landets självständighet skall värnas, men vi vägra att låta oss dragas med i den amerikadirigerade rustningsvägen, som är ett uttryck för de

amerikanska trustherrarnas konjunkturpolitik och krigsplaner. Sverige måste föra en egen, oberoende politik. Det är det enda alternativet till inflationen och den nuvarande utvecklingen i övrigt.

I föreliggande budgetförslag höjes anslaget till försvaret med hela 209 miljoner kronor. Samtidigt avskaffas livsmedelssubventioner under jordbrukets huvudtitel på sammanlagt 141 miljoner kronor och vissa importsubventioner under tionde huvudtiteln med 75 miljoner kronor. Vi kunna i nuvarande läge icke acceptera vare sig det ena eller det andra. Om de höjda försvarsanslagen avböjas, finns det pengar till att låta subventionerna på livsmedel och skodon vara kvar. Vi ha därmed inte sagt, att vi principiellt äro för subventioner. Men att i det nuvarande spänningsläget, då man som bäst behöver dem för att bevara penningvärdet och levnadsstandard, avskaffa dem, anse vi vara oriktigt. Vi komma därför att kräva deras bibehållande respektive återinförande, och ett bifall härtill skulle innebära att priserna på mat, kläder och skodon skulle komma att utveckla sig i motsatt riktning mot nu.

Finansministern kräver nu att folket skall betala skatter för nästa budgetår, som dels täcka statens löpande utgifter, dels också täcka statliga investeringar under nästa år och alla tidigare beslutade investeringar, som ännu inte igångsatts. Det är en helt ny metod för finanspolitiken. Man får den bestämda känslan, att finansministern verkligen anstränger sig för att leta rätt på alla tänkbara hål att vräka pengarna i för att finna en motivering för de höjda skatterna samt att åtminstone delvis realisera bankdirektör Wärns angrepp mot en rad sociala reformer. Vi förklara, att vi komma att bestämt vända oss emot denna nedskärning av de sociala hjälpåtgärderna, och vi kunna bevisa att det icke finns någon som helst ekonomisk nödvändighet härför.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Anslagen till husmoderssemestrar, barnresor m. m., som nu äro i farozonen, röra sig om några miljoner kronor. Men finansministern föreslår, förutom att de flesta statliga investeringar, som man tidigare alltid lånat pengar till, skola betalas av skattemedel, att anslaget till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för nästa år skall höjas med hela 104 miljoner kronor. Det finns pengar till att behålla den sociala standarden, det finns pengar till att ge folkpensionärerna inte 10 utan åtminstone 20 procent i dyrtidskompensation, och det komma vi att föreslå.

Det finns också utrymme för ett ökat bostadsbyggande. Om prisutvecklingen vändes i motsatt riktning mot nu, kan man för övrigt för samma belopp som beräknats bygga betydligt mera bostäder. Den planerade investeringsskatten kan man däremot acceptera som ett åtminstone blygsamt försök att på något sätt påverka investeringarna inom den del av byggnads- och investeringsverksamheten som hittills har varit utan kontroll, nämligen bolagens, och som socialministern nyss här berörde.

Prisnivån kan också påverkas genom andra åtgärder. Jag tänker då närmast på priskontrollen. Utan att ha några illusioner om priskontrollens möjligheter i ett kapitalistiskt samhälle menar jag dock att den kan uträtta en hel del. Det förvånar stortligen, att man inte gör mera för att effektivisera den i nuvarande läge. Det kan väl bara förklaras med att man har som linje att låta inflationens och spekulationskraften få utvecklas. Den s. k. aktiva finanspolitik, som man på regeringshåll berömmar sig av, är helt enkelspårig och består egentligen bara i att försöka hålla tillbaka lönestegringarna, bostadsbyggandet och det sociala reformarbetet. I övrigt är denna politik helt passiv.

Det förvånar också att regeringen i nuvarande läge inte anser sig böra göra

något mot monopolismen inom näringslivet. Vi ha sedan flera år en monopolutredningsbyrå som ständigt levererar nytt material om monopolistisk prisuppskörtning. Men ingenting göres för att åstadkomma en ändring, vilket väl annars borde vara en rätt angelägen sak i nuvarande tider. Ett ingripande här skulle ha särskilt stor betydelse för byggnadskostnaderna.

Finansministern säger vidare, att det finns ett visst utrymme för reallöneförbättringar. Produktivitsstegringen var 5 procent bara i fjol. Men han uttalar samtidigt sin tillfredsställelse över att avtalen egentligen bara ha inneburit en kompensation för stegringen av levnadskostnaderna. Då de flesta avtal nu äro i hamn måste det arbetande folkets ansträngningar inriktas på att genomtvinga en sänkning av levnadskostnaderna för att därmed höja levnadsstandarderna i stället för att den skall sänkas, om den politik som nu föres får fortsätta.

Vi anse alltså sammanfattningsvis, att importpriserna kunna sänkas genom att exportavgiften tas i anspråk. Vi anse att vissa subventioner å livsmedel och vissa importvaror för konsumtionsbehov skola återinföras. Vissa indirekta skatter kunna avskaffas. Bostadsbyggandet kan ökas, och bostadsbyggandets kostnader kunna minskas, bland annat genom åtgärder mot monopolismen inom byggnadsindustrien. Dessa åtgärder tillsammans med en effektivare priskontroll kunna medföra en sänkning av priserna och en höjning av levnadsstandarderna. Folkpensionärerna och statstjänarna måste få en rättvis kompensation.

Slutligen inställer sig en fråga: Om statsmakterna skulle slå in på en sådan politik, hur skulle det då gå med den s. k. samhällsekonomiska balansen? Skulle inte en ökad köpkraft i stället för en minskad betyda en ökad press på prisnivån, som snart skulle ge vika? För det första vill jag deklarerar —

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

utan att närmare gå in på saken — att hela termen samhällsekonomisk balans är ett monstrum i ett privatkapitalistiskt samhälle. Men på tal om köpkraft så är det ju en sanning, att i ett kapitalistiskt samhälle priserna bestämmas av tillgång och efterfrågan med den modifikation som monopolism liksom statliga kontrollåtgärder kan åstadkomma. Men om massornas köpkraft ökar, så måste det ske på bekostnad av någon annan grupps köpkraft, och omvänt måste en minskning av deras köpkraft ske till fördel för en annan grupp.

Det är just vad vi avse och vad vi syfta till. Om exportbolagens vinster skäras ned, minskar deras köpkraft i fråga om möjligheterna till utdelningar, nya investeringar och dylikt. Prissänkningar genom subventioner på livsmedel i stället för att använda pengar till rustningar förändrar ingenting i fråga om efterfrågan samhällsekonomiskt sett, ty rustningar betyda ju också efterfrågan. Högre löner minska åtminstone för tillfället kapitalisternas profiter och därmed deras köpkraft samtidigt som de höja arbetarnas köpkraft. För övrigt ha ju arbetarna inte ställt lönekrav, som gå utöver höjningen av arbetsproduktiviteten. Det är alltså kort och gott fråga om vem som skall få ökad respektive minskad köpkraft, om produktivitetstegringen skall tillfalla arbetarna i form av högre reallöner eller kapitalisterna i form av högre profiter. Det är balansen här emellan man kan diskutera i ett kapitalistiskt samhälle, och den bestämmas sist och slutligen av klasskampen.

I sina bekymmer för utvecklingen glider finansministern in på fatalistiska tankegångar, och han ställer på allvar frågan, om det över huvud taget är tänkbart att bevara penningvärdet med bibehållande av full sysselsättning. Jag skall inte citera ur statsverkspropositionen det stycke, där denna frågeställ-

ning beröres. Jag vill bara göra en liten kommentar till debatten här i dag. Herr Kyling sade, att det finns ett land i världen, där lönerna stiga och priserna sjunka. Jag måste erinra herr Kyling om, att det finns flera länder med en sådan utveckling, däribland två av världens fem stormakter. I dessa länder bo tillsammans 800 miljoner människor. Det kanske skulle vara lämpligt att rekommendera herr finansministern att skicka den utredning i ämnet, som han ämnar tillsätta, att studera detta fenomen.

Herr talman! Jag ber om överseende för att tiden överskridits, och jag skall sluta med det sagda. Jag vill alltså säga, att huvudfrågan beträffande såväl utrikespolitiken som den ekonomiska politiken här i landet är, som för övrigt min partivän herr Hagberg i Luleå i går framhöll, frågan, om vi skola koppla från den amerikanska politiken eller inte. Vill regeringen inte göra det, så kan ingen stabilisering av penningvärdet ske och levnadsstandarden inte bevaras utan bara sjunka. Den inflationsvåg som sveper fram över landet skulle ha hindrats, om man velat det. Och den kan ännu drivas tillbaka, om man vill göra det. Det har jag här påvisat, men det går inte, om man nu inställer sig på att som politisk riktpunkt ha att enbart plumsa fram i den amerikanska rustningskonjunkturens kölvatten.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande propositioner till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.10 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Lördagen den 20 januari.

Kl. 7.30 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr förste vice talmannen anmälde, att den från förmiddagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1951/52, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr PETERSSON i Dahl, som yttrade: Herr talman! Man torde nog kunna säga, att fältet är avbetat. Det finns inte mycket nytt att komma med, och det kunde kanske vara på tiden, att den här debatten avslutades.

Föremål för uppmärksamheten under debatten har egentligen varit det utrikespolitiska läget och vårt eget lands ekonomiska politik. I fråga om det utrikespolitiska läget har jag inte något annat att säga än att jag, liksom det parti jag företräder, förfäktar samma mening som vår ordförande herr Hedlund i Rådombudet här har framfört.

I fråga om den ekonomiska politiken kan man nog säga, att finansministern tagit på de olika anslagen med mycket hård hand. Han har därvid haft god hjälp av bankdirektör Tage Wärn. Man skulle möjligen kunna säga, att han på en del poster till och med har skurit ned alldeles för mycket. Jag tror, att

det blir svårigheter på en del områden, om Kungl. Maj:ts förslag oreserverat bifalles.

En annan tendens, som tidigare har blivit påtalad i denna debatt, är att man försöker flytta över utgifter, som av gammalt ankommit på staten, på landsting och kommuner. Genom denna överflyttning gör man inte någon nytta; man gör säkerligen därmed inte någon god gärning. Man kan ju diskutera, om den största bärkraften ligger hos staten eller hos kommunerna respektive landstingen, men man måste nog säga sig, att staten är den starkare parten. Det fordras i alla fall ansenliga anslag och utgifter, vilka måste utanordnas av skattemedel. Då är det enligt min mening inte någon förtjänst om man flyttar över utgifterna från staten och i stället lägger dem på landstingen och kommunerna, utan därigenom drabbar man mindre bärkraftiga skattedragare.

I fråga om den ekonomiska politiken sade finansministern vidare, att man inte gärna kan gå med på att öka de äskade anslagen på någon post utan att samtidigt ha möjlighet att minska på någon annan post eller i varje fall ge anvisningar på någon post, som man skulle kunna minska på. Finansministern motiverar de besvärliga tiderna med inflationsrisken, konjunkturläget, arbetskraftsbristen o. s. v. Han säger, att en löneglidning har uppstått på grund av överbetalning från vissa företagens sida. Finansministern har nog rätt i sina reflexioner, men om frågan ses i detta perspektiv kan man ha anledning att ställa sig mycket frågande inför ett par punkter i statsverkspropositionens femte huvudtitel.

Det är alldeles riktigt, att här råder

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

arbetskraftsbrist. Vi äro alla, inte minst regeringen tänker jag, glada över att vi ha kunnat behålla den fulla sysselsättningen, men då frågar man sig, om man inte skulle kunna spara in någonting på de bägge stora posterna i femte huvudtiteln till arbetslöshetskassorna och till arbetslöshetens bekämpande på sammanlagt 34,6 miljoner kronor. Kan det vara behövt och riktigt att anvisa ett så stort belopp till dessa poster i tider, när företagarna ropa efter arbetskraft?

Om man studerar statsverkspropositionen, framgår där med all tydlighet, att arbetslöshetskassorna under budgetåret 1947/48 fingo 7,7 miljoner kronor. Nu är detta belopp som sagt uppe i 14 miljoner kronor. Detta har uppmärksamrats också av bankdirektör Wärn, och denne har ifrågasatt, om det inte skulle kunna göras någonting här. Han säger, att det ur statsfinansiell synpunkt är oroväckande, att det i en tid med full sysselsättning skall behöva gå åt så mycket pengar för detta ändamål, och han rekommenderar en undersökning av möjligheten att skärpa bestämmelserna om understöd vid säsongarbetslöshet. Han talar om att man skall överväga åtgärder för att förhindra exempelvis folkpensionärer och andra kategorier, som äro tillgodosedda i annan ordning, att komma i åtnjutande av understöd. Nu skulle jag tro, att det är en försvinnande liten möjlighet att just den grupp han nämnt, folkpensionärerna, skulle kunna få pengar från arbetslöshetskassorna. I likhet med herr Tage Wärn och andra tror jag dock, att det är mycket att göra på detta område. Det är säkert många som taga arbetslöshetsunderstöd men som inte skulle få göra det. Det kan t. ex. inte vara riktigt, att en företagare är överens med sina arbetare om att man under viss tid, kanske på vintern, under julen eller dylikt, när det är besvärligt att arbeta, lägger ned arbetet och att arbetarna då anmäla sig till respektive arbetslöshets-

kassa. Socialministern har också tagit upp problemet här och sagt, att man skall se till att de principer, som skola gälla, också efterlevas, så att de arbetslösa, som äro medlemmar i arbetslöshetskassa, inte komma ifrån skyldigheten att antaga erbjudet lämpligt arbete. Jag tror, att det syndas oerhört emot detta.

Man kan med mycket stor tillfredsställelse hälsa statsrådets deklaration, att detta skall bli föremål för översyn och utredning. Men om man nödvändigtvis behöver öka anslagen på en del poster, på vilka det alldeles säkert kommer krav från enskilda riksdagsmäns sida, och man då också skall visa var anslag skola kunna minskas, skulle man säkert kunna draga ifrån ganska stora belopp till arbetslöshetskassorna och arbetslösheten utan skada för samhället och utan att det skulle bli till något förfång för företag och produktion i allmänhet.

I samband med detta kan man inte underlåta att nämna den stora lönejustering som pågår bland alla grupper. Förhandlingar pågå dagligen, och det träffas även avtal om tämligen höga justeringar uppåt. Finansministern nämnde här, att arbetarnas underhandlare ha visat moderation. Han gav också det erkännandet åt jordbrukets underhandlare, att dessa ha visat stor moderation vad gäller jordbrukspriserna. Jag skall inte vidare gå in på detta, då den talare som kommer efter mig här i talarstolen säkert kommer att uttömma det ämnet.

Men jag skulle vilja gå in på frågan om förhandlingar i allmänhet. Om man läser därom i tidningarna och om man något litet känner till gången av det hela, frågar man sig verkligen, om inte hela denna stora apparat skulle kunna skötas på något annat sätt än som nu sker. Jag vet inte, om människor i allmänhet veta, hur många dagsverken, hur många utredningar och hur stora kostnader som läggas ned på förhand-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lingsapparaten. Jag har själv fått det tvivelaktiga nöjet att vara med som underhandlare i fråga om landstingen, och jag vet därför vilken stor apparat det är. Det vore nog anledning att taga sig en funderare på denna fråga och tillsätta en utredning om hela avtalsapparaten för att försöka få en enklare metod och försöka få den rationellare. Är det nödvändigt, att alla smärre grupper skola ha förhandlingsrätt? Man skulle nog kunna tänka sig, att de större organisationerna, LO, TCO och vad de nu heta, skulle kunna vara förhandlare för sina respektive grupper, för att man på det sättet skulle kunna få en enklare apparat.

Under debatten har också talats om riksdagens rätt och möjlighet att besluta om löner. Det var en liten polemik mellan folkpartiledaren herr Ohlin och vår ledare herr Hedlund i Rådom. Herr Hedlund tog avstånd från den uppfattning, som herr Ohlin framfört, och ifrågasatte huruvida inte riksdagen skulle helt kopplas bort från beslutanderätten i fråga om löner. Det är kanske litet för mycket sagt, men herr Hedlund motiverar detta rätt träffande, när han säger, att det inte kan vara riktigt, att det — såsom hände under höstriksdagen — fattas beslut i stora lönefrågor med en eller två rösters majoritet eller, om man så vill, att minoriteten för att någon större lönejustering för vissa grupper inte borde ske berodde på en eller två röster. Det vore berättigat, att regeringen eller statsmakterna här toge under övervägande, om man inte kunde få fram någon annan metod, så att riksdagen inte fick helt bestämma, eller om det i varje fall vore möjligt att få en sådan metod, att man inte skulle kunna komma att ställas inför sådana överraskningar, som vi hade under höstriksdagen.

När det gäller förhandlingar om lönejusteringar uppåt — som jag nämnde få ju alla grupper något, och en del få ganska kraftiga höjningar — har i re-

missdebatten också nämnts något om folkpensionärerna. Det har sagts ifrån herr Ohlins sida, att enligt gällande bestämmelser skulle folkpensionärerna vara berättigade till 15 procents tillägg på grund av den indexstegring som nu har skett. I fråga om folkpensionärerna böra vi kanske ha i minnet, att de ha ett helt annat utgångsläge än andra grupper i samhället. Deras utgångsläge är 1 000 kronor, vilket ger en mycket liten existensmöjlighet. Därför kunde det kanske vara berättigat, att man i detta fall gav dem en litet större kompen- sation än de enligt bestämmelserna ha rätt att få.

Före middagen var här en överläggning om byggnadsverksamheten och allt vad därtill hör. Vi ha hört av finansministern, vilket vi hade reda på förut, att bestämmelserna om tillståndsgivning skola skärpas, på en del punkter kanske till och med så hårt, att man praktiskt taget inte kan göra någonting. Jag tänker då på tilldelningen av kvoten till våra sjukhusbyggen. Herr Fast sade under gårdagens debatt, att denna skärpning blir så stor, att vi inte kunna utnyttja de medicinska och vetenskapliga landvinningar på sjukvårdens område, som ha gjorts de senare åren, när vi inte få bygga och komplettera våra sjukhus och lasarett. Jag kan ju nämna, att vårt landsting inte har fått sig tilldelat mer än summa summarum 250 000 kronor från medicinalstyrelsen; det är ju möjligt, att det kan ändras. Vi skulle få lov att i ordningställa 20 kronikerplatser. Nu är att märka, att vi på riksdagens bord ha en proposition om att landstingen skola övertaga hela kronikervården från och med år 1952. Det är svårt att begripa, hur detta skall vara möjligt, om man inte i förväg kan iordningställa några platser, så att landstingen kunna faktiskt övertaga kronikervården. Jag vill tillägga, att runt om ute i bygderna ligga en mängd människor, som inte ha möjlighet att få sjukhusvård, i hemmen. Om inte be-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

stämmelserna om kvoten till sjukhusbyggen mildras, tror jag att landstingen komma att få oerhört stora svårigheter.

Beträffande byggnadsverksamheten och bostadspolitiken vill jag inte sälla mig till dem, som äro efterkloka och skadeglada, om de nu kunna säga att det inte har lyckats riktigt så som man hade velat. Jag har emellertid i var- enda bostadsdebatt, som vi ha haft här i riksdagen, gjort anmärkning på en punkt, som jag anser att jag kan taga upp också i detta sammanhang, nämligen att man litet för mycket har velat ockra på den högre standarden för våra byggnader. Man har inte velat godtaga nöjaktiga reparationer på våra bostäder ute på landsbygden utan velat att dessa skola helt byggas om. Det vore lyckligt — och det blir kanhända så — om man nu finge använda den gamla metoden att på de ställen och för de människor, som inte ha möjlighet att nybygga eller bygga om sina bostäder, nöja sig med att göra en upprustning, så att bostadsförhållandena kunna bli nöjaktiga. Man kan göra detta med litet enklare medel än dem man har försökt driva fram de senaste åren. Om man gör det, tror jag inte det är så stor skada skedd.

Det var visst herr Fast som i denna debatt nämnde, att han är särskilt glad över och med stor tillfredsställelse hälsar, att vi nu få genomföra treveckorssemestern. Jag kan instämma med herr Fast, men jag vill göra det tillägget, att det är under förutsättning, att alla kunna få den, så att man inte undandrar ungefär hälften av folket denna viktiga förmån. Jag tänker på mindre företagare, hantverkare, jordbrukare och dylika. Det måste ordnas så, att dessa människor, som utföra ett mycket betydelsefullt och säkert lika slitsamt arbete i produktionen som andra, också ha möjlighet att få denna behövlige semester.

Herr talman! Jag skulle bara vilja ta upp en punkt till. Det har sagts, att vi

med stor tillfredsställelse skola hälsa, att det rör sig i det s. k. dyrortssystemet, vilket sammanhänger med löneförmånerna för alla våra tjänstemän. Herr Dickson var särskilt glad över detta och deklarerade, att dyrortssystemet måste bort. Då jag tillhör dem, som ha kämpat så ärligt som det har varit möjligt för att försöka få bort det, skall jag gärna sälla mig till dem, som säga sig vara mycket glada över att det rör sig, men jag måste tillägga, att det rör sig förskräckligt sakta.

I den dyrortsdebatt, som vi hade under vårriksdagen, sades det, att då Kungl. Maj:t skulle tillsätta en utredning skulle det inte göras någonting, för nu skulle denna handla så snabbt, att riksdagen nästan omedelbart skulle få taga ställning till förslag om dyrortssystemets avveckling. Enligt den tidtabell, som redovisas för utredningen, skall det nya systemet inte kunna träda i kraft förrän allra tidigast den 1 juli 1953 och troligen inte före den 1 januari 1954. Vi ha alltså fyra år kvar med det gamla eländet, och vi få kanske sätta mycket stora frågetecken för hur det nya systemet kommer att taga sig ut i verkligheten. Om man studerar det betänkande, som en del av oss redan fått, verkar det inte som om det skulle vara så mycket vunnet. Det kommer till en massa nya saker. Tidigare har det ju varit så, att man i levnadskostnadstalet har fått utnyttja resorna för dem, som bo långt ifrån centrum, vilket ju bara är tacknämligt. Nu skall man också plocka in spårvagnsresorna för dem som bo centralt. Jag misstänker, att det är anledning att vänta med att vara glad över dyrortssystemets försvinnande tills vi få se, hur det nya systemet kommer att presenteras. Vi ha en gång tidigare fått dyrortsgrupperingen avskaffad, nämligen när det gällde folkpensionärernas olika grupper, men vi blevo då på en bakväg begåvade med ett s. k. bostadskostnadssystem, som dyrortsgrupperar våra folkpensionärer i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

alla fall. De som bo, som det heter, på billigaste ort, få inte något s. k. bostadstillägg. Det kan vara anledning att befara, att det också kan ligga en bockfot bakom det nu framlagda förslaget när förslaget skall behandlas i riksdagen, så att vi visserligen få ett annat dyrortssystem, men som kanske inte är bättre än det gamla.

Härefter anförde:

Herr NORUP: Herr talman! När jag två dagar före remissdebatten anmälde mig som talare här, hade redan trettio kammarledamöter anmält sig. Jag gör därför den reflexionen, att man, om man vid nästa remissdebatt skall kunna komma i bättre turordning, kanske måste anmäla sig redan i dag. Det har också försports att redan under år 1950 anmälde sig talare till 1951 års remissdebatt. Det vore kanske därför befogat att göra en sådan ändring att även de, som inte ha tillfälle att komma hit och anmäla sig i så god tid, kunna bli litet bättre placerade på talarlistan.

Det är kanske inte så stor anledning att taga till orda nu vid en tidpunkt, då så många av kammarens ledamöter inte äro närvarande. Men å andra sidan har den samhällsgrupp, som jag företräder, nämligen jordbrukarna, och dess organisationer så stor betydelse i den ekonomiska utvecklingen, att jag finner mig föranlåten att framföra några synpunkter.

Bland de frågor, som här under två dagar debatterats, har frågan om den ekonomiska utvecklingen och penningvärdet tagit ganska stort utrymme i anspråk, något som i och för sig är ganska naturligt. Men det är naturligt även ur den synpunkten, att samhället mer och mer på olika områden ingriper i den enskilde medborgarens liv. Sådana som förhållandena nu äro, är det vidare ganska självfallet att de politiska grupper, som äro i minoritet, intaga en

viss oppositionsställning och kritiskt betrakta vad som sker.

När det gäller den ekonomiska utvecklingen har jag en känsla av att det skulle ha varit bättre, om litet klarare linjer hade kunnat angivas från högsta ort. Det har ju där ibland resonerats som så, att man klarat krisen och fått samhällsekonomin i balans. Men strax efteråt har det hetat, att vad inkomster och löner beträffar är det lika bra att de fria krafternas spel får ha sin gång, när det gäller förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare. Det skall emellertid villigt erkännas, att det inte har saknats påtryckningar. Man har från regeringens sida sökt få lönerörelserna lagda på ett sådant sätt, att man i möjligaste mån skulle kunna undvika en inflation. Detta har ju dock hittills inte varit möjligt, utan vissa inflationistiska tendenser ha gjort och göra sig för varje dag gällande. För de grupper, som vid årsskiftet vågade sig på att dels göra upp löneavtal och dels fastställa priser för sina produkter under några månader framåt, har det varit svårt att veta var en skäligen ökning kunde anses ligga. I dessa fall hade det säkerligen varit till gagn, att det hade kunnat angivas någon fast linje, som man hade kunnat samlas omkring.

Jordbrukets folk är en av de grupper, som vågade sig på att träffa en uppgörelse vid årsskiftet. Arbetarna inom jordbruket ha gjort det för hela kalenderåret 1951 och arbetsgivarna för tiden januari—augusti.

Livsmedelspriserna utgöra ju underlaget för jordbrukarnas inkomster och måste därför komma i förgrunden vid de uppgörelser som träffas. Men livsmedelspriserna, d. v. s. vad det kostar att livnära sig, äro säkerligen också en mäktig faktor i hela den ekonomiska utvecklingen. Vi kunna väl litet var intyga, att hushållspengarna äro en kostnadspost som har stor betydelse i en familjs budget. Men när man i samband med de prishöjningar, som kommo till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

stånd nu på nyåret, talar om de mycket höga priserna på livsmedel, så gör man sig skyldig till en viss överdrift. För några dagar sedan publicerade en konsumentbetonad aftontidning här i Stockholm en jämförelse mellan de livsmedelspriser och löner, som funnos för 50 år sedan, alltså år 1900, och nu. Det är ganska intressanta iakttagelser som man där kan göra. För en viss kvantitet livsmedel, bestående av mjölk, smör, vetemjöl, potatis, oxstek, islandssill och socker, betalades år 1900 kronor 3:54. Samma mängd livsmedel kostade i början av januari 1951, alltså efter de prisstegringar som skedde vid årsskiftet, kronor 10:98. År 1900 var arbetslönen vid ett visst företag 30 öre i timmen, medan den år 1951 är kronor 2:50. Detta betyder att år 1900 fick en arbetare arbeta i 12 timmar för att skaffa sig den kvantitet livsmedel, som jag här talat om, medan han år 1951 bara behöver arbeta i fyra timmar. Jämförelsen visar alltså att livsmedlen relativt sett inte äro så dyra i dag som de voro för 50 år sedan.

Priskontrollnämnden har gjort upp en tablå över hur levnadskostnadsindex enligt 1935 års serie kan beräknas stiga, och man har därvid kommit fram till att det under år 1951 kan väntas en stegring med 12,99 enheter. De livsmedelsprodukter, som jordbruket säljer, beräknas bidra med en stegring av 2,43 enheter, men i denna stegring ligger, om jag inte är fel underrättad, även ökningen av distributionens och handelns marginaler.

Anledningen till att livsmedlen dock äro så pass billiga är förmodligen den, att vi här i vårt land befinna oss i den lyckliga omständigheten, att vi ha god tillgång på livsmedel. Det sades i går i något sammanhang av herr Hjalmarson — och jag vill instämma med honom däri — att svenska folket, både den ena och andra kategorien, alltför gärna köper lyxbetonade livsmedel liksom även lyxbetonade andra saker. Men

herr Hjalmarson tog nog litet fel, när han gjorde det påståendet, att man år 1950 skulle ha köpt tre gånger så mycket tjock grädde som år 1949. Vid en jämförelse mellan konsumtionen dessa båda år får inte förbises att den tjocka grädden inte var tillgänglig förrän den 12 juli 1949. Vi ha också inom mejerierorganisationen kunnat konstatera, att även om försäljningen av tjock grädde ökat under 1950, så har försäljningen av tunn grädde minskat på ett sådant sätt, att det ungefär jämnar ut vartannat.

Det är säkerligen många länder i världen som ha högre priser på livsmedel än vad vi ha i vårt land. De svenska jordbrukarna ha ju varje år varit i kontakt med statsmakterna när det gällt att fastställa priserna på jordbrukets produkter. Av 1947 års riksdag fattades emellertid ett principbeslut, varigenom åt jordbruket gavs en viss garanti i inkomstavseende samtidigt som beslutet även innebar en reglering av jordbruket. Jag skulle tro att hittills ha konsumenterna tjänat mera på detta riksdagsbeslut än producenterna, jordbrukarna, ha gjort. Man har också ibland anledning att göra den reflexionen, om inte jordbrukarna alltför villigt ha hörsammat maningen att åstadkomma en ökad produktion, ty vi stå ju i dag i ett läge, där det uppenbarast sig vissa svårigheter att vinna avsättning för jordbrukets produkter.

Det har således varit felaktigt att när det gäller de subventioner, som utgått, enbart tala om dem såsom subventioner till jordbruket. Subventionerna ha lika mycket varit konsumentsubventioner. Därmed vill jag inte säga annat än att subventionerna ha varit till stort gagn även för jordbruket. På bondeförbundshåll ha vi också vid åtskilliga tillfällen hävdadt den meningen, att om en avveckling av subventionerna skall ske, bör den företagas med en viss varsamhet. Jag tror emellertid att den avveckling, som skett vid det nyss passerade

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

årsskiftet, har varit väl avvägd. Även om vi på bondeförbundshåll hävda den principen, att livsmedlen skola betalas ungefär med vad det kostar att producera dem, så vilja vi inte gå så långt att vi instämna i det förslag, som i våras framfördes av högern och som gick ut på att man skulle göra upp en plan för avveckling av subventionerna. Det är säkerligen lyckligare med den avveckling som nu skett.

När jordbruket för någon månad sedan avslutade sina förhandlingar med statsmakterna, hade man klarat upp frågan om prisbildningen under åtta månader framåt. Riksdagen kommer förmodligen att senare få taga ställning till denna fråga, men jag vill dock här något beröra de förhandlingar som förts.

Resultatet av dessa förhandlingar har ju bedömts mycket olika. På en del håll har man varit av den meningen, att jordbrukarna skulle ha fått ut mycket mera än de egentligen skulle vara berättigade till. Utgångsläget var ju det, att lantarbetarna och de jordägare, som själva arbeta i sitt jordbruk, skulle få en skäligen höjning av sin arbetslön. En undersökning visar, att den ökning av lönen inom jordbruket med 25 öre i timmen, som skedde, på åtta månader medför 170 miljoner kronor i ökade kostnader, vilka alltså skulle täckas genom produktprishöjningar, men att prishöjningarna vid samma försäljning som i fjol endast medföra merinkomster på 160 miljoner kronor. Det klaffar alltså inte riktigt härvidlag.

Jag skall inte gå in på några detaljer — tiden medger det inte. Jag vill bara säga att vi inom jordbruket ha accepterat uppgörelsen, i förhoppning om att vi skola kunna uppnå ett bättre resultat under de tider som komma.

Vid betraktande av de **prisökningar** på livsmedel, som nu skett, får man inte heller glömma att jordbruket ingalunda till alla delar tillgodogör sig dessa öknings. Delvis gå ju prisökningar

åt för att ersätta de subventioner som falla bort. Och för de ökade kostnader, som jordbruket får vidkännas när det gäller andra saker än arbetslöner, har jordbruket inte blivit garanterat någon täckning. Enligt en utredning, som gjorts av jordbrukets utredningsinstitut och vars riktighet icke har bestridits av kalkylsakkunniga, skulle dessa ökade kostnader uppgå till cirka 30 miljoner kronor. Jordbruket har visserligen erbjudits kvittning mellan detta belopp och de 37 miljoner kronor, som räknats fram i den s. k. efterkalkylen, men vilken säkerhet lämnar egentligen denna efterkalkyl? Den bygger på en prognos, d. v. s. på att man tror att det skall bli den och den utvecklingen inom jordbruket. Om utvecklingen blir den som beräknats, skulle vi naturligtvis på detta sätt få täckning för de ökade kostnaderna. Men man har t. ex. beträffande mjölken, som ju betyder så mycket för jordbruket, i prognosen räknat med 4 procents ökning av produktionen, medan vi från jordbrukets sida från början hävdade att det förmodligen inte alls skulle ske någon ökning av mjölkproduktionen och i varje fall inte skulle gå längre än att vi kunde räkna med en ökning av högst 2 procent. Hur det i verkligheten kommer att bli vet ingen i dag. De sista uppgifterna från Mejeriernas riksförening avse december månad 1950 och visa på en invägning som ligger vid siffran 97, om man sätter siffran för december månad 1949 till 100. Följaktligen är det nog mycket osäkert, om vi under 1951 kunna höja produktionen med 4 procent.

Även när det gäller jordbrukets kostnadssida ha meningarna varit olika, men full ersättning har dock tillerkänts oss jordbrukare för de höjda räntekostnaderna när det gäller allt i jordbruket investerat kapital. Det har ansetts att detta skulle vara en alltför god ersättning åt jordbrukarna, men det är nog inte riktigt att göra gällande något sådant. På grund av att tillgången på ar-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

betskraft blivit allt mindre, har man i allt större utsträckning måst genomföra en mekanisering och rationalisering inom jordbruket och skaffa sig olika maskiner och sådant. Det är väl inte mer än rätt att jordbruket får ersättning för de ökade kostnader som denna investering medfört. Att jordbruket erhållit en sådan ersättning var säkerligen också en bidragande orsak till att jordbruket accepterade överenskommelsen som sådan.

En annan sak, som jordbruket har måst gå med på, är borttagandet av kör- linjebidraget. Jag måste säga att det var med mycket stort beklagande som vi gjorde detta. Bidragets borttagande har också väckt djup bitterhet bland jordbrukarna i våra skogsbygder, där bidraget har haft stor betydelse. Under den tid, då samhället behövde all mjölk som man kunde få fram, organiserades ju med hjälp av detta bidrag körlinjer, och många småbrukare, som förut inte levererat mjölk, inrättade sig för mjölk- produktion och började leverera mjölk. När nu körfraktbidraget faller bort, överväga många mejerier att draga in dessa körlinjer därför att dessa inte äro ekonomiskt bärande. Betyder då körlinjebidraget så mycket? Ja, för hela länsdelar. Både i Värmlands och Västerbottens län innebär körlinjebidragets borttagande att bortåt 30 procent av prishöjningen på mjölk försvinna. Man undrar inte på om jordbrukarna bli betänksamma och bittra och göra den reflexionen, att under kristiden var det bra att de gjorde sin plikt, men nu resonera statsmakterna som så, att jordbrukarna kunna behålla sin mjölk själva. Det är emellertid mycket i världen som talar för att tiderna kanske snart ändras på ett sådant sätt, att vi åter behöva så stor livsmedelsproduktion som möjligt och alltså även den längst bortifrån kommande mjölken, som levereras av många olika småbrukare.

Som ett slutomdöme om underhand-

lingarna vill jag framhålla, att jordbrukarna och de i jordbruket anställda ha handlat under känsla av ansvar och moderation, i förhoppning om att även andra grupper i samhället skulle göra detsamma.

Under debatten här har behovet av sparsamhet starkt understrukits. Detta kan man knappast tillräckligt kraftigt göra. Det gäller nu för oss ledamöter av riksdagen att iakttaga stor sparsamhet och återhållsamhet vid vårt ställningstagande till motioner och andra äskanden.

Om man ser på de olika huvudtitlarna, måste man nog säga att jordbruksministern är värd ett särskilt erkännande ur sparsamhetssynpunkt, även om det med hänsyn till jordbrukets intressen måste beklagas, att jordbruksministern gått längre i sparsamhet än hans kolleger inom andra departement. Det är således en besvikelse, att jordbrukets forskning inte har fått den rimliga ökning av sitt anslag som man där behöver. Särskilt när dåliga tider stunda, finns det anledning att så mycket som möjligt stödja forskningen för att därigenom kunna åstadkomma bästa möjliga resultat av produktionen. Jordbrukets forskningsråd hade begärt att få betydligt mer än 250 000 kronor, men har fått nöja sig med oförminskat anslag.

Även när det gäller undervisningen på jordbrukets område, lantmannaskolorna o. s. v., har samma sparsamhet gjort sig gällande. Där har jordbruksministern prutat ned 0,5 miljon kronor, och det hänvisas till att det finns vissa reservationsanslag, varigenom anslaget skulle bli ungefär lika stort som i fjol, eller 2 miljoner kronor. Det föreslås ju 1,5 miljoner kronor. Många lantmannaskolor äro emellertid i sådant skick, att de behöva byggas om. Lantbruksstyrelsen påpekar, att inte mindre än 15 lantmannaskolor i fjol hade rätt till ett större statsbidrag än vad de fått lyfta. Detta motsvarar en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

summa av inte mindre än 4 900 000 kronor. Dessutom ha 39 lantmannaskolor begärt sammanlagt 24 345 000 kronor, av vilket belopp inte mindre än 17 711 000 kronor enligt nu gällande regler skulle erhållas i statsbidrag. Det är ju klart att möjligheterna till undervisning vid lantmannaskolorna på detta sätt minskas för landsbygdens ungdom, och detta ha vi från landsbygden anledning att beklaga.

Hushållningssällskapen ha fått ökade kostnader, men tyvärr har det inte givits möjligheter att här få ens så mycket i ökade anslag som stegringen motsvarar. Man tycker att det borde ha varit möjligt att i varje fall få täckning för de underskott, som de olika hushållningssällskapen ha redovisat. Vi ha inte råd att minska på organisationen och arbetet inom våra hushållningssällskap. De ha fyllt en så stor uppgift inom vårt jordbruk, att de äro värda de anslag de behöva för en oförminskad verksamhet under kommande dagar.

En dylik sparsamhet rimmar enligt min mening dåligt med ett anslag under femte huvudtiteln punkt 51, där man i en tid av full sysselsättning har ökat anslaget för bidrag till erkända arbetslöshetskassor med inte mindre än 4 miljoner kronor. I punkt 52 fortsätter anslagsäskandet — visserligen i avbidan på särskild proposition senare — med 17 miljoner kronor. Tillsammans med det höjda anslaget under punkt 51 blir detta 34 miljoner kronor. Här har inte samma sparsamhet fått göra sig gällande som åstadkommits på t. ex. nionde huvudtiteln.

Till sist vill jag framhålla att jag tror, att om vi skola få balans i samhällsekonomin är det nödvändigt med en ökad produktion. Vi behöva alla hjälpas åt, och enligt min mening ha vi ingen garanti för att en högre lön eller ett högre pris på våra produkter är det enda hjälpmedlet för att åstadkomma en oförminskad reallön eller

större tillfredsställelse. Jag är tvärtom rädd för att de vägar, vi nu äro inne på, komma att leda åt ett helt annat håll. Det finns andra och bättre medel. Ett ökat samarbete och ökad förståelse olika grupper emellan i samhället äro säkerligen bättre garantier för att vi skola kunna åstadkomma ökade arbetsprestationer och den större återhållsamhet från olika grupper, som nu är aktuell. Jordbruket har härvidlag gjort sitt bästa.

När vi nu gå att behandla de olika propositionerna, sedan de hänvisats till respektive utskott, må det då givas möjligheter för oss att få leva i fred och ro, så att vi kunna hjälpas åt att bygga vidare på det lyckliga samhälle, som vi väl alla vilja ha.

Herr KARLSSON i Stuvsta (kort genmäle): Herr talman! Herr Norup tyckte, att avvecklingen av livsmedelssubventionerna vid denna tid var väl avvägd. Han menade emellertid också att dessa subventioner, även om de i huvudsak måste anses såsom subventioner åt konsumenterna, också haft en viss betydelse för jordbrukarna. Antagligen låg väl bakom detta yttrande åtminstone någon rädsla för att dessa prisstegringar kunde påverka avsättningen av jordbrukets produkter. Även om herr Norup nu menar, att det är en klok åtgärd att avveckla dessa subventioner i en situation, när allting annat stiger, så är det ändå litet märkvärdigt att han också i samma andedrag beklagar sig över penningvärdeförsämringen. Det har man väl egentligen inte rätt att göra efter ett sådant omdöme.

Herr Norup tog vidare ett exempel. En arbetare på en viss fabrik behöfve år 1900 arbeta i tolv timmar för att kunna betala en viss mängd livsmedel. Nu behöfver han endast arbeta i fyra timmar för att kunna köpa samma mängd livsmedel. För att detta skall kunna bevisa något måste väl ännu en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

siffrorna in i sammanhanget, nämligen den siffra som anger hur mycket arbetsproduktiviteten stigit under denna tid, d. v. s. hur mycket en fabriksarbetare nu kan producera per timme i jämförelse med då. Så länge inte denna uppgift fogats in i sammanhanget har väl exemplet inte något fullt bevisvärde.

Herr NORUP (kort genmäle): Herr talman! Beträffande det sista herr Karlsson i Stuvsta sade kommer man inte ifrån, att dagens inkomst uppgår till en bestämd summa och att livsmedlen år 1900 hade ett visst pris medan de år 1951 ha ett annat pris. Den saken är bevisad. Om sedan arbetaren i dag producerar mer, så hör det inte riktigt dit. Arbetaren har kanske bättre hjälpmedel nu, och om han i så fall producerar mer, så kommer det i varje fall inte jordbruket till del. Med den prissättning vi för närvarande ha finns det en del människor, som inte ha möjligheter att få en så stor arbetsförtjänst, som det här var fråga om. Förmodligen ha de inte råd att köpa en oförminskad mängd livsmedel.

Herr Karlsson har vidare rätt i att jag tror, att om alla subventioner skulle ha tagits bort och priserna helt skulle ha slagit igenom, då hade vi inte haft möjligheter att finna avsättning för alla våra produkter. Nu är det emellertid min förhoppning och tro att det skall lyckas, och jag är fortfarande av den mening, att avvägningen är ganska god.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Under den del av debatten som i mera begränsad mening rört budgeten ha vi fått konstaterat och betonat, att den bygger på en hel del ovissa faktorer — detta gäller både nationalbudgeten och finansplanen. Det innebär i och för sig ingen överraskning, det har väl varit

på det sättet i alla tider.

Vi ha också fått inpräntat i oss, att planen bygger på stor sparsamhet, vilket ju i första hand förvånar en smula, när man ser på slutsiffrorna. Men det är ju en annan historia, och staten har det ju för närvarande speciellt trångt. Vad som däremot mera förvånar en icke fackman och som förefaller honom anmärkningsvärt är, att staten i en tid, när sedelfloden sväller så att den rinner över alla bräddar, skall ha ebb i sin egen kassa, så att man har snudd på verkliga finansiella trångmål. Sedlarna ha inte längre sitt gamla värde, säger man, och det märks nog. Detta beror på mångahanda ting men inte minst, säges det, på att de som leva på sitt arbete eller på sin tjänst kräva mycket — somliga anse alldeles för mycket — betalt; realvärdena öka långsammare än sedelstocken sväller. Därför förmanas alla löntagare att vara beskedliga i sina krav.

I går sade finansministern — om jag hörde rätt — att den stegring av lönerna, som sker genom de nya avtalen, nog ligger i överkant av vad produktionen kan tänkas motsvara. Men i nästa ögonblick — han hann knappt svälja — tackade han fackföreningar och jordbrukare för deras moderation i löneanspråken! Man kan fråga sig om det är konsekvent.

Ständigt återkommer talet om att svårigheterna bero inte minst på ett ogynnsamt förhållande mellan konsumtion och investeringar. Vi kunna inte investera mera i bostadsbyggen eller andra byggen än som medges, därför att vi inte kunna förmås att minska på konsumtionen, d. v. s. spara. Det säges å andra sidan, att ett oftergivligt villkor för att det skall gå bra är, att produktionen inte sackar efter. Den måste fortsätta att stiga, så att vi växa in i de höjda lönerna, tror jag att finansministern uttryckte det i går i första kammaren. Men produktionen är ju till för att mata dels konsumtionen, dels

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

investeringarna. När produktionen nu inte får intressera sig för höjda investeringar, då måste den ju mata marknaden med sådant, som kan konsumeras. Men en sådan ökande konsumtion betydde ju minskat sparande, d. v. s. minskade möjligheter till investeringar, d. v. s. minskat bostadsbyggande o. s. v. Så äro vi framme vid det motsägelsefyllda igen. Att skapa sammanhang i detta virrvarr är svårt, och det är kanske bäst att inte draga ut de egendommiga slutsatser, som annars ligga snubblande nära till hands. För övrigt ligger det ju ingen svårighet i att med acklamation godtaga den satsen, att ökad produktion ger oss ökade möjligheter — inte bara på konsumtionssidan utan också på investeringssidan.

Om det trängande behovet på olika områden av mera investeringar äro vi ju alla tämligen ense. Det är en väldig brist på tillfredsställande bostäder, och det stora behovet av förnyelse och utvidgning av sjukhus och sociala anstalter kunde ju inte ens regeringspartiets talesman förneka här i kammaren i går — i varje fall kunde han inte undertrycka en stilla suck om den saken. Skall produktionen stegras, så är det också naturligt, att verkstäder och forskningsanstalter kräva sin kraftiga tribut i form av investeringar i lokaler, byggnader, maskiner och apparater.

Det råder intet tvivel om att produktionen alltjämt behöver stegras, och med välbehag konstatera vi också att så sker — tills vidare! Det finns maskiner, som arbeta väloljat, och det finns ju folk — tills vidare! Men, herr talman, hur länge finns det folk i tillräcklig mängd för att produktionen skall kunna fortsätta att utvecklas på planmässigt sätt? Kanske pensionsålderskommittén har en del att säga oss i den frågan. Den säger visserligen ingenting nytt i befolkningsfrågan, men den påminner oss om att utvecklingen ur produktionens synpunkt ter sig mycket ogynnsam under de när-

maste 10 till 20 åren. De små årskullarna av barn före andra världskriget komma inte att kunna fylla efterfrågan på arbetskraft. Från dem blir det ett mycket litet totaltillskott — siffran ligger avsevärt under 100 000 — under hela 15-årsperioden 1950—1965. Då räknas hela tillskottet i de s. k. »närande» åldrarna, 20—65 år. I stället ökas antalet åldringar — de »tärande» åldrarna — i så mycket snabbare takt. Man talar om en ökning med 40 procent. Absolut taget blir siffran cirka 275 000 — en ökning från 650 000 till 925 000. Dessa skola således, tillsammans med barnen och det uppväxande släktet, försörjas av de uttunnade arbetskadrerna.

Den ärade ledamoten av denna kammare herr Dickson — han är inte här nu — försöker ibland lära oss läxan om den hotande överbefolkningen på jorden. Det gjorde han i fjol, och även i går hade han med en tongång från den melodien. Det är visserligen ett viktigt och allvarligt tema, men jag tror mig inte överdriva, om jag betecknar det som mycket inaktuellt för närvarande för vårt lands vidkommande. Här råder det i stället brist på folk. Vårt land ligger ganska bestämt under det, som brukar betecknas som befolkningsoptimum.

Jag hade knappast väntat att i går få höra herr Dickson upprepa det där talet om överbefolkning. Han är ju så rikt och lyckligt allmänintresserad, att jag tog för givet, att han observerat de stillsamma men i sak tungt vägande invändningarna mot den snabbt hotande svält döden för jordens befolkning, som lades fram från botanister på deras stora kongress här i somras. Där sadades det, att om man på den odlade jorden tillämpade de resultat som vunnits i form av ökat utbyte av kulturväxterna — inte minst genom insatserna från svenskar, Nilsson-Ehle samt flera andra — då hotade svältfaran föga, även om folkökningen fortskrider länge ännu

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

i samma takt som hittills. Detta gäller ändå bara med hänsyn tagen till den nu odlade jorden. Men eftersom den nu odlade jordytan endast tycks omfatta cirka 13 procent av det som lämpligen kan odlas, så förskjuter sig perspektivet ännu mycket längre framåt i tiden. I varje fall är det inaktuellt att i den svenska riksdagen år 1951 tala om överbefolkningsfaran. Ingen tror väl heller, att vi nått maximum i fråga om förbättrade odlingsmetoder.

Naturligtvis ändrar detta »globala» betraktelsesätt ingenting i det aktuella politiska faktum, att redan nu en betydande folkträngsel och svält råda i i vissa avgränsade regioner — i Kina och i Indien. Liknande förhållanden råda kanske även på betydligt närmare håll. Se t. ex. på Tyskland med dess 175 invånare per kvadratkilometer — vi här i Sverige ha 15. Det kan dock på goda grunder bestridas, att svårigheterna hero på en allmän jordöverbefolkning. De sammanhånga med andra förhållanden, politiska stridigheter och mer eller mindre konstlade gränser.

Här hos oss råder ingen svält — åtminstone inte om vi se det i stort. I fjol hörde vi i stället ett par gånger — liksom på 1930-talet — antydas, att det här »hotade» överproduktion på mat — hur det nu kan komma sig att man kan beteckna god tillgång på näringsmedel som ett hot. I Sverige hotar heller ingen arbetslöshet. Vi ha tvärtom mycket svårt att få folket att räcka till. Herr Fast kunde med samma eller nästan ännu större fog i går ha erinrat om svårigheterna att skaffa folk till de sjukhus vi redan ha. Industrien ropar efter mer folk. Det finns inte tillräckligt med läkare, tandläkare, lärare, ingenjörer — överallt samma brist! Landsbygden avfolkas genom inflyttningen till städerna, vilka ändå inte tyckas få nog.

Med sådana fakta för ögonen går det inte att tala om överbefolkning här. Vi ha tvärtom underbefolkning. Men un-

derbefolkning här kontra överbefolkning på den europeiska kontinenten ger självfallet spänningsförhållanden. Från trängseln söker sig naturligtvis folk till bättre utrymmen. Politiska spänningar giva samma resultat. Till Sverige har ju också under de sista åren en tillströmning av utlänningar ägt rum i en tidigare icke skådad utsträckning. Det kan ifrågasättas om det inte snart börjar bli på tiden att se på vårt land som ett verkligt immigrationsland och inte bara som en temporär tillflyktsort för dessa flyktingar.

Vårt arbetsliv sysselsätter för närvarande antagligen något mer än 100 000 utlänningar; antalet steg starkt under förra året. Det har från alla håll omvittnats, att vi skulle ha klarat oss mycket sämre under kristidens svårigheter, om vi inte haft denna reserv. Hur hade vi t. ex. klarat vår sjukvård?

Det är inte populärt att i avgränsade fackfolkskretsar peka på dessa ting. Där vädras det besvärande konkurrens. Men den konkurrensen har hittills inte besvärat. Jag tror jag kan gå ännu längre. Utvecklingen pekar synes det mig på att vi böra taga under övervägande, om vi inte skola kalla in ännu mera folk i de producerande åldrarna. Detta blir kanske snart nog ett nödtvång, om vi skola kunna behålla vår sociala standard. Den bygger på ett rikt pulserande näringsliv, och ett sådant kräver goda armar — armar, som vi snart sakna.

Pensionsålderskommittén menar, att det tillskott av arbetskraft som fordras skall kunna hämtas från de åldrande årsklasserna, som i större utsträckning skulle kunna utnyttjas. Detta går kanske till en del, och en sådan åtgärd bör måhända underlättas, men det kommer säkert att visa sig vissa svårigheter härvidlag, och sannolikt blir det heller inte mycket att bygga på. Då återstår, så vitt jag förstår, knappast någonting annat än att lita på en immigration av arbetskraft. Detta skapar stora och svå-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ra problem, men det är nyttigt att i tid se dem i vitögat. Angripas dessa problem rationellt, går det nog att vända olägenheterna till fördelar.

Årets remissdebatt har i väsentlig grad gått i försvarsproblemets tecken. Den sak jag nu vidrört är också på sätt och vis ett försvarsproblem — visserligen inte i första hand ett militärt försvarsproblem. Men det är ett försvarsproblem av stor vikt att söka införliva alla dessa människor — flyktingar och immigranter, sammanlagt mer än 200 000 — med oss, göra dem förtrogna med svenskt samhällsliv, svenskt tänkesätt o. s. v. Det är förbluffande hur stor okunnighet man kan träffa på beträffande svensk samhällsorganisation även bland högt skolade intellektuella, som vistats relativt länge i landet. Jag har personliga erfarenheter av den saken. Det är då inte underligt om de då också förbli främlingar gent emot oss, med alla de faror detta kan innebära i en kritisk situation. Jag tror att åtskilligt har försummats härvidlag, och vårt kulturdepartement har här säkert en mycket viktig uppgift, som väntar.

I detta sammanhang måste jag komma tillbaka till en sak, som vi här i kammaren behandlade under föregående år. Det är visserligen endast en liten delfråga av detta stora problem, men den är ändå rätt viktig. Det gäller frågan om studiehjälpen till vissa flyktingstudenter. Vi ha ju ett betydande underskott på intellektuell arbetskraft här i landet. Vi ha också en, visserligen inte stor men nära till hands ligande, relativt lättutbildad reserv inom landet av flyktingstudenter. Att hjälpa dem fram till en svensk examen för att på bästa sätt nyttiggöra dem för landet borde vara en angelägen uppgift. Detta kan ske på ett sätt som egentligen inte kostar någonting. Man kan bevilja dem statsborgen till utbildningslån på samma sätt som nu sker med svenska studenter. Det har väckt upp-

seende, att ecklesiastikdepartementet inte här inser sin uppgift och sitt ansvar. Studentkårerna i hela landet och så gott som alla de större svenska ungdomsorganisationerna — i varje fall nästan alla politiska, tror jag — ha ansett sig nödsakade att starta insamlingsaktioner. Den värdigaste och bästa och kanske enklaste hjälpformen — hjälp till billig självhjälp — förmenas dem emellertid.

Herr talman! Jag känner mig ganska övertygad om att de ämnen, som jag nu berört, i framtiden mer än en gång skola komma att behandlas i kammaren. Jag är fullt medveten om att en import till landet av främmande arbetskraft, på det sätt jag skisserat, skapar mångahanda problem, problem som jag här inte ens hunnit antyda. Men, som jag sade, svårigheterna kunna säkert bemästras. Förutsättningen är bara att man tar itu med dem så fort som möjligt, och det är därför jag har talat.

Herr HELLBACKEN: Herr talman! Under förra årets vårriksdag förekom här en ingående debatt om förvärv av de s. k. tyskgruvorna. Vad som då sades från visst oppositionshåll rörande detta förvärv ger mig anledning att vid denna remissdebatt säga några ord.

Kammarens ledamöter känna till att man då varnade inte endast för detta förvärv som sådant. Därjämte förklarade man, att därest staten skulle köpa gruvorna — detta gällde framför allt Håksbergsfältet — skulle resultatet bli, för den händelse man inte lade ned gruvdriften, att man inte kunde sälja malmen i fråga dels på grund av dess lågprocentighet och dels därför att den var för fosforrik och innehöll kisel.

Jag tillät mig då för min del uttrycka den meningen, att de som säkerligen bäst kunde bedöma den saken voro personer i den ledning för gruvorna som under många år skött företaget. Gruvledningen i fråga ansåg för

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sin del att, därest gruvorna kunde drivas i tillräckligt stor omfattning, så skulle inte endast driften slå väl ut, utan man skulle också, om man kunde bryta så pass mycket malm, att man kunde köra dygnet runt, få hela verksamheten lönande. De uttryckta farhågorna för att gruvbolaget inte kunde sälja malmen skulle man, enligt dessa sagesmän, inte fästa sig så mycket vid.

Jag ser inte någon av de herrar inne här i kammaren, vilka i våras förklarade att vi efter någon tid skulle komma att få se hur det skulle bli med denna gruvdrift. Jag vill nu begagna tillfället att förklara att all produktion för detta år vid Håksbergsfältet är såld. Den är därtill såld till mycket goda priser, betydligt bättre än man tidigare hade kunnat tro. Anledningen härtill är att just dessa malmer med denna speciella sammansättning kunna med stor fördel användas inte bara av järnverken i Tyskland utan även i England, Amerika och Polen. I fjol brötos vid dessa fält cirka 60 000 ton. De senaste månaderna har brytningen uppgått till ungefär 8 000 ton per månad. Man strävar efter att, därest man kan få tillräcklig arbetskraft för brytningen, öka produktionen ytterligare. Under innevarande år tror man, att man skall kunna komma upp till en brytning av åtminstone 100 000 ton per år.

Jag nämnde, att man fått mycket goda priser för denna malm. När jag frågat gruvledningen, om dessa priser möjligen kunde bero på Koreakriget, så har man sagt att så visst inte är fallet. Försäljningen av denna malm var säkrad innan Koreakriget utbröt. Det är för övrigt inte endast på de utländska marknaderna som man lyckats uppnå dessa goda priser, utan även den svenska hemmamarknaden har köpt rätt mycket av dessa malmer till ungefärligen samma priser.

Även om dessa saker inte äro berörda i årets statsverksproposition, har jag velat nämna dessa fakta för kamma-

rens ledamöter. Jag har gjort detta för att påvisa hur kapitalt man på visst håll misstog sig, när man vid fjolårets riksdag förklarade, att dessa förvärv var någonting som inte hade någon som helst framtid för sig. Framtiden får nu ytterligare belysa och bevisa hur därmed kommer att förhålla sig. För min ringa del förklarade jag redan under fjolårsdebatten, att jag trodde på gruvledningen i detta fall. Gruvledningen förklarar nu för sin del att, såvitt man kan bedöma, det framtida resultatet kommer att än mer bevisa hur fullständigt fel de politiker hade, som vid fjolårets riksdag varnade för detta förvärv.

Det finns även en annan fråga, som jag inte kan underlåta att beröra här i dag. Det gäller skiftesverksamheten i Kopparbergs län.

Som kammarens ledamöter känna till, äro i stora delar av Kopparbergs län ägorättsförhållandena sådana, att en särskild lagstiftning har måst tillgripas för att medverka till att rätta till föreliggande svårigheter inom skiftesförhållandena. Under årens lopp har statens andel av kostnaderna för att rätta till dessa förhållanden kommit att uppgå till omkring 2 miljoner kronor. Man har genom dessa förrättningar flyttat ut gårdarna, man har lagt tillsammans skiftena, och man har försökt att få jordbruken sådana som man ansett att de böra vara enligt förhållandena i detta län.

Att döma av de provskiften, som ägt rum även rätt sent, ha emellertid vissa tendenser uppstått under senare år att fortsätta splittringen av ägorna och genom sämjedelning börja att ånyo splittra de nya skiftena. Detta har — vilket kammarens ledamöter kanske uppmärksammat — föranlett landshövdingen i länet, som ju själv är jordbrukare och mycket intresserad av att det skall råda rationella förhållanden på dessa områden, att tillsammans med länets överlantmätare påkalla justitieministerns

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

uppmärksamhet på dessa nya förhållanden. Samtidigt har landshövdingen begärt, att justitieministern skall vidtaga åtgärder för att de skiften, som genomförts, inte ånyo skola bli spolierade genom nya sämjedelningar eller annan uppdelning av marken.

Jag skall be att vid detta tillfälle få i allra största korthet understryka vad landshövdingen här påtalat och hemställa att man från justitiedepartementets sida inte bara följer denna fråga utan även vidtager de åtgärder, som kunna anses vara påkallade för att icke de skiften, som med statsmedel blivit genomförda, skola bli spolierade.

Jag kan i denna debatt ej heller underlåta att även tala något om vissa jordbruksfrågor i övrigt. Jag har under den tid jag suttit i denna kammare varit mycket intresserad av speciellt en sak, nämligen att följa domänverkets redovisning rörande förvaltningen av skogsdomänerna här i riket.

Det är naturligtvis mycket svårt för en enskild riksdagsman att med jämförelser från det enskilda skogsbruket komma till något definitivt resultat rörande hur det förhåller sig med det faktum, att domänverket, såvitt jag förstår, år efter år icke redovisat tillräckligt stora belopp i fråga om skogsavkastning eller i varje fall icke så stora belopp, som man borde ha anledning att antaga.

Vi känna ju alla till att statens skogsdomäner representera ungefär 25 procent av rikets totala skogsareal. Det är alltså betydande statliga skogar det här är fråga om. Vi veta även, att på dessa skogsinnehav utgår det ingen ränta och ej heller några kronoskatter. Det har roat mig, då jag följt dessa förhållanden år från år, att göra vissa beräkningar vad det skulle ha kostat för domänverket att även betala kronoskatt och ränta på samma sätt som enskilda skogsägare få göra. Med tillägg av dessa utgifter har det visat sig, att det i själva verket blivit kvar ett synnerligen litet

överskott. Gentemot dessa mina beräkningar kan man naturligtvis invända, att statens skogsdomäner till stor del ligga i de nordliga länen, där produktivitetstillväxten är betydligt lägre än i Mellansverige och de sydligare delarna av riket. Detta är visserligen sant, men å andra sidan finns det även enskilda jordbrukare med skogsinnehav i dessa nordliga trakter, och dessa jordbrukare redovisa ändock väsentliga överskott på skogsbruket. Såvitt jag förstår, sköta dessa jordbrukare sina skogar lika bra som domänverket.

Den nuvarande chefen för domänverket, generaldirektör Höjer, avgav vid tillträdet av sitt ämbete ett löfte, som jag tycker verkade mycket glädjande att höra. Den nye generaldirektören hoppades, att man under en tidsperiod av ett par decennier skulle kunna få kalmarkerna på domänverkets skogsområden kultiverade på ett sådant sätt, att de skulle kunna lämna produktion i skog. Man måste erkänna, att det dock finns inte så små arealer inom det statliga skogsbruket som blivit eftersatta, även om stora delar av domänverkets skogar äro dels bra skötta, dels i övrigt mycket väl bestockade.

Vad jag här berört beträffande det statliga skogsbruket ger mig anledning ifrågasätta, om man inte i större utsträckning än hittills borde ha uppmärksamheten riktad på dessa förhållanden från vederbörande departementschefers sida, d. v. s. i detta fall jordbruksministern och även finansministern.

Vi veta ju alla, att skogsbruket för närvarande ger inkomster, som knappast uppnått någonsin tidigare. På statens skogsdomäner säljas väsentliga poster på rot till mycket höga priser. Dessa priser stå i full relation till vad det enskilda skogsbruket erhåller. Det är vidare känt, att långt uppe i landet är det inte ovanligt, att man vid rotköp kan få per kubikmeter fast mått 40, ja, ända upp till 50 kronor och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

t. o. m. ännu mer om det rör sig om särskilt specialvirke. Men även om man bortser från dylika kanske särskilt höga priser per kubikmeter, så har priset ändock stigit konstant under de senare åren undan för undan. Ett undantag utgör dock 1949. Man har emellertid i domänverkets redovisning inte kunnat finna, att dessa prisstegringar återspeglat sig i verkets nettoresultat på det sätt man hade kunnat vänta.

Jag är inte kompetent — jag vet för resten inte om någon annan är det heller — i denna kammare att bedöma vad orsaken härtill kan vara. Jag tror emellertid, att det är angeläget att man tittar på dessa saker från vederbörande departements sida för att komma till rätta med de brister, som eventuellt kunna föreligga. Det har sagts mig — jag har under hand gjort vissa förfrågningar — att reparationer av olika slag på de statliga skogsegendomarna för föregående år skulle ha dragit högst betydande kostnader, ungefär 10 miljoner kronor. Med utgångspunkt från vad jag känner till om de rätt stora statliga skogsdomänerna i Kopparbergs län vill jag emellertid påpeka, att dessa egendomar åtminstone tidigare inte skötts bättre än andra skogsegendomar i länet. Bolagsarrendatorerna ha i många fall haft lika bra och till och med bättre förhållanden än arrendatorerna på statens domäner. Det förhåller sig vidare inte på det sättet, att de statliga skogarna fått betala högre löner till skogsarbetarna eller att arrendatorerna på statens domäner haft så förmånliga arrenden, att det inte skulle bli över något netto för staten. Både löner och arrenden äro i stort sett desamma för det statliga och det enskilda skogsbruket.

Jag skall inte ytterligare uppehålla mig vid denna speciella fråga. Jag vill emellertid uttrycka ett önskemål i denna sak. Vi känna ju alla till att så snart det gäller staten, har man inte möjlighet att på vanligt sätt ingripa lagstift-

ningsvägen. Jag har för min del som jordbrukskommissionens ordförande i Kopparbergs län att emottaga anmälning på anmälning rörande vanhävd på domänverkets skogsegendomar. För att det inte skall behöva vara något tvivel om vad jag här påpekar kan jag nämna, att anmälningarna i första hand avsett Malingsbo revir och Bisens by. Jag var där och tittade, men kunde ingenting göra. Jag påtalade saken hos dåvarande generaldirektören von Stockenström och bad honom rätta till detta, och det lovades runt men hölls tunt.

Jag vill i detta sammanhang framföra, att den jord staten äger måste hållas i samma goda hävd som man fordrar att enskild jord skall hållas i.

Jag sade, herr talman, att jag inte skall komma in på något, som har sagts här i kammaren förut, och jag skall fortsätta med ett par saker som jag tror de fåtaliga kammarledamöter, som ännu äro här, kunna ge mig rätt i.

Som kammarens ledamöter veta antogo vi år 1948 en ny skogsvårdslag, som trädde i kraft den 1 januari 1949. Jag var med om beslutet, men hade jag den gången vetat vilka resultat lagen skulle få i den praktiska tillämpningen, hade jag icke röstat för den. Jag skall med några ord beröra just den saken.

Som bekant tillkommer det enligt riksdagens beslut skogsstyrelsen att fastställa de ekonomiska förutsättningar, som skola ligga till grund för lagens tillämpning. När redovisningen sent omsider kom visade det sig, att skogsstyrelsen tydligen hade utgått från det förslag, som chefen för statens skogsforskningsinstitut professor Näslund och professorn vid sagda instituts produktionsavdelning Henrik Pettersson ha framlagt och som går ut på att lönsamhetsbegreppet skall tolkas enligt markränteläran. I nr 4 av Skogsvårdsföreningens tidskrift i fjol framförde professorn i skogsekonomi Streyffert en amper kritik mot dessa tillämpnings-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

föreskrifter, som bygga på förslaget av de båda professorerna vid skogsforskningsinstitutet, och han påvisade där svagheten i dessa tillämpningsföreskrifter. Jag skall dock villigt medge att det är svårt att finna tillämpningsföreskrifter till lagens bestämmelse som säger: »Skog skall skötas så, att tillfredsställande ekonomiskt utbyte vinnes». I många fall komma dock dessa bestämmelser i konflikt med god skogsvård, och under år då rotpriset på skog varierar mellan 30 och 50 procent, som det har gjort under det senaste året, blir markränteprincipen ohållbar. En svaghet i tillämpningsföreskrifterna är att en skogsägare kan avverka skog för avsevärda belopp på vissa lågproduktiva marker utan någon egentlig produktionsplikt.

I vårt land ha vi som bekant skogar med en omloppstid av betydligt över 100 år, och vi ha högproduktiva marker med en omloppstid av 60—65 år. Att rättvist tillämpa föreskrifterna på marker med så olika produktivitet torde vara olösligt.

Produktionsplikten bör bestämmas efter andra grunder än markränteläran. De utfärdade bestämmelserna kunna medföra att man i Norrland, där det är låg produktivitet hos marken, kan hugga rent ett område nu när lönsamheten är stor, och om något år då det kanske är fallande priser på virket och markränteläran skall tillämpas visar det sig inte räntabelt att lägga ned kostnader på sådd eller plantering av skog för nyproduktion. Detta visar hur farligt det är att gå från gamla principer för skogsvården. Vi ha enligt lagens bestämmelser ingen möjlighet att komma till rätta med dessa avverkare — jag vill inte säga baggbölare — de kunna hänvisa till lagens bestämmelser om markränteläran och gå fria.

I Norge har man en bestämmelse — jag vet inte om den kan kopieras i vårt land — enligt vilken en avverkare är skyldig att deponera två procent av

bruttobeloppet av den avverkade skogen i en s. k. kulturfond. I den mån skogsproduktiva åtgärder vidtas på de avverkade områdena äger vederbörande rätt att återfå pengarna, i annat fall få de ligga kvar i kulturfonden. Jag vet icke, herr talman, huruvida det kan vara lämpligt att införa en liknande bestämmelse i vårt land. Framför allt måste man emellertid omarbета vår skogsvårdslag och icke låta de nuvarande förhållandena stå kvar med de diffusa bestämmelser som nu finnas i skogsstyrelsens tillämpningsföreskrifter.

Vi böra under alla förhållanden lita till klokheten och omdömet hos våra skogsmän, jägmästare, erfarna gamla skogsägare och de som arbeta i skogen. I den gamla lagen sades det, att man skall sträva efter en god skogsvård. Jag anser att vi måste komplettera eller omarbета vår skogsvårdslag så att den fyller den brist som nu föreligger. När jag har tagit del av diskussionen på det skogliga området i tidskrifter har jag funnit att samtliga vetenskapsmän och andra som ha stor erfarenhet på detta område säga, att dessa bestämmelser måste ändras.

Jag vill med vad jag har sagt om skogsvårdslagen göra en vördsam framställning att man måtte följa denna sak uppmärksam och försöka komma till någon rättelse.

Jag skall be att få ta några minuter i anspråk för att tala om en annan sak som rör skogarna. Vi ha här i landet, som kammarens ledamöter veta, en fullmaktslag av år 1947 om virkesmätning. Vi hade tidigare virkesmätningsslagar av år 1936 och 1943, men de utbyttes 1947. När den senare lagen infördes rådde det rätt delade meningar om den i andra lagutskottet. Jag har äran att sitta med som ledamot där, och jag sade då, att jag icke kunde förstå det fina i den lagstiftning som förelåg. Den hade varit lämplig om den kommit för låt mig säga 40 eller 50 år sedan, när bolagen lurade skogsägarna i olika delar av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

landet, där man icke kunde räkna kubikinnehållet i det avverkade virket. Jag tror egentligen inte man kan säga att bolagen lurade bönderna, men de tillämpade åtminstone i Norrland en s. k. liberal tumning, och denna liberala tumning varierade rätt mycket. På den tiden skulle det ha varit påkallat med en lagstiftning som reglerade förhållandena så, att den skyddade den skogsägande allmänheten och hindrade den från att bli uppskörtad i det ena eller andra avseendet. Numera kan man inte åberopa det. Nu kan varje bonde som säljer en stock räkna ut volymen, och varje skogsarbetare som skall fälla ett träd kan med hjälp av sin kubiktabell som han har i fickan säga hur många kubikfot det innehåller. Om den skogsägande allmänheten vill ha stöd kan den dessutom hos skogsägarföreningarna få den hjälp som behövs för att vara säker på att inte bli lurad. Var och en som känner till dessa förhållanden måste säga, att av de båda parterna ligger inte säljaren i underläge. Det är visst inte på det sättet, utan säljaren kan själv tillvarata sina intressen. Jag anser för min del att man borde ha varit mycket försiktig med lagstiftning härutinnan. Som jag nämnde har Kungl. Maj:t en fullmaktslag som skall tillämpas endast i den mån det anses nödvändigt att bilda intumningsföreningar och som innehåller tvingande bestämmelser om virkesmätning vid köp. Det är skogsstyrelsen som handhar denna organisation. Kostnaden för statens vidkommande har varierat. För de tre senaste åren har den årligen upptagits till 80 000 kronor i statsverkspropositionen, och i årets statsverksproposition har det upptagits ett anslag på 110 000 kronor. Till ledning vid tillämpningen av dessa bestämmelser om mätning har skogsstyrelsen i anslutning till 1943 års lag utfärdat 48 cirkulär jämte 12 tillägg angående virkesmätning. Av dessa 48 cirkulär gälla ännu 26, och av tilläggen äro 6 fortfarande i kraft.

Man kan fråga sig, om denna organisation egentligen är nödvändig. Statens sakrevision, som har velat undersöka detta, har föranställt om en utredning på detta område. Utredningsmännen ha tagit kontakt med virkesmättningsföreningar i större delen av landet och med säljare och köpare av skog. Det har framkommit en praktiskt taget enstämmig uppfattning att man icke skall ha tvingande bestämmelser, utan i den mån virkesmätning behövs skall den ske genom frivilligt bildade föreningar.

I anslutning till detta kan jag säga, att det finns virkesmättningsföreningar i Norrland och i mellersta Sverige, i Värmland, Dalarna o. s. v., som mäta det mesta virket, men det är nog litet egendomligt att en köpare av en rotpost som själv skall förädla virket skall vara tvingad att mäta det. Det är också underligt att en säljare och en köpare som äro överens om affären måste mäta virket i en virkesmättningsförening. Det borde bli endast dispositiva bestämmelser så att man kan påkalla mätning i den mån man vill. Nu strävar skogsstyrelsen dels efter att få virkesföreningar bildade och dels efter att få det mesta virket mätt i dem. Vi veta att Södra Sveriges virkesmättningsförening, som funnits förut, har gått kaputt emedan den inte har funnit resonans vare sig bland skogsägarna eller bland köparna. Vi känna också till att det är svårt att få till stånd någon förening emedan man anser att det icke behövs. Det meddelas i årets statsverksproposition, att 30 000 kronor ha avsatts för Mellansvenska virkesmättningsföreningen — pengarna äro måhända redan disponerade — som givetvis skall starta med statsbidrag. För denna virkesmättningsverksamhet som staten bidrar till har det för övrigt upptagits 80 000 kronor i statsverkspropositionen. Jag har tillåtit mig att i dag väcka en motion om att högst 70 000 kronor skola få användas. Skall det bli mer, bör det endast få ske efter Kungl. Maj:ts medgivande.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Det är inte bara futtiga 110 000 kronor för statsverket som det här gäller, utan enligt utredningen i sakrevisionen gäller det belopp för näringslivet på minst 10 miljoner kronor om året; en reservant bland utredningsmännen har till och med sagt, att det rör sig om närmare 20 miljoner. Vad har man för nytta av det? Det är den fråga utredningsmännen ha gjort överallt där de varit ute. Jo, man säger att skogsägarna kunde luras förr, men det går inte nu. Därest sådana virkesmätningföreningar komma till stånd på frivillighetens väg må det gärna göras, men varför skall staten tvinga människorna till det? Och varför skall staten själv satsa stora belopp? Jag har haft tillfälle att övervara några sammanträden i södra Sverige, bland annat i Växjö, och där sade en herre att det var absolut nödvändigt — det var en tjänsteman vid skogsägarföreningen. Bönderna från Kronobergs län som voro samlade där sade, att regeringen vill reglera allt. Trots att de kunna sälja sitt virke utan att bli lurade måste de ge ut pengar på att mäta det. Det meddelas samtidigt, att kostnaden för inmätning varierar något men att det inte är ovanligt att den uppgår ända till 40 öre per kubikmeter fast ved, och det kostar från 5 och ända till 14 öre per kubikfot för inmätt timmer. Skall skogsägaren vidkännas denna belastning? Det måste betalas av någon. Om både säljare och köpare anse att det inte behövs tycker jag man inte skall tvinga dem att mäta virket och lägga ned onödiga kostnader.

De människor som tas i anspråk för virkesmätning kunna behövas i det produktiva livet. Fastän jag själv i någon mån är skogsägare har jag inte låtit mäta virket på detta sätt, men jag har varit kallad som hjälp till andra skogsägare. När bönderna haft några lass som skulle mätas in på olika platser, ha de fått vänta på virkesmätarna och sedan på kontrollörerna. Det finns sju kontrollanter, unga herrar som fara omkring i

motorfordon. Jag höll på att säga, att de äro nyss från plogen tagna, men de ha nog inte sett så många plogar än mindre ett huggarlag. Med myndig ton tala de om hur det skall vara. Den staccars bonden står där och ser förskräckt ut, och undra på det, och resultatet bliver inget eftersom både köpare och säljare ha varit överens.

Jag anser, herr talman, att vi måste lita till vad både köpare och säljare här anse och ta fasta på det. Jag skulle vilja rekommendera riksdagens ledamöter att ta del av sakrevisionens utredning, i denna sak, ty där finns redovisat vad man fått höra vid resonemang med människor i olika delar av landet.

Jag vet inte om en enskild riksdagsman har någon utsikt att vinna bifall till en motion, men även om det rör sig om små belopp tror jag att finansministern borde undersöka denna sak. Det kan sägas att 30 000 kronor inte är mycket, men man bör ändå se efter om inte det är pengar som kan bli kvar i statskassan. Utredningsmännen ha behandlat möjligheterna till en direkt besparing, och det är på deras utredning jag har byggt min motion.

Jag vill sluta med att be om ursäkt för att jag måhända tröttat kammaren, men jag anser det jag har framfört vara av sådan betydelse att jag inte velat förbigå det.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! När kammaren är så här tom är det inte vidare trivsamt att tala, men de som ha talat före mig ha visat en oförskräckthet som gör att även jag vågar delta i denna diversedebatt.

Jag är ledsen att inte inrikesministern är här, ty jag skulle vilja säga ett par ord till honom. Han har i årets statsverksproposition sagt, att han inte

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

i år tänker framlägga förslag inför riksdagen som realiserar det som 1946 års utbildningskommitté för sjuksköterskor har framfört. Den brist som råder på all sjukvårdspersonal men särskilt på sjuksköterskor motiverar att man åtminstone diskuterar något av det som står i detta utredningsförslag och kanske försöker få det genomfört separat.

För att behovet av sjuksköterskor skall fyllas måste en mycket stor del av den kvinnliga ungdomen övergå till sjuksköterskeskolorna, och för att fylla behovet har man gripit till ganska drastiska recept. Vi ha fått utläningar i sjuksköterskekåren, man har haft medicine kandidater som vikarier för sjuksköterskor, man har tagit in manliga elever och till och med funderat på att starta en skola för manliga elever. Man har inte dragit sig för någonting. Språksvårigheterna ha inte ansetts vara alltför stora, och man har kunnat rå på det mesta, men en utväg har man varit mycket tveksam inför: den långa utbildningsvägen, att ta vara på välutbildade sjukhusbiträden och om möjligt ge dem en sådan utbildning, att de så småningom kunna bli sjuksköterskor.

För inträde i en godkänd sjuksköterskeskola fordras realexamen eller utbildning vid folkhögskola. Naturligtvis kan ett sjukhusbiträde få stipendier för att gå vid en folkhögskola och så småningom komma in vid en sjuksköterskeskola, men det skall mycket till för att man vid vuxen ålder skall sluta sitt arbete och sätta sig på skolbänken för att därefter gå igenom tre och ett halvt års utbildning vid sjuksköterskeskola. För en människa som har försörjt sig länge kan det vara svårt att fatta ett sådant beslut även om hon har verkligt intresse att få bättre utbildning för det yrke hon redan har.

Jag har ett rätt färskt exempel på hur benhårt man ändå håller på denna skolutbildning som en förutsättning för inträde vid en sjuksköterskeskola. Det var en försäkringstjänsteman på inemot 40

år som kom från herr Rubbestads län. Hon var äldst av tio syskon — det hör till historien för att man skall förstå att hon hade svårt att få möjlighet att som ung gå igenom en sjuksköterskeskola. Hon kom från ett lantbrukarhem och började som sjukvårdsbiträde och var det länge. Så småningom blev hon mottagningssköterska hos en privatläkare. Hon hade ingen möjlighet att få gå igenom sjuksköterskeskolan fastän det var hennes högsta önskan. Så kom hon till ett annat verksamhetsområde och avancerade som försäkringstjänsteman. Hon kom in i en grupp av tjänstemän där hennes kolleger hade studentexamen. Hon klarade sig bra där, men hon hade kvar sin gamla önskan att bli sjuksköterska — det finns folk vars intressen sträcka sig utöver att få en bra lön. Hon skulle få lämna en väl avlönad plats, där hon hade en framtid för sig, men hon hade rekommendationer, hon hade råd att söka in vid en sjuksköterskeskola, åldern ansågs inte vara något hinder, och inte kunde det väl vara så stort fel på hennes intelligens när hon hävdade sig så väl på ett annat område. Men nu klickade det. Man hängde upp sig på att hon bara hade folkskoleutbildning, och hon kunde inte komma vidare. Hon kunde inte tänka sig att sätta sig på skolbänken först för att därefter gå igenom tre och ett halvt års utbildning.

Hade det inte varit värt att ta vara på ett sådant intresse för sjukvårdsutbildning? Man hade stora utsikter att få se henne stanna kvar, vilket man inte har för en stor del av sjuksköterskorna. Jag skulle tro att 40 procent av dem som utbildas gifta sig, gå till sina hem och sluta sin anställning ganska snart efter det de fått sin utbildning.

1946 års kommitté lämnade i sitt betänkande förslag till vidareutbildning av sjukhusbiträden. Tidigare, och i själva verket fortfarande, var det en belastning för en sjuksköterskelev att ha varit sjukhusbiträde. Man ser väl inte

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

heller gärna att ett sjukhusbiträde, även om hon skaffar sig folkhögskoleutbildning först, blir elev vid samma lasarett där hon varit biträde. Jag har personliga erfarenheter av att man åtminstone tidigare inte ville ha släktingar till sjuksköterskeelever som biträden eller städerskor vid samma lasarett — bara det ansågs genant. Det är en illustration till den fördomsfullhet som har stått kompakt inom sjukhusvärlden och som troligen är en av orsakerna till svårigheten att få personal dit i tillräcklig grad. De fördomarna äro inte riktigt passande i vår tid.

1946 års utredningskommittés förslag innebar bland annat, att sjukhusbiträden under en övergångstid skulle kunna antagas som elever vid godkänd sjuksköterskeskola, om de hade minst tio års praktik som sjukvårdsbiträden, om de hade goda vitsord och förmans intyg att de lämpade sig och om de hade fått dispens av medicinalstyrelsen från kravet på skolkunskaper och genom vissa preparandkurser skaffat sig kunskaper i modersmål, matematik, fysik, kemi och biologi. Vi förstå att det är en hel rad anspråk som sjukhusbiträdena skulle fylla för att kunna komma in som elever vid sjuksköterskeskolorna. De skulle sedan vid skolan få lika lång teoretisk utbildning som de andra eleverna, men deras praktiska utbildning skulle, såvitt jag har fattat det rätt, förkortas med sex månader. Man ansåg att de sex månaderna skulle kunna uppvägas av tio år som sjukhusbiträde, vilket inte verkar konstigt för vanligt folk. I Stockholm skulle man enligt uppgift ha fått 15 elever som på dessa villkor kommit in vid sjuksköterskeskolorna. Jag vet inte om sådana försök ha gjorts på andra håll, men den tänkta förkortningen av den praktiska utbildningen med sex månader har man såvitt jag vet inte använt för dessa elever. Troligen ha de själva haft den känslan, att de skulle anses som epasköterskor om de sluppo ifrån denna praktiska utbild-

ning och inte kunna anses jämbördiga med dem som gå hela skolan ut på vanligt sätt. Ett samhällsintresse är emellertid att de bli utbildade så fort som möjligt, och har man tidigare sagt att de tio årens arbete före sjuksköterskekursen skulle kunna jämföras med sex månaders praktiskt arbete, borde det gå att ordna att de automatiskt finge slippa ut ur skolorna sex månader tidigare.

Vi ha och vi ha kanske ännu mer tidigare haft en förnämlig personal i biträdesställning. Det har många gånger varit människor med god allmänbildning, med takt och handlag med de sjuka, men tyvärr för dem själva ha de endast haft folkskoleutbildning. Nu när det inte finns möjligheter att avancera skall det stort intresse till för att de skola bli sjukhusbiträden fram till pensionsåldern med ett så obekvämt arbete som sjukvård och med så små löner som sjukhusbiträdena ha — det gäller även sjuksköterskorna att lönerna äro små. Ofta söka de sig över till arbete på natten, i tvätten eller badet för att kunna gå i land med sitt arbete och hålla sig kvar i tjänsten tills de bli pensionerade, eller också söka de sig ut och bli mottagningssköterskor hos privatpraktiserande läkare. Privata läkare anse sig nämligen kunna använda dessa sköterskor på sin praktik, även om denna är stor och de måste lita mycket på sköterskan. Det har för resten visat sig att även läkare på sjukhus ofta skulle vara nöjda att på en del platser ha ett sjukhusbiträde utan examen där man nu har utexaminerade sjuksköterskor. Det lär också finnas exempel på läkare som ha velat utbilda biträden inom en viss gren av sjukvården för ansvarsposter, men detta har ansetts kränka de utbildade sköterskornas intresse, och där har man i viss mån fått sjuksköterskekåren emot sig. Det har funnits tider av arbetslöshet bland sjuksköterskorna, och då har det varit naturligt att de med all kraft sökt försvara de platser, som anses böra uppehållas av examinerade

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sköterskor. De ha varit rädda att de skulle komma att besättas med fotografier på röntgen, kemister eller laboratriser på laboratorierna eller med underpersonal. Nu är situationen en helt annan, och enligt alla beräkningar finns det arbete långt fram i tiden för så många sjuksköterskor som kunna gå igenom de vanliga skolorna. Det kan därför vara skäl att se efter, i vad mån de platser som nu äro avsedda för sjuksköterskor nödvändigtvis måste besättas med utbildade sköterskor. En del av dessa skulle kanske kunna besättas med biträden som ha fått fortbildning inom ett visst område och som alltså blivit i viss mån kompetensförklarade att uppehålla en sjuksköterskeplats inom ett visst område. Det skulle då bli lättare att få fullt utbildad personal på de platser, där det ovillkorligen kräves full utbildning.

Jag har hört att det nyligen har träffats en överenskommelse om undersköterskornas arbetsuppgifter. Man har tänkt sig att de skulle kunna få större arbetsuppgifter än dem som tidigare tilldelats dem. Det skulle enligt min uppfattning vara ett framsteg, om man gick längre och fick en utbildningsväg för folkskoleutbildade sjukhusbiträden som gick över en biträdeskurs och undersköterskeutbildning fram till ansvarsbefattningar jämförliga med de nuvarande assistentsköterskebefattningarna på en del håll. Då kunde man vänta en lättare rekrytering av biträdesplatserna, större möjligheter att få behålla dem längre tid och ett större intresse hos dem för en fortsatt utbildning.

Den ena linjen är alltså att man i viss mån ersätter sjuksköterskor med personal som har lägre utbildning. Den andra linjen, som också är mycket angelägen, är som jag från början sade att underlätta för den personal som förvärvat erfarenhet som biträde att skaffa sig bättre skolkunskaper för inträde i sjuksköterskeskolor och sedan ge den en förkortad utbildning. Svensk sjukvård

skulle inte försämrans om dessa utbildningsvägar prövades mera. Svenska folkskolebildade sjukvårdsbiträden med längre tid i sjukvård åtnjuta redan patienternas fulla förtroende. Patienterna ha ofta mycket liten känsla av vem som har den längsta utbildningen och den högsta befattningen på en avdelning. De få förtroende för vissa människor som ha känsla och vana och över huvud taget passa för de sjuka. De sjuka kunna inte bli särskilt misslynta om dessa biträden också skulle få större ansvar än vad de nu ha.

Herr talman! Med dessa ord har jag bara velat peka på någonting som skulle kunna få betydelse för vår sjukvård. Jag skulle vilja väcka inrikesministerns intresse för vissa punkter i utbildningskommitténs förslag och om möjligt få dem beaktade innan hela frågekomplexet om utbildningen för sjuksköterskor och all annan sjukvårdspersonal kan lösas.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Vi hörde nyss herr Hellbacken förklara, att de av kammarens ledamöter som ansett det vara olämpligt att staten förvärvade tyskgruvorna hade misstagit sig. Det hade visat sig att farhågorna för att man inte skulle vinna avsättning för malmen till tillräckligt goda priser varit alldeles obefogade. Herr Hellbacken påvisade, att hela produktionen hade sålts till mycket goda priser. Jag kan bara tillägga en stillsam reflexion att herr Hellbacken tycks förbise, att vi hade kommit in i en rustningskonjunktur redan före Koreakriget, och det säger ganska mycket.

Vi skulle ju vara snälla i den här debatten, och därför vill jag ge ett erkännande åt handelsministern, som ändå har lyckats ordna det så att idrotten får ökat anslag. Jag måste dock säga, att det finns en smula smolk i mjölken. När man nu får ökade inkomster genom de höjda tipsavgifterna tycker jag nämligen det vore naturligt att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ge idrotten ytterligare en miljon genom att dela lika mellan idrotten och staten den beräknade ökningen av tipsmedel. Jag anser att idrottens oerhörda betydelse för land och folk hade motiverat en dylik frikostighet, som hade givit en mycket riklig utdelning. Jag tror det i realiteten är missriktad sparsamhet att dra in för mycket på de medel som rätteligen böra tillkomma idrotten.

Ännu mer vill jag beklaga att det idiotstopp som vi ha blivit tvungna att i viss mån iakttä i fråga om det sociala reformarbetet har medfört att det inte än har blivit möjligt att verkligen föra ut i det levande livet vår på papperet så storartade reformfångvärd i frihet. Där om någonsin gäller, att knapphet på anslag i själva verket är slöseri med inte minst oerhört stora personliga värden och i andra hand också stora ekonomiska värden.

Herr talman! När tiden är så långt framskriden skall jag inte ingå på några längre utläggningar om den förda utrikespolitiska debatten. Jag har redan under debatten i förmiddags helt kort konstaterat, att det inte går att så där utan vidare slå fast, att den politik vi ha fört i fråga om Atlantpakten är den riktiga, ty det är en sak som först framtiden får utvisa.

Jag skulle kunna peka på åtskilliga fördelar genom en anslutning till Atlantpakten, men det skulle föra för långt. Jag skulle dock vilja framhålla, att en dylik anslutning skulle ha omöjliggjort de isolationistiska uttalanden som jag hört exempelvis av herr Rubbestad. Han har givit uttryck för den meningen, att våra neutralitetsförklaringar skulle medföra att vi sluppe indras i en kommande stormaktskonflikt. Det är ganska belysande för herr Rubbestads ståndpunkt, att han tidigare har gjort gällande, att vi skulle förhålla oss neutrala även för det fall att Norge invaderades. Det är klart att detta är en verkligt defaitistisk ståndpunkt, ty det skulle ju medföra att vi på nåd och onåd bleve

utlämnade åt den invaderande stormakten.

Däremot kan jag inte medge att herr Wedéns farhågor för att vi genom okloka åtgärder och en isolationistisk politik gentemot västmakternas FN-politik skulle kunna ådraga oss misshag i USA och att detta skulle kunna vara ödesdigert för landet äro att betrakta som defaitistiska. Det är, anser jag, en realpolitik till nytta för landet. Vi få ju inte glömma att vi kanske just nu uppleva de avgörande ögonblicken i FN:s liv, och det är klart att det då är ytterligt känsligt om vi skulle föra en ren särpolitik, stridande mot den solidariska FN-politik som de övriga västerländska staterna skulle komma att föra. Vi få inte glömma det tal, som den sannolike republikanske presidentkandidaten Taft nyligen höll, där han gav uttryck för djup misstro mot Västerlandets vilja och förmåga att föra en solidarisk och verksam politik mot östblockets aggression. Det räcker med att hänvisa till ett dylikt tal för att man skall förstå, att stämningen i USA är sådan, att det ej behövs mycket för att den skall vända sig mot en stat, som man anser osolidarisk.

Herr talman! Med detta påpekande ber jag få sluta mitt anförande.

Herr OHLIN: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag icke upptaga kammarrens tid med att beröra mer än några av de punkter som det annars efter gårdagens och dagens debatt kunde vara anledning att diskutera. Jag måste ändå en gång för alla försöka att för finansministern klara upp en sak, som han har svårare att förstå än man kunde vänta sig av en man med hans klara förstånd. Det är så, herr finansminister, att regeringen liksom andra regeringar ofta brukar peka på förhållandena och säga: »Se, så bra det blivit; se allt vad vi ha gjort!» Man brukar sannerligen icke neka sig hänvisningar till det för-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

flutna. För det andra, man brukar i den socialdemokratiska propagandan angripa oppositionen genom att säga, hur illa det var när den satt vid makten. Man går tillbaka till 1920- och 1930-talen. Det är att gå långt tillbaka för regeringen och dess partivänner. Det är icke bara tillåtet utan vällovligt. När vi i oppositionen nu kritisera regeringens misstag, svaras det ofta, att vi ha icke påvisat något annat; det är bara efterklokhet. Inför detta argument måste vi påvisa en rad fall, där vi sagt andra saker och saker, som voro mera motiverade, och där vi förordat en politik, som ser ut att ha varit bättre än regeringens. Men så snart vi anfört detta, säger finansminister Sköld: »Kunna vi inte få ett slut på detta tal om hur bra det är vad ni sagt och hur rätt ni sagt, när ni få höra, att ni varit litet grand före oss?» Mitt svar till detta är följande: Om regeringen och dess parti låta bli att så ofta skylla ifrån sig med att säga, att oppositionen har icke förordat något annat, och om regeringen vill taga en diskussion i frågan huruvida dess politik varit lycklig eller ej, samt taga den litet i samma anda, som brukar vara vanlig i England, där man icke brukar skylla ifrån sig med att oppositionen ej i tid sagt något annat, så behöva icke heller vi så mycket tala om att vi sade det då och det då. Då skulle herr Sköld slippa att så ofta höra detta som han tycker är litet påkostande. Jag har intagit en mycket tillmötesgående hållning till herr Skölds önskemål. Jag vill gärna understryka, att regeringen naturligtvis har sitt ansvar, om den ej för en politik, som är till landets gagn, detta vare sig oppositionen har, tidigare eller senare, angivit någon annan politik.

Tills vidare, innan regeringen här har intagit en annan ståndpunkt, alltså innan regeringen på den punkt jag nämnt ändrat sig, kan jag icke följa herr Skölds råd. Det innebär i praktiken, att regeringen skall få så mycket

den vill skryta med hur bra den handlat och hur fint det gått, men oppositionen skall icke få påvisa, vilka misstag och underlåtenhetssynder regeringens begått, delvis trots oppositionens varningar.

Herr talman! Vi söka vara så snälla och vänliga vi kunna. Men så snäll är jag icke, att jag uppger oppositionens privilegium och plikt att kritiskt belysa regeringens ståndpunkter. Vi belyste också de frågor, som här diskuterats, från vårt håll ett kvartal i förväg. Herr finansminister, skulle det vara så litet?

Jag vill göra den kommentaren, att man kan tala om fem år i förväg, när det gällt frågan att verkligen sätta penningvärdesförsvaret på längre sikt som den centrala ekonomiska uppgiften. Men om jag ser även detta uttalande om ett kvartal i förväg mot bakgrunden av vad herr Sköld tycks anse om regeringens och sin egen politik, får jag säga, att det är rätt berömmande att från herr Sköld höra, att vi allt emellanåt tyckas vara ett kvartal i förväg. Det är faktiskt den första vänlighet finansministern kommit med under dessa båda dagars debatt.

Vi veta sedan gammalt, att finansministern icke bryr sig om vad oppositionen säger. Det har han många gånger klargjort. Men om vi ibland komma ett kvartal i förväg, får jag säga, att sådana syskonsjular äro vi ej, herr finansminister, att vi tänka fullständigt parallellt utan kontakt mellan tankebanorna. Det kan hända någon gång, att finansministern alldeles omedvetet låtit sin ståndpunkt påverkas av vad han hört under det föregående kvartalet från oppositionen.

Beträffande penningvärdet menar jag, att uppgiften att skapa ett långsiktigt program och skapa folkets förtroende kring detta är en uppgift som hastar och måste gripas an utan dröjsmål. Finansministern säger ingenting annat än att vi skola göra så gott vi kunna.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Det är på sätt och vis mycket tilltalande. Men om han tror, att det är tillräckligt för att hos allmänheten skapa verklig tillförsikt, att här kommer att tagas verkliga krafttag, så att när engångsinflationen är genomförd blir det ingen inflation vidare, då överskattar herr Sköld den tilltro, som allmänheten har till finansministerns råd i sådana här sammanhang. Det behövs mycket mera än att säga, att vi göra så gott vi kunna. Man måste genom organisatoriska åtgärder och på annat sätt söka få den mesta möjliga samling kring ett rätt radikalt program. Jag hänvisar till den tanke jag framfört om standardråd med representanter från både partierna och organisationerna. Någon gång skall väl regeringen våga sig på denna farliga sak att släppa organisationer och oppositionen tillsammans, vilket man vågade under världskriget men vilket man efter kriget icke vågat.

I övrigt få vi återkomma för att diskutera vad ett sådant program närmare skulle innebära.

Beträffande sedan frågan om statstjänstemännens löner och lönesättning visar regeringen mycket litet intresse för att riksdagen icke skulle ställas inför fullbordat faktum. Jag konstaterar detta med beklagande. Men finansministern opponerar sig mot vad jag sagt, att om man har en period av stigande priser och maximala inkomster samt stigande standard för flertalet folkgrupper, skall man icke ha ett system, som automatiskt medför en sänkning av de statsanställdas reallöner. Det är orättvist. Finansministern tycktes mena, att vi vid förhandlingarna med statstjänstemännen i hög grad ställa oss på deras sida mot staten. Denna ståndpunkt innebär, att finansministern anser det vara ett statligt intresse att slå vakt om ett indexlönesystem, som har till resultat, att det sker en fortgående standardsänkning för de anställda, i synnerhet när det sker en standardhöjning för andra, såsom fallet var åren närmast före kri-

get och även de senaste åren. Jag tror att det i långt högre grad är ett statsintresse att här införa en metod, som är någorlunda rättvis. Det gäller att förse den med en säkerhetsklausul, t. ex. att om nationalinkomsten per inneväsnare går ned får man taga upp förhandlingar. Men i övrigt bör man till grund för förhandlingarna lägga, att man icke någon gång vill pressa in statstjänstemännen i en automatisk standardsänkning.

Hur sedan frukterna av produktionsökningen och nationalinkomstens stegring skola fördelas mellan olika folkgrupper är en sak som alltid måste avgöras genom förhandlingar. I dagens känsliga läge och med hänsyn till de förhandlingar som pågå har jag, herr finansminister, avstått från att i denna fråga uttrycka någon som helst mening.

Beträffande frågan om byggnadstillstånd skall jag bara be att få erinra om att det förhåller sig tydligen så, att byggnadsverksamheten i år har stigit icke bara med de 50 miljoner kronor, som regeringen föreslog, utan med ytterligare ungefär 100 miljoner kronor, d. v. s. vad vi från folkpartihåll föreslogo under häftig kritik från regeringspartiet. Men det har inträffat en sak till, nämligen att regeringen givit icke blott de byggnadstillstånd, som fordrats för detta, utan ytterligare byggnadstillstånd, som emellertid tydligen varit för rikliga, så att de icke kunnat till fullo effektueras, vilket onekligen skapat vissa svårigheter.

Men, herr talman, allt medan detta pågått i verkligheten har regeringen fortsatt att kritisera folkpartiet för att vi begärt en ökning med 100 miljoner kronor. Men regeringen har själv givit tillstånd, som, om de kunnat effektueras, skulle ha, tillsammans med de tillstånd som funnos vid årets början, inneburit en ännu större ökning av byggnadsverksamheten än vi föreslagit. Hur kan man under sådana förhållanden fortsätta att kritisera ett oppositions-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

parti för att det — såsom det sedan visat sig — företrätt en mera realistisk uppfattning?

Jag vill icke gärna använda hårda ord. Men nog tycker jag, att kontakten mellan regeringens ledamöter i denna fråga borde vara litet bättre, så att det ej förekomme sådant som att två statsråd samma kväll uttala olika meningar.

På frågan, om det budgetöverskott, som finansministern åsyftar, var något av storleksordningen 500 miljoner kronor, svarade finansministern — det var ett av de klaraste beskeden — sålunda: »Ja, jag åsyftar ett budgetöverskott av denna storleksordning och mera om det går.» Jag skall icke göra någon annan reflexion därtill än denna: Hade det ej varit naturligare, om finansministern upplyst om detta i statsverkspropositionen? Man har låtit trycka flera hundra sidor men icke talat om detta, så att det verkligen kunnat komma fram i pressen vad det är som finansministern syftar till. Man har i stället rört sig med en siffra på 342 miljoner kronor eller vad det är i fråga om utgifter, som äro för lågt upptagna etc. Sedan har man vissa inkomster, som man diskuterar med hänvisning till att de kunna minska behållningen, men icke med hänvisning till budgetutfallet. Jag tror att finansministerns pedagogiska förmåga icke är så liten som man skulle kunna förmoda, när man iakttar sådana ting som saknas i statsverkspropositionen.

Till utrikesministern skall jag bara be att få säga några få ord. Han anförde tidigare i dag, att han ansåg, att huvudlinjen i vår utrikespolitik var att söka hålla Sverige utanför krig. Sedan skulle vi taga ställning till uppkommande situationer från fall till fall. Jag har ingen invändning att göra mot detta uttalande. Jag skulle förmoda, att utrikesministern icke har något emot om man tillade, att när vi ta ställning göra vi det med beaktande av våra intressen i

Förenta Nationerna, eller något dylikt, eftersom vårt medlemskap i FN är en rätt väsentlig sida av vår utrikespolitik.

När jag sagt detta, att jag icke har någon invändning att göra, har jag konstaterat det väsentliga. Men, herr utrikesminister, tillåt mig i alla fall säga, att detta är naturligtvis icke riktigt samma intryck som många människor fått, när de tro att man karakteriserar den svenska utrikespolitiken bara med att nämna ordet »neutralitetspolitik» eller dylikt. Det har utrikesministern icke gjort. Jag påstår icke detta. Det är bara en rätt vanlig uppfattning, att neutralitetspolitiken är det väsentliga som han sagt.

Mot denna bakgrund är jag glad över utrikesministerns framträdande för ett par månader sedan, där han i detta avseende gav en något mera nyanserad framställning. Men jag vill tillägga, att detta uttalande ger också något annat än de, som jag motiverade, icke så lättförståeliga förklaringarna om att vi förbehålla oss att stå vid sidan av stormaktskrig och stormaktskonflikter och allt sådant. Man vet icke riktigt vad det innebär. Stormaktskonflikter t. ex.! Så snart man skall tolka och precisera detta är det klart att man kommer i svårigheter. Jag tror, herr talman, att det är klokt att icke söka för mycket precisera vilka slag av konflikter det är, där vi stå vid sidan, och vilka slag det är, där vi kunna pröva om vi vilja delta i FN-aktioner. Det är icke lätt att i förväg definiera, att i de och de fallen stå vi vid sidan.

Jag kan vidare icke undgå att göra en jämförelse beträffande regeringens ståndpunkt mot ett par av oppositionspartierna, när det gäller kontakt med Danmark och Norge. Där har ju verkligen regeringen gjort precis det som utrikesministern förebrädde mig att jag ville göra, nämligen att precisera så mycket. Det var ett missförstånd. Jag har tvärtom sagt, att det var oklokt av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

utrikesministern att söka precisera de olika fallen. Men statsministern har mot högerpartiet och folkpartiet ständigt återkommit och sagt: Vi vilja ha en precisering över de situationer, då vi böra ha samverkan med Danmark och Norge. Jag har upprepat och upprepat, att vi ej skola företaga någon samverkan som kan tänkas peka hän mot en försvarsallians med Danmark och Norge.

I övrigt kan jag säga som regeringen, att beträffande vissa konkreta ting får man taga ställning från fall till fall efter närmare undersökning och prövning, i första rummet av experter och sedan genom politiska bedömanden.

Det är alltså en betydande vinning, herr talman, om vi kommit fram till att det är klokast om vi försöka på ömse håll klart angiva själva huvudlinjerna i vår politik men sedan icke försöka åstadkomma någon kasuistisk detaljredovisning för lägen, som kanske ändå i framtiden komma att te sig något annorlunda än man räknat med.

Jag skall alltså icke, om därtill icke gives en ny anledning, begära någon sådan där kasuistisk redogörelse av utrikesministern. Jag utgår från att han å sin sida av samma skäl icke skall begära någon sådan av oss. Det beror helt på hur ställningstagandet blir i de aktuella fallen. Det får man diskutera, när dessa fall föreligga. Vi ha ett sådant för närvarande.

Jag upprepar min förhoppning, att det skall vara möjligt att komma till enighet de demokratiska partierna emellan. Vi äro verkligen på vår sida mycket angelägna att så långt som möjligt vidmakthålla denna enighet. Det är vår gemensamma strävan att söka bevara freden — så länge det är förenligt med bevarandet av vår frihet naturligtvis. Det är ingalunda så som herr Rubbestad tycktes antyda, att den ena sidan är mindre intresserad av freden än den andra, utan tvärtom så, att vi därvidlag ha samma målsättning. När

jag säger samma målsättning, menar jag regeringspartiet och den riktning jag företräder. Huruvida herr Rubbestad fäster lika stor vikt vid frihetens bevarande vet jag ej. Han glömde i alla fall att nämna om detta när han talade om freden. Men jag hoppas varmt och innerligt att han gör det. Vad vi diskutera är naturligtvis på vad sätt och på vilka vägar man bäst skall trygga både fred och frihet. I den diskussionen kommer man icke långt genom att söka antyda, att den ena sidan är mera intresserad än den andra.

Herr talman! Det kvarstår naturligtvis i dagens remissdebatt åtskilliga obesvarade frågor. Vi ha icke fått någon egentlig redovisning, hur regeringen tänker sig ordna beredskapen under, till att börja med, andra kvartalet i år. Jag uttalar min livliga förhoppning, att det ej skall dröja länge förrän regeringen framlägger förslag. Jag instämmer med statsrådet Mossberg, att civilförsvaret är en mycket viktig sida av vårt försvar och att där icke allt är väl beställt. När inrikesministern nästan med litet klagande tonfall efterlyste, att oppositionen skulle litet mera ha tagit fram civilförsvarsproblemen i dagens och gårdagens debatt, gjorde jag mig en stilla fråga: Är det så att inrikesministern gärna skulle velat ha ett litet understöd från oppositionen, när det gäller att bevaka civilförsvarets intressen icke minst mot finansministern, vars uppgift det är att undersöka, vad vi kunna ha råd till?

Det är klart, såsom herr Sandler sagt i första kammaren, att vi måste diskutera alla försvarsproblem nu, icke med tanke på vad vi önska uppnå om kanske fem år utan med tanke på att det finns omedelbara risker både detta år och de närmaste åren. När finansministern vill antyda, att man icke här skulle kunna göra någonting, icke gå något utöver vad regeringen föreslagit, utan att man därigenom offrade penningvärdessvaret, tror jag att detta icke är en håll-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

bar ståndpunkt. Herr finansminister! Vad man kan göra i fråga om offer för försvaret med bevarat penningvärde beror naturligtvis på vilka offer folket vill påtaga sig för finansieringen. På tal om beredskapen vill jag till sist nämna, att det måste vara en beredskap i hög grad också emot femlekolonerna, och i det avseendet erinrar jag vidare om den diskussion som förekommit här i kammaren. Jag har ingen anledning, herr talman, att ändra den mening, som jag därvidlag gav uttryck åt.

Herr talman! Vi ha här nu i två dagar fört en diskussion, där från det parti jag företräder liksom från andra håll deklarerats en vilja att såvitt det är möjligt åstadkomma en samförståndslösning. Även på regeringshåll och inom dess parti, företrätt bland annat av gruppordföranden, herr Fast, har man uttalat sig på likartat sätt för en samförståndslösning. Jag hoppas varmt, herr talman, att man inom regeringen och regeringspartiet är fullständigt medveten om vad dessa deklamationer innebära. Det kommer dock inte att gå under denna riksdag i samma grad som under de senast förlupna riksdagarna så, att det socialdemokratiska partiet marscherar upp i en linje i utskott och kamrar och röstar igenom regeringens förslag och i huvudsak ingenting annat än regeringens förslag. Det kommer inte att gå att vägra vara med om försök att uppnå samförståndslösningar, som innebära ett steg oppositionen till mötes, ty då söker man inte samförstånd. En samförståndslösning måste väl betyda, som här förut sagts, mera hänsyn till de önskemål och de bedömningar, som företrädas av oppositionen, än vad vi varit vana vid t. ex. när det gällt försvarsfrågorna men även andra centrala frågor. Regeringen och dess parti har i denna remissdebatt ställt ut en samförståndsväxel. Den förfaller till betalning i vår under denna riksdag, och jag hoppas

att den då skall bli honorerad med en handling, som visar vilja att uppnå samförståndslösning. I så fall skall motsvarande vilja inte saknas från vårt håll. Det är i hög grad på den utvecklingen det beror om det skall kunna sägas, att den svenska demokratin är medveten om sitt ansvar.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Det hade inte varit min avsikt att delta i denna debatt, om jag inte blivit uppkallad därtill under gårdagen av ett anförande av herr Edberg, i vilket han direkt apostroferade några uttalanden, som jag nyligen gjort i en bok, *De femtio åren*. Jag lovar dock att inte stanna många minuter på denna tribun.

Herr Edberg berörde i sitt anförande ett problem av stort intresse men som praktiskt taget inte diskuterats eller får diskuteras här, nämligen regeringsproblemet. Han gav därvidlag uttryck för sitt förakt för samlingsregeringen som en normal arbetsform och förhärjadade det parlamentariska systemet. Det kan inte falla mig in att gå in på detta, men jag vill dock komma med några mot-synpunkter, som kanske äro mycket personliga och där jag i vart fall inte företräder någon utpräglad partimeining. Jag vill emellertid om alla de omdömen herr Edberg fälde säga, att de föreföllo mig synnerligen onyanserade för att inte säga klichéartade. Det förefaller mig som om omdömet om det parlamentariska systemet såsom den bästa formen av folkstyre ännu inte kan fällas så tvärsäkert utan att det tillhör allena framtiden att här komma med sin dom. Jag vill vidare tillägga, att för mig står det fullkomligt klart, att goda skäl kunna åberopas både för det ena systemet, det gängse parlamentariska, och för samlingsregeringssystemet, och vidare att om en samlingsregering skall kunna fungera effektivt, så förutsätter detta en god vilja hos de grupper, inom vilka samlungen etable-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ras. Herr Edberg ville liksom göra gällande, kanske inte uttryckligt men dock antydningssvis, att samlingsregeringar skulle utgöra någon sämre form ur demokratisk synpunkt av regeringsorganisationen. Jag vill i det avseendet bara rent truistiskt erinra om att det kommunala självstyret, det ursprungliga folkstyret, bygger på allmän samverkan mellan partierna, och att det land, som gått i spetsen för den demokratiska styrelseformen, nämligen Schweiz, har detta system, och att det socialdemokratiska partiet där under 20 år tigit att få komma med i regeringen och även på sistone, 1943, beviljats denna grace av den borgerliga majoriteten.

För herr Edberg var en bred samverkan mellan partierna, som han uttryckligen yttrade, den sämsta tänkbara lösningen. Det är här jag ställer frågan, om det finns någon som helst erfarenhetsgrund för detta omdöme om det som ansågs som det nästan nödvändiga och delvis idealiska under kriget. Hur ha inte strävandena i vårt land gått ut på att inom utrikespolitiken, som dock är det mest fundamentala, åstadkomma en samverkan mellan partierna, och vi ha ju också inom utrikesnämnden och andra organ strävat efter att underlätta denna samverkan. Hur ofta har inte statsministern, senast i går, talat om önskvärdheten av en samlande lösning av ekonomiska, sociala och andra problem, och är inte detta ett exakt uttryck för samma tankegång som den, på vilken samlingsregeringen bygger. Och när man talar om parlamentarism, förtjänar det då inte att beaktas, att det parlamentariska styrelsesättet i en rad av länder under mellankrigstiden fullkomligt kapsejsade och gav upphov till de diktaturrörelser, som slutligen utmynnade i världskriget. Om vi se på Finland av i dag är det någon i denna kammare som vill påstå, att de olika försöken där med en- eller tvåpartiregeringar varit till båtnad för landet? Hur har man inte i dessa dagar

där försökt åstadkomma en bredast möjliga samling mot den inflation, som landet lidit så oerhört av efter världskriget. Är denna inte i hög grad ett resultat av en partikamp, där ingenting åtgjorts för att dämpa genom samverkan mellan partierna, utan dessa på intet sätt solidariserat sig med varandra? Trots den ytliga kritik, som ofta förekommer mot den franska parlamentarismen, måste vi säga oss, att detta system, så ofullkomligt som det fungerar, kanske varit en av de medverkande faktorerna till att Frankrike har sjunkit ner på rangskalan staterna emellan och snart är på väg att inta Spaniens ställning. Och jag skulle vilja vara djärv nog att ställa den frågan, om herr Edberg verkligen har den uppfattningen, att parlamentarismen i alla hänseenden har varit lyckosam för England? Jag får säga, att i de länder jag besökt i Europa, har jag aldrig någonsin mött en klasskampställning så bitter mellan folkgrupperna som i England, och jag skulle tro att detta i hög grad beror på att man där är uppfostrad till att alltid säga nej till regeringen, alltid så att säga rusta till motstånd mot varandra och att så litet som möjligt ta hänsyn till varandras synpunkter.

Om jag skulle fortsätta denna resa och beröra förhållandena i Australien, skulle det vara mycket lätt att uppvisa, att det engelska parlamentariska systemet där i praktiken otvivelaktigt lett till en skärpning av de federala motståndningarna och försvarat den allmänpolitiska och kulturella utvecklingen. Jag har velat säga detta bara för att visa, att det inte är något självfallet, att det parlamentariska systemet är ett så att säga sista skrik. Det kan hända att det parlamentariska systemet endast är en form, som varit nödvändig för demokratin när den bröt igenom, och att det varit en form, som sedan skall avlösas av något annat.

Jag vill ta upp bara en synpunkt till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

av herr Edbergs. Herr Edberg fällde det uttalandet, att samlingsregering betyder att riksdag eller folk berövas reell opposition. Jag tror emellertid inte, att den som har någon kännedom om det schweiziska parlamentet och dess bägge kamrar kan säga, att där saknas en opposition. Tvärtom är det väl få representationer i denna världsdel, som äro så fria i sitt ställningstagande, så obundna och ohämmade i sin kritik mot en samlingsregering som där, det schweiziska ständerrådet och nationalrådet. Och om vi skulle gå till vårt eget land och erinra oss hur det var under kriget med utrikespolitiken, för vilken samlingsregeringen bildats och där uppenbarligen regeringen hade låt mig säga 95 procent för den fredspolitik, som statsminister Per Albin Hansson förkroppsligade. Var det inte så, att det var ett mycket lösligt band och mycket lättare att kritisera regeringen och ett mycket friare ställningstagande i voteringsarna än det var både före 1939 och efter 1945?

Om någon skulle vara intresserad av att närmare skärskåda herr Edbergs tes, skulle jag vilja hänvisa till en undersökning, som jag gjorde i en tidskrift 1941, där jag gick igenom fråga efter fråga och påvisade, hur riksdagen direkt eller indirekt på det ena eller andra sättet hade gjort sitt inflytande gällande, i vart fall mycket mera än som förekommer just nu. En samlingsregering kan naturligtvis etableras på många olika sätt. Jag vill säga detta här, eftersom det sällan framhäves, att i Schweiz sätter man inte in partiledarna i regeringen och låter dem bibehålla sina funktioner i partiet. Man sätter in dem i regeringen, men de avgå som partiledare, och partiledningen överflyttas till annan parlamentsledamot. På det sättet äro partierna fortfarande fria i sin opposition. Detta är alltså ett system något annorlunda beskaffat än det vi hade under världskrigets speciella förhållanden.

Slutligen ville herr Edberg göra gällande, att väljarna skulle bli totalt likgiltiga, om ett system med samlingsregering skulle införas. Jag tror att det saknas mycket litet fog för detta påstående. Vi kunna gå till vårt eget land och se på valdeltagandet 1942 och 1944. Naturligtvis dämpades detta då på grund av det yttre läge, vari vi levde och den borgfred som fanns, men valdeltagandet låg dock alltid över 70 procent. I Schweiz är valdeltagandet högre än i Sverige, möjligen med undantag för någon enpartibetonad kanton. Jag tror alltså att även härvidlag föreligger en missuppfattning från herr Edbergs sida.

Slutligen vill jag framhålla, att när vi diskuterat dessa saker ha vi i går liksom även i dag snuddat vid den nya faktor vi ställts inför i samhället, vilken skaffar sig allt större och större inflytande även över detta hus. Är man viss om, att det i längden blir möjligt för ett enda parti att stå emot det oerhörda tryck, som dessa organisationer kunna utöva? Jag vill härmed säga, att jag inte alls utdömer utan tvärtom finner det ofrånkomligt, att ett fritt organisationsväsende finns, men kvar står problemet hur organisationernas egna intressen och samhällets intressen skola kunna fungera. Jag tycker verkligen, att den undran är berättigad. Är det fullkomligt säkert, att vi behövt uppleva denna explosionsartade inflation — det är ett uttryck som fällt här under de sista dagarna — om mot organisationerna hade stått andra parter — jag kan också vända på satsen och säga: om den ekonomiska politik som förts hade haft stöd av alla de folkgrupper, som bära upp de stora partierna? Jag tror att den frågan förtjänar att ställas, ty, som herr Ohlin yttrade under gårdagens debatt, ha vi aldrig någonsin i vår historia under fredstid haft en inflation så språngartad som den nuvarande, låt vara att naturligtvis utrikespolitiska omständigheter medverkat till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

denna utveckling. Detta har givit mig anledning att ta till orda för att varna för detta — jag vågar upprepa det — klichéartade tänkande. Jag tror att det som hänt här i Sverige borde mana herr Edberg och andra, som fördöma en samverkan mellan partierna, till eftertanke. Kvar står dock som ett ideal, att bakom ett lands politik samlas så många som möjligt och att alltid hänsyn tages till de 49, 47 eller kanske 41 procent, som stå utanför regeringen.

När jag nu tagit till orda, herr talman, vill jag under ytterligare ett par minuter beröra en fråga, som allra mest intresserat denna kammare i dag, även om det mycket litet kommit till uttryck, nämligen Korea-situationen. Vi ha inte haft någon egentlig utrikespolitisk debatt under dessa dagar, men en initierad har dock av partiledarnas uttalanden ganska väl kunnat kartlägga situationen sådan den varit under de senaste veckorna. Sedan nu det kommunistiska partiets representanter och herr Rubbestad ha givit så expressiva uttryck åt sina uppfattningar, må det även vara tillåtet för en man i ledet att göra en kort deklaration och det helst före det avgörande, som regeringen inom några dagar har att träffa. Jag vill då bara hänvisa till den egenartade svängning i svensk politik beträffande den internationella sammanlevnaden som har inträffat. År 1920 stod det parti jag företräder såsom motståndare till Nationernas förbund och förfäktade neutralitetspolitiken, därvid uppenbarligen förlitande sig på att Sverige före luftkriget, före atomkriget och med det skydd den baltiska och finska barriären innebar skulle ha förmåga att värna sig självt. På andra sidan stod det socialdemokratiska partiet, sedan barndomen internationellt sinnat, helt och hållet bakom den dåvarande regeringens, den Edénska, förslag om Sveriges anslutning till folkförbundet, och detta trots att folkförbundet, såsom vi alla veta, endast var ett segrarnas för-

bund utan Tyskland och Ryssland som medlemmar. I dag är situationen en annan. På grund av den utveckling, som ägt rum beträffande krigsmaterielen, luftkriget o. s. v., har det parti jag tillhör blivit nödsakat att fästa sin lit till internationell samverkan, medan det socialdemokratiska partiet i ett slags realpolitik har ställt sig mer eller mindre tveksamt och framför allt blivit det parti, som starkast har förfäktat den s. k. neutralitetslinjen. Jag vill deklarerera, att jag inte alls tillhör de personer, som vilja håna ordet neutralitet, ty neutraliteten har ju otvivelaktigt hjälpt oss oskadda undan två världskrig, och jag förstår också mycket väl behovet av att i denna vrånga värld och i denna tid navigera med försiktighet. Jag förstår också den tvekan som man hyser mot bindande allianser och sådan internationell samverkan, som kan bli till förfång för vår handlingsfrihet. Men trots detta strömma vissa känslor över oss i det nuvarande läget. Sverige är medlem av Förenta Nationerna och har inte ifrågasatt sitt utträde. Sverige kan ärligen inte förneka detta organs fredsstiftande eller pacificerande uppgifter, och Sverige kan inte driva en yttre politik, som strider mot vår inre tvångslösa uppfattning om minimikraven i den internationella sammanlevnaden. När det gäller Korea måste man verkligen fråga sig: Kan det någonsin tänkas ett mera flagrant brott mot den internationella freden och rättsordningen än när en stat går till anfall, inte mot en stat utan mot Förenta Nationerna själva, där denna organisation är stadd i en i laga ordning tillkommen intervention? Jag kan inte tänka mig att ett solklarare fall någonsin skulle kunna uppstå. Om Sverige *i olikhet mot andra stater* skulle underlåta att vilja brännmärka detta, vad finns det då i Sverige för sammanhang mellan ideal och politik?

Man talar om det farliga och upplösliga sammanhanget mellan bränn-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

märkande resolutioner och sanktioner, om nu sådana skulle komma att tillgripas. Utrikesministern har sagt att det enligt Achesonplanen är uppenbart, att Sverige formellt alltid behåller sin handlingsfrihet, men menar regeringen att Sverige reellt skall bryta sanktioner, om sådana verkligen skulle beslutas, och uppträda ungefär som Hitlers Tyskland eller Lavals Frankrike uppträdde gentemot Abessinien 1935? Kan Sverige över huvud taget i ett sådant fall föra en egen politik även om Sverige skulle önska det, och kan Sverige uthärda de repressalier, som Sverige i värsta fall kan möta från de mäktiga stater, som skulle ställa sig bakom ekonomiska sanktioner och med vilka vi ha de livligaste och oundgängligaste handelsförbindelser?

Herr talman! Jag tvekar inte att säga, att jag inte kan förstå hur en ny världsordning skall kunna byggas upp, om medlemsstaterna från början även i det mest flagranta fall ge till känna sin bestämda vilja att undandra sig sin medverkan i Förenta Nationernas arbete. Inte heller begriper jag, herr talman, hur Sverige, om det självt skulle försättas i ett farofyllt läge, skulle kunna räkna med den hjälp, för vars skull vi ha inträtt i Förenta Nationerna och utan vilken vi kanske inte kunna tänka oss att överleva som en fri stat.

Herr EDBERG (kort gemäle): Herr talman! Jag hyser den största respekt för min lärde vän herr Håstad och lyssnar gärna till hans meningar. Han talar övertygande — likväl utan att alltid övertyga. Jag måste därför säga att jag inte på något sätt övertygats av hans försiktiga förord för en samlingsregering som en normal företeelse. Jag hoppas också att regeringens representanter, som ha visat den beundransvärda uthålligheten och därtill den stora respekten för kammaren — en större respekt än kammaren har visat för sig själv — att dröja sig kvar så länge i

remissdebatten, inte heller skall låta övertyga sig av denna vältalighet.

Jag tror inte de exempel från andra länder, som herr Håstad åberopade, äga någon nämnvärd relevans för vårt land. Det schweiziska systemet har ändå vuxit fram ur alldeles speciella förhållanden. Finland befinner sig i en krissituation, och dess förhållanden äro inte tillämpliga på vårt land. Vad beträffar parlamentarismen i England tror jag det är fel om man beskyller den för de starka motsättningar som finnas där, motsättningar som likväl inte göra skäl för beteckningen bittert hat som herr Håstad talade om.

Jag tror att redan tanken på att frikoppla statsledningen och den politiska ledningen, som herr Håstad pekade på såsom en möjlighet, är ytterst diskutabel. Jag tror det är en styrka när den politiska ledningen och statsledningen äro sammankopplade. På så sätt kommer statsledningen nationen närmare än den eljest skulle göra. Man skulle vid ett särskiljande mellan dem riskera att få en relativt anonym statsledning.

Herr Håstad tycks mena, att en samlingsregering på ett alldeles särskilt sätt skulle vara en stark regering. Jag vill inte bestrida att så kan vara fallet under vissa exceptionella förhållanden, under krigsförhållanden när det gäller att ge uttryck för den nationella samhörigheten, men eljest skulle sannolikt en samlingsregering endast vara stark i förhållande till riksdagen, där vi inte skulle berövas alla opposition — det har jag aldrig sagt, herr Håstad — men den organiserade oppositionen. Visa ändå inte erfarenheterna från krigsåren, att det kunde finnas en opposition som var improviserad och växlade från tillfälle till tillfälle men som aldrig kunde organiseras och som över huvud taget icke kunde få något större inflytande?

I sitt eget arbete skulle säkerligen en samlingsregering bli allt annat än

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

stark. Den skulle tvingas till ständiga kompromisser och bli utsatt för åtskilliga inre slitningar. Starkast är säkerligen den regering, som baserar sig på ett enhetligt majoritetsunderlag i ett parlament.

Jag har aldrig sagt, att väljarna skulle bli likgiltiga inför ett val, men jag har sagt att valhandlingen som sådan skulle bli skäligen likgiltig därest vi hade en samlingsregering, ty alla partier skulle då få samma politik att försvara. Ett val innebär ju ändå att man skall ha någonting att välja mellan, att det skall stå olika alternativ till förfogande. Det är partiernas uppgift att tillhandahålla sådana. Väljarna ha sedan att säga vilket alternativ de föredra. Valet skall sålunda ange en kursriktning, men när man har en samlingsregering, som fungerar som ett praktiskt taget oavsättligt ämbetsverk, kan valet inte ange någon kursriktning. Det enda det kan åstadkomma är en omflyttning på en eller annan taburett.

Jag har inte, herr Håstad, sagt att jag fördömer samverkan. Tvärtom uttryckte jag, som så många andra talare ha gjort i denna samförståndets långa remissdebatt, önskvärheten av samlade lösningar i nuvarande situation, men de samlade lösningarna böra åstadkommas inom riksdagens ram.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Herr Fast har frågat mig, vilken uppfattning jag har om sanktionsproblemet i Förenta Nationerna. Låt mig då först franhålla en allmän synpunkt på Förenta Nationerna som en institution för att hävda den internationella rättens och fredens principer. Förenta Nationerna bygga och måste bygga sitt arbete i första hand på en grundval av gemensamma värderingar, av gemensamma tänkesätt inom de olika folken. Man skall inte underskatta betydelsen av denna gemenskap. Även moralisk so-

lidaritet är en maktfaktor, och jag kan inte tänka mig annat än att det är en synpunkt, som måste kunna påräkna förståelse inte minst hos dem, som själva i sin verksamhet ha brukat vädja varmt till solidaritetens bud.

Ett av de medel, som Förenta Nationerna förfoga över för att hävda den internationella rätten, är tillgripandet av sanktioner mot en fredsbrytare. I fråga om användningen av detta medel ha såvitt jag vet herr Fast och jag samma åsikter. Det är en fråga som får prövas från fall till fall, och vad som hittills har framkommit i det nu aktuella fallet har givit mig den uppfattningen, att de diskuterade sanktionsåtgärderna inte äro lämpliga för sitt ändamål.

Tillåt också mig att säga ett litet ord till herr Rubbestad. Jag kan inte se honom för ögonblicket här i kammaren, men kanske någon av hans meningsfränder är vänlig att vidarebefordra vad jag har att säga honom. Jag har lärt känna herr Rubbestad som en rättskaffens man, och jag hyser stor aktning och respekt för honom. Nu fällde emellertid herr Rubbestad ett ord, som skulle kunna tolkas så att högern och folkpartiet vilja föra en politik som kan leda till krig. Jag utgår såsom självfallet ifrån att detta var ett ord i överilning, som herr Rubbestad vid närmare eftertanke inte gärna kan ha menat. Vi eftersträva och önska alla mer intensivt än någonting annat frihet och fred åt vårt eget land och även möjlighet för vårt land att ge ett bidrag åt freden i världen. Det kan finnas olikheter i uppfattningen om bästa sättet att tjäna detta syfte, både när det gäller försvarets anordnande och när det gäller andra ting, men på gemenskapen och allvaret i det grundläggande uppsåtet har ingen av oss rätt att tvivla.

Till både herr Fast och herr Rubbestad skulle jag till sist vilja säga följande: Jag uttalade i min första replik

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

till herr Undén på eftermiddagen den förhoppningen, att den ståndpunkt, som Sverige kommer att inta i Koreafrågan, inte skall komma att skilja oss från den övriga demokratiska världen. Jag kan inte tänka mig annat än att detta måste vara en förhoppning, som vi alla hysa utanför kommunisternas led. Det finns väl ingen inom de demokratiska partierna, som kan önska eller hoppas på motsatsen.

Jag vill slutligen tillägga att jag betraktar det som en stor fördel att regeringen icke har låst sitt ställningstagande, och i likhet med herr Fast och nu senast herr Ohlin hoppas jag det skall kunna lyckas oss att finna en plattform för samförstånd mellan de demokratiska partierna vid vårt ställningstagande i denna för hela vårt land och vår framtid utomordentligt viktiga angelägenhet.

Tillåt mig sedan, herr talman, att i största korthet sammanfatta några av mina intryck från denna remissdebatt. Att statsministern inte läser det socialdemokratiska regeringsorganet hävdades i går i denna kammar, och såvitt jag kan minnas dementerade inte hans excellens den uppgiften. Om emellertid statsministern i morse hade brutit mot sin vana och följaktligen tagit del av Morgon-Tidningen skulle han ha funnit, för det första att oppositionen hade accepterat herr Skölds finanspolitik, för det andra att statsrådet Skölds karaktär i fotografisk belysning är allvarlig, trygg och stadig men att han i går hade en av sina soliga dagar, för det tredje att dagens man egentligen var herr Wigforss och för det fjärde att det inte var så helt orimligt att regeringspartiet förmäna, att den föregående krisen var övervunnen sommaren 1950 och att det sedan hade inträtt en ny kris när Koreakriget gav nya internationella impulser.

Vad gäller den sista av dessa uppgifter överlämnar jag med fullt förtroende åt herr Sköld att dementera den. Av

gårdagens debatt framgick nämligen att herr Sköld för sin del absolut inte vill medge, att regeringen anser att våra nuvarande svårigheter helt och hållet bero på Koreakriget.

Jag tillåter mig under återopande av vad jag i går anförde i saken bestämt avvisa påståendet, att högern skulle ha godkänt herr Skölds finanspolitik. Vi godta inte systemet med tvångssparande, och vi vidhålla uppfattningen att investeringsskatten är ett mycket tveklaktigt medel när det gäller att se till att investeringarna hålla sig inom ramen för det tillgängliga sparandet.

Jag tillåt mig i går beteckna finansministerns uttalande i finansplanen om sysselsättnings- och penningvärdesproblemen som ett erbjudande om en undersökning av förutsättningarna för en samverkan mellan de demokratiska partierna. Den föreslagna utredningen av möjligheterna att förena full sysselsättning och fast penningvärde är naturligtvis välkommen. Jag vill bara göra två randanmärkningar. Dels förefaller det mig väsentligt att utredningen får tillräckligt starkt inslag av praktiskt erfarna män, av fackföreningsmän, tjänstemän och företagare med ekonomisk erfarenhet och ekonomisk blick — teoretiker ha vi kanske haft tillräckligt av för en tid framåt — och dels bör naturligtvis denna utredning samordnas med redan pågående samtidigt som snabbt resultat eftersträvas. Vi behöva ingen ny efterkrigskommision och ingen ny Myrdal.

Jag vill emellertid ånyo understryka att vi inte godta en ekonomisk politik, som innebär permanent byggnadsreglering, permanent priskontroll, statligt tvångssparande och statlig dirigerings av arbetsmarknadens parter och av näringslivets övriga krafter. Vi kunna inte nöja oss med allmänna försäkringar om att målet är generellt verkande medel. Vi måste även i handling skapa förutsättningar för regleringsväsendets avskaffande, t. ex. när det gäller pris-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kontrollen, och för ett tillräckligt omfattande, till alla folklager spritt frivilligt sparande och för ett medinflytande åt vanligt enkelt folk över de egna och påtagliga dagliga angelägenheterna.

Vi äro överens — numera — om behovet av praktiska åtgärder till penningvärdets skydd, och vi äro synbarligen också överens om nödvändigheten att hävda en hög och jämn sysselsättning, men vi vilja undvika en överfull sysselsättning. Däremot äro vi ännu inte överens om den ekonomiska politikens metoder och bli det kanske inte heller förrän regeringen har modifierat sin uppfattning när det gäller de statliga regleringarna och den statliga dirigeringsprinciper.

Det föreligger kanske ännu en skillnad mellan herr Sköld och oss. Herr Sköld vill spara på statens utgifter, och det vilja vi också, kanske litet radikalaré än herr Sköld, men vi vilja minska statsutgifterna även i det medvetna syftet att på längre sikt skapa utrymme för skattelättnader. Därom har finansministern ännu inte sagt någonting i remissdebatten. Penningvärdets försämring, som gör det nödvändigt för människorna att höja sina penninginkomster för att behålla sin verkliga inkomst, ökar skattetrycket för de flesta. I många fall ökar det skattetrycket så starkt, att man verkligen kan tala om att statens krav på andel i den enskildes inkomst ställer honom eller henne inför svåra ekonomiska avgöranden. Vi måste arbeta på en lösning även av detta problem.

I gårdagens debatt framställde högern såväl i denna som i första kammaren ett direkt förslag om tillskapande av ett permanent organ för överläggningar i försvarsfrågan. Detta förslag har såvitt jag har kunnat se ännu inte varit föremål för någon bedömning från regeringens sida. Vi hade i går delade meningar om herr Vougtts förmåga att finna de rätta avvägning-

arna på försvarets område. Dessa delade meningar kvarstå oförändrade. Kanske bottna de djupast i en olika bedömning av den internationella utvecklingen. Jag utgår nämligen för min del ifrån att om man bedömer farorna för ett nytt stormaktskrig som mycket allvarliga, få alla andra hänsyn vika inför nödvändigheten att snabbt öka vår motståndskraft. Ett organ för överläggningar och sammanjämningsförsök i försvarsfrågan minskar inte regeringens ansvar. Detta ansvar kvarstår under alla förhållanden, men ett sådant organ ger oppositionen möjlighet att redan på ett tidigt stadium utforma sin inställning i konkreta synpunkter. Detta måste vara en vinst för det demokratiska samarbete, som vi eftersträva på högerhåll och som jag hoppas och är övertygad om att man eftersträvar även på andra håll i de demokratiska partierna när det gäller lösandet av vårt försvarsproblem.

Herr talman! Den uppgift som ligger framför oss är dels att utrusta våra försvarskrafter med vapen, ammunition och övriga för ett modernt krig erforderliga materiella betingelser och dels att tillse att vår levande värnkraft är tillräckligt utbildad och tillräckligt tränad för sin stora och svåra uppgift.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet för att säga ett ord om vad som förekommit i fråga om mitt yttrande angående Sveriges ställning till Koreakonflikten.

Jag erinrar om att det inte finns någon skillnad mellan mig och herr Hjalmarson, när det gäller frågan vad vi önska. Både högern, bondeförbundet, socialdemokraterna och folkpartiet äro samtliga, såvitt jag förstår, emot att vi skola engagera oss i några sanktioner. Den ende, som jag egentligen hört positivt uttala sig emot detta, var herr Håstad.

Vi äro överens om — och jag gav ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tryck åt detta — att vi få vänta och se vilken hållning andra länder intaga, som ha samma inställning som vi i detta avseende och inte vilja vara med om de anordningar, som man på vissa håll varit i färd med att vidtaga. Jag tillät mig att under gårdagen för egen del formulera det så, att vi måste se till att om vi skulle vara med om ett moraliskt fördömande av vad som skett, d. v. s. Kinas angrepp i Korea, måste det vara under den förutsättningen att det icke hade något samband med sanktioner, att det icke på något sätt kunde utgöra en inledning till sådana, utan att det måste ha karaktär icke av brottsförklaring i Förenta Nationernas vanliga bemärkelse utan vara en förklaring av moralisk art.

Jag tror att vi också äro överens om att vi önska denna senare utveckling och att icke heller där föreligga några motsättningar. Men min fråga i dag, som jag inte fått svar på och som jag förmodar att man inte vill besvara — och det är inte heller nödvändigt, eftersom vi kommit överens om att vänta och se — var denna: Antag att trots våra ansträngningar, som inte kunna räcka så långt, och ansträngningar i andra länder, som ha samma uppfattning som vi, det ändå i sista omloppet skulle visa sig, att vi bli ensamma om vår uppfattning, vilken ståndpunkt skola vi då intaga? Då kommer hemsökelsens stund för oss, och det är på den punkten jag gjort en deklARATION och ställer frågan.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Den sista fråga, som herr Fast ställde, skall jag inte här gå in på av de skäl, som herr Fast själv anfört. Jag vill bara här uttala min glädje över och taga fasta på att vi uppenbarligen här inom alla demokratiska partier äro ense i den för dagen mycket viktiga frågan om sättet att bedöma Kinas intervention i Korea. Det är alltså inte

någon tvekan inom något demokratiskt parti, såvitt jag kan förstå, om att man är beredd att medverka i ett uttalande, som innebär en klar moralisk fördöming av det kinesiska angreppet.

Den förutsättning, som herr Fast knutit till detta, är att det inte skall medföra att vi — om jag får använda det uttrycket — därmed utlösa eller automatiskt glida in i ett sanktionsförfarande. Som herr Fast vet har i varje fall jag för min del den uppfattningen, att ett sådant oupplösligt samband mellan dessa två frågor inte finns.

Herr HÅSTAD (kort genmäle): Herr talman! Av herr Fasts uttalande kunde det kanske tyckas, som om jag här hade förordat att Sverige skulle deltaga i sanktioner. Jag har aldrig sagt detta, utan vad jag yttrade var endast att det skulle te sig förvånande för mig, om Sverige från början skulle deklarerat, att Sverige under inga förhållanden skulle deltaga i några sanktioner. Jag anser att den frågan bör bedömas i sin ordning, om den nu skulle behöva uppstå.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! Jag får väl förstå herr Hjalmarsons uttalande så, att om det skulle komma en resolution som rekommenderar sanktioner, så menar herr Hjalmarson att vi skola lägga ned vår röst eller gå emot den, oavsett om vi bli ensamma.

Herr HEDLUND i Rådombudskap: Herr talman! Det är tre stora frågor, som samsätta statsmakterna i skilda länder i dessa dagar, nämligen utrikespolitiken, försvaret och samhällsekonomin. Dessa frågor äga som bekant utomordentlig aktualitet även i vårt land.

Jag skall inte gå in på de disputationer, som förts här av närmast terminologisk art — om man skall tala om att vi få en engångsförskjutning eller en engångsinflation — och jag skall heller

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inte uppehålla mig vid, huruvida vi ha en ny kris eller det är den gamla vi ha kvar eller om vi fått en sammanfogring av både den gamla och den nya. Alltnog, en anpassning uppåt av prisnivån här i landet har blivit nödvändig. Den saken är ett faktum. Engångsförskjutningen komma vi inte ifrån. Sedan vi konstaterat detta, återstår det att se till, att allt som kan göras för att det skall bli en engångsföreteelse, också göres. Finansministern har lovat att han skall sätta in sin kraft på att se till att vi inte få en sådan engångsinflation då och då, utan att det blir ett någorlunda hyggligt mellanrum mellan denna och en nästa. Från vårt håll äro vi beredda att härvid hjälpa till.

En sak som väcker bekymmer i denna situation är, att i regeringens receptbok för att nå stabilitet ingår det som ett medel att trycka tillbaka varulagringen inom landet med omkring 100 miljoner. Ur beredskapssynpunkt borde naturligtvis största möjliga varulagring inom landet i stället eftersträvas. Det är väl ingen som vill gå i god för att ett nedtryckande av lagren med 100 miljoner kommer att gälla företrädesvis vad man brukar kalla för mera umbärliga varor. Det kan i stället komma att bli en hel del rätt så livsviktiga varor, som vi på det sättet inte kunna lagra upp.

Någon skattesänkning är för dagen inte möjlig, har det sagts från skilda håll. Man har uttryckt det på litet olika sätt. En del ha sagt det mera rakt på sak, andra ha uttryckt det genom att säga, att den av riksdagen förordade budgetöverbalanseringen får man lov att finna sig i. I våras hade vi ju andra förhoppningar. Då såg det faktiskt ut som om det skulle vara möjligt att realisera tanken på lättnader i beskattningen. Vi förde då från vårt håll fram förslag om lättnad i kommunalbeskattningen genom att man skulle överföra statsmedel till kommunerna som en kompensation för den inkomstminskning som inträder vid höjda ortsavdrag. Vi ha

alltjämt den uppfattningen, att i det läge som då rådde hade det gått för sig. Ingen kunde förutse, att Korea-krisen skulle komma och att skattelättnadsutsikterna skulle komma bort med vinden, bort med östanvinden.

I dag tycks man inte från något håll vara beredd att ge regeringen några direkta rekommendationer i fråga om den ekonomiska politiken. Jag tror det är fel att utgå från att avsaknaden av sådana rekommendationer innebär, att man helt accepterar regeringens linje. Att man är tämligen återhållsam är i varje fall från vårt håll beroende på den omständigheten, att vi vilja avvakta den bebådade utredningen om det kanske mest brännande och mest centrala problemet i den ekonomiska situationen, nämligen hur man skall kunna förena full sysselsättning med penningvärdets bevarande.

Alla äro väl ense om att full sysselsättning är något som man bör eftersträva, starkt eftersträva. Alla äro också på det klara med att ett fast penningvärde är något ypperligen värdefullt för ett land. Men samtidigt vet man, att dessa ting i många situationer äro oförenliga. Nu gäller det att söka klara ut problemet att förena dessa två ting. I avvaktan på denna utredning ha vi från vårt håll velat låta det tills vidare anstå med några rekommendationer för den fortsatta politiken.

Den relativt goda enighet, som visat sig föreligga i fråga om den ekonomiska politiken, bör göra det lättare för regeringen att vinna det förtroende för sin politik, som ändå är en oundgänglig förutsättning framför allt för att man skall lyckas åstadkomma det sparande, som behövs för att det hela skall gå ihop.

I detta sammanhang skulle jag vilja taga tillfället i akt och ställa en fråga beträffande det bebådade förslaget till ändring i dyrortsgrupperingen. Jag sade i går att det var att beklaga, att man får lov att vänta så länge som ända till se-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nare delen av 1953, innan man kan få det därhän, att det blir samma dyrortssystem i en och samma storkommun. Det är uppenbart att många olägenheter komma att uppstå genom att man skall laborera med olika lönesättningar för samma slag av befattningshavare inom samma kommun på grund av att man skall ha olika dyrortsgruppering, olika skatteavdrag o. s. v. Nog är det väl ändå, när principutredningen är klar, ägnat att förvåna att man skall behöva minst 2½ år på sig för att komma fram till ett förslag som kan användas.

I fråga om försvaret nödgas man konstatera, att oppositionen har vissa krav på stärkande av detsamma utöver de som innefattas i statsverkspropositionen. Det finns ingen anledning att nu gå närmare in på vad det gäller. Från vårt håll ha vi framfört frågan om förstärkning av både flyget och armén, och vi vilja när det gäller personalberedskapen ha en förstärkning av gruppchefsutbildningen. Jag tror emellertid inte att man skall förstora dessa motsättningar, förstora den ökning av försvarsansträngningarna, som oppositionen begärt i förhållande till regeringspropositionen. Finansministern föll för den frestelsen i går, men jag anser att det snarare finns anledning att tala om att skiljaktigheterna icke äro överväldigande stora, varför det bör finnas möjlighet att komma överens även på den punkten.

I fråga om utrikespolitiken är jag överens med utrikesministern om den allmänna regel, som han angivit för bedömande av frågan, när man bör och kan följa rekommendationer från Förenta Nationerna. Den kan ha ett visst värde. Han har pekat på att vi stå på den —i förhållande till stormakter— alliansfria linjen och att man inte genom att följa rekommendationer från Förenta Nationernas sida får gå ifrån denna linje, som vi forfarande äro ense om, såvitt jag kan se.

Beträffande Koreafrågan har man i

debatten i går och i dag intagit den ståndpunkten, att man skall akta sig för alltför bestämda deklarationer, eftersom man bör hålla frågan öppen i det längsta för att kunna följa händelseförloppet och fatta ett beslut, som tar största möjliga hänsyn till det. Det är deklarerat från regeringens sida, att man på det sättet vill ställa sig avvaktande. Jag instämmer med dem, som ha uttalat tillfredsställelse i detta avseende.

En viss precisering av ståndpunkter har emellertid skett. Det har gjorts uttalanden från vissa håll, innebärande att Sveriges deltagande i sanktioner emot Kina knappast äro tillrädliga. Samtidigt har man förklarat sig anse, att Kinas handlingssätt på något vis bör fördömas. Från dessa två premisser borde det inte vara omöjligt att nå fram till ett enigt ståndpunktstagande mellan de demokratiska partierna. Man får hoppas på det och får tills vidare avvakta händelseutvecklingen och ställningstagandet från de skilda partierna. Vetskapen om att inte bara vi utan också andra länder bedöma denna fråga som synnerligen svårlöst, gör det nödvändigt att man noga följer händelsernas gång.

I utrikespolitiskt hänseende finns det vissa nyansskillnader mellan å ena sidan det socialdemokratiska partiets och bondeförbundets inställning och å andra sidan högerns och folkpartiets. Här är alltså ingen gemensam opposition emot socialdemokraterna. Jag kan inte neka till att jag varje gång man för på tal frågan om ett samarbete med de skandinaviska länderna känner en viss oro för att man skall ge sig litet för långt ut. Jag känner den oron därför att det, såvitt jag kan förstå, är ytterligt små ting som man kan samarbeta om med någon av de makter, som finnas inrymda i Atlantpakten, utan att detta skall leda till att det blir svårare för oss att i en kritisk situation upprätthålla neutraliteten. Jag får å andra

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sidan uttala min tillfredsställelse med ett uttalande av herr Ohlin i den utrikespolitiska frågan, där han förklarade att han ingalunda stod på samma linje som herr Wedén. Jag tror det är viktigare att herr Ohlin gör ett sådant uttalande i förhållande till herr Wedén, som ju dock företräder folkpartiets ungdomsorganisation, än att jag skulle göra det beträffande herr Rubbestad, som inte företräder någon sådan speciell organisation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag ber om tillgift för att jag tar till orda så här sent. Jag skulle faktiskt inte ha gjort det, om inte det väl annars skulle ha betraktats som en viss vanvördnad efter det anförande, som herr Ohlin tidigare har hållit. Men om nu mitt anförande kommer att röra sig kring variabla ämnen, lägger jag ansvaret på herr Ohlin, därför att det är han som har givit mig matsedeln.

Herr Ohlin söker process på olika punkter. Han vill ha klargjord frågan om riksdagens inflytande på förhandlingarna om statstjänstemännens löner. Han ville göra gällande, att jag hade tagit ståndpunkt emot den tanke, som han framförde. Nej, herr Ohlin, jag tog ingen ståndpunkt till herr Ohlins mening. Det finns ingen anledning, förhandlingarna ha nyss börjat. Jag gjorde bara ett försök att analysera vilken betydelse herr Ohlins medverkan vid dessa förhandlingar skulle ha. Och jag kom till det resultatet, att med den inställning herr Ohlin hade, var herr Ohlins medverkan icke nödvändig. Det var det enda som jag ville ha sagt på den punkten.

Så var herr Ohlin inne på frågan om byggnadstillstånden under år 1950 och vad som förekom om den saken i samband med valrörelsen. Det är klart att när man nu efteråt ser på tingen, kommer man underfund med att här före-

legat ett missförstånd. Folkpartiet framförde sin mening vid början av förra riksdagen. Jag yttrade då om den saken — sedan jag hade konstaterat att vad folkpartiet syftade till var en höjning av byggnadskvoterna med 4 å 5 procent — att det var en mycket liten sak. Och jag tillade att jag icke ville säga att det skulle vara omöjligt att längre fram under år 1950 tänka sig att den i investeringsplanen upptagna byggnadsverksamheten finge växa ytterligare. Jag anförde sedan en del skäl för att vi likväl borde vänta något och se hur utvecklingen tedde sig. I överensstämmelse med den uppfattning, som jag sålunda gjorde mig till talesman för och som var den uppfattning som regeringen tidigare kommit till efter överläggningar, gävos sedan nya byggnadstillstånd.

Jag får säga att jag för min del trodde att detta var saker och ting som allmänheten hade fått veta. Men det är ju nu tydligt, efter vad man säger från folkpartiets sida, att så inte var fallet. Folkpartiet visste ingenting om detta. Under det att vi i valrörelsen hade den uppfattningen, att folkpartiets krav gingo utöver de faktiskt beviljade byggnadstillstånden, så talade folkpartiet om 4 å 5 procent utöver den ursprungliga investeringsplanen. På så sätt har ett missförstånd uppkommit. Jag kan inte förklara saken på annat vis.

En tredje punkt som herr Ohlin tog upp rörde mitt sätt att uppställa finansplanen. Jag tycker för min del att herr Ohlin här rör sig med rent formella frågor, som äro relativt betydelselösa. De förändra ingenting i realia. Det har inte varit något svårt detektivarbete vare sig för herr Ohlin eller någon annan att taga exakt reda på vad som är avsett med finansplanen.

Så skulle jag vilja säga, herr Ohlin, att det icke är så att regeringen ej tar ansvar för sin politik. Och det är icke så att vi vilja lägga ansvaret för vår politik på oppositionen. Vi ha aldrig

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

undandragit oss att taga ansvaret för våra politiska handlingar. En annan sak är, att när vi komma i det läget — som alla komma i som tvingas att göra prognoser — att en prognos mer eller mindre slagit fel, ha vi intresse av att försöka klara ut vad som är orsaken till att prognosen slagit fel. Vi lägga faktiskt inte ansvaret för våra politiska handlingar på Koreakrisen, lika litet som vi lägga ansvaret på herr Ohlin eller herr Hjalmarson.

Herr Ohlin tyckte att jag hade givit honom en berömmelse för att han hade förutsett saker och ting ett kvartal i förväg. Men den berömmelsen inkasade herr Ohlin litet för kviekt. Jag hänvisade till att en folkpartist, dr Helén, hade myntat detta uttryck om folkpartiets kvartalspolitik. Vad dr Helén menade med folkpartiets kvartalspolitik utförde han på följande sätt: »taktiken att några månader eller veckor i förväg kräva en åtgärd, som regeringen måste vidtaga inom kort tid, för att där-efter kunna taga åt sig äran av framsynthet». Jag menade med mitt tal endast att när till och med herr Ohlins egna partivänner hade denna uppfattning om herr Ohlins framsynthet, borde kanske herr Ohlin för egen skull taga under överbärande att sluta upp att spela försyn. För vår skull får herr Ohlin gärna spela en allvetande försyn. Det är inte vi som bli lidande därav, men jag tror att herr Ohlin redan har lidit av denna trafik.

Herr Ohlin tyckte inte att det räckte när jag hade förklarat, att regeringen och jag personligen vilja göra så gott vi kunna för att uppnå stabilitet och förhindra en fortsatt glidning av penningvärdet. Herr Ohlin ville att vi skulle använda kraftigare ord. Herr Ohlin, det finns inga människor som kunna göra mer än de kunna. Herr Ohlin skall inte tro att folk fäster mera avseende vid stora ord än vid en ärlig försäkran att man skall göra vad man kan. Om folk får förtroende för det ena eller

andra uttryckssättet beror i mycket hög grad på vem det är som framför det. Det beror inte på graden av kraft i uttryckssättet.

Till sist några ord om samverkan. Jag skulle där vilja ge en liten replik till herr Hjalmarson, som på nytt lät sin retorik leda sig ut på villospår. Herr Hjalmarson gav mig ingående anvisningar om hur den kommitté borde sammansättas, som skulle utreda frågan om förhållandet mellan full sysselsättning och penningvärdet. När han hade gjort den uppräknningen, sade han att vi inte skulle ha någon Myrdalskommission. Han använde visst ett annat uttryck: vi skulle inte ha någon kommission för ekonomisk efterkrigsplanering och inte heller någon Myrdal. Men herr Hjalmarson observerade inte att den beskrivning han gav på den kommitté, som han ville att jag skulle tillsätta, den stämde till punkt och pricka med kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering. Där voro fackföreningsmän, folk från det praktiska livet, Jacob Wallenberg och alla möjliga representanter för näringslivet. Jag undrar om inte herr Hjalmarson lät orationen löpa i väg med sig. Det kan ju hända att de praktiska karlar som sutto i den kommissionen inte voro några praktiska karlar, och kanske de inte heller voro tillräckligt kunniga och skickliga. Men annars förstår jag inte ett dugg vad det är för skillnad som herr Hjalmarson vill ha fram.

Men lät mig komma över till frågan om samverkan. Herr Ohlin erbjuder vilja till samverkan, och när han gör det kommer han samtidigt med insinuationen, att regeringspartiet far fram hänsynslöst, går upp som en man på ett led och genomdriver sina förslag. Det stämmer mycket litet med verkligheten, herr Ohlin. Jag vill tala om för herr Ohlin, om han inte har observerat det, att redan som oppositionsparti eftersträvade det socialdemokratiska partiet ivrigt att komma fram till samför-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ständslösningar. Vi ha aldrig varit doktrinära, utan vi ha alltid sökt att få en lösning av frågorna. Det ha vi också gjort i regeringsställning. Det skulle inte vara någon konst att utarbeta en statistik, som kommer att visa, huru som våra förslag ha vunnit understöd i riksdagen i de allra flesta fall långt utanför våra egna led. Det är allenast i ett ytterligt begränsat antal fall, som vi icke ha lyckats få understöd utanför våra egna kretsar. Kanske kan man från oppositionens sida tillåta sig att säga att det beror inte på oppositionen. Men är det så alldeles säkert? Bör man inte även inom oppositionen granska sina egna hjärtan och njurar och göra klart för sig om man alltid varit villig att visa någon förståelse för de synpunkter vi företräda? Vi skola fortsätta som vi ha gjort, och kunna vi vara ännu mera samförståndsvilliga, skola vi gärna vara det. Men jag vill bara säga, att om detta skall betyda att minoriteten i riksdagen skall besluta, då blir det inte något samförstånd, herr Ohlin. Vi skola taga hänsyn till minoriteten, men om minoriteten inte vill taga hänsyn till oss, då kunna vi inte göra något åt den saken.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag är säker på att jag lätt får kammarens förlåtelse om jag inte tar upp mer än mycket litet av det som finansministern nu har sagt. Jag nöjer mig med några korta konstateranden, vilket ingalunda innebär att jag inte skulle ha haft åtskilligt mera att säga.

Herr finansministern säger att regeringen vill göra så gott den kan för att skydda penningvärdet men att herr Ohlin begärt kraftigare ord. Och till det lägger finansministern att det inte är ordens styrka det gäller utan att det gäller vem det är som uttalar dem. Jag har inte begärt kraftigare ord, herr finansminister. Jag har sagt att ni väl hela tiden gjort så gott ni kunna. Åtminstone har jag trott att ni gjort det.

Men resultatet är en utveckling med en prisstegring, som inte inger allmänheten förtroende för att penningvärdets stabilitet försvaras med tillräcklig styrka. Jag har inte begärt kraftigare ord, men jag har begärt att orden skulle underbyggas med ett utarbetat program och med en i handling visad vilja att verkligen sätta in tillräckligt mycket för att förverkliga programmet. Genom en verksamhet där man åstadkommer samling mellan organisationer och andra grupper i samhället tror jag det är möjligt att få förtroende, inte genom starka ord. Jag tror nog att finansministern mer än jag är benägen att använda starka ord.

Vad beträffar frågan om samverkan säger finansministern att socialdemokraterna alltid varit beredda att samverka. Får jag lov att erinra herr Sköld om hur det varit i skattefrågorna, i en hel rad försvarsfrågor, i frågorna om expropriationslagstiftning och strandlagstiftning. Här ha vi några exempel på frågor, som verkligen äro rätt viktiga.

Jag förstår till fullo finansministern när han säger, att minoriteten inte skall bestämma allena. Naturligtvis skall den inte det. Men jag begär inte mer än att man skall visa verklig vilja att taga hänsyn till minoriteten. Jag var mycket nöjd när statsministern i går antydde att han ville överlämna halva inflytandet åt oss. Mer tycker jag inte vi kunna begära. När finansministern nu slår fast att regeringspartiet vill taga hänsyn till minoriteten, får jag väl se bort från denna lilla historiska hänvisning. Jag utgår nämligen från att det innebär, att man inte skall taga hänsyn till minoriteten i så liten grad som man gjort i det förflutna. Det skulle alltså betyda att vi kunna för en gångs skull låta bli att kasta blickarna tillbaka och i stället komma överens om att vi vilja söka genom ömsesidiga medgivanden komma till vad man kallar för samlande lösningar.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Herr Ohlin pekade på några frågor, där vi skulle ha använt vår majoritet för att genomdriva vår vilja. Om herr Ohlin gör litet självrannsakan, skall han nog finna att motviljan att komma till samförstånd fanns i lika hög grad eller i kanske ännu högre grad på den borgerliga sidan, ty vad vi föreslagit, som gått en tum utöver vad man från oppositionens sida anser som en borgerlig uppfattning, det vill man över huvud taget inte resonera om. Med sådana villkor kan man ju inte tala om en ömsesidig vilja till samverkan.

Vad herr Ohlin för övrigt yttrade om förtroendet för vår goda vilja var ett högst normalt uttryck för vad en oppositionsledare kan tillåta sig att säga. Det finns ingen som begär att en oppositionsledare skall finna att förslag som regeringen framlägger äro tillräckliga.

Herr **HEDLUND** i Rådomb (kort genmäle): Herr talman! Jag har ju vid upprepade tillfällen betonat önskvärdheten av samarbete och samförstånd och att vi från vårt håll äro beredda att lösa frågorna i samförstånd så långt det över huvud taget är möjligt. Man har nu varit inne på en historieskrivning om hur det varit med samförståndsmöjligheterna och samförståndsviljan, och jag skulle också vilja lämna ett bidrag till den historieskrivningen. Jag vill ingalunda förneka att man från socialdemokratiskt håll ofta varit inställd på att samverka. Men det har varit långt ifrån alltid. Det fanns en tid, när det såg rätt så ljusst ut här i landet i ekonomiskt avseende. Det var under herr Myrdals skördesåsong. Då tyckte nog jag, att det var rätt klenst beställt med samförståndsviljan och samförståndsintresset. Men framemot 1947, när det började knipa åt, då vaknade samförståndsviljan. Det är ju glädjande, och det förefaller som om vi stå där den dag som i dag är. Men nog har den där samför-

ståndsviljan varit litet konjunkturbetonad. När det varit besvärligt har den svällt ut, för att krympa ihop när det varit litet soligare väder.

Herr **SVENSSON** i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle vilja säga bara ett enda ord beträffande det missförstånd, som finansministern upptäckt när det gäller tvisten om byggnadsverksamhetens omfattning. Såvitt jag vet kom det aldrig under valrörelsen fram, att socialdemokraterna menade att de 100 miljoner vi hade föreslagit skulle ligga ovanpå samtliga beviljade byggnadstillstånd i stället för ovanpå den investeringsbudget som presenterades vid årets början. Jag ber att få erinra om, herr finansminister, att hans excellens statsministern, som deltog så flitigt i valrörelsen, icke hade upptäckt saken förrän i remissdebatten i oktober. Det var då som saken klarades upp inom regeringen. Förr visste inte statsministern något om saken.

Herr **HALMARSON** (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet för replik endast för att svara på den fråga, som utrikesministern framställde. Jag skall icke ingå på någon polemik mot finansminister Sköld hur frestande det än kunde vara.

Jag vill bara med anledning av utrikesministerns fråga framhålla följande. Av de informationer, som jag hittills har erhållit, även nu på ett sent stadium, har jag fått det bestämda intrycket, att det inte finnes något ofrånkomligt samband mellan kondemnationen av Kina som angripare och sanktionsproblemet. Inte minst efter herr Sändlers anförande i går känner jag mig också för min del övertygad om att vi inte komma att sakna möjlighet att begränsa vårt ställningstagande till att säga ja till den moraliska förkastelsebuden. Jag står alltså på samma linje som herr Sandler, och jag fäster över huvud taget stort avseende vid vad herr

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Sandler har anfört med hänsyn till att han ju kommer med de färskaste intrycken från överläggningarna i Förenade Nationerna. Detta, herr talman, är för mig den aktuella situationen och jag har icke anledning att diskutera någon annan. Uppriktigt talat, herr talman, så tycker jag nog att inte heller utrikesministern skulle ha anledning att diskutera någon annan situation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Till herr Svensson i Ljungskile skulle jag vilja säga, att det var först under radiodiskussionen den 14 september, som jag började misstänka att något missförstånd förelåg, fastän jag icke då hade någon möjlighet att klara ut saken.

Jag skulle vilja säga till herr Hedlund i Rådom när han gör sin historiskrivning, att om herr Hedlund hade varit med i samlingsregeringen under de sista åren, så hade han kunnat förstå hur svårt det var att komma till samförstånd då. Det finns ju några kvar av dem som då voro med i den. Herr Hedlund kunde ju t. ex. tala med herr Rubbestad och få upplysning om herr Pehrsson-Bramstorps mödor att få fram en tillfredsställande arrendelagstiftning. Det var samlingsregering men det var icke något samförstånd. Det var icke möjligt att komma överens om saker och ting. Därför sprack samlingsregeringen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag bara konstaterar, att herr Hjalmarson svarade på något helt annat än den fråga jag hade ställt. Han har full frihet att inte svara på mina frågor. Men han hade ju anfört som ett så utomordentligt starkt motiv för ett kommande ställningstagande, att vi skulle se till att inte komma in på en linje, som skilde oss från den övriga demokratiska världen. Och det är mycket möjligt att läget blir sådant, att vare sig herr Hjal-

marson eller den nuvarande regeringen bestämde direktiven för delegationen, ståndpunktstagandet skulle bli ett annat än den övriga demokratiska världens, nämligen såvitt man har den ståndpunkt som herr Hjalmarson deklarerat i fråga om sanktioner.

Fröken HÖJER: Herr talman! Fru Nancy Eriksson har lekande och lätt löst personalproblemen vid sjukhusen. Jag är mycket ledsen att jag inte lika behändigt kan tala om för henne hur jag ser på dessa frågor. Det tar litet längre tid.

Jag är fullkomligt överens med fru Eriksson om att man otåligt väntat på de förslag, som 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen lagt fram. För min del anser jag att dessa förslag borde realiseras så fort som möjligt, så att det verkligen blir någon förbättring på detta område. Men saken är den, att det första förslaget efter vad jag tror mig veta ligger i departementet. Det har varit ute på remiss och är nu föremål för bearbetning, varför förslag inom en snar framtid kommer angående vissa visserligen smärre men dock förbättringar av sjuksköterskeutbildningen. Efter vad jag har hört skall det inte dröja länge förrän detta förslag kommer. Jag tror emellertid inte att det är detta förslag, alltså ett förslag ifrån 1946 års sjuksköterskeutbildningskommitté, som fru Eriksson väntar på. Detta framgick åtminstone inte av vad hon sade i sitt yttrande. Hon utgår i stället från ett övergångsförslag, som innebär vissa förenklingar i fråga om utbildningen för de sjukvårdsbiträden, som haft tjänst som sådana under tio år och på vilka man alltså tycker att det är litet svårt att ställa samma inträdeskrav som på andra, då man vill ge en chans åt dem som äro särskilt duktiga. Det är ett övergångsförslag på högst fem år. Fru Eriksson vill icke vara med om de fordringar, som i detta

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

förslag ha uppställts, utan anser att alla fordringar i fråga om teoretiska kunskaper utöver folkskola äro alldeles onödiga. I samarbete med någon läkare har fru Eriksson, kan man säga, formerat sig själv till en kommitté, som anser, att de åsikter, som 1946 års kommitté och all sakkunskap i Sverige och utlandet har om de kunskaper, som en sjuksköterska behöver, närmast är rent nonsens. Det fordras alltså vissa kunskaper i anatomi, fysik, kemi och svenska. Jag tyckte det lät som om fru Eriksson ansåg, att om man har kunskaper inom ett annat område, några allmänna kunskaper inom något område vad det nu kan vara, så spelar det inte så stor roll att man icke har dessa specialkunskaper. Det går lika bra ändå. Dessa speciella kunskaper behöver man inte ha för att vinna inträde i en sjuksköterskeskola.

Det tar för lång tid att tala om varför man behöver just dessa kunskaper. För kommittén och för sakkunskapen i landet i övrigt har det varit uppenbart, att antingen skola dessa kunskaper på något vis inhämtas i sjuksköterskeskolan eller också skola vederbörande ha skaffat sig dem förut. Jag kan tänka mig att det var de av Stockholms stad gjorda försöken, som fru Eriksson hänsyftade på, när hon talade om att vissa försök hade gjorts, Jag har suttit i styrelsen för S:t Eriks sjuksköterskeskola och varit med om att lägga upp dessa försök. Det skall vara Stockholms stad som gör någonting sådant. Det blev nämligen mycket dyrt. Av 150 sjukvårdsbiträden, som hade gått igenom en två månaders kurs för sjukvårdsbiträden, fingo de bästa genomgå en teoretisk kurs på tre månader, vilken hade till syfte att ge dem kunskaper i matematik, fysik, kemi och svenska. Elva stycken deltog i kursen och två blevo icke godkända. Vem som helst kan förstå att det blir mycket dyrbara kurser, om vi skola fortsätta på det viset. Men det var ingen som inte var medveten

om att dessa kunskaper behövde på något vis kontrolleras. Det lät också på fru Eriksson som om hon menade, att det vore alldeles onödigt att kontrollera kunskaperna genom betyg när det gäller sjuksköterskor.

Fru Eriksson anser att samhället har ett stort behov av sjuksköterskor. Det är ett viktigt samhällsintresse. Jag anser att det är ett stort samhällsintresse att få tillräckligt med sjuksköterskor med de kunskaper, som sakkunskapen anser att de behöva. Fru Eriksson menar att det spelar ingen roll för patienten om det är ett sjukvårdsbiträde eller en sjuksköterska som sköter honom. Jag tror mig veta, att det spelar roll för patienten om det är en kunnig person, som ger honom de behandlingar, de injektioner, den narkos o. s. v. som han skall ha.

Fru Eriksson sade vidare något om att det rådde motvilja emot att utbilda en speciell grupp av personer för laboratoriearbeten och för röntgenarbeten. Jag måste säga, att man under många år hållit på att utbilda en speciell grupp för laboratoriearbete, och inom Stockholms stads sjukvård ha vi så länge jag har varit med anställt laboratriser utan sjuksköterskeutbildning på en del av våra laboratorier. De äro användbara för en del uppgifter men inte för alla. Dock ställer man givetvis vissa kunskapsfordringar även på denna personal, nämligen kunskaper i fråga om laborationer. Det är ju ganska klart att vederbörande på det området måste vara lika kunniga som de sjuksköterskeutbildade laboratriserna.

Hur te sig då förhållandena när det gäller röntgenbiträden? Ja, även i fråga om dessa vänta vi på förslag vilken dag som helst. Jag har för övrigt sett i tidningarna, att 1946 års sjuksköterskeutbildningskommitté har avgivit sitt sista betänkande, vari kommittén framlägger sin syn på röntgenutbildningen. En röntgenolog i Stockholm har satt i gång med utbildning av röntgenbiträden på

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

egen hand. Som lärare i denna kurs fungerar en röntgenolog, som inte fyller de anspråk man i Sverige ställer på en röntgenolog och sålunda inte heller har motsvarande kunskaper, och några kunskaper som lärare har jag inte kunnat finna att han har. Några fordringar på förkunskaper för deltagande i kursen ha inte uppställts. Man har dock gått ut ifrån att denna kurs skall ge samma resultat som sjuksköterskorna uppnå i sin röntgenkurs. Man har sålunda alldeles bortsett ifrån det förhållandet, att just sjuksköterskorna ha speciella förkunskaper i detta ämne. Det gäller alltså här en fråga, som ligger under utredning och som skulle kräva en lång diskussion, om vi verkligen närmare skulle ingå på problemet. Jag är emellertid angelägen att framhålla, att det åtminstone inom sjuksköterskekåren icke finnes någon avoghet mot sådana röntgen- och laboratoriebiträden. Där emot är det inte säkert att man till fullo kan använda dem. Någon sådan grupp ha vi ännu inte lyckats frambringe. Man måste därutöver ha tillgång till sådana, som ha vad jag vill kalla dubbel utbildning.

När vi alltmer utöka svenska folkets möjligheter till skolbildning och ge alla ökade möjligheter inte bara att bevista folkhögskolor utan även i fråga om studier i brevkolor och litet av varje kan man verkligen fråga sig: varför skall man då sänka standarden när det gäller ett sådant samhällsviktigt område som sjukvården, som varje år blir alltmera invecklad och kräver alltjämt ökade kunskaper hos sina utövare. Behövs detta verkligen? Nej, fru Eriksson, det behövs inte. Vad som behövs är litet välvilja från statsmakternas sida — jag skall strax återkomma till det. Om en sådan inställning finnes, skulle en standardsänkning inte alls behövas. Och äro vi verkligen betjänta av en sådan? Nej, vi äro betjänta av att ha en hälso- och sjukvård, som står på toppen av den nutida vetenskapen. Det har vårt land

nytta av. Då är det också erforderligt att denna sjukvårds utövare ha de behövliga kunskaperna. Fru Eriksson har alltså här ifrågasatt att man inte längre skulle ställa fordringar på rena minimikunskaper.

Jag skulle i likhet med fru Eriksson kunna säga, att jag har väntat på en hel del förslag, men som redan framgår av vad jag anfört väntar jag på helt andra förslag än fru Eriksson. Jag vill belysa detta genom att göra några små axplock ur statsverkspropositionen — jag skall inte bli långgrandig.

Jag skulle nästan vilja påstå, att en av flaskhalsarna när det gäller sjuksköterskeutbildningen för närvarande är, att vi inte ha det behövliga antalet lärarinnor vid våra moderna sjuksköterskeskolor. Sjuksköterskekåren har gjort vad den har kunnat på detta område. 1917 började vi med våra kurser och ha själva finansierat dem till och med år 1934. Sedan ha vi fått statsbidrag, men detta har aldrig täckt ens hälften av kostnaderna. Vi få nu 36 700 kronor, och det täcker fortfarande inte halva kostnaden för kurserna. 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen har emellertid föreslagit förstatligande av dessa kurser men något förslag i den vägen har inte framlagts. Medicinalstyrelsen har föreslagit ett belopp på 6 000 kronor till stipendier för deltagarna i dessa kurser, men regeringen har inte ansett sig ha råd att lägga fram förslag om dessa 6 000 kronor. När det nu gäller en kår som så oändligt väl behövs, undrar man verkligen om en sådan sparsamhet är berömvärd och riktig.

Ett annat exempel. En av våra äldsta och bästa sjuksköterskeskolor hade begärt att få statsbidrag. Man anser det emellertid inte möjligt att bevilja denna skola statsbidrag. Det anses att en utredning först måste göras om vad eleverna skola få för sitt arbete. Varför har regeringen inte satt i gång med denna utredning tidigare? Det är nämligen mycket mera än ett år sedan, som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

medicinalstyrelsen begärde att få i uppdrag att ombesörja denna utredning. Ärendet ligger nu på riksdagens bord, och framställningen har avstyrkts under motivering att utredningen inte är klar. Denna skola får alltså klara upp sin ekonomi bäst den kan.

Vid statens distriktssköterskeskola ha vi en föreståndarinna, som är placerad i 23 lönegraden och en biträdande föreståndarinna med nästan samma arbetsuppgifter, som är placerad i 15 lönegraden. Alla instruktionssköterskor — dessa äro anställda av landstingen — äro placerade i 18 lönegraden. Fastän framställning gjorts om förbättrade lönevillkor för denna biträdande föreståndarinna år efter år, står hon alltjämt kvar i 15 lönegraden. Andra löner kunna höjas, men dessa löner kunna inte höjas.

Jag skall be att få anföra ytterligare ett exempel. 1944 bestämdes lönen för en deltidsskolsköterska — i likhet med en småskollärarinnas — till 3: 75. Småskollärarinnorna ha fått denna ersättning höjd för länge sedan. Rörande skolsköterskornas lön ha skolöverstyrelsen och Svensk sjuksköterskeförning förhandlat och kommit överens om att den skall vara 4: 75. Men förslag därom kan naturligtvis inte framläggas. Nej, det är åtskilligt som borde göras för att få dessa frågor ordentligt tillrättalagda.

Hur ligga förhållandena då till om jag går tillbaka till personalen? Kommittén säger, att vi behöva undersköterskor med utbildning. Helhjärtat stöder jag detta förslag. Landstingen ha också i viss, men inte tillräcklig utsträckning satt i gång med utbildningskurser. Men vi behöva betydligt fler. Delvis beror den begränsade omfattningen på bristen på lärarinnor till kurserna.

Det är inte bara här i Sverige, som man har ett starkt behov av dylika utbildningskurser. Det är samma förhållande i andra länder. På många håll

utomlands har man redan kommit bra i gång med denna kursverksamhet, men här i landet ha vi ännu bara orkat med att ordna den i begränsad omfattning. Så vitt jag vet är man dock i alla läger överens om vilka uppgifter de blivande undersköterskorna skola ha, och det gäller alltså nu att föra ut det skisserade i praktiken.

Denna utbildningsfråga behöver verkligen uppmärksammas. De minuter, som några av kammarens ledamöter ha suttit och lyssnat på mitt anförande, och de minuter, som kanske komma att behövas för en fortsatt diskussion, äro därför enligt min mening väl använd tid.

Fru ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Jag instämmer i alla de krav på de förbättringar för de utbildade sjuksköterskorna som fröken Höjer framfört. Hon är ju ombudsman för dem, och det bör vara i hennes intresse att det ställes högre krav i detta avseende nu liksom tidigare. Men att de utbildade sjuksköterskorna skola ha förbättringar behöver ju inte hindra, att man bör ställa anspråk på att det nu skall göras något för att få fram sjuksköterskor även från underpersonalens grupper. Jag kan inte fatta, att man på sjuksköterskehåll på något sätt skall behöva bli upprörd, om det säges, att det bör göras det ena och det andra för att dels få till stånd en bättre utbildning för den personal, som nu inte har så mycken utbildning, så att den delvis kan överta uppgifter, som man nu får lägga på de dyrbart utbildade sjuksköterskorna eller att man skall reagera emot att få ut sådana personer i sjukvården, som vi veta ha varit storartade exempel på god personal.

Fröken Höjer säger att personalen är sämre nu. Ja, det blir så, när en personal inte ser sig ha någon möjlighet att komma någon vart. Det yppar sig bättre tillfällen på andra områden, och då är det naturligt att folk med huvud på

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skaft inte stannar i ett yrke, som är dåligt betalt och där befordringsmöjligheterna äro dåliga.

Så fort det gäller akademiskt utbildat folk — det må gälla kristendoms-lärare eller sinnessjukläkare — har man full förståelse för att befordringsmöjligheterna äro av grundläggande betydelse för rekryteringen och av oändligt stor betydelse för att man skall få ut det bästa av de människor som ägna sig åt yrket. Precis samma lagar gälla beträffande nu ifrågavarande personal. Jag tycker att fröken Höjer med hänsyn till det intresse hon sagt sig ha för saken inte bör vara upprörd över att man påpekar för inrikesministern angelägenheten av att ännu mera beakta dessa frågor.

Däremot förstår jag fröken Höjer bättre, när hon är upprörd och förvånar sig över att jag säger, att man kanske t. o. m. skulle kunna låta sådana söka inträde i sjuksköterskeskolorna, som inte ha mer än folkskola bakom sig. Jag tror emellertid att det har visat sig att folkskola räcker i många fall. Det finns åtskilliga statsråd och andra betydande människor som inte haft mer än folkskola. De ha inte kunnat styrka sin allmänbildning med betyg men den har ansetts tillräcklig för att de skulle kunna umgås med människor, och de ha haft möjlighet att fatta mera matematik än man lär sig i folkskola och att uttrycka sig på sitt modersmål.

Man har antagit utländska sjuksköterskor och det sägs, att de ha bättre allmänbildning än våra. I ett avseende måste det emellertid brista för dessa utlänningar, nämligen i fråga om behandlingen av svenska språket. Därvidlag ha t. o. m. våra biträden ett visst försprång.

Man får stort förtroende för ett gammalt sjukvårdsbiträde, som är hängiven sin uppgift — ett sjukvårdsbiträde som **inte** gifter sig omedelbart, det är mycket väsentligt. Som fröken Höjer framhöll, kostade det mycket pengar,

när man gjorde försöken att få sjukvårdsbiträden utbildade. Men vilka pengar kostar det inte med dessa elever som gifta sig med detsamma? De kosta mycket pengar — jag har själv kostat mycket pengar i onödan. Man får därför inte räkna styvrarna, när det gäller att utbilda underpersonal. Det betyder oerhört mycket för rekryteringen, att vederbörande få möjligheter att kliva en bit uppåt. Det vill vi alla, och det få vi unna sjukvårdspersonalen också, även biträdespersonalen. Det kommer f. ö. aldrig att försämrå sjuksköterskekåren, om det finns en bra underpersonal, som kan överta vissa av dess uppgifter.

Jag har inte sagt att man inte behöver kunskaper för sjuksköterskeyrket. Det behövs mycket mer kunskaper för detta yrke numera än på min tid. Men jag tror att biträden som få en utbildning äro en bättre hjälp för sjuksköterskorna än personal utan utbildning, som de nu få dragas med. Och den lilla skara som måste gå genom alla de nålsögon som det innebär att komma in i en sjuksköterskeskola, när man bara har folkskola att bygga på, kan inte vara så urusel, att man inte kan få syn på uselheten, innan de gått igenom skolan, och stoppa dem.

Fröken Höjer sade att det var ett övergångsförslag som jag hade diskuterat. Såvitt jag minns, stod det i förslaget, att det var ett övergångsförslag i väntan på att man skulle få skolreformen genomförd, då man skall få ökade möjligheter till skolutbildning. Vi befinna oss emellertid nu i ett nödläge. Varför skola vi inte kunna diskutera övergångsförslaget nu? Jag tror inte att man kränker sjuksköterskekåren, om man tror, att underpersonalen kan förbättras så mycket, att den kan gå genom sjuksköterskeskola, och de reformer som fröken Höjer ville ha genomförda, behöva inte på något sätt stå tillbaka. Det kan hända, att de komma rätt snart, om vi få manlig personal. I

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

den mån man får blandad personal får man upp lönerna och det vore en fördel. Jag tycker dock inte att det vore en fördel att ha manliga sjuksköterskor. Då vill jag hellre ha gamla sjukvårdsbiträden.

Fröken HÖJER: Herr talman! Den springande punkten i fru Erikssons i Stockholm första anförande, som jag försökte bemöta, var att man gladeligen kunde hoppa över vissa av de kunskapsfordringar som nu uppställas för dem, som ämna bli sjuksköterskor, och att man därför inte behövde ordna med kurser i vissa ämnen vare sig vid eller utanför sjuksköterskeskolorna. Fru Eriksson i Stockholm ansåg det onödigt att eleverna i de fyra nu obligatoriska ämnena besitta de minimikunskaper ovanför folkskolan, som de nu måste ha.

Jag sade förut, och jag upprepar det nu, att jag inte vill uppta kammararens tid med att redogöra för varför jag anser det vara nödvändigt att eleverna ha dessa kunskaper. Jag är inte ensam om den meningen. Vi som ha med sjukvård att göra anse, att man inte kan tala om för en elev hur mycket hon skall ge av det ena eller det andra, hur mycket hon skall taga av det ena eller det andra slaget, när hon t. ex. skall späda ut någonting i vissa proportioner, om hon inte har en liten hum om den enklare matematiken. Har hon inte det, får man lära henne den saken. Jag har varit med om att försöka lära upp sådana elever, som nätt och jämnt ha uppfyllt fordringarna och som alltså haft ett enkelt B i sina betygspapper, och jag vet hur fruktansvärt det tynger sjuksköterskornas arbetsbörda att ha många sådana elever. Men man är tvungen att lära dem sådana saker, som de ännu inte få lära sig i folkskolan.

Sedan är jag fullt medveten om och mycket intresserad av den betydelse-

fulla frågan om sjukvårdsbiträdenas möjligheter att avancera. Men jag är icke intresserad av att få en demokrati, som består i att vi ge människor sken av att kunna en sak, som de icke kunna, och att påsätta dem en titel, som de icke äro berättigade till — d. v. s. att göra någon till sjuksköterska utan att hon har de erforderliga kunskaperna. Vi ha nått fullt samförstånd med bl. a. Landstingsförbundet — vilket herr Fast, som nu är närvarande, kan intyga — när det gäller sjukvårdsbiträdenas möjligheter att avancera till undersköterskor.

Jag kan för min del inte förstå varför inte den utmärkt begåvade, pigga och vakna unga flicka, som fru Eriksson i Stockholm här talade om, skaffar sig de erforderliga kunskaperna i de fyra nu obligatoriska ämnena — det skulle hon kunna göra med lätthet — och sedan söker inträde i en sjuksköterskeskola. Jag har sett många, många exempel på att flickor med full tjänst — och mycket tyngre än sjukvårdsbiträdenas — vid sidan om denna klarat realexamen, och det har ändå inte varit några speciellt begåvade människor. Jag menar därför att det finns möjligheter för biträdespersonalen att avancera redan nu.

När nu igen förslaget togs upp om startande av extrakursen för sjukvårdsbiträden ställdes frågan: Är det några biträden som vilja gå igenom både den kursen och den treåriga sjuksköterskeskolan? Man kunde åtminstone inte utan vidare säga att det var så. Ingen hade nämligen anhållit att få gå denna långa väg.

Jag säger inte att dessa kurser kosta för mycket eller att vi inte vilja kosta på biträdena en utbildning till undersköterskor. Jag menar bara, att när vi nu alla äro medlemmar av ett samhälle, skola vi använda oss av de möjligheter till allmän skolbildning, som vårt samhälle ger. Det är lyckligast för oss alla. Det vore kanske bra om fru Eriksson i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Stockholm intervjuade några av kurs-
eleverna, så att de finge tala om hur
ansträngande det är att proppa i sig
kunskaper så, som de måste göra. Jag
tycker att det är synd att de skola be-
höva göra det, när man i stället kan låta
dem gå den lugnare väg, som folkhög-
skolorna erbjuda, och gärna också ge
dem bidrag under den tid de gå där.

Det finns alltså möjligheter att avan-
cera för biträdespersonalen på alla
möjliga håll. Det är inte det som fattas.
Men det fattas fortfarande litet god vil-
ja från regeringens sida.

Fru ERIKSSON i Stockholm: Herr tal-
man! Jag fattade fröken Höjer så, att
det vid många landstings lasarett inte
finns stora möjligheter för sjukvårds-
biträdena att bli undersköterskor. Det
brister alltså mycket på sina håll där-
vidlag. Men då äro ju inte heller avan-
ceringsmöjligheterna över huvud taget
så oerhört stora!

Så vill jag fråga: Är det experiment
med utbildningskurser, som gjorts i
Stockholm, också gjort på andra håll?
Om inte saknas ju också den möjlig-
heten ute i landet. Varför skall man
f. ö. inte vara så positivt inställd här,
att man säger, att alla möjligheter att
erhålla utbildad sjukvårdspersonal böra
utnyttjas?

Med det exempel jag här drog fram har
jag inte sagt, att det inte behövs prepa-
randkurser, som ge eleverna den kom-
pletterande allmänbildning utöver folk-
skolekunskaperna, som erfordras. Jag
sade endast att det finns fall, då veder-
börande inte ha betyg från någon skola
men då man ändå kan säga att de ha
den erforderliga allmänbildningen. Den
försäkringstjänsteman, som jag talade
om, kunde både läsa och skriva och
tala och säkerligen också räkna. Man
kunde väl åtminstone ha undersökt om
hon hade de erforderliga kunskaperna!
Hon vände sig både till medicinalsty-

relsen och till ett flertal skolor men
mötte ingen uppmuntran någonstans.
Jag tar detta fall som ett exempel — det
är säkerligen inte enastående — för att
visa, att det inte verkar som om veder-
börande inom sjukvården sträckte ar-
marna emot sådana personer och för-
sökte få in dem i kåren. Även om frö-
ken Höjer är upplyst på denna punkt
och betraktar det som naturligt att göra
det, så gör man det inte överallt.

Jag träffade i somras sjukvårdspers-
sonal från ett flertal landsortslasarett,
och jag kunde konstatera, att deras för-
måner blivit betydligt förbättrade. Men
att det inte fanns så många möjligheter
för dem att avancera till mera ansvars-
fulla poster än för 10, 15 eller 20 år
sedan.

Landstingens ledamöter, som nu be-
stämma så mycket när det gäller sjuk-
sköterskornas löner, böra bli uppmärks-
ammade på även andra problem, vil-
kas lösning skulle vara sjukvården till
stort gagn.

Härmed var överläggningen slutad.
Propositionerna hänvisades till stats-
utskottet, varjämte de i nedan angivna
delar remitterades till följande utskott,
nämligen

propositionen nr 1, i vad propositionen
rörde riksdags- och revisionskost-
nader ävensom kostnader för riksdagens
hus och riksdagens verk, till banko-
utskottet, såvitt propositionen angick
det promilleetal, varmed skogsvårdsav-
gift för år 1951 skulle utgå, till bevill-
ningsutskottet och, i vad propositionen
avsåg jordbruksärenden, till jordbruks-
utskottet samt

propositionen nr 2, såvitt den angick
jordbruksärenden, till jordbruksut-
skottet.

Till vederbörande utskott skulle jäm-
väl överlämnas de i anledning av pro-
positionerna inom kammaren avgivna
yttrandena.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 11 av herr *Edberg m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 12 av herr *Edberg*;

nr 13 av herr *Andersson* i Ryggestad;

nr 14 av herr *Fröderberg m. fl.*; och

nr 15 av herr *Fröderberg*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 16 av herr *Nolin m. fl.*; och

nr 17 av herrar *Olofsson* och *Landgren*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 18 av herrar *Jonsson* i Järvsand och *Andersson* i Alfredshem; och

nr 19 av herr *Hansson* i *Skergic m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 20 av herr *Östlund*; och

nr 21 av herr *Persson* i Norrby; samt

till andra kammarens allmänna beredningsutskott motionen nr 22 av herr *von Seth m. fl.*

§ 3.

Föredrogs den av herr *Nyberg* vid kammarens sammanträde den 17 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående underbefälsföreningarnas val av representanter i förbandsnämnderna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Nihlfors* vid kammarens sammanträde den 17 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen

för finansdepartementet angående modifiering av gällande kompetensföreskrifter för erhållande av anställning i tullverket, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 14, angående anordnande av en allmän jordbruksräkning under år 1951; och

nr 16, angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan, m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionen

nr 17, med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99).

§ 6.

Föredrogos var efter annan följande å kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till utrikesutskottet motionen nr 23 av herr *Edberg m. fl.*;

till konstitutionsutskottet motionerna:

nr 24 av herr *Löfroth m. fl.*, och

nr 25 av herr *Edberg m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 26 av herrar *Gustafsson* i Stockholm och *Henriksson*;

nr 27 av herr *Nilsson* i Kristinehamn och fröken *Vinge*;

nr 28 av herr *Hallberg*;

nr 29 av herrar *Andersson* i Löbho och *Olsson* i Mellerud; och

nr 30 av herr *Jönsson* i Rossbol *m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionen nr 31 av herrar *Andersson* i Långviksmon och *Andersson* i Alfredshem;

till statsutskottet motionerna:
 nr 32 av herr *Carlsson* i Bakeröd
m. fl.;
 nr 33 av fru *Sandström m. fl.*;
 nr 34 av herr *Henriksson*;
 nr 35 av herr *Henriksson m. fl.*; och
 nr 36 av herr *Andersson* i Ryggestad
m. fl.;

till konstitutionsutskottet motionen nr
 37 av herrar *von Friesen* och *Nilsson* i
 Göteborg;

till statsutskottet motionerna:
 nr 38 av herr *von Friesen*;
 nr 39 av herr *Andersson* i Munka-
 ljunby;
 nr 40 av herrar *Persson* i Växjö och
Gustafson i Dädesjö; och
 nr 41 av herrar *Fast* och *Andersson*
 i Malmö;

till bevillningsutskottet motionerna:
 nr 42 av herr *Nyberg m. fl.*; och
 nr 43 av herr *Nilson* i Spånstad;

till bankoutskottet motionen nr 44 av
 herr *Hedlund* i Östersund;

till behandling av lagutskott motio-
 nerna:

nr 45 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*;
 nr 46 av herr *Pettersson* i Ersbacken
m. fl.; och
 nr 47 av herrar *Nyberg* och *Persson*
 i Svensköp;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 48 av herr *Stjärne m. fl.*;
 nr 49 av herr *Svensson* i Grönvik
m. fl.;
 nr 50 av herr *Ericsson* i Sörsjön
m. fl.; och
 nr 51 av herr *Gustafson* i Dädesjö;
 samt

till andra kammarens allmänna be-
 redningsutskott motionen nr 52 av herr
Svensson i Vä *m. fl.*

§ 7.

Föredrogs den av herr *Johansson* i
 Torp vid kammarens nästföregående
 sammanträde gjorda, men då bordlagda

anhållan att få framställa interpellation
 till herr statsrådet Quensel angående
 utredningen om vidgad rätt att försälja
 kyrklig jord.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Jonsson* i
 Skedsbygd vid kammarens nästföre-
 gående sammanträde gjorda, men då
 bordlagda anhållan att få framställa in-
 terpellation till herr statsrådet och che-
 fen för jordbruksdepartementet angäen-
 de lämpligheten av att i vissa fall till-
 skapa ett jordbruk av två var för sig
 fullt härkraftiga jordbruksfastigheter,
 m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes banko-
 utskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäk-
 tiges i riksbanken till bankoutskottet
 avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäk-
 tiges i riksgäldskontoret till innevaran-
 de riksdag avgivna, till bankoutskottet
 avlämnade berättelse.

§ 10.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts
 propositioner tillställts kammaren, näm-
 ligen

nr 15, angående försäljning av vissa
 kronoegendomar m. m.;

nr 18, angående ersättning från kyrko-
 fonden för övertalig personal vid do-
 mänverket;

nr 20, med förslag till lag angående
 ändring i lagen den 20 december 1940
 (nr 1044) om vissa av landsting eller
 kommun drivna sjukhus; och

nr 22, angående bidrag till driften av
 anstalter för psykopatiska och nervösa
 barn.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen:

nr 53, av herrar *Gustafsson* i Borås och *Mosesson*, om skydd för väljarbeteckning vid kommunala val;

nr 54 av herrar *Forsberg* och *Svensson* i Alingsås, om sådan ändring i kommunala vallagen, att valnämnden i stället för länsstyrelsen skall företaga den definitiva sammanräkningen av rösterna vid kommunala val;

nr 55, av herr *Dickson*, om uppflyttning i högre lönegrad av en befattning som förste byråingenjör å flygförvaltningens stat;

nr 56, av herr *Sjölin* om förhöjt anslag till inventarier m. m. för Västerbygdens vattendomstol;

nr 57, av fröken *Vinge*, om inrättande av ett de vetenskapliga bibliotekens chefsråd;

nr 58, av herr *Hagård* och fru *Ewerlöf*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till anskaffande och drift av hörapparater;

nr 59, av herrar *Hagård* och *Hagberg* i Malmö, om översyn av arbetslöshetsförsäkringen i dess helhet, m. m.;

nr 60, av herrar *Lindberg* och *Holm*, om anpassning av avgifterna till de erkända arbetslöshetskassorna och kassornas försäkringsförmåner efter arbetslösnernas utveckling i syfte att upprätthålla förmånernas effektivitet;

nr 61, av herr *Mårtensson* i Uddevalla och *Larsson* i Stockholm, om pension åt förre stenografen och korrekturläsaren F. Thorvall;

nr 62, av herrar *Henriksson* och *Jönsson* i Lund, om förbättrad löneklassplacering för vissa befattningshavare vid statens sinnessjukhus;

nr 63, av herrar *Hagård* och *Edström*, med förslag till lag om ändring av femte stycket tilläggsförfattningen till arbetarskyddslagen;

nr 64, av herrar *Lindberg* och *Holm*, om viss ändring av bestämmelserna om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor;

nr 65, av herr *Kyling m. fl.*, angående viss översyn av lagen om förenings- och förhandlingsrätt;

nr 66, av herr *Norup m. fl.*, om ökat anslag till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader; och

nr 67, av herr *Hellbacken*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till kostnader för virkesmätning.

Dessa motioner bordlades.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 12.19 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.